

**ROMÂNIA
MINISTERUL APĂRĂRII**

**NESECRET
Exemplarul nr.**

**BULETINUL
UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE
"CAROL I"**

PUBLICAȚIE FONDATĂ ÎN ANUL 1937

Nr. 1

Anul 2007

**PUBLICAȚIE ȘTIINȚIFICĂ DE IMPORTANȚĂ NAȚIONALĂ DE CATEGORIA "C"
RECUNOSCUTĂ DE CONSILIUL NAȚIONAL AL CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE
DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR (CNCSIS)**

**EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE "CAROL I"
BUCUREȘTI – 2007**

Coperta: Conf.univ.dr. ION EMIL

CONSILIUL DE COORDONARE

Gl.prof.univ.dr. Mircea Mureșan - președinte
Col.(r) conf. univ.dr. Ion Emil - secretar
Cdor.prof.univ.dr. Florian Râpan
Gl.bg.(r) prof.univ.dr. Viorel Buța
Cam.fl.(r) prof.univ.dr. Marius Hanganu
Cdor.prof.univ.dr. Traian Anastasiei
Lt.col.prof.univ.dr. Dumitru Daniel
Col.(r) cercetător științific gr. I dr. Constantin Moștofleu

Referenți

Gl.bg.(r) prof.univ.dr. Costică Țenu
Cdor.conf.univ.dr. Vasile Bucinschi
Col.prof.univ.dr. Constantin Hlihor
Col.prof.univ.dr. Dănuț Manta
Lt.col.conf.univ.dr. Gheorghe Minculete
Lt.col.prof.univ.dr. Ion Roceanu
Conf.univ.dr. Ana-Maria Negrilă
Lect.univ.dr. Consuela Drăgan

COPYRIGHT: sunt autorizate orice reproduceri fără perceperea
taxelor aferente cu condiția precizării sursei.

• *Responsabilitatea privind conținutul articolelor
revine în totalitate autorilor.*

ISSN 1453-4967

BULETINUL UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE "CAROL I"

C U P R I N S

Considerații privind analiza cursurilor de acțiune în planificarea operațiilor aeriene.....	7
<i>Cdor.conf.univ.dr. VASILE BUCINSCHI</i>	
Forțele aeriene, operațiile combinate (multinaționale) și regulile de angajare.....	15
<i>Cdor.conf.univ.dr. VASILE BUCINSCHI</i>	
Pregătirea informativă a „câmpului de luptă aerian” (IPB) de către structurile de rachete antiaeriene cu posibilități antibalistice, în operațiile desfășurate împotriva rachetelor balistice	24
<i>Lt.col. ION PURICEL</i>	
Considerații de ordin general asupra acțiunilor militare desfășurate în mediul de securitate actual	28
<i>Lt.col. drd. STAN ANTON</i>	
<i>Lt.col. drd. GHEORGHE IORDACHE</i>	
Războiul asimetric sau actualitatea trecutului	41
<i>Lt.col. drd. STAN ANTON</i>	
Transporturile și securitatea națională.....	55
<i>Col.prof.univ.dr. ADRIAN CERNĂIANU</i>	
Coeziunea socială în societatea metropolitană	60
<i>Col.(r) prof.univ.dr. CONSTANTIN RIZEA</i>	

Utilizarea spațiului aerian la pace, în situații de criză și conflict	65
<i>Lt.col.lect.univ.dr. VICTOR ROȘCA</i>	
Sisteme de securitate și raporturi ale acestora cu procesul de globalizare	70
<i>Lt.col. EDUARD VITALIS</i>	
<i>Lt.col. COSTEL SIMION</i>	
Statele islamice astăzi. „Radicali” și „moderați”	83
<i>Lt.col. MARIN DĂNCĂU</i>	
Asigurarea continuității comenzii și controlului marii unități operative din Forțele Terestre	91
<i>Lt.col.lect.univ. VALENTIN DRAGOMIRESCU</i>	
Întoarcere în timp sau aplicarea strategiei de demult astăzi	95
<i>Col.(r) prof.univ.dr. IOAN GEANTĂ</i>	
Dezvoltarea de conținut digital pentru cursurile la distanță	100
<i>Conf.univ.dr. ANA-MARIA CHISEGA-NEGRILĂ</i>	
Teoria piramidei lui Maslow - condiție esențială pentru progresul cunoașterii și pentru stimularea procesului de creație.....	105
<i>Lect.univ.dr. MARIA-MAGDALENA POPESCU</i>	
Opinii privind transformarea NATO și noua configurație a operațiilor militare.....	111
<i>Col.(r) prof.univ.dr. LUCIAN STĂNCILĂ</i>	
<i>Lt.col.lect.univ.drd. CONSTANTIN POPESCU</i>	
Sprijinul genistic în operația ofensivă desfășurată de D.Mc.	116
<i>Gl.bg.(r) prof.univ.dr. PETRE GRECU</i>	
<i>Mr.ing.drd. SORIN FLOREA</i>	
Sprijinul de geniu în apărarea Bg.Mc.....	126
<i>Gl.bg.(r) prof.univ.dr. PETRE GRECU</i>	
<i>Mr.ing.drd. SORIN FLOREA</i>	
Unele abordări ale sistemului logistic de răspuns interactiv/dinamic în conflictele viitorului	134
<i>Lt.col.conf.univ.dr. GHEORGHE MINCULETE</i>	
<i>Lt.col.drd. TIBERIU BUCEAC</i>	

Performanțele de calitate ale sistemelor de comunicații militare moderne	143
<i>Col.(r) prof.univ.cons.dr. GRUIA TIMOFTE</i>	
Managementul informațional în acțiunile militare moderne și formele acestuia	152
<i>Col.(r) prof.univ.cons.dr. GRUIA TIMOFTE</i>	
Optimizarea managerială și structurală a sistemului de audit public intern.....	161
<i>Col.drd. EMIL MARE</i>	
The managerial and structural optimization of the internal audit system.....	171
<i>Col.drd. EMIL MARE</i>	
Fenomenul terorist la început de secol. Cauze și efecte	181
<i>Lt.col.drd. SORIN OLTEANU</i>	
Mutații posibile ale fenomenului terorist și influența lor asupra mediului strategic de securitate.....	188
<i>Lt.col.drd. SORIN OLTEANU</i>	
Managementul informațiilor pe timpul instalării, exploatării și manevrei elementelor din sistemul de comunicații și informatic strategic	196
<i>Lt.col. DORIN-CRISTINEL ALEXANDRESCU</i>	
Consiliul Olandez pentru situații de urgență	200
<i>Gl.bg.drd. CONSTANTIN ZAMFIR</i>	
Alianțele politico-militare în sistemul relațiilor internaționale	205
<i>Col.(r) conf.univ.dr. LEONIDA MOISE</i>	
<i>Lt.col.drd. DOREL DUMITRAȘ</i>	
Aspecte de ordin politic ale alianțelor militare.....	218
<i>Col.(r) prof.univ.dr. ION GIURCĂ</i>	
<i>Lt.col.drd. DOREL DUMITRAȘ</i>	
Politica europeană de securitate și apărare. Impactul militar	229
<i>Gl.bg. GABRIEL GABOR</i>	

Calculul raportului de forțe utilizând metodologia euristică	239
<i>Cpt.ing.drd. ION BĂDOI</i>	
Un exemplu reprezentativ de aplicare a metodologiei euristice HERO	246
<i>Cpt.ing.drd. ION BĂDOI</i>	
<i>Lt.col.conf.univ.dr. EUGEN BOAMBA</i>	
O nouă perspectivă a misiunilor trupelor de geniu prin funcțiile sprijinului de geniu (I)	259
<i>Lt.col.dr. DUMITRU RADU</i>	
Aspecte actuale privind locul și rolul trupelor de geniu în procesul de modernizare a forțelor terestre	265
<i>Lt.col.dr. DUMITRU RADU</i>	
Implicații ale evoluțiilor economice din Uniunea Europeană asupra securității naționale a României	269
<i>Mr. COSTIN HINȚA-DOROFTEI</i>	
Semne și simboluri creștine în Biserica primară	276
<i>Pr.lect.dr. MIHAIL TEODORESCU</i>	
Oxygenoterapia – efecte, riscuri, inconveniente	305
<i>Asist.univ. GABRIELA PENCIULESCU</i>	
<i>Asist.univ. MARIAN BRABOVEANU</i>	
Performanța sportivă la copii din punct de vedere educativ	309
<i>Asist.univ. MARIAN BRABOVEANU</i>	
<i>Asist.univ. GABRIELA PENCIULESCU</i>	
<i>Mr. ION ANDREI</i>	
Contribuția lui Hans Morgenthau în stabilirea rolului moralității în politica externă	313
<i>Conf.univ.dr. LEONIDA MOISE</i>	
Teoria relațiilor internaționale – abordare științifică a sistemului internațional	318
<i>Conf.univ.dr. LEONIDA MOISE</i>	

CONSIDERAȚII PRIVIND ANALIZA CURSURILOR DE ACȚIUNE ÎN PLANIFICAREA OPERAȚIILOR AERIENE

Cdor.conf.univ.dr. Vasile BUCINSCHI

The evaluation of factors leads to the development of friendly Course of Action (COAs). Each COA must be practical, acceptable and meet the aim as determined by Mission Statement. Staff must fully consider all available courses open to the commander and not concentrate on only one option. Predicted rates of attrition are not found in a table or formula, they depend on numerous factors. Air planners may task the Operational Analysis staff to calculate likely attrition but they can only offer advice on the basis of statistical analysis and experience.

Scopurile acțiunilor aeriene în contextul operației întrunite vor determina acțiunile ce trebuie executate. Compartimentul planificare trebuie să examineze pentru început numărul maxim de ieșiri posibil a fi alocat fiecărui scop al acțiunii, iar apoi, în funcție de posibilități, trebuie să găsească alternativele de utilizare optimă a forțelor.

Misiunile cu caracter deosebit, cum ar fi cele de nimicire a apărării aeriene inamice sau recunoaștere încredințate Componentei Aeriene a Grupării Operaționale Întrunite, pot influența numărul maxim de ieșiri posibil a fi executate într-un anumit moment al desfășurării operației, iar repartizarea forțelor destinate a executa astfel de misiuni, reprezintă un factor de limitare impus compartimentului planificare în stabilirea cursurilor acțiunilor aeriene.

Elementul timp

Încadrarea în timp a acțiunilor duse de Componenta Aeriană a Grupării Operaționale Întrunite reprezintă un element important al repartiției forțelor.

Compartimentul planificare, în scopul eliminării inadvertențelor sau a situațiilor conflictuale ce pot apărea în relația cu celelalte componente, trebuie să răspundă la două întrebări fundamentale:

- pot fi îndeplinite în același timp toate obiectivele operației aeriene, sau unele dintre acestea trebuie conduse secvențial ?
- cum poate fi încadrată optim repartitia secvențială a acțiunilor în etapizarea generală a operației întrunite?

Compararea cursurilor acțiunilor - diagrama acțiunilor aeriene

În acest punct al planificării acțiunilor Componentei Aeriene a Grupării Operaționale Întrunite, compartimentul planificare poate sintetiza elementele principale ale fiecărui curs al acțiunii, în sensul determinării a ce trebuie făcut și care este termenul de executare, cu ajutorul unei diagrame a acțiunilor. Astfel, se pot compara într-o formă mai simplă și mai sugestivă, diferitele obiective ale cursurilor acțiunilor propuse. Valoarea acestei diagrame este dată de faptul că repartitia ieșirilor pe misiuni, în funcție de timpul de desfășurare al operației aeriene, este evidentă.

Pentru a determina resursa disponibilă atât a Componentei Aeriene a Grupării Operaționale Întrunite, cât și a inamicului, este evidentă necesitatea întocmirii unei astfel de diagrame a acțiunilor aeriene ale inamicului, în conformitate cu cursul posibil al acțiunilor acestuia.

Determinarea resursei disponibile nu reprezintă doar un simplu exercițiu matematic. Pentru aceasta, trebuie luați în calcul mai mulți factori, dintre care:

- faptul că un tip de avion multirol poate avea, într-un rol, posibilități de refacere a capacității de luptă, mai mari decât în altul;
- posibilitatea realimentării în aer a aeronavelor modifică radical posibilitățile în raza de acțiune și numărul de aeronave, respectiv numărul de ieșiri;
- același număr de avioane, pot executa un număr mai mare de misiuni de sprijin aerian apropiat decât de interdicție aeriană la mare distanță;
- procentul pierderilor suferite, în funcție de tipul misiunilor, este diferit.

Având stabilit un element de bază în aprecierea resursei disponibile, poate fi făcută repartitia pe misiuni, în funcție de scopurile propuse și de momentele în timp la care aceste scopuri se schimbă. Pentru determinarea cursului optim al acțiunilor, trebuie stabilit cursul acțiunilor inamicului, sau cursurile probabile ale acțiunii acestuia, din perspectiva cea mai dezavantajantă pentru acțiunile proprii.

În scopul validării ulterioare, fiecare curs al acțiunii trebuie să fie testat în comparație cu cursul acțiunii inamicului, pentru determinarea avantajelor și dezavantajelor.

De exemplu, pentru cursul acțiunilor proprii nr.1 (O operație aeronavală precedată de ...) putem aborda unele aspecte comparative ale cursurilor așa cum sunt prezentate în tabelul următor:

Factori de comparare	Cursul acțiunii inamicului nr.1	Cursul acțiunii inamicului nr.2
1. Factorul TIMP	Probabil, inamicul va realiza o rată superioară depână la ...	Inamicul nu va avea posibilitatea regrupării forțelor decât după data de...
2. Factorul SPAȚIU	Avantajul obținut de către inamic îi va permite obținerea superiorității aeriene în zona...	Inamicul va putea dispune de porturile de pe litoral din fâșia...
3. Factorul CANTITATIV	Inamicul va putea concentra forțe superior numeric după data de...	Posibilitatea întăririi forțelor inamicului din ... este diminuată de către blocada navală ...
Etc.		
CONCLUZIE	Acest curs al acțiunii inamicului va avea implicațiile cele mai puternice asupra cursului acțiunilor forțelor proprii. În concluzie, trebuie să...	Acest curs al acțiunii inamicului va avea implicațiile cele mai mici asupra cursului acțiunilor forțelor proprii. În concluzie, trebuie să...

Acest proces trebuie repetat și pentru celelalte cursuri propozabile ale acțiunii forțelor proprii, pentru definitivarea procesului de comparare a cursurilor acțiunilor.

Influența cursurilor acțiunilor inamicului asupra cursurilor acțiunilor proprii

În această fază a procesului de planificare trebuie analizată influența unuia sau mai multor cursuri ale acțiunilor inamicului asupra cursului acțiunilor forțelor proprii. Utilizarea modelelor matematice sau a simulărilor computerizate vor reduce gradul de nesiguranță și vor face această analiză comparativă mai ușor de realizat. Scopul acestei analize este acela de a furniza cele mai bune informații, pe a căror bază se vor dezvolta apoi raționamentele de ordin militar. Analiza va determina, de asemenea, acea misiune ce poate fi îndeplinită în condiții optime, oferind compartimentului planificare din cadrul Componentei Aeriene a Grupării Operaționale Întrunite, toate elementele necesare pentru ca, împreună cu comandamentul (statul major) al Grupării Operaționale Întrunite, să se revizuiască Directiva de acțiune, etapizarea sau repartiția forțelor.

Un element esențial în aprecierea eficacității unui curs al acțiunii propus este efectul acțiunilor inamicului asupra forțelor proprii.

În cadrul procesului de planificare a acțiunilor aeriene în contextul operației întrunite, trebuie analizate efectele pierderilor asupra a trei domenii de interes:

- numărul de aeronave care participă la o misiune;
- numărul maxim de ieșiri potențiale - resursa;
- numărul total de aeronave.

a. Efectele pierderilor asupra numărului de aeronave care participă la o misiune se poate determina cu formula:¹

$$x = X (1 - p)^n$$

unde:

X = numărul inițial de aeronave;

x = numărul de aeronave rămase;

p = rata pierderilor;

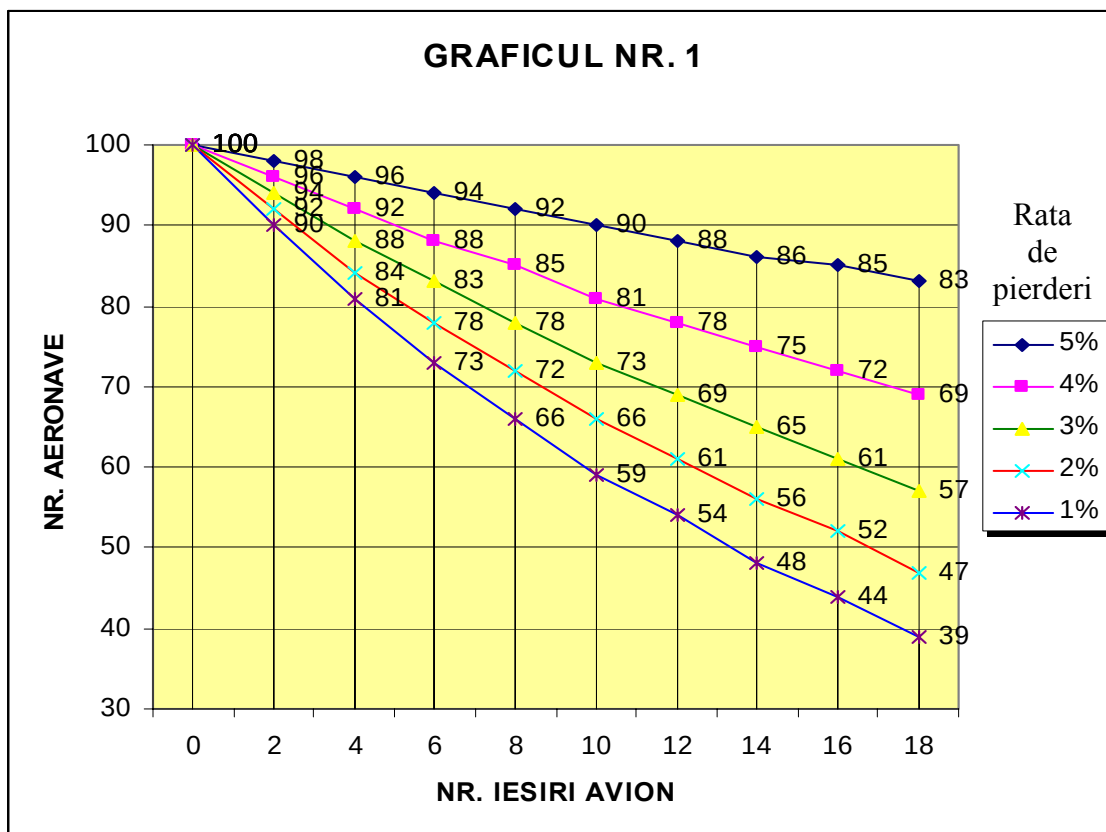
n = numărul de ieșiri.

Tabelul nr.1 și graficul nr.1 exemplifică influența ratei pierderilor, în funcție de numărul de misiuni.

Tabelul nr.1

Nr. inițial de avioane	Rata de pierderi	AERONAVE RĂMASE, ÎN FUNCȚIE DE NUMĂRUL DE MISIUNI (ieșiri avion)								
		2	4	6	8	10	12	14	16	18
100	0.05	90	81	73	66	59	54	48	44	39
100	0.04	92	84	78	72	66	61	56	52	47
100	0.03	94	88	83	78	73	69	65	61	57
100	0.02	96	92	88	85	81	78	75	72	69
100	0.01	98	96	94	92	90	88	86	85	83

¹ *Air Operations*, an Air Warfare Centre Operational Doctrine Publication, Royal Air Force, Part II, Chapter 11, Section II.

Se observă, spre exemplu, că aproape 40% din numărul total de aeronave va fi pierdut după 10 misiuni cu o rată a pierderilor de 5%. Chiar și cu o rată a pierderilor de numai 1 sau 2% , vor fi pierdute un număr apreciabil de aeronave.

b. Efectele pierderilor asupra numărului maxim de ieșiri potențiale (resursa)

Resursa de aviație, în funcție de numărul de zile, intensitatea de luptă și rata pierderilor se poate calcula, pentru fiecare tip de aeronavă, cu formula:

$$N_{i.av.} = N_0 \frac{1 - \beta^n}{\alpha}$$

unde:

$N_{i.av.}$ = numărul de ieșiri avion (resursa);

N_0 = numărul inițial de aeronave;

α = rata medie a pierderilor;

$\beta = 1 - \alpha$;

$n = Nz \cdot I$;

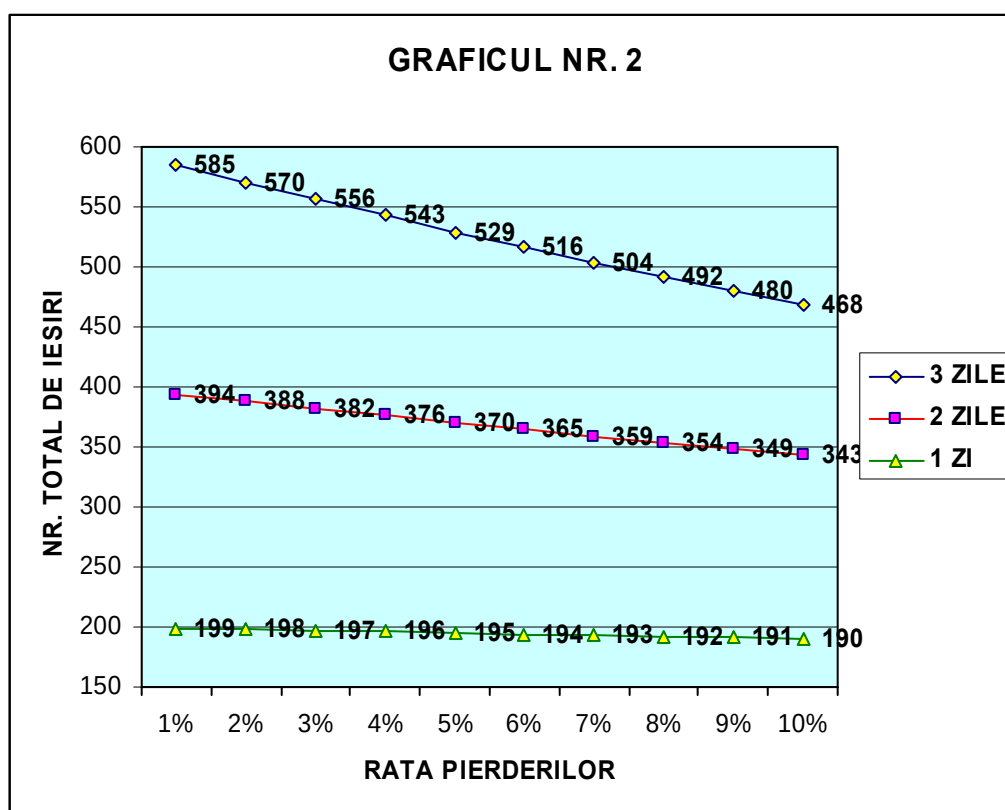
Nz = numărul de zile;

I = intensitatea de luptă

Tabelul și graficul nr.2 indică influența pierderilor asupra numărului maxim de ieșiri executate de un număr de 100 de avioane, cu o intensitate de luptă de 2 ieșiri pe zi, în una, două, respectiv trei zile.

Tabelul nr.2

PIERDERI	1%	2%	3%	4%	5%	6%	7%	8%	9%	10%
3 ZILE	585	570	556	543	529	516	504	492	480	468
2 ZILE	394	388	382	376	370	365	359	354	349	343
1 ZI	199	198	197	196	195	194	193	192	191	190

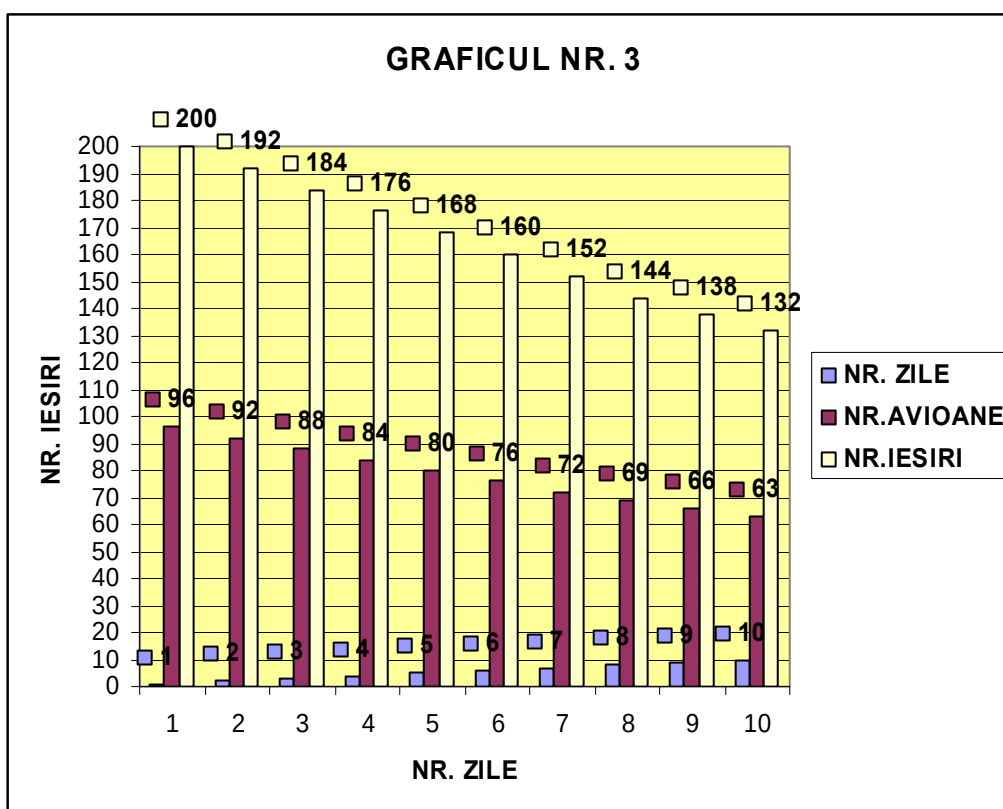

c. Efectele pierderilor asupra numărului total de aeronave rămase

Efectele pierderilor asupra numărului total de aeronave rămase la sfârșitul zilei, săptămânii sau operației se calculează cu aceeași formulă, exemplul de mai jos ilustrând diferența dintre efectul pierderilor asupra numărului de aeronave și de ieșiri, executate de către o grupare inițială de 100 de aeronave, pe parcursul a 10 zile, cu o intensitate de luptă de 2 ieșiri pe zi și cu o rată medie a pierderilor de 2%.

Tabelul nr. 3

ZIUA	Nr. inițial avioane	Rata de pierderi	Avioane ramase	Nr. ieșiri
1	100	0.02	96	200
2	96	0.02	92	192
3	92	0.02	88	184
4	88	0.02	84	176
5	84	0.02	80	168
6	80	0.02	76	160
7	76	0.02	72	152
8	72	0.02	69	144
9	69	0.02	66	138
10	66	0.02	63	132
Total ieșiri				1646

Se observă că după 10 zile, o rată a pierderilor de 2 % generează:

- 17,7% pierderi în numărul maxim de ieșiri (se pot executa numai 1646 ieșiri aeronavă ce reprezintă 82,3 %, din numărul maxim teoretic de ieșiri de 2000);
- 37% pierderi în numărul de aeronave;
- posibil 37% pierderi în echipaje.

Având în vedere rata pierderilor, Comandantul Componentei Aeriene împreună cu cel al Grupării Operaționale Întrunite, trebuie să facă o analiză atentă în ceea ce privește nivelul acceptat al pierderilor în raport cu forțele necesare pentru îndeplinirea obiectivelor operației întrunite.

Selectarea cursului optim

Luând în considerare toți factorii, în urma unei analize atente și riguroase, cursul optim selectat trebuie să răspundă pozitiv următoarelor întrebări:

- Este motivat, logic, clar și precis ?
- Au fost luați în considerare, la întocmirea lui, numai factorii relevanți ?
- Își va atinge scopul ?
- Este ultima variantă, sau trebuie actualizat ?

Cursul optim selectat trebuie prezentat într-o formă adecvată, ușor de înțeles de către comandantul Grupării Operaționale Întrunite care urmează să îl aprobe, comandantii celorlalte componente care sunt sprijinite sau vor sprijini ducerea acțiunilor componente aeriene, și de către subordonații care trebuie să-l pună în aplicare.

Odată aprobat cursul acțiunilor va reprezenta baza realizării concepției acțiunilor aeriene în cadrul operației întrunite.

Cursurile acțiunilor, împreună cu toți factorii relevanți, sunt prezentate comandantului la briefing-ul de decizie, unde acesta va selecta sau va modifica acel curs al acțiunii ce urmează a fi adoptat.

Pe timpul ședinței de precizare a deciziei, comandantului trebuie să i se furnizeze toate informațiile necesare precizării corecte a deciziei și acesta poate utiliza această ocazie pentru a cere detalii oricărui subordonat angajat în procesul planificării. Comandantul poate stabili analizarea unor cursuri suplimentare ale acțiunii sau luarea în considerație, combinarea și eventual încorporarea anumitor aspecte ale altor cursuri, în cursul adoptat al acțiunii.

Cursul selectat al acțiunii va fi dezvoltat în cadrul concepției operației întrunite care trebuie formulată cu atenție în sensul de a nu fi prea restrictivă și a deveni inflexibilă, dar care trebuie să conțină suficiente detalii pentru a exprima punctul de vedere al comandantului și de a arăta cu claritate și în totalitate subordonaților, intenția comandantului.

În general, concepția acțiunii:

- exprimă raționamentul și metodologia adoptată de către comandant în scopul atingerii obiectivelor propuse;
- prezintă eșalonului superior modul de îndeplinire a misiunii primite;
- informează statul major și subordonații asupra scopului și naturii sarcinilor ce trebuie duse la îndeplinire în vederea întocmirii planului acțiunii;
- stabilește cu claritate forțele și mijloacele necesare îndeplinirii misiunii.

Concepția acțiunii este prezentată spre aprobare eșalonului superior, după care devine baza întocmirii planului acțiunii (operației).

FORȚELE AERIENE, OPERAȚIILE COMBinate (MULTINAȚIONALE) ȘI REGULILE DE ANGAJARE

Cdor.conf.univ.dr. Vasile BUCINSCHI

The military remains engaged with other countries in order to maintain stability and encourage positive relations with a variety of nations. The versatility of Air Force allows us to contribute across the range of military operations, in concert with the other Services, foreign militaries, and groups such as the United Nations or nongovernmental organizations. Air Forces often provide the critical capabilities required for success.

Rules of engagement reflect the principles of security and restraint. Commanders at all levels must take proactive steps to ensure their personnel know and understand the specific operation's ROE and are quickly informed about of changes. Failure to understand and comply with established ROE can result in fratricide, civilian casualties, mission failure, and national embarrassment.

Datorită caracteristicilor și capacității lor, forțele aeriene pot fi întrebuințate într-o zonă de operații pentru realizarea unor misiuni și sarcini diferite. Totuși, rareori vor fi la dispoziție mijloace tactice de război aerian într-o cantitate care să permită îndeplinirea tuturor solicitărilor. Pentru exploatarea întregului potențial și obținerea unei eficiențe depline, este necesar ca mijloacele aeriene disponibile să fie întrebuințate sub o conducere unică, pentru a evita dispersarea excesivă și a realiza condițiile necesare care să permită îndeplinirea misiunilor.

Transferul de autoritate este modalitatea prin care se asigură eficiența operațiilor întrunite desfășurate de o forță multinațională cu respectarea suveranității statale a națiunilor care o compun, precum și a principiilor și regulilor de drept internațional.

Transferul de autoritate se face pe baza documentelor oficiale care preced participarea forțelor naționale în cadrul unei forțe multinaționale. Pentru operațiile întrunite multinaționale acestea sunt:

- mandatul Consiliului de Securitate al ONU;

- scrisoarea/acordul secretarului general al NATO, privind solicitarea participării unor contingente naționale la forța multinațională, adresat conducerii politico-militare naționale;
- hotărârea Parlamentului României privind aprobarea participării unor forțe naționale la operații întrunite multinaționale, cuprinzând nominalizarea forțelor și limitarea în timp a participării;
- acordul privind statutul forțelor (SOFA);
- aranjamentele de comandă la nivelul forței multinaționale;
- stabilirea persoanei care exercită funcția de comandant al contingentului național, care este investit cu comanda deplină asupra forțelor naționale și reprezintă elementul de păstrare a suveranității naționale înglobat în comandă.

În operațiile combinate, stabilirea lanțului de comandă-raport se face ținând seama, printre altele, de:

- interoperabilitatea și compatibilitatea comunicațiilor;
- nivelul de dezvoltare al sistemelor de comunicații;
- modul de transmitere a misiunilor și sarcinilor forțelor interaliatate/întrunite;
- mărimea zonei de operații.

Conducerea centralizată nu trebuie situată la niveluri foarte înalte pentru a nu influența negativ flexibilitatea acesteia. Eșalonul potrivit pentru exercitarea „controlului operațional” (OPCON) asupra forțelor aeriene se află acolo unde analiza situației aeriene, terestre și maritime face posibilă întrebuințarea eficientă a forțelor. Conducerea centrală posedă autoritatea necesară asupra priorităților de întrebuințare a forțelor aeriene și concentrării puterii aeriene la locul hotărâtor și la momentul potrivit pentru obținerea rezultatelor decisive pozitive.

În situația desfășurării numai de operații aeriene, comanda și controlul se exercită pe linia comandamentelor aeriene regionale ale Alianței (dislocate și în funcțiune permanent), comandamentelor dislocabile ale Alianței, comandamentelor aeriene naționale permanente sau dislocabile și a platformelor aeriene de comandă (tip AWACS).

În operațiile combinate integrate, la lanțul de comandă și raport se conectează comandamentele aliate ale forțelor terestre și navale, în special pentru nevoile de sprijin aerian.

Structura de bază a unui organism de conducere a forțelor aeriene include eşaloanele de conducere (comandamente aeriene de diferite tipuri) organele de dirijare a zborurilor dislocate pe nave, precum și cele dispuse pe platforme aeriene.

Este recomandabil ca structurile organizatorice de comandă și control să cuprindă niveluri de comandă diferite și domenii de responsabilitate care să asigure planificarea și coordonarea centralizată, precum și execuția rapidă, descentralizată.

Conducerea Forțelor Aeriene în operațiile combinate, pe timpul acțiunii pe/de pe teritoriul național, se va exercita de către Comandamentul Operațional Aerian Principal direct sau prin Centrele Operaționale ale marilor unități aeriene – organe de control operațional și centrele de comandă-raport ale unităților luptătoare (Bz.Aer., Bg., R. R.S.A., B.Rdlc.) – organe de comandă și control tactic.

Legătura cu Centrele Combinate de Operații Aeriene ale NATO se va realiza direct sau prin Celulele de Operații Aeriene pentru România, care vor funcționa la COAP și Centrele Operaționale ale marilor unități aeriene aflate sub comanda unor ofițeri superiori de legătură (SLO).

Pentru dirijarea aeronavelor Alianței în spațiul aerian românesc sau în cel riveran, forțele aliate pot dispune de radare terestre proprii sau pot folosi platformele aeriene AWACS.

Forța aeriană desemnată să participe la operații combinate, prin dislocare în teatru, va putea fi condusă de către organele regionale și sectoriale ale NATO sau de către un comandament operațional aerian național, împuternicit cu controlul tactic asupra forțelor naționale sau aliate puse sub autoritatea sa.

Comandanții unităților luptătoare vor deține, în funcție de situație, comanda tactică sau controlul tactic.

Comanda și controlul operațiilor aeriene în cadrul forțelor de tip CJTF se va face de către comandamente organizate conform structurii și misiunilor forței.

O temă viu disputată în gândirea și practica politico-militară a ultimului deceniu este aceea a utilizării forței armate în managementul situațiilor conflictuale, ceea ce a focalizat atenția asupra regulilor de angajare (ROE - Rules of Engagement).

În contextul apartenenței României la NATO, a noilor abordări privind participarea forțelor armate la operații de stabilitate în care folosirea forței îmbracă noi aspecte, regulile de angajare capătă o și mai mare importanță și necesită o abordare nouă. În conformitate cu Doctrina pentru Operații a Forțelor Aeriene „participarea Forțelor Aeriene la operațiile de stabilitate se execută în conformitate cu legislația internațională referitoare la folosirea forțelor armate și cu obligațiile asumate de România”¹.

Dezbaterile asupra ROE variază în funcție de situația concretă, de țara care utilizează forța armată, de amenințările la adresa securității naționale, dar și de profilul specialiștilor respectivi; ele sunt alimentate de creșterea continuă a interesului public și al mass-media asupra acestui subiect, ceea ce reprezintă un aspect aparte al aplicării principiului fundamental al controlului civil asupra militarilor într-o societate democratică. Evenimentele interne sau

¹ *FA-1, Doctrina pentru operații a Forțelor Aeriene*, SMFA, București, 2005, p. 102.

internaționale demonstrează mereu creșterea rolului opiniei politice în supravegherea utilizării mijloacelor violenței armate de către autoritățile guvernamentale, fie că este vorba de forțe armate militare, paramilitare sau de rezervă, fie de forțe de impunere a ordinii și legalității.

Ca urmare a procesului de globalizare a informației, a interesului opiniei publice, desfășurarea și consecințele acțiunilor militare ajung rapid la cunoștința întregii lumi. Liderii politici și militari sunt obligați, de aceea, să manifeste transparență în luarea deciziilor privind acțiunile militare; în cazul în care acestea au consecințe catastrofale, ei trebuie să se justifice, uneori în cadrul unor procese publice, explicațiile de genul „erori de război” sau „pierderi inerente ale războiului” nemaifiind admise cu ușurință. Puterea de foc și lovire a armamentelor moderne aflate la dispoziția forțelor armate obligă la un maximum de precizie în utilizarea lor.

O dată cu modificarea regulilor de utilizare a forței armate într-o societate democratică, s-au schimbat și misiunile armatelor. Chiar dacă apărarea națiunii rămâne în continuare atribuția lor de bază, militarii trebuie să țină cont de precizările care se fac asupra trăsăturilor viitoarelor modalități de utilizare a violenței armate, și anume:

- forțele armate trebuie să fie în măsură să-și asume tot mai mult misiunile de menținere și impunere a păcii;
- victoria se va obține mai ales la nivel tactic, scopurile strategice vizând crearea condițiilor durabile de pace cu foștii adversari;
- obiectivul final al viitoarelor doctrine militare nu va mai fi distrugerea adversarului, ci eliminarea rezistenței lui și, poate, neutralizarea, dezarmarea, pedepsirea acestuia, mergând până la reconcilierea foștilor inamici;
- planurile de luptă și operații vor avea tot mai mult în vedere minimizarea pierderilor, nu numai a celor proprii, ci și ale adversarului;
- gândirea și acțiunea militară s-ar putea să se bazeze tot mai puțin pe categoriile stricte ale artei militare, va conta din ce în ce mai mult apărarea și menținerea vieții, atât la nivel național, cât și la nivel internațional;
- flexibilitatea și multifuncționalitatea structurilor militare vor deveni la fel de importante ca și puterea de foc ori manevra;
- soldatul secolului XXI va avea probabil tot mai multe misiuni de a proteja, de a îngriji și de a ajuta, aducându-și astfel o contribuție efectivă la menținerea armoniei între toate națiunile².

Toate acestea nu înseamnă dispariția pericolelor la adresa comunităților umane și desființarea forțelor armate, ci numai faptul că militarii, ca gestionari ai mijloacelor violenței fizice, vor trebui să se adapteze la noi roluri și misiuni.

² Gustav Daniker, *The guardian soldier: on the nature and use of future Armed Forces*, United Nation, New York and Geneva, 1995, pp. 91-106.

Noua realitate geopolitică a impus unele concepte noi, pe lângă cele cunoscute deja ("zona de interes" sau "zona de influență"), cum ar fi: "zonele tampon", "integrarea zonală sau subregională", "autonomizarea", "cordoane (coridoare) sanitare". Acestea au apărut pe fondul dispariției bipolarității puterii, din dorința de a găsi o alternativă atât de către statele vechi, cât și de către cele nou apărute sau alianțele politico-militare la vechea "matrice" de securitate.

Ele au generat abordări contradictorii ale problemelor suveranității naționale, mergând de la "suveranitatea totală" la "suveranitatea limitată" și "transferul temporar sau permanent de suveranitate". În fond, problema centrală este cea a asigurării suveranității și securității statelor prin forțele proprii, în alianțe sau sub "umbrela" de securitate a unor organizații internaționale sau alianțe militare.

Astfel, în domeniul suveranității aeriene au apărut concepte noi, care se referă la:

- realizarea spațiului aerian național integrat;
- crearea sistemului integrat național de apărare aeriană;
- internaționalizarea spațiului aerian și extinderea aerului liber;
- instituirea unor răspunsuri punitive la restricțiile privind folosirea spațiului aerian național sau a aerului liber, prin crearea zonelor interzise de zbor (No Fly Zones).

În acest context, ROE, formulate corect și precis, furnizează comandanților operațiunilor militare orientări clare și garanția că respectarea lor răspunde obiectivelor apărării naționale, eliminând opțiunile vagi ale liderilor politici. În lipsa ROE, comandanții nu sunt pe deplin mulțumiți de ordinele superioare, ambiguitatea acestora afectând ambiția de a le îndeplini. Parametrii clari ai ROE, exprimând voința autorităților naționale de conducere a forțelor armate, elimină confuziile la toate nivelurile ierarhiei militare și permit comandanților să se concentreze asupra îndeplinirii misiunii prin folosirea forței, așa cum s-a precizat la cel mai înalt nivel. Esența și eficiența ROE se bazează pe faptul că profesioniștii armelor acționează pe baza dreptului intern și internațional, regulile de angajare fiind întruchiparea folosirii legale a forței. De aceea, premisele fundamentale ale ROE sunt reprezentate de:

- capabilitățile operaționale ale militarilor individuali de a folosi armamentul;
- considerațiile politice și diplomatice ale guvernului care autorizează folosirea forței;
- regulile juridice naționale și internaționale care guvernează folosirea forței de către o țară;
- aplicarea lor atât în acțiunile unui stat, cât și în cadrul coalițiilor și alianțelor militare.

La nivel strategic-operativ, ROE sunt directivele pe care autoritățile publice cu atribuții în domeniul militar le pot stabili pentru a delimita circumstanțele și limitele în cadrul cărora forțele terestre, navale și aeriene pot angaja acțiuni militare cu alte forțe opuse într-un anumit context politico-diplomatic și militar, în conformitate cu dreptul intern și internațional aplicabil. În acest cadru, ROE sunt o parte a procesului politic prin care forțele armate se subordonează voinței politice și, în general, nu pot fi mai restrictive decât permite legalitatea.

La nivel operativ-tactic, ROE sunt regulile stabilite de comandant cu privire la folosirea armelor și n-ar trebui să cuprindă probleme de doctrină, tactică sau proceduri; deși trebuie să fie concordante cu dreptul conflictelor armate, ele nu constituie un cod al legilor și obiceiurilor războiului. Teoreticienii afirmă că pot fi elaborate ROE pentru starea de pace (ROE generale) care ar controla folosirea forței până în momentul în care se adoptă ROE specifice pentru o anumită criză. ROE generale permit dreptul la autoapărare și modalitățile de exercitare a acestui drept în spațiul terestru, maritim sau aerian. ROE speciale sunt elaborate, în funcție de circumstanțe, pentru conflicte armate, operații de alianță sau coaliție, acțiuni de apărare a ordinii constituționale, operații de răspuns la criză; ele nu limitează dreptul la autoapărare, dar periclitează limitele utilizării armelor, atât în ofensivă, cât și în defensivă, limite derivate din obiectivele apărării naționale, din strategia națională, din dreptul intern și internațional cu privire la mijloacele și metodele de război.

Elaborarea ROE trebuie să fie rezultatul unui efort de echipă, de la autoritățile politice superioare până la statele majore de la fiecare nivel de comandă. Pentru a fi cu adevărat eficiente, în special de la nivelele tactice inferioare până la soldații individuali, ele trebuie să fie scurte și clare, să evite folosirea limbajului calificat, să aibă priză la cei cărora li se adresează, să evite descrierea misiunii propriu-zise și să fie ușor de înțeles, reamintit, exersat și aplicat.

Experții sugerează următoarea metodologie de principiu pentru elaborarea ROE:

- analizarea ordinului de avertizare (mobilizare) și a evaluărilor comandantului asupra operației respective;
- analizarea convențiilor internaționale și a altor acorduri internaționale relevante, în special când este implicată o coaliție de forțe;
- stabilirea ROE la cele mai înalte nivele; analizarea procedurilor de operare standard (SOP) și proiectarea ROE la nivel operațional și tactic;
- analiza planului de operații pentru a determina misiunea, concepția operației și misiunile secundare;
- analizarea planurilor compartimentelor care implică folosirea forței;
- analiza instrucțiunilor de cooperare și a măsurilor de control;

- analiza anexelor planului de operații;
- obținerea informațiilor referitoare la adversar, armele și tacticile acestuia;
- determinarea măsurilor adecvate de autoapărare și a restricțiilor strategice, tactice, juridice interne și internaționale;
- determinarea situațiilor în care dreptul intern și cel internațional (în special cel aplicabil în conflictele armate) impun obținerea aprobării, coordonării sau a altor măsuri de protecție înainte de folosirea unor mijloace de luptă, de selectare a țintelor.

Guvernând folosirea forței, ROE trebuie să evite rescrierea tacticilor, măsurilor de siguranță și asigurare, strategiei și doctrinei, legilor interne privind uzul de armă sau dreptul internațional; de asemenea, ele trebuie să cuprindă cât mai puține măsuri de control, cerințe de raportare sau proceduri operaționale pentru a-și atinge scopul. Ca documente distincte de conducere a acțiunilor militare, ROE sunt parte a planurilor de operații și a ordinelor.

În ceea ce privește aspectele legate de componenta aeriană, aceste reguli introduc restricții în întrebuințarea Forțelor Aeriene. Spre exemplu, „în operațiile de apărare aeriană, ROE impun autorizarea imediată a folosirii armamentului de bord sau cu baza la sol împotriva unui avion care violează acordurile, ceea ce necesită un sistem C4I sigur și eficace”³. De asemenea, „operațiile de stabilitate sunt duse de acele tipuri de forțe pe care țările care contribuie la coaliția multinațională se hotărăsc să le disloce și nu de acele forțe care sunt potrivite rolurilor ce vor fi exercitate. Acest fapt creează „goluri” capabilității coaliției care pot genera dificultăți în elaborarea unor ROE corespunzătoare situației dacă procesul de constituire a forței multinaționale nu este coordonat cu atenție de la început”⁴.

Seminariile cu acest subiect sunt oportunități excelente pentru determinarea rolului fiecărei structuri în creionarea unor reguli de angajare eficace; jocurile de război și exercițiile la toate nivelurile de comandă permit dezbaterea, experimentarea și constatarea viabilității ROE pentru crize ce pot fi anticipate și instruirea trupelor în acest domeniu, ceea ce pregătește forțele armate pentru a face fața eventualelor provocări cu care se pot confrunta într-o situație operațională concretă.

În armatele statelor occidentale, regulamentele militare conțin prevederi exprese asupra regulilor de angajare și chiar anexe cu exemple de ROE. În doctrina NATO, regulile de angajare furnizează comandanților de la toate nivelurile orientările politice și juridice privind uzul de forță; ele sunt elaborate de comandanții de forțe operaționale în funcție de amenințările concrete și sunt aprobate de Consiliul Nord-Atlantic⁵. Principiile regulilor de

³ *FA-1, Doctrina pentru operații a Forțelor Aeriene*, SMFA, București, 2005, p. 106.

⁴ *Ibidem*, p. 108.

⁵ *NATO Doctrine for peace support operations*, SHAPE B-7010, Belgia, 1995, p FI și F.

angajare în sistemul NATO sunt folosirea forței în autoapărare, cu respectarea raportului dintre proporționalitate și necesitatea militară prevăzut de dreptul internațional al conflictelor armate și cu admiterea producerii de pagube colaterale. Concret, ROE⁶ se referă la definirea unor termeni (intenție și acțiune ostilă, minimum sau maximum de forțe, forța activă și forța pasivă, bunuri sau persoane protejate), cu referire la persoanele, bunurile și zonele de aplicabilitate, la autoritatea care poate ordona utilizarea armelor, arestarea, încercuirea și percheziția, la somațiile și avertismentele ce trebuie făcute înainte de deschiderea focului, la interdicțiile și obligațiile în caz de folosire a forței.

În acest context, consider că abordarea ROE este extrem de importantă dat fiind faptul că structuri de forțe din cadrul Forțelor Aeriene ale României pot participa la operații de stabilitate într-un context întrunit și multinațional, sub conducerea NATO. Deoarece structurile de comandă și control ale componentei aeriene sunt dispuse, de obicei, în afara zonei de conflict, abordarea scopurilor de către comandantul componentei se face la nivel operativ, evidențiindu-se astfel diferența dintre Forțele Aeriene și celelalte categorii de forțe sau organizații neguvernamentale, implicate în operații și activități terestre.

Constituind evenimentul esențial în utilizarea forței armate în conformitate cu dreptul conflictelor armate, ROE exprimă funcția de control politic asupra armatei într-o societate democratică și sunt instrumentele eficace de conducere a trupelor, de la comandanții superiori până la comandanții de plutoane, atât în situații de criză, cât și în război. Succesul acțiunilor militare și protecția intereselor comunității naționale sau mondiale sunt azi imposibile fără elaborarea și aplicarea unor ROE adecvate pentru orice operațiune. Autoritățile politice și militare cu responsabilități în domeniul apărării și securității naționale au obligația de a elabora aceste instrumente pe baza dreptului la autoapărare prevăzut atât în legislația internă a statelor, cât și în cea internațională.

Prin urmare, regulile de angajare furnizează direcțiile de acțiune privitoare la utilizarea forței atât pentru comandanți, cât și pentru fiecare militar în parte pe baza a trei tipuri de considerente⁷.

Considerentele legale - regulile de angajare sunt o reflectare a dreptului internațional, a legilor interne, precum și a politicii generale a statului respectiv. În concluzie, regulile de angajare trebuie să încorporeze criterii care să ducă la stabilirea cu claritate a circumstanțelor utilizării forței militare în mod gradual și proporțional cu amenințarea atât în timp de război,

⁶ Definiția ROE este dată în Acordul privind Forța Multinațională de Pace din Europa de Sud-Est, în Monitorul Oficial nr. 404, 1999.

⁷ *Joint Task Force Commander's handbook for Peace Operations*, Joint Warfighting Center, Fort Monroe, Virginia, June 1997, pp. 1-14.

cât mai ales în timp de pace. Regulile de angajare trebuie emise ca document de stat major și înțelese de toți militarii.

Stabilirea regulilor de angajare pentru Armata României este parte componentă a procesului de realizare a interoperabilității cu armatele NATO, în domeniul procedurilor și tehnicilor de stat major.

Considerentele militare - regulile de angajare stabilite în mod judicios ajută la îndeplinirea misiunilor prin asigurarea utilizării forței într-un asemenea mod, încât să corespundă obiectivului militar al operației sau acțiunii. De asemenea, acestea sprijină măsurile de siguranță, dar și îndeplinirea misiunii. Regulile de angajare previn începerea neintenționată sau prin accident a ostilităților ori înainte de a se asigura capacitatea combativă necesară a unităților militare.

Asigurând aplicarea principiului economiei forțelor și protejând de distrugere infrastructura teritorială, regulile de angajare au urmări pozitive și în plan logistic (mai ales referitor la faza post conflict militar).

Exemplul cel mai concludent care demonstrează importanța militară deosebită a regulilor de angajare, îl reprezintă participarea armatei noastre la evenimentele din decembrie 1989. Atât înainte de 22 decembrie 1989, cât și după această dată, s-ar fi putut reduce foarte mult pierderile de vieți omenești produse din eroare, precum și distrugerile inutile dacă ar fi existat reguli de angajare stabilite conform celor de mai sus.

Considerentele politice - parțial, regulile de angajare sunt o reflectare a voinței politice. Într-un stat de drept forțele armate sunt angajate în baza constituției și a legilor statului respectiv, iar decizia utilizării instrumentului militar aparține puterii legislative și executive, conform atribuțiilor pe care le au prin lege. În plus, chiar atunci când acționează într-un mediu multinațional, stabilirea regulilor de angajare necesită un proces diplomatic de negociere cu celelalte părți implicate, eventual cu autoritatea emitentă a mandatului misiunii - dacă este cazul (ONU, NATO, OSCE etc.).

PREGĂTIREA INFORMATIVĂ A „CÂMPULUI DE LUPĂ AERIAN” (IPB¹) DE CĂTRE STRUCTURILE DE RACHETE ANTIAERIENE CU POSIBILITĂȚI ANTIBALISTICE, ÎN OPERAȚIILE DESFĂȘURATE ÎMPOTRIVA RACHETELOR BALISTICE

Lt.col. Ion PURICEL

When it's assessed that the primary aerial threat is represented by ballistic missiles, the aerial IPB has to be adapted to the specific conditions of the ballistic missiles attack.

„Dacă cunoști inamicul și pe tine însuși nu trebuie să te temi de rezultatul a 100 de bătălii. Dacă te cunoști pe tine și nu cunoști inamicul, pentru fiecare victorie câștigată vei suferi o înfrângere. Dacă nu cunoști inamicul și nici pe tine însuși, vei pierde fiecare bătălie”.

Sun-Tzu – Arta războiului.c..400 î.c.

În ianuarie 1991, rachetele *Scud* se năpusteau pe cerul deșertului și-n conștiința Aliatilor. Surpriza a fost la fel de mare pentru populația civilă ca și pentru militari, obligați să aloce resurse pentru diminuarea acestei amenințări și-n consecință să-și modifice ritmul campaniei.

Subestimarea intenției și posibilităților inamicului poate constitui în cel mai bun caz o surpriză, iar în cel mai rău caz un dezastru, așa cum istoria conflictelor militare a confirmat de atâtea ori.

Fără îndoială, pregătirea informativă a câmpului de luptă are o importanță mare și în cazul luării deciziei de combatere a rachetelor balistice, însă analizarea (estimarea) anumitor aspecte care sunt esențiale în cazul combaterii avioanelor inamice, nu se mai justifică (sunt golite de conținut, datorită specificității țintei).

Ținând cont că amenințarea este reprezentată de rachetele balistice, a căror folosire nu depinde de condițiile de timp, anotimp și stare a vremii, ca și de particularitățile formelor de relief (canalizarea acțiunilor), aspectele

¹ IPB – Intelligence Preparation of Battlefield – Pregătirea informativă a câmpului de luptă.

importante care trebuie analizate și estimate în acest caz sunt: amenințarea inamică (tipul amenințării principale, tipurile și numărul rachetelor balistice, posibilele locuri de lansare și doctrina de folosire);

a) Amenințarea inamică

În analiza acestei amenințări trebuie luate în calcul următoarele puncte:

Tipul amenințării aeriene principale. Aprecierea amenințării principale de către compartimentul informații are o importanță definitorie asupra întregului *IPB* și, ulterior, asupra sistemului de foc organizat de către comandantul apărării aeriene cu baza la sol.

În aprecierea acestei amenințări, trebuie luate în considerație: potențialul aerian ofensiv (numărul avioanelor și capacitatea lor de luptă, doctrina de întrebuințare în luptă, gradul de antrenare și performanțele piloților), precum și potențialul balistic ofensiv (tipul, numărul și performanțele acestora).

Potențialul aerian ofensiv trebuie apreciat în ideea pericolului pe care-l reprezintă acesta asupra gradului de control al spațiului aerian din Zona de operații, respectiv dacă aviația inamică poate pune în discuție deținerea supremației aeriene de către forțele aeriene proprii, adică dacă aviația inamică poate pătrunde în dispozitivul propriu și lovi obiectivele.

Se poate afirma că adversarul nu prezintă nici un pericol pentru supremația aeriană ce va fi instituită de forțele aeriene proprii, respectiv nu are posibilitatea executării vreunui atac asupra propriilor obiective, ci le poate lovi numai prin intermediul potențialului balistic ofensiv, care va fi analizat în continuare.

b) Tipul și numărul rachetelor balistice folosite. Așa cum se poate imagina, caracteristicile tehnico-tactice ale rachetelor balistice sunt importante deoarece în funcție de bătaia acestora, scurtă sau medie, rachetele balistice (încărcăturile lor) cad asupra țintelor de la înălțime mai mică sau mai mare, la unghiuri de incidență din ce în ce mai mari, cu o viteză în consecință sporită, necesitând un timp de reacție din ce în ce mai mic, ceea ce incumbă adoptarea unor soluții tehnologice extrem de complexe; de aceea foarte puține sisteme de rachete antiaeriene au posibilități antibalistice reale.

Estimarea numărului total al rachetelor balistice deținute de inamic sau a numărului de rachete ce pot fi lansate simultan asupra unui obiectiv are o importanță deosebită, deoarece în funcție de aceasta se apreciază de către compartimentul operații posibilitatea saturării sistemelor antibalistice și măsurile ce se impun pentru evitarea acestui lucru.

c) Locurile de lansare posibile ale rachetelor balistice. Importanța locurilor de lansare a rachetelor balistice pentru apărarea antibalistică este foarte mare, întrucât în funcție de estimările făcute de A2 asupra acestora (NAI^2), se stabilesc direcțiile principale de tragere ale complexelor de rachete antibalistice (PTL^3).

² NAI - Named Area of Interest – Zonă de interes precizată.

³ PTL – Primary Target Line – Direcție principală de tragere.

Un interes deosebit îl suscită determinarea pozițiilor rampelor de lansare fixe, un rol primordial avându-l informațiile existente și actualizate din bazele de date cât și informațiile vitale asigurate de sateliții de cercetare precum și de propria aviație de cercetare, de vânătoare-bombardament și cea fără pilot (UAV).

În timp ce poziția rampelor de lansare fixe poate fi determinată cu relativă precizie, pozițiile rampelor de lansare mobile pot fi numai estimate, la nivel de *zonă probabilă de lansare a rachetelor balistice*, pe baza analizei unor informații colaterale, privitoare la existența condițiilor naturale de mascare, distribuția și accesibilitatea drumurilor, depărtarea de facilitățile de producție și depozitare, existența zonelor puternic apărate antiaerian etc.

Astfel, existența unor condiții optime de mascare naturală sau artificială (orașe) sau a unui trafic rutier de mare gabarit, intens, face dificilă identificarea rampelor de lansare mobile în timp optim pentru a putea fi neutralizate de către apărarea antibalistică prin acțiuni ofensive (aviație) sau pentru a fi comunicate către sistemele antibalistice pentru o modificare oportună a direcțiilor de bază ale tragerii (PTL), în vederea creșterii eficacității tragerii (descoperirii țintei mai devreme și măririi, astfel, a timpului de reacție).

d) *Doctrina adversarului de folosire a rachetelor balistice*. Analiza doctrinei de folosire a rachetelor balistice trebuie făcută în corelație cu numărul și tipurile de rachete balistice aflate în dotare, caracteristicile lor (eroarea circulară pătratică –CEP⁴) și evident, existența încărcăturilor de nimicire în masă (nucleare, bacteriologice, chimice) ca și a voinței politice și determinării în folosirea lor.

În analiza doctrinei adversarului de folosire a rachetelor balistice, trebuie analizate atât țintele, cât și momentele de folosire a lor.

Țintele pot fi centre de greutate ale Forței multinaționale, puncte decisive sau obiective situate în adâncimea operativ-strategică a D.L. al acesteia, a căror lovire are un impact politic și mediatic foarte mare.

În legătură cu momentele introducerii rachetelor balistice în luptă, doctrina adversarului oferă, în mod normal, suficiente indicii privitoare la acest lucru, elemente care trebuie luate în calcul, fără a elimina posibilitatea folosirii acestora în afara cadrului doctrinar (ținte și momente); întrucât folosirea lor este aprobată la cel mai înalt nivel de decizie politico-militară, ordinul respectiv poate ignora prevederile doctrinare.

Astfel, se poate considera că Saddam Hussein și Slobodan Miloșevici au ignorat în mod voit, spre „nefericirea lor”, în speranța unei rezolvări de ultimă instanță în avantajul lor a crizei, ratând astfel momentele favorabile de preluare a inițiativei pe câmpul de luptă prin nebombardarea *APOD* și *SPOD* pe timpul proiecției și constituirii D.L. al Forței multinaționale.

⁴ CEP – Circular Error Probable – Eroarea circulară probabilă.

Din punct de vedere strict militar, se poate considera că acest lucru a fost o greșeală (ignorarea de către acești conducători autocratici a cerințelor luptei armate nu reprezintă o garanție că alți lideri, în situații similare nu le vor aplica!), iar eventualul avantaj politic al posturii de victimă a fost diluat prin campania media a Forței multinaționale și chiar uitat, odată ce ofensiva Forței multinaționale a început.

Existența unui număr mare de rachete balistice, ca și siguranța fluxului de producție și depozitare, trebuie cuantificat ca atare, întrucât existența unei asemenea realități oferă adversarului capacitatea operațională de lansare a unui număr mare de rachete care să satureze sistemele de apărare antibalistică și astfel, să asigure lovirea unui număr mare de obiective militare și civile importante, considerate de acesta drept centre de greutate ale Forței multinaționale.

În situația în care estimările privind potențialul balistic al adversarului revelează faptul că acesta deține un număr limitat de rachete balistice, fără siguranța fluxului de producție și depozitare, probabil acesta le va folosi cu mare selectivitate, pentru lovirea unor ținte cu valoare politică mare, cu mare impact asupra moralului populației din zonă, precum centrele urbane și administrative și mai puțin împotriva unor obiective militare (de exemplu, loviturile irakiene asupra orașelor israeliene).

În ceea ce privește estimarea posibilității folosirii de către adversar a încărcăturilor NBC⁵, trebuie spus că această posibilitate, voința și determinarea conducerii politico-militare a adversarului, trebuie estimate foarte bine încă de la începutul operației și trebuie urmărită pe tot timpul desfășurării acesteia întrucât consecințele unei asemenea eventualități sunt deosebit de mari, la toate nivelurile: politic, militar, mediatic etc., putând compromite printr-o asemenea escaladare obiectivele operației și atingerea stării finale, pe scurt, rațiunea desfășurării unei asemenea operații.

În urma *IPB*, se elaborează 1-3 cursuri de acțiune (compartimentul informații), în legătură cu opțiunile posibile ale inamicului de atac balistic.

Aceste cursuri de acțiune (COA⁶) pot diferi unele de altele în ceea ce privește: momentele atacului, țintele vizate, caracteristicile atacului (concentrare pe anumite ținte, atacul unui număr cât mai mare de ținte, caracteristicile fluxului estimat de lovituri balistice – număr și ritm).

În urma analizei acestor cursuri, reprezentantul compartimentului Informații face o recomandare privind cursul de acțiune cel mai probabil al inamicului.

Activitatea pe linia *IPB* se desfășoară continuu, iterativ, pe toată durata operației și chiar după încetarea operației (post-conflict) și vizează toate aspectele conexe atacului aerian și balistic, curent sau viitor.

⁵ NBC – Nuclear, bacteriologic, chimic.

⁶ COA – Course of Action – Curs de acțiune.

CONSIDERAȚII DE ORDIN GENERAL ASUPRA ACȚIUNILOR MILITARE DESFĂȘURATE ÎN MEDIUL DE SECURITATE ACTUAL

**Lt.col.drd. Stan ANTON
Lt.col.drd. Gheorghe IORDACHE**

Although the events of September 11th signified the end of the post-Cold War era, they did not necessarily render obsolete the war analysis and planning. Rather, future war and military actions concepts require adaptation to the emerging strategic and security environment. In order to cope with the needs for doctrinal adaptation of the Armed Forces, we have to assess the nature of the emerging security environment, the modes of future armed conflict. An important conclusion emerges from this analysis regarding the marked decline of large-scale state-on-state warfare and the rise of ambiguous, protracted, indecisive conflict in complex environments. The future security environment will be characterized by minor conflicts due to the influence of the WMD proliferation, globalization, the glare of the information age, the positive and negative effects of rapid change on states, asymmetry and the rapid diffusion of knowledge and technology.

Scopul, de altfel limitat, al acestui articol, este de a explora o parte din multitudinea de concepte relevante în studiul operațiunilor militare, precum și de a identifica locul acestora în spectrul larg al mediului de securitate actual.

Punctul de plecare firesc în acest demers este analiza stării internaționale de securitate. Concepte precum „războiul”, „pacea”, „conflictul armat”, „managementul crizelor” vor fi de asemenea supuse unei explorări. Conexiunile dintre aceste concepte vor fi analizate și din perspectiva diferitelor opțiuni legate de conținutul relațiilor internaționale.

Acțiunea militară, ca parte componentă a acțiunii sociale, reprezintă o realitate socială specifică. Caracterul complex și amplificat al acțiunii militare pune în evidență structura, existența unei baze și a unei suprastructuri militare care se află în raporturi de interdependență.

Sub impactul revoluției informaționale și ca urmare a unor multiple determinări de natură politică, economică, juridică sau socială, acțiunile

militare actuale de tip război și esența acestora – confruntarea armată, vor evolua în cadrul relațiilor inter și intrastatale în tandem cu noua societate informațională. Dezvoltarea tehnologiei informaționale influențează și va schimba decisiv natura viitoarelor confruntări încât va determina apariția unor strategii și doctrine noi, precum și alte modalități de purtare a războiului.

Acțiunea militară se manifestă în raport cu caracteristicile societății având o dinamică proprie, dar care se subsumează celei generale a societății într-o anumită etapă de dezvoltare socială, sursa acesteia fiind, de regulă, o disfuncționalitate socială a cărei natură este deosebit de variată. Scopul general al unei acțiuni militare este de schimbare a cursului firesc al unor evenimente, ca urmare a intervenției agentului în traiectoria acestora, fiind îndeplinit prin obiective ce sunt exprimate în misiuni.

Acțiunea militară concretizată în fenomenul război se poate defini ca un act de forță al unui stat (națiuni stat), organizație criminală, grup terorist, grup revoluționar – insurgent sau o coaliție de state în scopul obligării unui oponent să accepte termenii voinței celui care aplică forța, acceptării unei anumite ideologii, creării condițiilor necesare desfășurării nestingherite a unor acțiuni de sorginte criminală transnațională și transfrontalieră etc.

Cauzele diverse incluzând eșecul diplomației în gestionarea unei crize, a politicilor economice, sociale sau de securitate internă a unor state, constituie elemente noi în definirea caracteristicilor conflictelor contemporane lărgind gama factorilor ce contribuie la descifrarea mecanismelor de inițiere, dezvoltare și manifestare a acestora.

Începând cu anul 1648, când se consideră că a apărut statul-națiune, regulile de ducere a războiului au fost stabilite și gestionate de către state - națiuni, întrebuințarea forței și violenței armate reprezentând un apanaj și un monopol al statelor, care urmăreau astfel atingerea intereselor naționale prin recurgerea la mecanismul războiului ca o formă de manifestare și promovare a suveranității și independenței.

În prezent această paradigmă suferă o mutație de esență în sensul că dominația statelor în ansamblul confruntărilor violente este erodată de actori non-statali, grupuri și orientări diferite care sunt în măsură să aplice în mod organizat violența armată - fenomenul de franșizare a războiului - pentru atingerea unor scopuri ce sunt de cele mai multe ori politice, dar care pot viza și impunerea unei ideologii sau prezervarea influențelor economice, sociale, financiare, culturale etc. dintr-o regiune.

Mediul internațional de securitate actual. Instabilitatea, impredictibilitatea și diversitatea sunt caracteristici generale ale mediului de securitate actual.

În contrast cu riscul redus al conflictului armat major, în prezent ne confruntăm cu o probabilitate tot mai crescândă de izbucnire a unor conflicte de mică intensitate, naționale sau regionale, în particular în regiuni ale lumii în care valorile culturale, religioase și etnice au ajuns la un nivel al

confruntării care transcende eforturilor de prevenire a întrebuințării violenței armate. Alte cauze pot fi cele rezultate din accesul la necesități primare cum ar fi apa și hrana. În fine, mișcările necontrolate ale populațiilor sau cele induse de spectrul războiului, dispute ecologice, traficul de ființe umane, crima organizată și terorismul pot avea puternice efecte destabilizatoare la adresa securității internaționale și naționale. Urmărind tendințele de evoluție a riscurilor la adresa securității și păcii internaționale, le putem clasifica în funcție de domeniile de activitate, entitățile comunitare și religioase, aria geografică, timp, volum, importanță (interes sau gravitate) și de probabilitate.¹

Spectrul relațiilor dintre comunități sau națiuni este constituit din trei categorii principale: pacea, conflictul armat și războiul.

a) *Pacea*. Pacea este o condiție care există în relațiile dintre grupuri, clase sociale, comunități sau state când violența sau amenințarea cu întrebuințarea acesteia (directă sau indirectă) este absentă. Deși absența violenței poate fi identificată obiectiv și clar, amenințarea cu întrebuințarea violenței reprezintă un element supus subiectivismului ale cărui percepții pot fi diferite sau chiar contrare din perspectivele celor implicați. În realitate, granița clară dintre pace și conflict va fi incertă și deseori încălcată. Din punct de vedere juridic este important de menționat că, după un război, tratatele de pace pot să nu fie convenite și/sau încheiate. În acest caz, chiar dacă ostilitățile s-au încheiat, nu există o stare formală de pace, juridic fundamentată și recunoscută pe plan internațional. Aceeași situație se întâlnește și în cazul când ostilitățile au luat sfârșit în baza unui tratat / înțelegeri de încetare a focului / acțiunilor militare. De aceea, în concordanță cu cele prezentate mai sus, considerăm că starea de pace poate fi cel mai bine descrisă prin definiția negativă, adică absența conflictului armat sau a ostilităților.

Disputele ce decurg din diferențe insurmontabile în interese sau obiective pot fi rezolvate și fără uzul sau amenințarea cu uzul forței armate. În principiu, alte mijloace politice, cum ar fi diplomația, măsurile juridice și economice pot fi aplicate pentru rezolvarea conflictelor.

b) *Conflictul armat*. Un conflict armat se prefigurează atunci când o comunitate, un stat, o alianță/coaliție, actor non-statal, întrebuințează forța sau face apel la uzul de forțe armate (regulate sau neregulate) pe scara largă în sprijinul intereselor sau obiectivelor sale.

În contextul conflictelor armate, părțile implicate clamează faptul că valorile și obiectivele în dispută sunt ireconciliabile, uzând de cele mai bune combinații de mijloace politice, inclusiv diplomația, mijloace economice sau psihologice pentru atingerea scopurilor proprii.

c) *Războiul*. În forma sa extremă, un conflict armat se poate transforma într-un război. Dificultatea de a explica diferența reală dintre un război și un conflict armat este, bineînțeles, evidentă. O diferență caracteristică dintre un

¹ Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, *Riscuri și amenințări la adresa securității. Identificarea, elaborarea și evaluarea soluțiilor de rezolvare neconflictuală a diferendelor interetnice* în „HOMINIS 2001”, CSSAS, 2002.

conflict armat și un război este aceea că, într-un război, națiunea întreagă a unei țări este mobilizată, chiar și numai în sensul direct al acestei activități, de chemare sub arme al rezerviștilor. O altă diferență majoră este aceea că, în situația unui război, părțile implicate consideră amenințarea intereselor, obiectivelor și valorilor sale ca fiind atât de importantă, încât acestea consideră că nu au altă opțiune decât recurgerea la întrebuințarea forței armate, uneori pe durate extinse.

Totuși, în aprecierea corectă a importanței conflictului armat și războiului în reglementarea unor dispute, este nevoie să includem în ecuație faptul că instrumentele de putere reprezentate de mijloacele militare nu înlocuiesc și nici nu domină alte instrumente de exercitare a puterii unui stat. Conform lui Clausewitz – „războiul nu este un act politic, cât mai degrabă un instrument politic; nu este altceva decât continuarea activității politicii cu un alt stat prin întrebuințarea altor mijloace militare”.

Criza. În sens politic și militar, crizele sunt definite în varii termeni. O criza marchează un punct de cotitură în relațiile dintre părți, echilibrul relațiilor fiind supus unor influențe conjugate ale actorilor direcți și mediului general de securitate care concură la menținerea sau dislocarea acestuia, această stare caracterizându-se prin „creșterea spațiilor de confruntare în toate planurile – politice, economice, culturale și ideologice”². În diagrama de mai jos (fig.1), este reprezentat conceptul de criză, fiind ilustrate două definiții ale acestui concept.

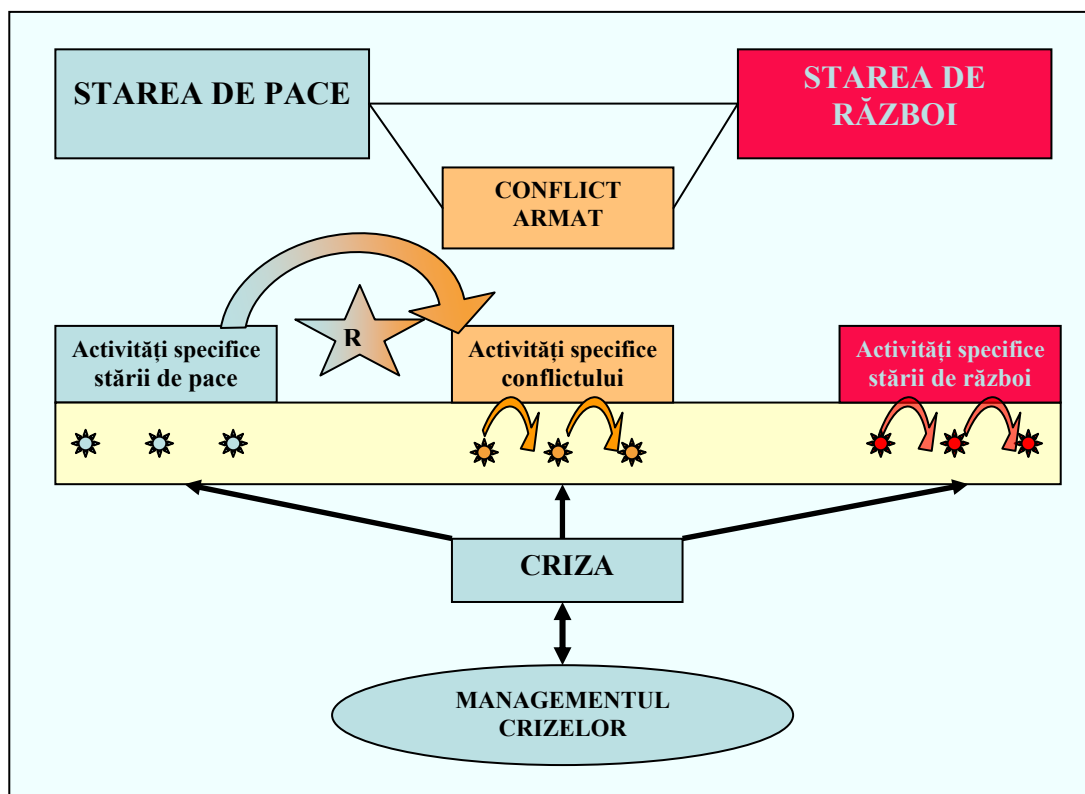

Fig. 1 Ilustrarea managementului crizelor

² Gl.dr. Eugen Bădălan, gl.(r) dr. Valentin Arsenie, gl.bg.(r) dr. Gheorghe Văduva, *Eseu despre arta strategică*, Editura Militară, București, 2005, p. 297.

Ca o primă definiție, spectrul stare de pace – conflict armat – război conține unele momente (puncte de cotitură) care pot fi percepute ca o criză, culminând cu un moment de rupere a echilibrului – RE (fig.1). Acest aspect este comun tranziției de la starea de pace la cea de conflict armat. Ce-a de-a doua definiție are legătură cu perioada pe parcursul căreia au loc anumite dislocări ale echilibrului de putere, de exemplu dezechilibrele constante și considerabile în special în raportul de forțe, ce au loc pe timpul unui conflict armat în desfășurare. În lumina celei de a doua definiții este ilustrativ cazul Iugoslaviei de la începutul anilor nouăzeci ai secolului trecut sau situația din Orientul Mijlociu din ultimii 50 de ani, începând cu anii '50 când conflictul arabo-israelian a erupt, continuând cu acțiunile din 1967, 1973 și anii '80 continuând ulterior cu perioada Intifadei palestiniene și mai recent cu acțiunile din Afghanistan și Irak.

Între **caracteristicile definitorii ale unei crize** se regăsesc *severitatea* și *intensitatea*, ilustrate grafic mai jos.

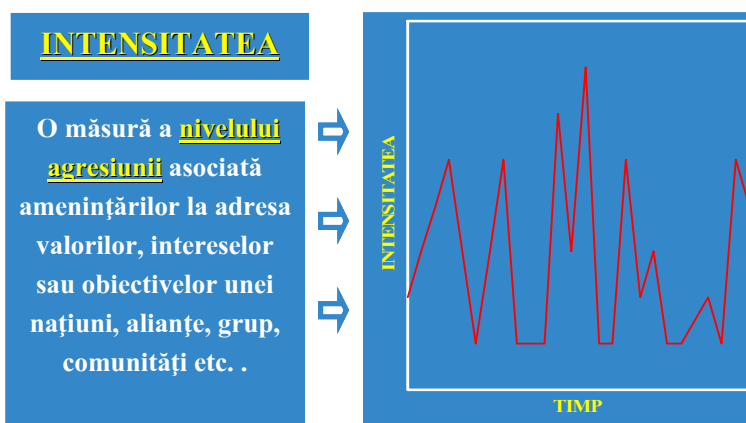
Severitatea unei crize reprezintă o măsură a mărimii și iminenței unor amenințări la adresa valorilor, intereselor sau obiectivelor unei națiuni, alianțe, grup, comunități etc.

CARACTERISTICILE CRIZELOR

SEVERITATEA măsură a <u>mărimii</u> și <u>iminenței</u> unor amenințări la adresa valorilor, intereselor sau obiectivelor unei națiuni, alianțe, grup, comunități etc.			
	IMINENȚA AMENINȚĂRII		
		Iminentă	
		Intermediară	Distantă
		Severitate Redusă	Severitate Redusă
		Severitate Medie	Severitate Redusă
		Severitate Ridică	Severitate Redusă
		Mică	Medie
		Mare	
		MĂRIMEA AMENINȚĂRII	

Intensitatea unei crize reprezintă o măsură a nivelului agresiunii asociate amenințărilor la adresa valorilor, intereselor sau obiectivelor unei națiuni, alianțe, grup, comunități etc.

CARACTERISTICILE CRIZELOR

În general, este recunoscut de către teoreticienii militari că fizionomia unei crize se poate descrie sub forma unui ciclu de viață având ca elemente componente stările în dinamica ce alcătuiesc evoluția acesteia – fig. 2.³

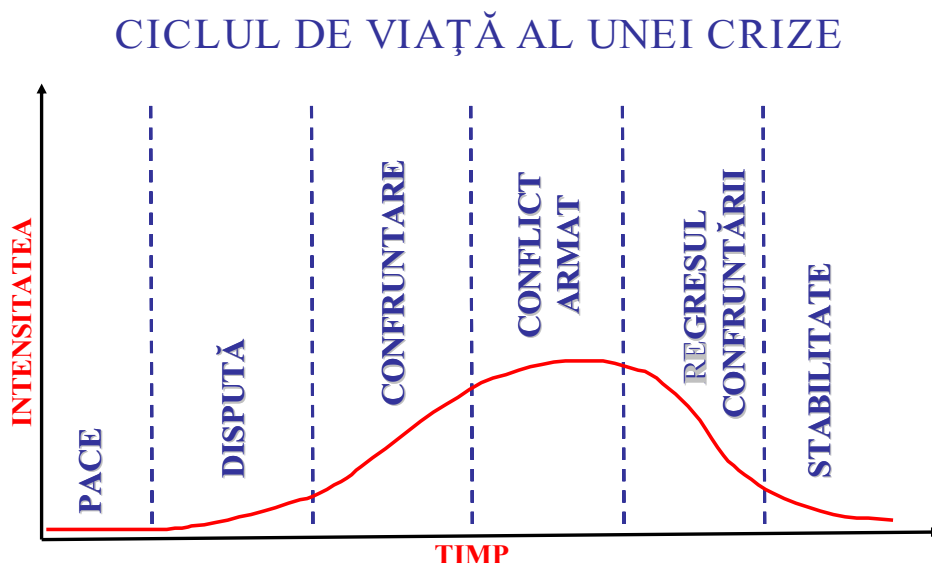

Fig. 2 *Ciclul de viață al unei crize*

Managementul crizelor. Managementul crizelor poate fi definit ca prevenirea, limitarea sau controlul unei crize în relațiile dintre state sau dintre actorii implicați într-o criză, în situația unei crize interne, atât pe parcursul întregii perioade de tensiune în cadrul acestor relații, cât și pe timpul momentelor de cotitură în dezvoltarea unei crize.⁴

În managementul crizelor sunt angajate diferite forumuri sau organizații de securitate. Cea mai importantă organizație este O.N.U. al cărei obiectiv principal este statuat în art. 1 al Cartei O.N.U.⁵. În NATO, forumul politic principal responsabil cu managementul crizelor este Consiliul Nord-Atlantic. Structurile militare ale NATO sprijină acest proces prin dislocarea de forțe și desfășurarea unor acțiuni militare conforme cu principiile și doctrina NATO de operații de răspuns la crize.

Managementul desfășurat de ONU, cât și de OSCE este aproape exclusiv supervizat de organismele politice ale acestor organizații – Consiliul

³ *Crisis Management in NATO*, NATO Staff Officers Orientation Course, NATO School Oberammergau, iulie 2005.

⁴ În conformitate cu AAP-6 Glosar NATO de termeni și definiții pag. 2-C-14 managementul crizelor este definit ca reprezentând „acțiunile coordonate adoptate în scopul dezamorsării crizelor, prevenirii escaladării acestora către conflict armat și pentru limitarea ostilităților, dacă acestea au izbucnit”.

⁵ Carta ONU – “**Articolul 1:** Scopurile Națiunilor Unite sunt următoarele: 1. Să mențină pacea și securitatea internațională și, în acest scop: să ia măsuri colective eficace pentru prevenirea și înlăturarea amenințărilor împotriva păcii și pentru reprimarea oricăror acte de agresiune sau altor încălcări ale păcii și să înfăptuiască, prin mijloace pașnice și în conformitate cu principiile justiției și dreptului internațional, aplanarea ori rezolvarea diferendelor sau situațiilor cu caracter internațional care ar putea duce la o încălcare a păcii; ...”

de Securitate respectiv, Consiliul Permanent al OSCE un rol important revenind în această privință Secretarilor Generali și reprezentanților speciali ai acestora.

Spațiul confruntării beligeranților în viitor, fiind într-o evoluție continuă, determinată în principal de progresul tehnologic și adaptarea și inovația doctrinară la noile condiții induse de saltul tehnologic informațional, va constitui o arie de manifestare diversă a tipurilor de conflicte caracteristice societății de tip informațional. Societatea de tip informațional va dirija transformarea confruntărilor militare care se vor înscrie „într-un spectru foarte larg de acțiuni și reacții, într-un spațiu multidimensional”⁶. Multidimensionalitatea spațiului de luptă al viitorului va fi circumscrisă unui spectru mai larg decât cel clasic de desfășurare a acțiunilor militare incluzând spațiul cibernetic și spațiul asimetric.

Nivelurile acțiunii militare. Acțiunile militare în ansamblul general al conflictelor sunt conduse și desfășurate la diferite nivele, implicând factori de decizie de la vârful conducerii politice a unui stat până la soldații, aviatorii și marinarii care se regăsesc în linia întâi a operațiunilor militare.

Tradițional, acțiunile militare au fost analizate în cadrul strategiei și tacticii, însă unii teoreticieni militari au intuit existența a încă unui nivel între cele două amintite mai sus – ceea ce Antoine Henry Jomini, la mijlocul secolului XIX se referea ca fiind „tactica mare”. La începutul secolului XX și în special după sfârșitul Primului Război Mondial precum și în perioada interbelică, un nou nivel distinct, clar, fundamentat teoretic dar și pus în practică în mod limitat pe timpul Războiului Civil din Rusia – am numit aici *arta operativă* –, a apărut și s-a dezvoltat, îndeosebi în cadrul școlilor de gândire militară sovietică și germană.

În cadrul NATO sunt acceptate patru niveluri ale acțiunii militare care furnizează un cadru de exercitare a comenzii și de ducere a operațiilor, acestea fiind: nivelul mării strategii sau al strategiei politice, nivelul strategiei militare, nivelul operativ și nivelul tactic.

Nivelul strategiei politice interesează întrebuințarea și punerea în aplicare a deciziei politice asociată prezervării independenței politice și integrității teritoriale precum și protejării intereselor naționale ale unui stat. Marea strategie implică utilizarea coordonată a celor trei instrumente principale ale puterii unui stat: diplomația, puterea economică și puterea militară, responsabilitatea în acest domenii și la acest nivel revenind factorului politic.

Nivelul strategiei militare reprezintă arta întrebuințării forțelor armate/resurselor militare pentru îndeplinirea obiectivelor politice strategice. Strategia militară este elaborată și pusă în practică de către organismul militar

⁶ Gl.prof.univ.dr. Mircea Mureșan, *Viitorul conflictelor armate*, curs de teoria artei militare, Editura U.N.Ap., București, 2005, p.19.

legal constituit al unui stat. La acest nivel forțele armate sunt dislocate și angajate într-un cadru politic atotcuprinzător sincronizate cu alte inițiative non-militare pentru atingerea scopurilor strategice.

Nivelul operativ reprezintă nivelul acțiunilor militare în cadrul cărora sunt planificate campaniile sau operațiile majore⁷, reprezentând puntea de legătură dintre strategie și tactică. Nivelul operativ realizează acest deziderat prin stabilirea obiectivelor operative, inițiind acțiuni și utilizând resursele la dispoziție pentru asigurarea succesului unei campanii. La nivelul operativ, în cadrul zonei de operații întrunite, forțele sunt dislocate și angajate în conformitate cu strategia campaniei în scopul atingerii obiectivelor militare strategice. La nivelul operativ se combină succesele tactice și operative pentru realizarea scopurilor strategice.

Nivelul tactic reprezintă nivelul la care acțiunile militare sub forma acțiunilor de luptă, acțiunilor asociate luptei și acțiunilor specifice operațiilor de răspuns la crize (inclusiv operațiile în sprijinul păcii) au loc, tactica reprezentând arta întrebuințării forțelor terestre, maritime și aeriene sprijinite suficient logistic pentru asigurarea succesului în luptă. La nivel tactic forțele sunt angajate pentru executarea misiunilor și sarcinilor ce le revin în scopul atingerii unor obiective tactice. Îndeplinirea cu succes a acestor obiective va contribui implicit la atingerea scopurilor și obiectivelor operative și în final la succesul nivelurilor operativ și strategic.

Nivelurile acțiunii militare pun la dispoziție un cadru general pentru comanda și controlul operațiilor precum și un instrument util în analiza activităților politico-militare, o înțelegere atotcuprinzătoare a semnificațiilor, caracteristicilor dar și limitelor acestora, constituind un factor de succes într-un război sau conflict armat. În același timp asigură un mijloc de aplicare și întrebuințare coerentă a forței armate în diferite modalități și la diferite niveluri pentru atingerea scopurilor strategice ale unui război. Este posibil, spre exemplu, să fie adoptată o postură ofensivă la un nivel, fiind într-o

⁷ În accepțiunea NATO, operația majoră se constituie într-o serie coordonată de bătălii sau alte acțiuni militare executate simultan sau consecutiv. Obiectivul unei operații majore este realizarea parțială a unui obiectiv strategic/operativ, în cadrul unei anumite zone de operații sau într-o anumită perioadă de timp. Caracteristic unei operații majore este faptul că este dirijată de către unul din comandanții componentelor Forței Întrunite și că angajarea mijloacelor respectivei componente este dominantă în ansamblul operației, acesta fiind răspunzător de integrarea capacităților celorlalte componente participante denumite în acest caz componente de sprijin. De exemplu, dacă în cadrul unei campanii, o operație de nivel operativ va trebui planificată și executată de către comandantul unei Forțe Întrunite, iar pentru realizarea parțială a scopurilor acesteia, într-o anumită perioadă, dominantă va fi componenta terestră, atunci, acțiunile desfășurate de către componenta terestră grupate într-o operație terestră vor fi denumite operație majoră în cadrul căreia componenta terestră va fi componenta dominantă, deci sprijinită, iar celelalte vor fi de sprijin, responsabilitatea pentru integrarea și coordonarea unitară a acțiunilor revenind comandantului componentei terestre.

situație de defensivă la un alt nivel, condiția esențială fiind ca ambele să contribuie și să fie în concordanță cu obiectivele unei campanii sau operații.

Campania din 1982 dusă de Marea Britanie în războiul din Insulele Falkland a fost un exemplu de campanie în care au fost angajate într-o postură ofensivă mijloace de nivel tactic cu scop strategic defensiv – recuperarea unui teritoriu britanic în baza dreptului la autoapărare prevăzut în art. 51 al Cartei ONU.

În bătălia Atlanticului, pe timpul celui de-al Doilea Război Mondial, convoaiele aliaților se găseau într-o poziție ambivalentă, la nivel operativ adoptând o postură ofensivă, iar la nivel tactic adoptând o postură defensivă, în condițiile în care scopul strategic general era de a furniza materiile prime și materialele necesare efortului de război, iar scopul strategic militar era de apărare și protecție a căilor de comunicație maritime transatlantice.

Esența planificării și ducerii acțiunilor militare la fiecare nivel constă în identificarea *scopurilor și obiectivelor*, a *căilor și metodelor* ce se vor adopta pentru atingerea scopurilor și alocarea *resurselor* necesare atingerii acestora. De aceea considerăm că în situația în care unul din elementele de mai sus nu poate fi realizat la un anumit nivel, problema respectivă este necesar a fi analizată la nivelul imediat superior. Astfel, activitatea de planificare este strâns articulată și interdependentă.

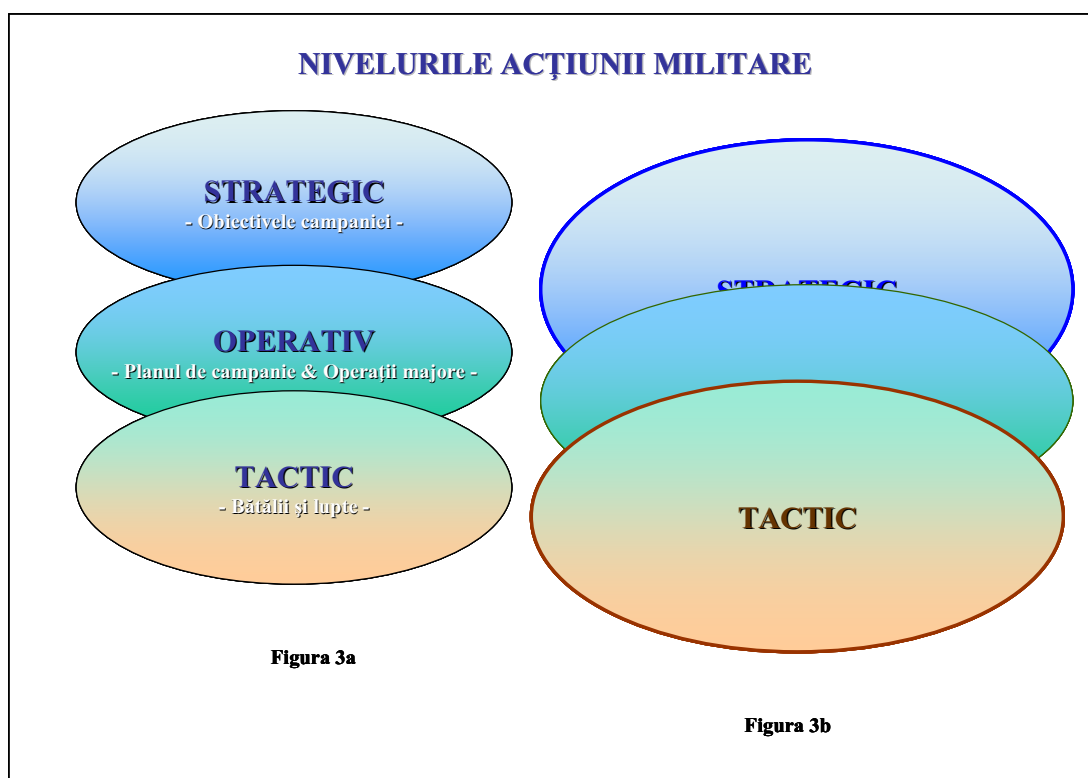
În practică nivelurile acțiunii militare se suprapun, rareori existând distincții clare între acestea. Din analiza posibilităților referitoare la identificarea caracteristicilor ce definesc un nivel sau altul, rezultă aspecte importante legate de modul de relaționare și interacțiune a acțiunilor militare.

Astfel, primul aspect consideră ipoteza confirmată de realitate, că nu există o linie clară de demarcație între nivelurile acțiunii militare, acestea suprapunându-se – fig. 3a. În consecință, comandanții și planificatorii atunci când sunt stabilite nivelurile de exercitare a comenzii, relațiile de comandă și control sau se realizează noi subordonări și resubordonări vor trebui să țină cont de acest aspect pentru o stabilire clară a responsabilităților astfel încât distincția dintre nivelurile acțiunii militare să contribuie la eficiența și eficacitatea activităților.

Al doilea element rezultat din această analiză conferă nivelurilor acțiunilor militare un caracter general care permite aplicarea acestora nu numai în situații de război, ci și în ansamblul spectrului de operații militare.

În al treilea rând, în unele tipuri de operații, spre exemplu operațiile în sprijinul păcii sau în cazul managementului unei crize complexe, rezultatul sau efectul unei acțiuni executate la cel mai mic nivel tactic poate avea o semnificație strategică imediată.

Astfel, ca modalitate de reflectare a importanței unui asemenea efect tactic, se poate ajunge uneori în situația ca lideri politici și militari poziționați la nivelul strategic să dorească sau să fie tentați să influențeze direct modul de desfășurare a acțiunilor la nivel tactic, ocolind nivelul operativ sau chiar cel tactic superior – fig.3b.

În cadrul sistemului acțiunilor militare, acestora li se pot asocia diferite criterii de clasificare, cum ar fi mediul/spațiul de desfășurare a acțiunilor și natura forțelor participante, nivelul acțiunilor, amploarea și eșalonul la care se desfășoară acțiunile, durata acțiunilor sau forma dominantă a acțiunilor. În plus față de aceste elemente, pentru clasificarea războaielor viitoare unii teoreticieni militari⁸ mai iau în calcul și următoarele criterii: mijloacele (de luptă, lovire, acțiune) folosite; scopul politico-militaro-strategic urmărit și principalele obiective ale acestuia care trebuie îndeplinite; motivația politico-militară (ideologică) a confruntărilor de natură și valoare diferită; caracterul principalelor acțiuni militare; participanții (actorii) la război; caracterul juridico-moral; fizionomia operațională a tipurilor de confruntare, în toate domeniile pe care le presupune războiul.

În funcție de criteriile enunțate anterior, pot fi încadrate toate acțiunile militare de la sfârșitul secolului trecut precum și cele previzibile, deci putem clasifica acțiunile militare și războaiele astfel:

- a) *după mediul/spațiul de desfășurare a acțiunilor și natura forțelor participante*: terestre, aeriene, navale și cibernetice;
- b) *după nivelul acțiunilor*: strategice, operative, tactice;
- c) *după amploarea și eșalonul la care se desfășoară acțiunile*: lupte, bătălii, operații, campanii;
- d) *după forma dominantă a acțiunilor*: de apărare, ofensive, de răspuns la crize, de stabilitate;

⁸ Col.(r) prof.univ.dr. Lucian Săncilă și mr.prep.univ.drd. Constantin Popescu, *Opinii privind tendințele și perspectivele confruntărilor armate moderne*.

e) *după mijloacele folosite*: războaie convenționale performante ultraperformante, inteligente; războaie de distrugere în masă nucleare, chimice, bacteriologice, mixte; războaie cosmice, intraatmosferice, extraatmosferice; războaie neconvenționale cu energii noi, cu tehnici ecologice, cu sisteme biologice;

f) *după scopul politico-militar*: războaie generale; războaie limitate; războaie de tip invazie; acțiuni în sprijinul păcii (menținere, impunere);

g) *după durată*: scurtă durată; cu continuitate acțională maximă; cu durată medie (câteva faze ale acțiunilor); cu durată mare (câteva etape ale războiului);

h) *după motivație*: războaie de eliberare națională; export de revoluție; schimbarea regimului politic; războaie de secesiune; războaie de autonomizare administrativ-teritorială; războaie interetnice; războaie interconfesionale; războaie împotriva terorismului internațional;

i) *după caracterul acțiunilor*: războaie poziționale; războaie manevriere; războaie mixte;

j) *după participanți*: războaie interstatale; războaie intrastatale; războaie de coaliție; războaie interaliate; războaie mixte;

k) *după caracterul juridico-moral*: războaie drepte; războaie nedrepte; războaie impuse (coercitive); războaie de sancționare;

l) *după fizionomia operațională*: războaie clasice; războaie de mică intensitate; războaie de înaltă intensitate; războaie nonletale.

Conținutul acțiunilor militare moderne. Analiza confruntărilor armate majore ale secolului XX și ale celor de început de secolul XXI, probează faptul că în conținutul și fizionomia războiului s-au produs o serie de mutații.

Mutația profundă în evoluția războiului a constituit-o apariția *mijloacelor puternice de distrugere generate de avansul tehnologic*. În cadrul lor, mijloacele neconvenționale (nucleare, chimice, biologice ori utilizarea unor energii nebănuite) amplasate pe sol, sub apă, în atmosferă și în cosmos ocupă locul principal. În consecință, războiul devine o catastrofă majoră, nemaiputând fi utilizat ca modalitate de rezolvare a diferendelor dintre state, alianțe sau coaliții de state. Dacă războiul clasic nu mai poate exista, atunci ce punem în loc? După opiniile analiștilor politici ar trebui „instaurată o formă de arbitraj, de natură juridică, bazată pe o cartă universală”.⁹ Această formă de arbitraj, recunoscută de statele lumii, să aibă o forță capabilă să o aplice în orice situație conflictuală, fără restricții de modalități de acțiune pentru prevenirea conflictului armat, limitarea și stingerea lui. Ceva similar se produce în cazul conflictelor armate secundare sub „jurisdicție internațională”. În opinia noastră, modalitățile acceptate de rezolvare a diferendelor bazate pe recunoașterea supremației Cartei O.N.U. vor fi subiect

⁹ Hlihor C., *Istorie și Geopolitică în Europa secolului XX*, Editura AISM, București, 1999, p. 73.

al unor transformări esențiale luând în considerație variați factori ce se manifestă pe eșichierul politic internațional, începând cu atitudinea ofensivă ideologică și acțională a civilizației musulmane și vârful de lance al acesteia – organizația teroristă Al-Qaida, tendințele globaliste ale civilizației occidentale și atitudinea hegemonică a S.U.A. în relațiile politice globale. În aceste condiții, considerăm că, în evoluția conflictelor, caracterul regional va predomina, managementul crizelor revenind în responsabilitatea unor organizații de securitate și apărare colectivă precum NATO.

O altă mutație, apărută în strânsă legătură cu prima, o reprezintă *războiul limitat*, ca tip de confruntare armată prin care se dorește atingerea unor obiective politice fără a da naștere la pericole majore. În esență, este vorba de o schimbare a caracterului războiului, prin exercitarea unui control permanent asupra nivelului de violență, pentru a putea fi acceptabilă sau suportabilă și în același timp să determine (impună) o decizie politică. În acest caz „regula jocului” constă în eliminarea paroxismului și apelarea la violență limitată.

Tipic intervențiilor din Bosnia și Kosovo, o a treia mutație este rezultată din contopirea primelor două și se referă la războiul limitat, dus cu mijloace puternice de distrugere. Tipul acesta de confruntare militată se caracterizează prin aceea că rămâne un pericol major; prudența deciziei politice primează, iar acceptarea lui se face dacă obiectivele politice se pot atinge cu pierderi acceptabile (pentru cel care intervine). Caracteristicile interne ale acestui tip de război evidențiază următoarele transformări profunde: nu permite escaladarea acțiunilor militare dincolo de un anumit prag al violenței; confruntarea armată nu mai este în general hotărâtoare, în sensul propriu al cuvântului; decizia politică se obține printr-o combinație a acțiunilor militare limitate cu acțiuni în plan diplomatic, economic, psihologic, politic și de altă natură, prin care se realizează mai ușor și mai repede slăbirea voinței de a continua confruntarea armată; războiul nu mai este guvernat de strategia militară ci de o strategie totală în care este încorporată și subordonată strategia militară.

Cea de-a patra mutație în sfera războiului este marcată de apariția „*strategiei totale*”. Având în vedere gradul destul de mare al pierderilor umane și de altă natură produse în cadrul violenței limitate, în concepția acestei strategii se acționează pe următoarele direcții: pentru pregătirea și convingerea opiniei publice de necesitatea războiului; pentru cooptarea unor „actori” principali în a susține războiul; pentru descurajarea morală a beligeranților în folosirea unor mijloace militare prin care s-ar depăși pragul violenței; dirijarea opiniei publice internaționale pentru exercitarea de presiuni politico-militare în vederea încetării la un moment dat a războiului.

Cea de-a cincea mutație asupra războiului modern a provocat-o *impactul psihologic al amenințării nucleare, biologice și chimice* cu capacități de distrugere suficiente și eficace prin credibilitatea folosirii lor în

situația producerii unui conflict armat. Cu toate că pe baza acestor amenințări de distrugere reciprocă s-a ajuns la o tendință de stabilitate între puterile deținătoare de asemenea arsenale, războiul în formele sale clasice, pe baza mijloacelor militare sofisticate și cu mare putere de distrugere similară armelor neconvenționale, poate fi desfășurat.

În opinia specialiștilor militari, 11 septembrie 2001 reprezintă un moment de referință în ceea ce privește mutațiile asupra conținutului războiului.

Războiul este marcat de necesitatea ripostei împotriva unei amenințări asimetrice, perfide și disimulate.

Strategia de luptă împotriva terorismului este o strategie totală, cumulând mijloace și procedee de ripostă din cele mai diverse domenii: militar, economic, politic, psihologic etc. Lupta se duce la nivelul întregii planete, de către o coaliție de state, prin atacarea acelor state care sunt dovedite a fi „sponsorii” terorismului internațional. Se urmărește distrugerea bazelor de antrenament, a surselor de obținere a banilor pentru finanțarea acțiunilor teroriste. Astfel, putem afirma că războiul care se duce împotriva terorismului este de fapt și un război împotriva drogurilor, traficului de persoane, și a oricărei amenințări care ar putea avea legătură cu terorismul sau cu teroarea. Specialiștii în domeniu afirmă că terorismul anilor viitori va reflecta dezvoltările tehnologice ulterioare, schimbările sociale, transformările structurale la nivel statal, regional și mondial precum și transferurile de influență într-o lume tot mai evident într-o schimbare determinată de „power shift”¹⁰.

Fără îndoială că viitorul va pune în evidență și alte tendințe și perspective în ceea ce privește conținutul și tipologia conflictelor armate, ca un răspuns firesc la multitudinea de riscuri de natură militară și nemilitară la adresa securității naționale a statelor, securității și stabilității globale și regionale. Punerea în practică a noilor modalități de desfășurare a războiului mileniului trei reprezintă de fapt preocuparea constantă a specialiștilor militari de prevenire și rezolvare a conflictelor armate și înlăturarea riscurilor și amenințărilor prin obținerea de rezultate maxime cu eforturi materiale și pierderi umane cât mai reduse, „dar implicând un efort de inteligență maxim”¹¹.

¹⁰ Colectiv, *Terorism, antiterorism, contraterorism*, Editura Antet, Oradea, p. 125.

¹¹ Gl.bg.dr. Vasile Paul, *Asimetria strategică – riscuri, amenințări și conflicte asimetrice*, Editura D.B.H., București, 2001, p. 37.

RĂZBOIUL ASIMETRIC SAU ACTUALITATEA TRECUTULUI

Lt.col.drd. Stan ANTON

“Frica te slăbește mai repede decât războiul însuși ”
Dan Brown

Much of the traditional military thinking has assumed that conflicts will involve conventional warfare against an opponent of comparable might, using similar weapons on a known battlefield.

However, military experts have been pointing out for years that resistance forces in places like Chechnya have been conducting a very different kind of war, in which defenders fight on their own terms, not those of the enemy — petrol bombs against tanks, for example. This has been given the name of asymmetrical warfare by counter-terrorism experts, a term that appears to date from the early 1990s. In it, a relatively small and lightly equipped force attacks points of weakness in an otherwise stronger opponent by unorthodox means. All guerrilla activity, especially urban terrorism, falls under this definition.

The attacks on the US on 11 September are a textbook example and the term has had wide coverage since. Some writers extend the idea to any military situation in which a technically weaker opponent is able to gain an advantage through relatively simple means. An obvious example is the landmine — cheap and easy to distribute, but difficult to counter. Another example sometimes given is anti-satellite attacks, in which it is much easier and cheaper to knock out space-based weapons than to put them in place to start with.

Teoreticienii militari definesc războiul asimetric ca fiind un conflict ce deviază de la norme sau o abordare indirectă a adversarului, având ca rezultat un dezechilibru al forțelor implicate în conflict, avantaj materializat practic într-o încercare de contrabalansare a unui anumit tip de superioritate a adversarului, de regulă superioritate tehnologică sau chiar numerică.

De-a lungul istoriei beligeranții au urmărit permanent să evite punctele tari ale adversarului, elementele de forță și putere, încercând în același timp să identifice, localizeze și lovească punctele slabe ale acestuia.

Simetrie și asimetrie în univers

În fizică se consideră că în univers există trei sisteme principale de simetrie¹:

a) Simetria parității (P), care afirmă că dacă un obiect prezintă o oarecare asimetrie geometrică sau un fenomen se desfășoară asimetric în spațiu, atunci simetricul lor în oglindă, care poate fi dedus așa cum mâna dreaptă poate fi dedusă din mâna stângă, poate de asemenea să existe. Însă, a fost demonstrat experimental și teoretic că simetria parității este violată în anumite condiții și că există o asimetrie fundamentală în univers.

b) Simetria sarcinilor electrice de semn contrar (C), se referă la schimbarea sarcinilor electrice de semn contrar, simbolul (C) derivând de la cuvântul din franceză și engleză “charge”.

Acest sistem de simetrie afirmă că fiecărei particule elementare care are o anumită sarcină electrică îi corespunde o antiparticulă, care are aceleași caracteristici, dar are sarcină electrică de semn contrar. De exemplu, protonul are masa 1 și sarcina + 1. Corespondentul său este antiprotonul, care are masa tot 1 dar are sarcina electrică - 1. Totuși, cercetările au demonstrat că și asimetria (C) nu este perfectă. Constatând faptul că simetria (P) și simetria (C) sunt încălcate în natură, cercetări ulterioare au indicat faptul că există o asimetrie combinată (CP), care restabilește cel puțin în mod parțial ordinea simetrică. Această simetrie (CP) afirmă că fiecărei particule elementare de materie, care prezintă o anumită simetrie de tip mână stângă, îi corespunde o antiparticulă de același tip, dar care are o sarcină electrică de semn contrar și o asimetrie de mâna dreaptă. Cercetările au avansat, relevând că și simetria tip (CP) este violată în anumite condiții.

c) Simetria (T), a transformărilor la nivelul microcosmosului, indică faptul că în domeniul microcosmosului transformările sunt reversibile, existând deci o simetrie a proceselor în raport cu timpul. Se apreciază însă că la scara cosmologică, simetria (T) nu este respectată.

Din combinarea celor trei procese principale de simetrie rezultă cel mai complex sistem de simetrie (CPT).

Fizicianul francez Paul Langevin a enunțat următorul principiu. O asimetrie nu poate rezulta din nimic sau dintr-un sistem simetric. O asimetrie apare numai dintr-o altă asimetrie. La fel o asimetrie nu poate să dispară în vid, sau să creeze în mod spontan o simetrie. Asimetria sfârșește întotdeauna într-o altă asimetrie.

Analizând sistemele de simetrie prezentate mai sus se pot trage unele concluzii, relevante și pentru demersul nostru de investigare a relațiilor de determinare dintre acțiunile asimetrice și cele militare de ordin clasic, după cum urmează:

- universul prezintă elemente fundamentale de asimetrie;
- toate sistemele de simetrie din univers sunt încălcate;

¹ Constantin Portelli, *Dialectica informațională a naturii*, Editura Științifică, București, 1992, p. 12.

- violarea sistemelor de simetrie a jucat un rol crucial în evoluția universului;
- asimetriile au existat dintotdeauna într-o formă latentă;
- asimetria a constituit și constituie motorul evoluției.

Aplicând principiile sistemelor de simetrie la domeniul militar și extinzând raționamentele de identificare a simetriilor din univers, se poate afirma că, la fel ca și în microcosmos, în cadrul acțiunilor militare nu există simetrie pură ci numai variante sau opțiuni de întrebuințare a forței care, prin modalitățile diferite de abordare a conflictelor, se constituie în transformări de ordin evolutiv, contribuind la dezechilibrarea raporturilor de simetrie, inducând inevitabil stări de asimetrie mai mult sau mai puțin pronunțate².

Acțiunile militare asimetrice

Deși acțiunile militare asimetrice nu reprezintă ceva nou, înscriindu-se, așa cum am descris mai sus, legilor interne de organizare și evoluție a întregului univers, fiind “la fel de vechi ca și războiul”³, studiul structurat al acestora este de natură foarte recentă. Istoria militară ne oferă exemple numeroase în care asimetria a avut un rol substanțial în obținerea succesului. În general este recunoscut de către teoreticienii militari contemporani că simetria pură este redusă și că situațiile asimetrice sunt rezultat al combinației inovațiilor de ordin conceptual, tehnologic și în plan acțional aplicate la un moment dat. Astfel, asimetria poate fi indusă de o superioritate conceptuală, tehnologică sau acțională, cea din urmă fiind în esență un corolar al primelor două, în care informația, dar mai ales calitatea acesteia, este în măsură să potențeze asimetriile.

Asimetria de ordin militar

Metz și Johnson definesc asimetria în desfășurarea acțiunilor militare după cum urmează:

”... a acționa, organiza și gândi diferit față de adversar pentru a maximiza avantajele proprii și exploata punctele slabe ale acestuia, a obține inițiativa și prezerva libertatea de acțiune. Asimetria poate fi strategică (la nivel politic și/sau militar), operativă sau o combinație a acestora. Poate

² În această lucrare am prezentat numai o infimă parte a teoriilor ce încearcă să definească simetria și, implicit asimetria – sistemele de simetrie regăsite în fizică –, iar cititorul trebuie să fie conștient că aceasta reprezintă numai un aspect al studiului asimetriei și influenței acesteia. Pentru lămurirea cititorilor încercăm să prezentăm și variațiile diverse ale simetriei, astfel: disimetria se manifestă prin lipsa unor elemente ale simetriei – conform disimetriei moleculare a lui Pasteur, lipsa unor elemente ale simetriei este necesară pentru a avea molecule de mână dreaptă și molecule de mână stângă –, simetria ruptă reprezintă violarea ocazională sau încălcarea temporară a unei simetrii date – conform simetriei rupte a lui Lee și Yang în fizica particulelor-, sau definirea asimetriei în viziunea lui Șubnikov, care reprezintă lipsa totală a simetriei. Alte concepte cu care se operează sunt cele de antisimetrie, simetria alb-negru, meta-simetria etc. Cu conceptul de asimetrie se operează și în matematică, chimie, cristalografie, medicină, genetică, psihologie, artă etc. tot așa cum noțiunea de disimetrie apare, spre exemplu, în proiectarea elicelor de elicopter.

³ Gl.bg.dr. Vasile Paul, *Asimetria Strategică*, Editura DBH, București, p. 16.

conține metode, tehnologii, valori, organizații, perspective temporale sau diferite combinații ale acestora.....”⁴.

Încercând o definiție, *războiul asimetric constituie ansamblul acțiunilor și abordărilor conceptual-cognitive care sunt diferite de cele ale oponentului, desfășurat în scopul maximizării propriilor avantaje și exploatarea punctelor slabe ale adversarului în care componenta psihologică joacă un rol cheie în atingerea obiectivelor. Rezidă din întrebuințarea unor capacități pe care oponentul nu este în măsură să le perceapă sau înțeleagă. Include capacitățile convenționale care se opun sau chiar sunt superioare celor ale oponentului, sau capacitățile ce constituie în totalitate metode noi de atac, apărare sau, desigur, o combinație a acestora.*

Asimetria derivă din întrebuințarea a noi capacități, abilități pe care adversarul nu le înțelege sau nu le percepe. Totuși, în această abordare nu există nimic nou. Deși sunt exemple numeroase de asimetrie în războaiele secolului al XX-lea, întrebuințarea acestor metode nu a fost atât de pronunțată între adversari, ca în perioada actuală. Atacul Al-Qaida din 11 septembrie a reprezentat o combinație intenții teroriste – acțiuni asimetrice, potențată de întrebuințarea unor mijloace de obținere a unui efect global.

Războaiele s-au purtat de-a lungul istoriei de către statele-națiuni cu capacități de luptă convenționale și relativ echilibrate. În situațiile în care s-au întrebuințat metode asimetrice, de regulă sub forma manevrelor de diferite tipuri, în domeniul conceptual sau sub forma avantajului tehnologic, acestea au produs într-adevăr, efecte dramatice.

Astfel, între exemplele clasice de acțiuni asimetrice care au permis obținerea de avantaje de nivel strategic, operativ sau tactic sunt:

- tactica trupelor de asalt (sturmtroppen) întrebuințate de forțele germane în Primul Război Mondial care a pus capăt războiului de tranșee, precum și întrebuințarea mijloacelor aeriene sau exploatarea celei de-a 3-a dimensiuni în desfășurarea acțiunilor de luptă;

- războiul-fulger (în Polonia, Europa de vest și URSS);

- războiul de gherilă practicat de Viet Cong în anii '60, a demonstrat posibilitatea atingerii unor scopuri strategice cu efecte hotărâtoare prin evitarea unor bătălii decisive aplicând tactici specifice, tot așa cum în anii '41 – '44 trupele germane au fost angajate în război de partizani pe diferite teatre de operații;

- Inițiativa de Apărare Strategică (SDI) a SUA care a avut o semnificație și un rol important în sfârșitul cursei înarmărilor nucleare dintre SUA și URSS;

- războaiele ruso-georgiene din anii '90;

⁴ Steven Metz & Douglas V. Johnson II, *Asymmetry and U.S. Military Strategy: Definition, background, and strategic concepts* – Report, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, January 2001, pp. 5-6.

- atacurile din 11 septembrie ale Al-Qaida împotriva SUA, care au demonstrat nu o asimetrie nouă, ci faptul că rețeaua teroristă a ajuns la un nivel al capacităților de acțiune (mental, doctrinar și tehnologic) și al finalităților care nu a fost anticipat; mai mult, a demonstrat că terorismul internațional a devenit o amenințare strategică asupra securității internaționale.

Ce este războiul de generația a 4-a

Unii teoreticienii militari recunosc în cadrul taxonomiei generale a conflictelor moderne (după Pacea de la Westphalia – 1648) , următoarele categorii de războaie⁵:

a) *Generația I*, denumită *războiul erei lui Napoleon*.

Reflectă tacticile și procedeele erei întrebuințării muschetelor, tactica liniilor și coloanelor. Aceste tactici au fost elaborate, pe de o parte, ca adaptare la evoluția tehnologică, linia de trăgători maximizând efectul tragerii, dispozitivul de luptă rigid – linia de trăgători, careul, coloana, fiind necesar generării unei înalt ritm de tragere etc., iar pe de altă parte, ca răspuns la condițiile sociale și ideile noi – de exemplu, coloanele armatelor revoluționare franceze reflectau atât elanul revoluției, cât și nivelul scăzut de instruire al recruților. La nivel operativ, în cadrul generației I de războaie moderne, arta operativă, ca un concept definit de sine-stătător, nu exista, deși era aplicată de către comandanți, mai ales de către Napoleon.

b) *Generația a II-a*, *războiul erei capacității de foc/ era puterii de foc sau era războiului de uzură* (Primul Război Mondial).

A luat naștere ca răspuns la dezvoltarea tehnologică reflectată în întrebuințarea focului indirect, țevii ghintuite, mitralierei, sârmei ghimpate etc. Tactica se baza pe combinația dintre foc și mișcare, acțiunile fiind în general caracterizate de linearitate; schimbarea majoră față de generația I a fost concretizată în concentrarea focului indirect fără să ometem apariția și utilizarea, rudimentară ce-i drept, din perspectiva actuală, a aviației.

c) *Generația a III-a*, *războiul-fulger sau manevrier* (al Doilea Război Mondial și perioada următoare).

Rădăcinile războiului de generația a III-a pot fi identificate în Europa anilor 1917-1918, ca răspuns la creșterea tot mai accentuată a puterii de foc și diversificării sistemelor de armament. Dacă în cazul războaielor de generația a II-a, factorul determinant al evoluției tacticilor a fost evoluția tehnologică, în situația războiului de generația a III-a, forța motrice de dezvoltare a tacticilor și a artei operative a fost reprezentată de noi idei și concepte. Bazându-se mai degrabă pe manevră decât pe acțiunile de uzură, tacticile

⁵ Vezi William S. Lind - *The Four Generations of Modern War*, <http://lewrockwell.com> și Gl.dr. Mircea Mureșan, Gl.bg.(r) dr. Gheorghe Văduva – *Războiul viitorului, viitorul războiului*, Editura U.N.Ap. 2005, p. 274.

generației a III-a au fost cu adevărat primele tactici non-lineare. Atacurile se bazau pe infiltrare, depășirea forțelor principale ale inamicului, pătrunderea în adâncime, de regulă adâncimea operativă și, finalmente, pe dezorganizarea și dislocarea dispozitivelor tactice și operative în principal prin realizarea învâluirilor și încercuirilor. Fundamentele artei operative au fost marcate de o schimbare de paradigmă, accentul în întrebuințarea forțelor fiind marcat de o translație de la spațial la temporal, în care viteza și ritmul au devenit mai importante decât puterea de foc și în care dislocarea forțelor inamicului atât mentală, cât și fizică au jucat un rol mai important decât uzura sau gradul de distrugere/neutralizare a acestora.

d) *Generația a IV-a*, acțiuni reprezentate de ceea ce s-a petrecut în ultimii 10-15 ani în diferite teatre de operații, caracterizate de întrebuințarea unor structuri organizatorice reduse (celule), care acționează independent, împotriva puterii reprezentate de guverne, pe spații largi și pe întreaga adâncime a dispozitivului de acțiune a adversarului, având acces la tehnologii înalte și promovând atitudini și ideologii conservatoare ce se opun ideii de progres, mascând în acest fel obiectivele liderilor acestora, și anume menținerea unor stări de anarhie, accesul la surse de finanțare și puterea.

Războiul de generația a IV-a constituie cea mai importantă schimbare în paradigma cunoașterii și desfășurării fenomenului război de la Pacea de la Westphalia în contemporaneitate. Totuși, trebuie să considerăm că punctul de pornire în această schimbare de paradigmă îl constituie preceptele războiului manevrier care deși, în mod de-acum tradițional, este asociat cu acțiunile de luptă clasice convenționale, reprezintă soluția de răspuns la provocările de securitate actuale, bineînțeles cu adaptările de ordin conceptual, acțional și tehnologic necesare.

Realitățile noului mediu de securitate

Asimetria reflectă, de asemenea, noul mediu de securitate și nivelul actual al forțelor armate sau, în alte cuvinte, noul stil de ducere a războiului în sec. XXI, un stil care a devenit mai complex și mult mai dificil de definit. Între caracteristicile specifice mediului de securitate actual se pot enumera:

e) eliminarea monopolului statelor asupra declanșării și ducerii războiului – transformarea radicală de la 1648 până în prezent;

f) forțele armate post război rece sunt întrebuințate mai mult ca instrumente ale diplomației sau pentru „export de stabilitate” decât pentru angajarea în acțiuni de luptă clasice (conflict interstatal sau alianță vs. alianță);

g) structurile militare depind într-o măsură tot mai mare de înalta tehnologie care, în același timp, poate fi achiziționată și de oponenti;

h) rețelele de computere și internetul oferă adversarilor posibilități mărite de comandă și control;

i) războaiele viitorului vor fi cele în care oponentii vor fi în principal actori nonstatali ce vor desfășura acțiuni de luptă nonlineare cu structuri/grupuri reduse;

j) asemuirea conflictelor actuale și ale viitorului cu o ciocnire a civilizațiilor;

k) războiul de generația a 4-a cu tacticile și tehnicile sale specifice reprezintă un război al ideilor și tehnologiei care încearcă să inducă o stare de anarhie globală.

Lumea în care trăim poate fi caracterizată ca ambiguă, cu indivizi, grupuri și guverne care urmăresc țeluri complexe. Frontierele au fost estompate între guverne și indivizi, forțele armate și populație, între public și privat.

Noii „războinici” de generația a 4-a, grupurile și grupările transnaționale și nonnaționale bazate pe ideologie, religie, apartenență etnică și culturală sau pe activități economice ilegale, au împins multe regiuni ale lumii în anarhie. Iată că suntem martori ai unei tendințe din ce în ce mai accentuate de pierdere a „monopolului războiului de către state, și o revenire la o lume a culturilor”.

Globalizarea în cascadă a economiilor constituie, de asemenea, un factor limitator de exercitare a puterii de către state și guverne. Acest lucru induce schimbarea comportamentală la diferite nivele, bunăoară, la nivel „tactic”, afacerile au o abordare globală a piețelor, finanțelor, tendințelor, ameliorării riscului, a partenerilor și furnizorilor. Finalitatea „strategică” este o conexiune a economiilor la nivel global. Putem aprecia astfel că globalizarea va fi o sursă majoră de conflict în decadele următoare laolaltă cu diferențele culturale.

Ca orice altă schimbare profundă, globalizarea are învingători și perdanți care pot fi indivizi, firme sau corporații, state și regiuni întregi. Azi suntem în miezul schimbărilor în cadrul cărora se prefigurează învingătorii și învinșii: lumea islamică s-a dovedit incapabilă să se adapteze modernizării și globalizării, în acest fel rămânând ancorată în stagnare, anomie, sărăcie și represiiune. Aceasta a dus și duce la frustrare, apariția de resentimente, furie și terorism. În locul unei schimbări de ordin adaptiv a culturii – subiect al acestui eșec, radicalii din Al-Qaida urmăresc raționamentul invers, de acțiune împotriva celor care au reușit în schimbarea culturală și adaptarea structural-acțională în lumea globalizării, în principal SUA și democrațiile occidentale. Nu este o coincidență faptul că unele dintre țințele (obiectivele) Al-Qaida sunt economiile SUA și Europei de vest, dat fiind faptul că un colaps al acestora va micșora decalajul, în special economic și militar, dintre lumea occidentală și cultura islamică și va diminua curentul de opinie care promovează ideea că islamul în forma sa curentă nu poate furniza fundamente solide pentru state moderne și democratice.

În consecință, adaptarea comportamentală, creșterea capacității de înțelegere a naturii noilor amenințări și provocări, schimbarea vechilor mentalități ne pot da abilitatea de a avea succes într-un mediu de securitate profund schimbat.

Asimetria și transformarea forțelor armate

Realitatea noului mediu de securitate influențează bineînțeles și modul de întrebuințare a forțelor armate, care vor avea un rol deosebit în menținerea echilibrului de securitate în diferite regiuni ale lumii. Astfel, la nivel operativ se poate aprecia că efectele urmărite prin aplicarea unor tactici și metode asimetrice rezidă în:

- a) impactul psihologic major în rândul militarilor și populației civile;
- b) realizarea surprinderii.

La acest nivel, se poate aprecia clar eficacitatea acțiunilor asimetrice, în special când sunt cuplate cu realizarea surprinderii, deoarece rezultatele sunt disproporționate ca efect și impact emoțional-psihologic, cu nivelul resurselor alocate atingerii efectelor respective.

La nivel tactic este pregnantă schimbarea efortului de aplicare a loviturilor din front în adâncime și de identificare a punctelor tari ale inamicului și întrebuințarea lor chiar împotriva acestuia. De aceea, în scopul diminuării, limitării sau eliminării efectelor tacticilor, metodelor și acțiunilor asimetrice ne este necesară o atitudine de permanentă regândire și adaptare a propriilor tactici, metode de acțiune și întrebuințare a forțelor proprii, și pregătirea psihologică pentru luptă a militarilor, iar în plan doctrinar avem nevoie de o schimbare de paradigmă nu numai în abordarea războiului, dar și în pregătirea trupelor.

Amenințarea

Osama bin Laden afirma că: „Este datoria fiecărui musulman de a purta războiul împotriva cetățenilor SUA și Israelului oriunde în lume”.

Culturile democratice separă în mod clar starea de pace față de cea de război pe când adversarii declarați ai civilizației de sursă occidentală nu fac aceasta.

Osama bin Laden și Al-Qaida în Afganistan și Irak, Armata lui Mahommed în Yemen, Mișcarea Wahhabi în Cecenia, Hamas în Israel etc, diferite regimuri dictatoriale sunt doar câteva grupuri care amenință lumea civilizată și stabilitatea la nivel global sau regional.

Majoritatea sunt actori non-statali (teroriști, organizații criminale transnaționale sau insurgenți) cu o structură cultural-mentală aparte, considerându-se permanent în război, adoptând violența ca mod de viață. Sunt conștienți că violența și teroarea sunt instrumente excelente împotriva populațiilor statelor democratice cu o structură și un model cultural complet diferite, care se îngrijorează în privința a orice amenință viața sau modul de viață.

Beneficiind de avantajele erei informaționale, sunt în măsură să arate lumii întregi, oricând, pe ecranele televizoarelor, atrocități, abuzuri și distrugeri.

Acești inamici de generația a 4-a au devenit adepți specializați ai întrebuințării tacticilor asimetrice ale războiului informațional – lansarea de

atacuri cibernetice, utilizarea internetului ca mijloc de diseminare și promovare a propriilor interese, ca sistem de comandă și control, dezorganizând rețelele comerciale și militare. Manipulează presa scrisă, electronică, radioul, aplică tehnici de distorsionare a imaginii prin managementul percepției și difuzează clipuri video șocante cu răpiri, decapități sau torturi ale unor ostatici.

Infosfera a devenit un nou câmp de luptă perfect pentru atacurile asimetrice lansate de oriunde pe glob. Miloșevici a fost un expert în întrebuințarea mass-media ca armă în scopul înșelării și dezinformării comunității internaționale, iar, în prezent, Al-Qaida – hidra teroristă a secolului XXI, și celulele sale independente fac acest lucru peste tot în lume.

Tipuri de acțiuni

Exemple recente de acțiuni asimetrice abundă în prezent. Revolte plănuite de lideri ai unor facțiuni rivale, de lorzi ai războiului sau lideri religioși fundamentalisti, constituite nu de puține ori din necombatanți obligați prin diferite metode să participe la asemenea acțiuni, demonstrații manipulate de poliție sau atacuri teroriste, au fost eficace împotriva trupelor americane sau NATO dislocate în Bosnia și Kosovo, împotriva contingentelor multinaționale ce au operat/operează în Afganistan sau Irak. Rebelii ceceni din Rusia au demonstrat în mod repetat eficiența acțiunilor asimetrice împotriva forțelor convenționale punând accent pe sprijinul populației locale, războiul informațional, întreruperea liniilor de comunicație și cele de aprovizionare și întrebuințând în modul cel mai strălucit funcția de luptă urbană astfel încât să aducă la un nivel irelevant superioritatea tehnologică și simetrică a formațiilor blindate și mecanizate rusești.

Astfel de acțiuni pot fi exemplificate, după cum urmează:

- a) acțiuni de război (luptă) nediscriminatorii, nerestrictive, gen atacurile teroriste (atacul din 11 septembrie - SUA, Bali – Indonezia, Madrid - Spania, Londra – Marea Britanie etc);
- b) insurgența sau sprijinul insurgenței (Somalia, Irak);
- c) doborârea sau deturnarea avioanelor civile sau elicopterelor;
- d) atacul asupra unor forțe navale întrebuințând nave rapide de suprafață (atacul împotriva distrugătorului american USS Cole);
- e) subminarea moralului populației și trupelor prin producerea de pierderi masive în rândul civililor nevinovați (SUA, Irak, Cecenia, Indonezia, Spania, Rusia);
- f) atacul ambasadelor și a unor personalități oficiale;
- g) războiul de gherilă urbană sau rurală;
- h) atacul nediscriminatoriu împotriva unor ținte civile, în special utilizarea bombelor – vii (Israel, Irak, Afghanistan etc.);
- i) operațiile informaționale;
- j) întrebuințarea mass-media pentru realizarea scopurilor (Al-Jazeera);

- k) atacuri în diferite modalități asupra economiei, inclusiv spălarea de bani;
- l) exportul ilegal de valută prin intermediul rețelelor de crimă organizată;
- m) traficul și contrabanda de ființe umane;
- n) folosirea femeilor, copiilor, ostaticilor sau prizonierilor de război ca scuturi vii.

Caracteristicile acțiunilor asimetrice

De-a lungul istoriei, adversarii au încercat permanent să exploateze la maximum superioritatea proprie, concentrând-o împotriva funcțiilor slabe ale oponentului. Din acest punct de vedere, terorismul a fost întotdeauna asimetric, căutând să identifice și să atace punctele slabe, vulnerabilitățile, într-o manieră neconvențională.

În consecință, nu putem adopta măsuri corespunzătoare împotriva acestui tip de acțiuni, decât în măsura în care, în primul rând ne recunoaștem vulnerabilitățile, iar în al doilea rând înțelegem pe deplin tipul acesta de amenințare.

Astfel, scopurile loviturilor asimetrice urmăresc dezorganizarea, dislocarea, distrugerea și degradarea capacităților/țintelor atacate. Înțelegând aceasta, este necesar să conștientizăm că, la rândul nostru, numai adoptând o abordare asimetrică împotriva acestei amenințări ne putem atinge obiectivele și realiza scopurile. În acest context, considerăm că stabilirea ca obiective/ținte moralul și structurile organizaționale ale adversarilor, în locul unei abordări standard, predictibile în care capacitățile proprii să fie direcționate către distrugerea fizică a elementelor de putere a acestuia ar putea constitui o soluție care, probabil, pe termen scurt și mediu ar induce o înfrângere efectivă a acestor organizații.

Esența asimetriei se referă la mijloacele și căile urmate de aceasta, și ia naștere și în situația în care un atacator poate să producă pierderi proporțional mai mari decât costurile și riscurile asumate în acest scop.

În concluzie, caracteristicile asimetriei s-ar putea traduce în:

- a) mijloacele, căile și metodele neconvenționale în atingerea scopurilor;
- b) interes (politic, economic, religios etc.);
- c) voința sau disponibilitatea de asumare a unor riscuri care pentru oponent pot fi restrictive din punct de vedere moral sau legal;
- d) sistem de valori diferit (ex. nepăsarea în fața pierderii de vieți omenești – „martirajul”);
- e) flexibilitatea din punct de vedere organizațional;
- f) subminarea punctelor tari ale adversarului, exploatarea slăbiciunilor și punctelor slabe ale acestuia întrebuițând metode radical diferite față de așteptările acestuia;

g) lovirea într-o proporție mărită a unor ținte sau obiective civile comparativ cu țintele (obiectivele) militare.

Întrebuințarea terenului în războiul asimetric

Terenul poate constitui un multiplicator de forță pentru beligerantul mai slab și poate acționa ca un inhibitor asupra întrebuințării eficace a capabilităților oponentului mai puternic. Astfel, războaiele de gherilă se pot clasifica în două mari categorii: războiul gherilă urbană și războiul de gherilă rurală. În ambele situații luptătorii de gherilă își bazează acțiunile pe sprijinul populației pentru procurarea elementelor logistice și a informațiilor. Gherilele rurale preferă să opereze în regiuni ce oferă protecție și ascundere împotriva mijloacelor de cercetare terestre sau aeriene, în special în zone muntoase sau masiv împădurite. Pe de altă parte, gherilele urbane preferă acțiunile în aglomerările urbane datorită ușurinței mascării acțiunilor de pregătire, organizare, planificare, culegere a informațiilor și asigurare logistică precum și datorită existenței unei baze mai largi de sprijin în rândul populației sau de recrutare a luptătorilor.

Fundamente ale tacticii războiului asimetric

Succesul tactic al războiului asimetric se bazează pe cel puțin una dintre următoarele ipoteze:

- *dacă beligerantul inferior se află într-o situație de auto-apărare – ex. expus unei agresiuni sau sub ocupație –, este posibil să întrebuințeze tactici neconvenționale, cum ar fi ambuscadele, acțiuni de tip “lovește și fugi” sau angajarea selectivă în lupte cu oponentul în cazul existenței unei superiorități locale, ca mijloace eficiente de hărțuire a adversarului, fără violarea legii conflictelor armate. Variațiuni ale acestei tactici au dat rezultate pentru forțele nord-vietnameze și aliații acestora prin aceea că nu au câștigat războiul printr-o înfrângere fără echivoc a trupelor americane, cât mai ales prin epuizarea acestora. Tactici similare au dat rezultate în acțiunile duse de către partizanii iugoslavi și cei sovietici împotriva trupelor germane de ocupație, aici fiind de remarcat faptul că, în aceste cazuri, adițional tacticilor de gherilă s-au desfășurat și lupte și bătălii tradiționale.*

- *dacă beligerantul inferior se află într-o situație de agresiune și întrebuințează tactici care sunt interzise de legea conflictelor armate, succesul său depinde de abținerea oponentului superior în utilizarea la rândul său a unor astfel de tactici. Spre exemplu, legea conflictelor armate interzice întrebuințarea steagului alb sau a unui vehicul marcat cu însemne medicale pentru executarea unui atac sau a unei ambuscade, dar succesul unui combatant asimetric care întrebuințează această modalitate de lovire a inamicului depinde de respectarea de către oponentul său a regulilor din legea conflictelor armate privitoare la modul de acțiune împotriva persoanelor/ autovehiculelor ce afișează aceste însemne.*

Războiul asimetric și terorismul

Războiul asimetric nu este sinonim cu terorismul. Mai degrabă terorismul este uneori utilizat ca o tactică de către oponentul inferior într-un conflict asimetric. Terorismul este uneori denumit sau identificat cu războiul asimetric de către partizanii întrebuițării metodelor teroriste pentru evitarea conotației peiorative a cuvântului. În mod similar, puterile ocupante denumesc deseori partizanii ca fiind “teroriști” ca parte a campaniilor de propagandă pentru menținerea sprijinului populației proprii cât și pentru a câștiga “mințile și inimile” populației țării ocupate, reducând implicit baza de sprijin acordat partizanilor. Se pare că tocmai acest aspect a stat la originea expresiei “Cel ce reprezintă un terorist pentru cineva, pentru altcineva este un luptător pentru libertate”.

Răspunsul sau ce putem face?

De obicei, răspunsul la acțiunile asimetrice a fost de a reacționa adoptând decizii de ordin defensiv și sub imperiul panicii; uneori s-a întrebuițat chiar și atacul unor ținte – ineficace de altfel, întrebuițând lovituri aeriene sau rachete de croazieră, producând pierderi necombatanților sau cu efect invers decât cel scontat în mass-media.

Înțelegerea, acțiunile psihologice, războiul cibernetic, dezinformarea, războiul-soft, toate sunt ingrediente non-cinetice/neletale în „trusa de scule” a războinicului/luptătorului de generația a 4-a care pot fi întrebuițate cu succes în contracararea acestui tip de acțiuni.

Aceasta necesită o schimbare a modului de gândire, a mentalității, necesită imaginație, creativitate, gândire laterală, flexibilitate mentală, la nivelul luptătorului și organizațiilor militare cât și flexibilitate doctrinar-conceptuală a instituției militare în ansamblu, precum și inocularea în rândul militarilor a mentalității de învingător.

Crimele împotriva umanității, războiul și conflictele locale (așa zisele războaie mici) sau, probabil dezastre mega-teroriste (atacuri CBRN sau informaționale) reprezintă amenințări ce trebuie să stea în atenția și analiza factorilor decidenți la nivel național și internațional. Lupta eficientă împotriva acestor „războinici-teroriști” de generația a 4-a se va duce adoptând în primul rând o strategie preemptivă, pe minimizarea efectelor unor posibile atacuri prin surprindere și prin adoptarea unor măsuri de subminare a moralului și dislocarea structural-organizațională a viitorilor adversari. Este necesară ajustarea structurilor de asigurare a securității naționale astfel încât să fie în măsură să facă față amenințărilor, să le înțeleagă și să găsim propriile căi de distrugere a acestora. Iar în acest efort conjugat, factorul militar nu reprezintă decât o rotiță într-un angrenaj ce trebuie dimensionat și coordonat la nivel național, guvernamental, pentru a ne asigura securitatea.

Astfel, între măsurile tipului de răspuns ce poate fi abordat se pot enumera, într-o ordine aleatorie și nefiind exhaustivă, următoarele:

a) adaptarea organizațională a structurilor militare și îmbunătățirea sistemelor de armament în sensul renunțării la sisteme cu putere de foc mare și adoptării unor soluții high-tech și întrebuințării de trupe ușoare, mobile și mai bine pregătite;

b) adaptarea și transformarea de ordin doctrinar a concepției Armatei României de ducere a acțiunilor militare în condiții de asimetrie accentuată;

c) acțiunile preemptive;

d) informația – întrebuințată ca un factor de putere în cadrul acțiunilor preemptive;

e) câștigarea „bătăliilor pentru minți și inimi” – operații informaționale eficiente;

f) dezorganizarea și reducerea capacității acționale a adversarului prin controlul imigrației ilegale și a fluxului monetar al celulelor teroriste;

g) diplomația activă și cooperare internațională;

h) măsuri de apărare permanentă a obiectivelor economice, culturale, guvernamentale sau de altă natură împotriva unor atacuri prin surprindere ;

i) menținerea unui moral ridicat al populației și trupelor participante la asemenea acțiuni și adoptarea unor măsuri specifice de către factorii responsabili în scopul evitării panicii;

j) conștientizarea și pregătirea specifică în acest domeniu a factorilor de decizie la nivelul autorităților locale și centrale, cu accent pe managementul crizelor etc.

Concluzii

Evoluția războiului de generația a 4-a și prevalența probabilă a acțiunilor asimetrice în fizionomia de ansamblu a conflictelor viitoare, implică o nevoie crescândă de instruire a trupelor în sensul formării și perfecționării unor deprinderi combative cu accent pe tacticile, procedeele și tehnicile neregulate sau non-lineare, potențate de capacități și posibilități de lovire în adâncime, pe întrebuințarea pe scară largă a operațiilor informaționale și psihologice, pe dominanța informațională și mai presus de toate pe *superioritatea decizională*⁶.

Deși abordarea manevrieră a acțiunilor de luptă are o vechime de peste 80 de ani, reprezentând, așa cum am menționat mai sus, punctul de pornire în definirea războiului de generația a 4-a, evoluția acestei ultime generații va trebui să fie fundamentată pe alte criterii, noțiuni sau concepte, care pot avea ca implicații inclusiv modificări în conținutul principiilor luptei armate.

În definirea viitoarelor tipuri de acțiuni ale războiului de generația a 4-a, considerăm că doi factori vor contribui la înțelegerea fizionomiei acestuia. Primul factor se constituie ca un învățământ rezultat din analiza primului război din Golf, și anume că atunci când lupti împotriva unor armate înalt tehnologizate și manevriere nu trebuie să concentrezi forțele în poziții defensive statice sau descoperite, în care sunt ușor de identificat trupele

⁶ *Joint Operations Concepts* – U.S. Department of Defense, November 2003, p. 16.

proprii și cele ale inamicului. Dimpotrivă, o modalitate mai eficientă constă în concentrarea efortului, dar nu pe direcții ci pe obiective, adoptând dispozitive de acțiune adaptate spațiului de luptă, ajungându-se chiar și la o suprapunere a fâșiilor de acțiune a marilor unități și unităților sau la stabilirea elementelor de dispozitiv de o asemenea manieră încât prin fragmentarea fizică să se acționeze eficient asupra inamicului pe întreaga sa adâncime.

Al doilea factor este acela că acest tip de război va fi caracterizat de o întrebuințare mult sporită a luptei urbane sau a acțiunilor non-lineare (neregulate) într-un mediu acțional și spațiu de luptă suprasaturat cu diferiți participanți sau actori cum ar fi trupele proprii, inamicul sau beligeranții, facțiuni rivale, diferite grupări ostile sau neutre, reprezentanți și agenții ale unor organizații internaționale, guvernamentale sau neguvernamentale.

În multitudinea factorilor ce pot fi identificați ca fiind hotărâtori în abordarea cu succes a viitoarelor războaie în care armata română ar putea fi angrenată, considerăm ca prioritare următoarele aspecte:

- adoptarea de către sistemul militar românesc a unei noi filozofii de exercitare a comenzii – tip "mission command" sau "auftragstaktik", educarea și instruirea corpului ofițerilor și subofițerilor în acest spirit;
- un mai mare accent pe manevră, acoperind o plajă largă de manifestare a acesteia plecând de la clasică manevră de forțe și mijloace și manevra de foc până la manevra informațională;
- stabilirea rolului operațiilor informaționale și a celor psihologice ca reprezentând măsuri standard în paleta măsurilor de asigurare a acțiunilor și protecție a trupelor;
- reducerea dependenței acțiunilor de un sistem logistic centralizat.

În cele prezentate mai sus am încercat să subliniem ideea că nimic nu este nou sub soare și că deși sintagmele de război asimetric, simetrie, asimetrie sau disimetrie a acțiunilor militare sunt sub lupa analizei teoreticienilor militari de-abia după 1995, natura acțiunilor militare, a războiului însuși ca acțiune socială, a fost dominată permanent de o căutare continuă a unor metode diferite pe care adversarul să nu le poată contracara, în scopul realizării obiectivelor proprii, deci o manifestare permanentă a asimetriei cunoscută de către militari sub diferite denumiri ca înșelarea inamicului, dezinformarea, manevra în ascuns, diferențele tehnologice, nivelul dezvoltării artei militare etc.

În concluzie, obiectivul organismului militar față de provocările mediului de securitate actual trebuie să ia în considerare și modalitățile de luptă împotriva unor posibili adversari – pe care noi îi percepem ca asimetrici - pentru care flexibilitatea, mobilitatea și adaptarea constituie atuuri ce le permite "să lupte cu armele noastre" împotriva noastră, cu o eficiență feroce.

TRANSPORTURILE ȘI SECURITATEA NAȚIONALĂ

Col.prof.univ.dr. Adrian CERNĂIANU

By their “circulatory system” quality, the transports represent one of the most important domain of activity in a society. In their case, the infrastructure is the determining factor which has a relevant impact on the material welfare of people, as well as on the national or collective security, according to the actual situations.

Transporturile reprezintă unul dintre cele mai complexe sectoare ale economiei naționale, prin care se reflectă atât standardul de dezvoltare economică a țării, cât și nivelul de civilizație al poporului respectiv. Ele reprezintă un domeniu al vieții cotidiene cu o prezență continuă și o transparență totală, orice dereglare a activităților specifice fiind direct resimțită și prompt amendată atât de către opinia publică, în general, cât și de utilizatori, în special.

Transporturile, prin structura și funcțiile lor, reprezintă un sistem social de mare complexitate, caracterizat de o serie de procese dinamice permanente. Identificarea soluțiilor de eficientizare și dezvoltare a acestuia nu este posibilă așadar fără o abordare sistemică, pornind de la principiile potrivit cărora îmbunătățirea nu poate fi realizată decât prin cunoaștere, iar comportarea fiind determinată de structura și conexiunile sale interne și externe.

Prin cele trei funcții ale sale - economică, publică și strategică – transporturile constituie, alături de sistemul bancar, „cheia de boltă” a circuitului economic la nivel național și internațional. Infrastructurile de transport, atât cele civile cât și cele militare, sunt obiective de interes național, prin care se satisfac cererile de servicii publice de transport pasageri sau mărfuri și se asigură necesitățile strategice ale țării. Ele contribuie direct nu numai la asigurarea legăturii între toate localitățile, ci și la depășirea frontierelor administrative, la integrarea țării în spațiul economic, social și cultural european și mondial.

Prin rețelele naționale de transport se asigură continuitatea sistemului european pe teritoriul țării noastre pentru toate modurile de transport și cele mai eficiente legături cu țările Europei de Est, ale Orientului Apropiat și Mijlociu.

O succintă analiză la nivel macroeconomic relevă faptul că, pe de o parte transporturile contribuie cu peste 4,8 % la crearea PIB și asigură circa 5 % din totalul locurilor de muncă, iar pe de altă parte sunt un important consumator de energie (îndeosebi hidrocarburi), materiale și produse finite.

Prin cele trei funcții ale sale amintite anterior, sistemul național de transporturi este implicat direct și în asigurarea securității și apărării naționale.

Latura directă, specifică îndeosebi nivelului strategic, vizează asigurarea căilor de comunicație și mijloacelor de transport din parcul public necesare asigurării mobilității corespunzătoare forțelor și elementelor de suport logistic ale acestora.

Latura indirectă este dată de rolul economic și social, atât în timp de pace, cât și în situații deosebite (crize, dezastre naturale sau ecologice, confruntări armate etc.).

Implicarea sistemului național de transporturi în asigurarea securității și apărării naționale este reprezentată de ansamblul măsurilor și activităților de reformă structurală și funcțională în toate perioadele și circumstanțele evoluției contextului intern și internațional în domeniu.

Contextul internațional al transporturilor europene este definit nu numai de politica fiecărui stat în sectorul de activitate amintit, ci și de cea de integrare a transporturilor din Uniunea Europeană, ale cărei obiective generale sunt reprezentate de:

- realizarea unui sistem paneuropean de transport coerent și eficace, pe baza unei armonizări a reglementărilor naționale de restructurare a transporturilor;
- dezvoltarea cooperării în domeniul transporturilor prin deschiderea progresivă a piețelor interne către terțe piețe și apărarea principiilor economiei de piață, a unei concurențe libere și loiale;
- reconsiderarea traseelor coridoarelor logistice europene suprasolicitate, concomitent cu studierea și stabilirea unor noi trasee, în funcție de procesul de extindere a Uniunii Europene.

Îndeplinirea acestor obiective presupune realizarea unor măsuri comunitare care vizează:

- completarea conexiunilor necesare pentru a facilita transportul;
- optimizarea și eficientizarea infrastructurilor existente;
- realizarea interoperabilității componentelor rețelei;
- integrarea dimensiunii mediului în rețea etc.

Contextul național al transporturilor este definit de raportarea indicatorilor specifici fiecărei țări la valorile atinse în anii anteriori și la cei realizați de către alte state. Pentru unele țări, foste comuniste, din centrul și estul Europei, contextul național a fost marcat de o serie de situații critice determinate de:

- reducerea drastică a cererilor de transport intern și extern la toate modurile de transport, ca urmare a diminuării activității industriale;
- schimbarea raportului în ponderea diferitelor categorii de transport, în funcție de cerere, ofertă, preț de cost, viteze, eficiență etc;
- disfuncționalități majore în actul managerial;
- reducerea sau chiar lipsa totală a fondurilor destinate menținerii viabilității infrastructurilor și mijloacelor de transport;
- diminuarea excesivă a investițiilor în domeniu;
- excedent de personal și dificultăți în reconversia celui disponibilizat.

Caracteristicile generale ale acestui context sunt elemente care au caracterizat și sistemul transporturilor din România. Aceste stări de fapt și multe altele, ce caracterizează contextul internațional și național al transporturilor din țara noastră generează, cum era și de așteptat, o serie de factori de risc la adresa securității și apărării naționale, dintre care unii cu implicații directe, iar alții cu implicații indirecte.

Strategia de securitate națională este documentul juridic care trebuie să asigure cadrul legal de protejare a intereselor naționale fundamentale și promovarea intereselor strategice ale țării, respectiv integrarea deplină a României în structurile economice și militare europene și euroatlantice.

Strategia de securitate națională trebuie să fie adaptată noului context internațional și să ofere răspunsuri eficiente la noua gamă de riscuri generată de dubla tranziție: cea de la un tip de sistem internațional la altul nou, încă incomplet definit și cea de la totalitarism la democrație și economia de piață. În acest sens, noua strategie trebuie să fie corelată cu eforturile internaționale de realizare a unei noi arhitecturi de securitate europeană și euroatlantică, concomitent cu asigurarea condițiilor necesare ca țara noastră să devină, așa cum ne place să amintim de fiecare dată când avem prilejul, un generator de securitate.

În acest context, dezvoltarea echilibrată a tuturor sectoarelor economico-sociale ale țării este o condiție esențială a accesului României la valorile occidentale. Prin urmare transporturile, ca etalon al nivelului de dezvoltare și de civilizație al unei țări, pot și trebuie să contribuie la realizarea sistemului de securitate națională sau, atunci când sunt neglijate, pot genera o serie de riscuri și amenințări la adresa acestuia.

Un sistem național de transporturi eficient și modern va putea asigura toate cerințele susținerii derulării vieții economico-sociale și eventualelor acțiuni militare pentru apărarea țării. În acest context, sistemul național de transporturi reprezintă una dintre verigile strategice pentru economia și securitatea statului, prin componentele sale de importanță majoră, distribuite în mod echilibrat în teritoriu, contribuind la stabilitatea țării, indiferent de situație. Rolul important deținut de sistemul de transporturi în asigurarea securității naționale este conturat și de faptul că programele de dezvoltare și modernizare a infrastructurii transporturilor fac parte integrantă din programul

de pregătire a economiei și teritoriului pentru apărare, respectiv *Planul de amenajare a teritoriului național, Secțiunea I – Rețele de transport*, document legislativ ce direcționează activitatea în domeniu.

Potrivit legii, autoritățile administrației publice, ministerele și agenții economici, indiferent de forma de proprietate, au obligația de a lua toate măsurile ce se impun în domeniul lor de activitate și responsabilitate, pentru a asigura îndeplinirea tuturor obiectivelor ce le revin din programele de pregătire a obiectivelor cu caracter strategic ce vizează securitatea și apărarea națională.

Măsurile de pregătire a teritoriului și implicit a economiei naționale pentru apărare se stabilesc încă din timp de pace și sunt cuprinse în programe curente și de perspectivă ce se referă la realizarea, crearea și păstrarea capacităților și rezervelor de mobilizare, actualizarea documentațiilor, întocmirea de studii și note de fundamentare, precum și alte acțiuni apreciate a fi de strictă necesitate.

Astfel, în domeniul transporturilor, ca de fapt în toate ramurile importante ale economiei naționale, se constituie în capacități de mobilizare mijloacele de transport și infrastructura aferentă (reprezentată de instalații și amenajări aferente), apreciate ca strict necesare pentru satisfacerea, la mobilizare sau la război, a nevoilor de deplasare și transport pentru toate componentele sistemului de apărare.

Odată stabilite, toate obiectivele privind pregătirea teritoriului și economiei pentru apărare se includ în *Planul de mobilizare a economiei naționale pentru apărare*, document ce se dimensionează pentru o perioadă de 1 an, cu valabilitate pentru 4 ani, termene corelate cu actualele perioade legislative.

Capacitățile de mobilizare stabilite potrivit legilor în vigoare vor fi pregătite și păstrate, în cantitățile și la termenele prevăzute, astfel încât să fie în măsură să asigure realizarea tuturor sarcinilor cuprinse în *Planul de mobilizare*.

În domeniul transporturilor, aceste capacități se stabilesc, se creează și se păstrează în vederea asigurării realizării obligațiilor agenților economici de profil pentru satisfacerea solicitărilor de transport, și nu numai, ale sistemului de apărare.

Rezervele de mobilizare în domeniul transporturilor se administrează de către Ministerul Transporturilor Construcțiilor și Turismului, care are obligația constituirii lor și se păstrează la agenți economici care primesc sarcini pe această linie.

Dezafectarea unora dintre capacitățile de mobilizare ale diferiților agenți economici se poate face numai după o notificare scrisă adresată ministerului și Oficiului de Stat pentru Probleme Speciale și numai pe baza unei Hotărâri de Guvern emisă în baza aprobării Consiliului Suprem de Apărare a Țării.

Specific domeniului transporturilor, autorităților civile și militare cu responsabilități în domeniul securității le revin o serie de atribuții specifice, dintre care cele mai reprezentative se referă la:

- elaborarea planului de transport la mobilizare și la război;
- stabilirea măsurilor de protecție și aducere în țară a mijloacelor de transport aflate în afara frontierelor țării;
- includerea obiectivelor de pregătire operativă a teritoriului, aprobate de Consiliul Suprem de Apărare a Țării, în programele curente și de perspectivă de dezvoltare din domeniu, precum și transpunerea unora dintre ele în practică.

Apreciem că, în momentul de față, pentru coordonarea unitară a acestor acțiuni este necesară elaborarea unei noi strategii în domeniul transporturilor, bazată pe studii de fezabilitate riguroase și detaliate, în strictă corelație cu finanțarea care se poate asigura. Lipsa unui asemenea document programatic este similară cu existența unui nerealist și poate genera o serie de riscuri și amenințări la adresa securității naționale, deci implică a apărării țării.

Capacitatea de mobilizare a sistemului de transporturi în situații de criză sau la război este dată de o serie de elemente, dintre care cele mai reprezentative le considerăm a fi:

- structura, pe sectoare de activitate, a acestuia;
- nivelul tehnic și tehnologic al mijloacelor de transport și caracteristicile elementelor de infrastructură;
- nivelul de pregătire a personalului și stabilitatea acestuia;
- existența stocurilor de materii prime și materiale de strictă necesitate pentru desfășurarea în condiții de normalitate a transporturilor;
- nivelul rezervelor financiar – valutare pentru importuri în situații de criză sau la război;
- gradul de dotare cu mijloace de transport moderne, cu caracteristici performante.

Privită din perspectiva unui sistem strategic, dezvoltarea la nivel național a transporturilor reprezintă o condiție esențială pentru integrarea economică a țării în circuitul european și mondial și, în egală măsură, pentru creșterea potențialului de securitate națională. Strategia de dezvoltare, principiile și politicile adoptate, precum și obiectivele prioritare din domeniul transporturilor, în deplină concordanță cu aquis-ul comunitar, creează premisele îndeplinirii acestor condiții.

Din păcate, problemele cele mai stringente, și în același timp cele mai importante, nu pot fi rezolvate fără o finanțare corespunzătoare și fără măsuri concrete de restructurare a sistemului, îmbunătățirea infrastructurilor de transport și înzestrarea cu mijloace de transport moderne.

Pe lângă aspectele economice, măsurile menționate se repercutează și asupra transporturilor militare, cele care trebuie să asigure gradul de mobilitate cerut de desfășurarea tuturor categoriilor de activități specifice ce revin unui stat membru NATO.

COEZIUNEA SOCIALĂ ÎN SOCIETATEA METROPOLITANĂ

Col.(r) prof.univ.dr. Constantin RIZEA

Le développement rapide des agglomérations urbaines apporte, à part les effets positifs, plusieurs problèmes d'ordre social, économique, écologique etc. Il est évident que l'élimination de ceux-ci ne peut se faire que par un signifiant effort collectif, suite à une cohésion, un état d'acceptation au niveau du groupe d'individus, principes, objectifs et méthodes établis.

Dezvoltarea explozivă a societății umane are drept consecințe, printre altele, apariția marilor aglomerări urbane. Este bine? Este rău? Experiența actualelor megapolisuri spune că procesul este unul normal, dar pentru a reuși trebuie să fie rezolvate numeroase probleme din toate domeniile activității umane (politice, economice, sociale, demografice, ecologice etc.).

Este nevoie ca dezvoltarea unor astfel de aglomerări umane să fie una durabilă, astfel încât creșterea economică să satisfacă necesitățile societății pe o perioadă îndelungată de timp; este absolut necesar ca aceasta să vină în întâmpinarea nevoilor prezente fără a pune în pericol pe cele ale generațiilor viitoare¹.

Dezvoltarea durabilă nu se poate realiza fără o protecție adecvată a mediului înconjurător. „Dezvoltarea durabilă include protecția mediului, iar protecția mediului condiționează dezvoltarea durabilă”².

Până la urmă, pentru a obține o dezvoltare durabilă trebuie să se găsească o cale de împăcare între două necesități umane: continuarea dezvoltării economice și sociale, concomitent cu îmbunătățirea sănătății mediului „ca singura cale pentru bunăstare atât a generațiilor prezente, cât și a celor viitoare”³.

¹ Dumitra Mereuță, Simona Toma, *Sistem de indicatori de dezvoltare durabilă. Situația în România*, Conferința Națională privind Dezvoltarea Sistemului Statistic de Mediu în România, Tulcea, 13-14 mai 2004, slide 3.

² Ibidem, slide 4.

³ Ibidem.

Un cuvânt este, acum, prezent tot mai des pronunțat pe culoarele birocrăției U.E.: coeziune.

Tot mai des sunt vehiculate concepte, precum: coeziune economică, coeziune socială, coeziune teritorială, coeziune culturală, coeziune sportivă etc.

De unde această explozie conceptuală?

În anumite perioade istorice, unele grupuri sociale au nevoie de sprijin pentru a merge umăr la umăr cu celelalte, în efortul lor spre mai bine. Pentru aceasta ele trebuie să fie ajutate, este nevoie să se „simtă” o anumită coeziune.

Coeziunea socială „reprezintă atât o convenție tacită între indivizi de a păstra relevanța intereselor generale în conjuncție cu alte tipuri de interese, cât și o stare optimală pe care o atinge o societate în dezvoltarea capacității ei de a difuza prosperitate. În perioadele de criză generală coeziunea socială degenerază în fragmentare socială, premisă a acutizării conflictelor”⁴.

Noua poziție a României, membră a NATO și viitoare membră a UE, aduce cu sine noi sfidări de ordin politic, economic, social etc; procesul de globalizare va accentua aceste fenomene. România trebuie să se lanseze cu toate forțele în competiția globală. Unul dintre rezultatele previzibile îl va reprezenta apariția aglomerărilor sociale, cu tot cortegiul de probleme, dintre cele mai diverse.

Constituirea Zonei Metropolitane București, cel puțin pe teritoriul actual al municipiului București și al Județului Ilfov, va avea drept consecință apariția unei aglomerări urbane cu circa 5-6 milioane de locuitori, într-o primă fază. Se admite că o astfel de formă de organizare teritorială ar putea fi „cea mai potrivită soluție instituțională pentru conducerea și organizarea complexelor funcții inerente activităților economice, serviciilor publice, relațiilor sociale și culturale ale orașului București și ale sateliților săi”⁵.

Printre argumentele aduse în favoarea acestui proiect pot fi enumerate⁶:

- s-ar reglementa juridic o stare de drept deja existentă la nivelul acestei zone, întrucât între cele două unități administrative nu există o delimitare clară din punct de vedere al infrastructurii și serviciilor publice;
- delimitarea teritorială este una formală, în condițiile în care o parte importantă a populației active ilfovene lucrează în orașul București, iar o bună parte din spațiile de agrement pentru bucureșteni se află pe teritoriul județului Ilfov;
- s-ar putea gestiona, mai bine, problemele de mediu;
- în mod cert vor putea fi diminuate dezechilibrele economice, sociale, culturale ș.a. existente acum în zonă;
- s-ar putea răspunde, mai eficient, criteriilor de integrare în structurile U.E., noua zonă metropolitană devenind una din regiunile de dezvoltare din România;

⁴ *Dicționar de economie*, Ediția a doua, Editura Economică, București, 2001.

⁵ *Proiectul Legii zonei metropolitane București*, Revista de drept public, nr.3, 2003, p.58.

⁶ Idem.

- principiile care stau la baza conceptului de „coeziune socială” s-ar putea aplica în condiții mai bune.

Dezvoltarea economică și socială a viitoarei zone metropolitane este, deși peste media națională, mult rămasă în urmă față de majoritatea regiunilor de dezvoltare din cadrul Uniunii Europene; mai mult, chiar în interiorul ei se simt diferențieri majore – în București între diferitele cartiere și dintre acesta și majoritatea unităților administrativ-teritoriale satelit.

Pentru eliminarea acestor discrepanțe sau, cel puțin, pentru diminuarea lor semnificativă, se simte nevoia activării obiectivelor coeziunii sociale, așa cum sunt de definite de Consiliul Europei⁷:

- garantarea unui nivel adecvat de protecție socială;
- promovarea folosirii forței de muncă, formării profesionale și a drepturilor muncitorilor;
- protejarea eficientă a celor mai vulnerabile grupe sociale;
- promovarea egalității șanselor;
- lupta împotriva excluderii și discriminării;
- consolidarea cooperării europene privind migrația.

Conceptul de „coeziune socială” a fost definit la cel de-al doilea summit al șefilor de stat și de guvern (1977), iar în 2001 Comitetul Miniștrilor a elaborat o strategie privind coeziunea socială, privită ca „o veritabilă declarație de intenție”⁸ a Organizației Europene pentru perioada următoare.

Membră a Uniunii Europene (01 ianuarie 2007), România trebuie să-și însușească aceste obiective și să le implementeze în teren. Evident, unul dintre beneficiari va fi și viitoarea Zonă Metropolitană București.

În țara noastră problema coeziunii sociale este abordată cu multă responsabilitate, ea făcând obiectul numeroaselor conferințe, mese rotunde, schimburi de experiență pe plan național și internațional. Numeroase instituții de învățământ superior și institute de cercetare sunt angrenate în această activitate. Un exemplu în acest sens este și grantul câștigat de ASE, cu tema „Coordonate economice și dimensiuni ale coeziunii sociale în dezvoltarea durabilă metropolitană”, la care participă mai mulți parteneri, inclusiv Universitatea Națională de Apărare „Carol I”.

Primele rezultate ale studiului efectuat indică pentru Zona Metropolitană București acțiuni în următoarele direcții:

a) adoptarea de măsuri efective pentru înlăturarea obstacolelor pe care persoanele trebuie să le depășească pentru a-și exercita drepturile de protecție socială, locuință, sănătate și educație. Deși după decembrie 1989 au fost făcuți pași importanți în această direcție realitatea arată că aceste drepturi sunt departe de a fi deplin aplicate în toate segmentele administrativ-teritoriale ale

⁷ *Consiliul Europei, 800 de milioane de locuitori*, iunie, 2003, ISBN 973-0-03280-7, p.49.

⁸ *Idem*.

metropolei; evoluția social-politică și economică națională și internațională aduce noi și noi provocări în exercitarea drepturilor sociale la care persoanele trebuie să aibă, efectiv, acces;

b) implementarea unor politici de promovare a ocupării forței de muncă. Se constată și în Zona Metropolitană București, deși nu la nivelul celei naționale, un ridicat coeficient de neocupare a forței de muncă, mai ales în rândul tinerilor și persoanelor de peste 45-50 de ani (cu precădere în rândul femeilor). Pentru înlăturarea acestor impedimente este necesar să fie aplicate, cu fermitate, principiile elaborate de Consiliul Europei⁹: parteneriatul; egalitatea de șanse și nediscreditaarea; antreprenoriatul; pregătirea continuă. Se impune crearea unui organism care să urmărească și să evalueze rezultatele obținute;

c) respectarea drepturilor copiilor; aici ar trebui să se aibă în vedere¹⁰: participarea copiilor în societate; sistemele de sprijin social; centrele de zi pentru copiii străzilor; exploatarea și abuzurile sexuale; situația copiilor plasați;

d) integrarea persoanelor cu dizabilități; societatea ar trebui să urmărească eliminarea oricărei forme de excludere (economică, socială, culturală etc.), promovarea principiilor de viață autonomă și participarea liberă și neîngrădită la viața cetățenească;

e) gestionarea actuală a problematicii ridicate de populația romilor. Romii au probleme numeroase, de la cele economice la cele sociale și culturale. Societatea trebuie să devină conștientă de ele și să încerce să le rezolve. Evident, fără o cooperare a grupului etnic nu se vor obține rezultate rapide și satisfăcătoare. Rezolvarea, cel puțin parțial, a situației economice și sociale a romilor ar contribui, în mod hotărâtor, la îmbunătățirea generală a climatului social din metropolă;

f) protecția socială a persoanei de vârstă a treia. Se impune studierea fenomenului de îmbătrânire a populației, a creșterii speranței de viață și a costurilor incluse. În final ar trebui să se găsească modalitățile de ameliorare a protecției sociale a persoanelor ajunse în această situație și de recompensare a celor care au grijă de ele;

g) aplicarea politicilor educative la nivelul metropolei; în acest sens, s-ar putea acționa pentru¹¹:

- identificarea marilor probleme educaționale în noul context politico-social și economic;
- evaluarea tendințelor, orientărilor și alternativelor educaționale la nivelul zonei metropolitane, țării și Europei;
- facilitarea dialogului între partenerii implicați (factori decizionali, personal educativ, părinți, ONG-uri), prin schimb de informații și popularizarea ideilor noi și a exemplurilor pozitive.

⁹ Idem, p.51.

¹⁰ Idem.

¹¹ Idem, p.60.

În acest domeniu la nivelul Consiliului Europei au fost publicate rapoarte pe teme ca: violența în școală; provocările predării științei; noile tehnologii în școală; egalitatea în școală; strategiile reformelor educaționale. Concluziile acestor rapoarte, dar și constatări proprii, ar putea fi popularizate de organisme cu atribuții în domeniu (și nu sunt puține deloc).

h) coeziunea socială prin intermediul patrimoniului cultural comun. Deși pare greu de acceptat, fondul cultural al populației Zonei Metropolitane București este foarte variat; factori de decizie, formatorii de decizie culturală, diferitele ONG-uri și societăți filantropice trebuie să cultive principiul liberului acces al fiecărei persoane la patrimoniul cultural al zonei, potrivit dorinței sale, dar ca respectarea drepturilor și libertăților celui alt.

i) coeziune socială prin sport. Se pot urmări obiective, precum:

- cultivarea unui mediu sănătos de viață;
- dezvoltarea armonioasă și sănătoasă;
- dezvoltarea spiritului de competiție;
- cultivarea plăcerii de a face sport;
- diminuarea discriminărilor de orice fel;
- un NU hotărât violenței;
- cultivarea toleranței și spiritului sportiv, cu aplicabilitate în viața socială.

Concluziile studiilor sociologice au scos în evidență că sportul, poate mai mult ca alte domenii ale vieții sociale, are un impact foarte important asupra procesului de reconstrucție socială.

*

* *

Desigur realizarea coeziunii sociale într-o anumită arie locuită, fie ea și Zona Metropolitană București, nu se poate realiza fără resurse umane, materiale, tehnice și tehnologice, informaționale și de altă natură.

Societatea românească, împreună cu organisme Uniunii Europene, și nu numai, este gata să se mobilizeze pentru atingerea acestui deziderat.

Starea de bine a populației din metropolă va fi cea dorită atunci când, prin măsuri adecvate, se vor realiza și obiectivele celorlalte tipuri de coeziuni: economică, teritorială, culturală etc. Fiecare în parte și toate la un loc vor ajuta la prosperitatea populației dintr-un anumit areal și la dispariția discrepanțelor dintre diferitele regiuni ale țării și dintre România și celelalte țări membre ale Uniunii Europene.

Notă: Prezentul material prezintă principalele concluzii rezultate în urma activității de cercetare științifică desfășurată în cadrul grantului cu tema *Coordonate economice și dimensiuni ale coeziunii sociale în dezvoltarea durabilă metropolitană*, etapa 1 intermediară (Contractor de grant: ASE București).

UTILIZAREA SPAȚIULUI AERIAN LA PACE, ÎN SITUAȚII DE CRIZĂ ȘI CONFLICT

Lt.col.lect.univ. Marius Victor ROȘCA

Since the beginning of history, the flight has been a dream. This wish became reality after centuries of dreaming and, nowadays, the airspace could be considered one of the main media of human activity. Due to this fact, topics concerning airspace should be a part of our basic knowledge. This article tries to shape some points related to the military and civilian aspects of the use of airspace, starting with the extension of state sovereignty in the third dimension.

Odată cu apariția primilor utilizatori ai spațiului aerian, statele au fost preocupate să reglementeze regimul juridic al acestuia. Primele discuții referitoare la navigația aeriană au avut loc la Paris, în anii 1889 și 1890, cu participarea Angliei, Braziliei, Franței, Mexicului, Rusiei și S.U.A., fără să dea anumite soluții, în principal, din cauza existenței tehnicii aviatice în faza unor proiecte.

De la apariția dreptului aerian, cu unele excepții, s-a recunoscut extinderea drepturilor legate de suveranitatea teritorială și asupra spațiului aerian aferent, principiu ce guvernează, în prezent, relațiile dintre state. Acest raport juridic a fost recunoscut în *Convenția franco-germană*, din 1913, în *Convenția de la Paris*, din 1919, de cea de-a doua Conferință de la Paris, din 1929, în *Convenția privind verificarea unor norme relative la transportul aerian*¹ de la Varșovia, din 1929, și în *Protocolul modifier*² al acesteia, semnat la Haga, în 1955.

Etape importante ale reglementării utilizării spațiului aerian în scopuri civile au fost:

- Conferința de la Chicago, din 1944, care a constituit *Organizația Aviației Civile Internaționale* (ICAO) – instituție a ONU abilitată să adopte standarde internaționale și proceduri recomandate privind transporturile aeriene – și a adoptat *Convenția privind aviația civilă internațională* și o serie de acorduri, la care România este parte semnatară³;

¹ Ratificată prin *Legea 108/1931* și promulgată prin *Decretul 1213/1931* al Regelui României.

² Ratificat prin *Decretul 353/21.08.1958*.

³ Ratificată prin *Decretul 194/21.04.1965*.

- Conferința Europeană a Aviației Civile care a constituit EUROCONTROL⁴, ca organism european pentru reglementarea utilizării spațiului aerian.

În virtutea principiului suveranității asupra spațiului aerian, fiecare stat își elaborează legile în funcție de interesele proprii. În acest sens, prevederile legale în țara noastră, în baza *Constituției*⁵, stipulează că:

„Spațiul aerian național reprezintă coloana de aer situată deasupra teritoriului de suveranitate al României, până la limita inferioară a spațiului extraatmosferic”⁶.

La pace, exercitarea suveranității în spațiul aerian presupune:

- adoptarea măsurilor de organizare a acestuia pentru asigurarea desfășurării optime a activităților aeronautice civile și militare⁷, activitate în responsabilitatea comună a Ministerului Transporturilor, Construcțiilor și Turismului și Ministerului Apărării⁸, care stabilesc⁹:

- *spațiul de circulație aeriană*, reprezentând porțiunea din spațiul aerian național unde se permite activitatea aeronautică în aer și terenurile destinate decolărilor și aterizărilor, indiferent de apartenența și de natura activității de zbor;
 - *zonele rezervate*, reprezentând porțiunile din spațiul aerian național destinate activităților aeronautice de școală, de sport aeronautic, de încercare și de omologare a aeronavelor, de natură utilitară și altele similare;
 - *zonele reglementate*, constituite din zone periculoase, zone restricționate sau zone interzise, precum și căile aeriene condiționate și zonele de activitate comună la graniță.
- organizarea traficului aerian¹⁰:
 - *traficul aerian general*: toate mișcările aeronavelor civile și de stat, inclusiv cele ale aeronavelor militare, de vamă și poliție, care se efectuează în conformitate cu procedurile ICAO;

⁴ Aderarea României la EUROCONTROL s-a produs ca efect al *Legii 44/27.05.1996*.

⁵ Articolele 1, 2, 3.

⁶ *Ordonanța Guvernului nr. 29/1997* privind Codul aerian, modificată și completată prin *Legea 399/2005*, art. 6 și *Legea 257 / 22.05.2001* privind modul de acțiune împotriva aeronavelor care utilizează neautorizat spațiul aerian al României, publicată în M. O. nr. 273 din 25.05.2001, art. 2.

⁷ Totalitatea activităților legate de proiectarea, construcția, atestarea, reparația, întreținerea și operarea aeronavelor, precum și activităților aeronautice conexe.

⁸ *Ordonanța Guvernului nr. 29/1997* privind Codul aerian, modificată și completată prin *Legea 399/2005*, art. 6 și *Legea 257 / 22.05.2001* privind modul de acțiune împotriva aeronavelor care utilizează neautorizat spațiul aerian al României, publicată în M. O. nr. 273 din 25.05.2001, art. 4, 10.

⁹ *Ibidem*, art. 7.

¹⁰ *Ibidem*, art. 6.

- *traficul aerian operațional*: toate mișcările aeronavelor civile și de stat care se efectuează în conformitate cu reglementările naționale, altele decât cele ale ICAO;
- operaționalizarea conceptului de *utilizare flexibilă a spațiului aerian* (FUA)¹¹;
- reglementarea regimului de zbor și autorizarea zborurilor¹²;
- stabilirea modului de acțiune în situații de utilizare neautorizată¹³;
- organizarea, conducerea și executarea activităților militare destinate să asigure prevenirea surprinderii și reacția proporțională cu nivelul estimat al amenințărilor și riscurilor aeriene:

- *supravegherea aeriană*: ansamblul măsurilor executate de către structurile, forțele și mijloacele destinate în acest scop pentru culegerea, procesarea, stocarea, difuzarea și valorificarea informațiilor referitoare la factorii de risc, pericolele și amenințările externe și interne, militare și nonmilitare, care afectează securitatea aeriană națională și asigurarea respectării drepturilor suverane ale statului român asupra spațiului său aerian¹⁴;

- *serviciul de luptă POLIȚIE AERIANĂ*: misiune de luptă organizată și executată pe timp de pace de către structuri specializate din compunerea Forțelor Aeriene în scopul asigurării integrității spațiului aerian al României¹⁵.

În situații de criză și conflict, în baza *Cartei ONU*¹⁶ și a *Constituției*¹⁷, statul român este abilitat să ia măsurile militare ce se impun în funcție de situația creată:

- organizarea spațiului aerian se execută de către organele militare prin autoritățile prevăzute¹⁸;

¹¹ *Reglementare privind managementul spațiului aerian (ASM) și aplicarea conceptului de utilizare flexibilă a spațiului aerian (FUA) în România*, aprobată prin OMLPTL nr. 775/20.05.2002 și MApN nr. M70 / 14.06.2002.

¹² *H.G. Nr. 1172 din 02.10.2003 pentru aprobarea procedurii de autorizare a zborurilor cu aeronave civile și de stat în spațiul aerian național*, publicată în M. O. nr. 724 din 16.10.2003 și *Ordinul M 8 din 15.01.2004 al ministrului apărării naționale – Norme privind competențele de aprobare și modalitățile de emitere a autorizărilor și avizelor de survol și aterizare solicitate de operatori aerieni, militari sau civili, străini sau români*.

¹³ *Legea 257 / 22.05.2001 privind modul de acțiune împotriva aeronavelor care utilizează neautorizat spațiul aerian al României*, publicată în M. O. nr. 273 din 25.05.2001, modificată și completată cu *Legea 461 / 2 noiembrie 2004* publicată în M. O. nr. 1057 din 15.11.2004.

¹⁴ *Doctrina pentru avertizarea timpurie*, SMG, București, 2005, p. 35.

¹⁵ *Instrucțiuni privind organizarea și executarea serviciului de luptă în armata României - Poliție Aeriană*, SMG, București, 2005, p. 7.

¹⁶ Articolul 1.

¹⁷ Articolul 118.

¹⁸ *Doctrina pentru operații a Forțelor Aeriene*, SMFA, București, 2005, p. 18.

- realizarea nivelului de control asupra spațiului aerian conform cu cerințele operației, situația strategică, operativă sau tactică, inclusiv amenințările și riscurile, ansamblul capacităților și disponibilităților forțelor proprii în corelare cu capacitățile și intențiile inamicului¹⁹;

- aplicarea măsurilor electronice și procedurale pentru controlul spațiului aerian²⁰;

- executarea misiunilor aeriene fără constrângeri generate de granițele sau limitele terestre și utilizarea spațiului aerian deasupra zonelor de operații terestre sau maritime conform *Planului de control al spațiului aerian* și în concordanță cu măsurile de coordonare a sprijinului cu foc²¹ necesare;

- executarea operațiilor aeriene²² necesare, în funcție de etapa crizei / conflictului și scopurile strategice, operative și tactice stabilite:

- împotriva inamicului aerian;
- cu efecte strategice;
- împotriva forțelor de suprafață;
- de sprijin.

Concluziile acestui articol vizează sublinierea importanței mediului aerian ca mediu acțional atât pentru utilizatorii civili, cât și pentru cei militari. Acest fapt determină manifestarea celor doi poli de influență care nu trebuie considerată neapărat antagonistă. Utilizarea spațiului aerian trebuie văzută ca un proces continuu având două laturi care se întrepătrund, civilă și militară, iar reglementările trebuie să fie ferme și flexibile pentru a asigura suveranitatea în spațiul aerian al fiecărui stat, libertatea de a executa activități dar și evitarea unor situații dramatice cum au fost:

- 30 septembrie 1975 – o aeronavă TU-154 a companiei Malev a fost doborâtă de o rachetă aer-aer lansată de un avion de vânătoare rămas neidentificat, în spațiul aerian libanez – 60 de victime;

- 20 aprilie 1978 – o aeronavă de pasageri de tip Boeig-707, aparținând companiei Korean Air, intrată accidental în spațiul aerian al URSS, a fost doborâtă de aviația de vânătoare sovietică – 2 victime;

- 21 februarie 1973 – o aeronavă Boeing-727 a companiei Lybian Arab Airlines, cursă programată între Tripoli și Cairo, deviată din cauza situației meteo, a fost doborâtă de aviația de vânătoare israeliană – 108 victime;

- 1 septembrie 1983 – o aeronavă de pasageri de tip Boeig-747, aparținând companiei Korean Air, intrată accidental în spațiul aerian al URSS, a fost doborâtă de aviația de vânătoare sovietică – 269 victime;

¹⁹*Doctrina pentru operații a Forțelor Aeriene*, SMFA, București, 2005, p. 50.

²⁰*Manualul pentru controlul spațiului aerian*, SMFA, București, 2005, p. 9.

²¹*Doctrina pentru operații a Forțelor Aeriene*, SMFA, București, 2005, p. 18.

²²*Idem*, pp. 50 – 86.

- 3 iulie 1988 – o aeronavă de pasageri de tip Airbus A-300B, aparținând companiei Iran Air, a fost doborâtă în spațiul aerian iranian, din eroare, de fregata americană Vincennes – 290 de victime;
- 21 septembrie 1993 – o aeronavă Tupolev, aparținând companiei Transair Georgia, a fost doborâtă de o rachetă sol-aer pe timpul procedurilor de aterizare pe aeroportul Sukhumi – 27 de victime;
- 22 septembrie 1993 – o aeronavă Tupolev, aparținând companiei Transair Georgia, a fost doborâtă o rachetă sol-aer în momentul decolării de pe același aeroport – 106 victime;
- 11 septembrie 2001 – două aeronave Boeing-767, aparținând companiilor American Airlines și United Airlines, au lovit World Trade Center – 2606 victime;
- 11 septembrie 2001 – o aeronavă Boeing-757, aparținând companiei American Airlines, a lovit Pentagonul – 125 de victime;
- 4 octombrie 2001 – o aeronavă de pasageri TU-154 a companiei Siberia Airlines a fost doborâtă în spațiul aerian al Ucrainei de către o unitate de rachete sol – aer pe timpul tragerilor de instrucție – 78 de victime;
- 22 noiembrie 2003 – o aeronavă Airbus A-300B, aparținând Companiei DHL, care executa activități aeriene în folosul forțelor NATO, a fost doborâtă de către teroriști la decolarea din Bagdad – nu au fost victime.

SISTEME DE SECURITATE ȘI RAPORTURI ALE ACESTORA CU PROCESUL DE GLOBALIZARE

Lt.col. Eduard VITALIS
Lt.col. Costel SIMION

It is obvious that globalization has two faces. The first represents itself as an advantage source for the civilized world, and the second, is the one which creates insecurity for the third world. That's why it is necessary to develop assistance, other forms of support and regional embroilment.

Sistemele de securitate și strategiile de securitate sunt strâns legate de sistemele pe care le securizează sau din care fac parte și din modalitățile prin care fac acest lucru. Sistemele de securitate sunt de două feluri:

- sisteme intrinseci;
- sisteme speciale.

Sistemele intrinseci sunt acele structuri unde sistemul care trebuie securizat își dezvoltă propriul sistem de securitate (așa cum sistemul omenesc dobândește la naștere un sistem imunitar – interpretat aici ca sistem de securitate). Aceste sisteme intrinseci sunt în general produse firești ale sistemului, evoluând printr-o relație de conexiune inversă. Variația sistemului înseamnă și variația sistemului de securitate. Intervenția în cadrul acestora nu face altceva decât să strice echilibrul și creează perturbații. Sistemul de securitate din mediul social este compus din cutume, obiceiuri, legi, deprinderi ale oamenilor, modul în care fiecare își face paza apropiată.

Tipul secund al sistemelor de securitate este reprezentat de *sisteme speciale de securitate*. Este un proces normal ca fiecare stat să încerce să-și protejeze cetățenii și interesele. Spre exemplu, poliția este un sistem special de securitate creat în interiorul societății. Privită însă ca modalitate în care face securitatea economică, a transporturilor, traficului, persoanei, atunci poliția este considerată ca un liant între aceste sisteme ale societății.

Armata este un instrument de securitate și de apărare. Armatele trebuie să se implice în acest proces de securizare. Modalitatea de apărare a țării nu mai înseamnă doar apărarea țării la frontieră, ci implicarea în dezamorsarea crizelor și conflictelor regionale și globale ce ar putea atrage în război țara respectivă.

Este o noua paradigmă a sistemelor de securitate ale viitorului ce se construiesc pe o dimensiune internațională, pe o responsabilitate internațională. Strategiile sunt directe, în sensul că strategiile se asigură, prin mecanisme strâns legate de funcțiile sistemului și indirecte, în sensul că, spre exemplu, securitatea României se construiește și în Afganistan, în Irak sau în Bosnia, existând posibilitatea ca lipsa de gestiune a unei asemenea crize să atragă după sine o agravare a conflictualității și escaladarea, pe curba crizei, spre conflict și război. O țară, pentru a-și asigura securitatea, trebuie să participe acolo unde este nevoie pentru gestiunea corectă și neîntârziată a crizelor, deoarece acestea, evoluând, ar putea crea oportunități de declanșare a unui război ce ar afecta, fără îndoială, întreg mapamondul, deci și țara respectivă.

S-au creat entități între diferite țări, entități armate internaționale, structuri care să asigure contactul între țări, cum ar fi, spre exemplu, EUROCOP-ul, Forța de Reacție Rapidă Europeană (FRRE), Forța de Răspuns a NATO (NRF), BlackSeafor etc. Toate aceste exemple de structuri internaționale sunt expresia unor sisteme fizice de securitate cu participarea statului, și ele contribuie activ la înlăturarea cauzelor și efectelor crizelor.

În noua ordine mondială stabilită după încheierea Războiului Rece, specialiștii au sugerat că este necesară îndeplinirea a șase obiective¹:

- furnizarea către toate statele a garanțiilor împotriva unei agresiuni externe;
- furnizarea mijloacelor de protecție a drepturilor minorităților și a grupurilor etnice în interiorul statelor;
- crearea unui mecanism pentru rezolvarea conflictelor regionale, fără acțiunea unilaterală a marilor puteri;
- angajamentul marilor puteri de a nu sprijini militar conflictele dintre alte națiuni sau dintre facțiuni politice din cadrul aceleiași națiuni;
- creșterea fluxului de asistență tehnică și financiară către țările în curs de dezvoltare, cu scopul accelerării procesului de tranziție economică și socială;
- conservarea mediului global ca bază a dezvoltării susținute a tuturor.

Realizarea acestor scopuri depinde în mare măsură de activitatea organizațiilor internaționale de securitate, însă numărul acestora este deosebit de mare la nivel global astfel încât este dificil de stabilit rolul concret pe care îl joacă (între anii 1945- 1949 existau aproximativ 100 astfel de organizații, iar în ultimii ani se estimează existența unui număr de patru ori mai mare).

Din acest motiv, poate fi stabilită o listă de criterii aplicabile organizațiilor de securitate ce simplifică analiza:

1. sunt create pe baza acordurilor dintre state;

¹ Alexandra și Dinu Mihai Sarcinschi, *Crize și instabilitate în Europa*, Editura UNAp., 2005, p. 11.

2. sunt un instrument de cooperare voluntară;
3. au un caracter permanent;
4. sarcinile acestora sunt orientate către: prevenirea conflictelor; lupta împotriva terorismului; rezolvarea pașnică a disputelor; activități de menținere a păcii; acțiuni umanitare; sprijinirea reconstrucției politice, economice și sociale a părților implicate în conflict.

Sisteme de securitate

Folosind aceste criterii de selecție, se observă că, în Europa, cele mai importante organizații internaționale care activează sau au activat în trecutul apropiat sunt:

- Organizația Națiunilor Unite (ONU)
- Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO)
- Uniunea Europeană (UE)
- Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE)
- Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est și fosta Uniune a Europei Occidentale (WEU).

În Europa post Război Rece, configurarea soluțiilor pentru menținerea păcii și stabilității reprezintă o misiune nu tocmai ușoară. Chiar și înainte de momentul căderii Zidului Berlinului, la începutul secolului trecut, Europa a fost nevoită să se confrunte cu situații de criză ce au vizat atât teritoriul național al statelor implicate, cât și lupta pentru alte spații. De la criza dintre Franța și Germania, generată de dorința de cedare a unor teritorii din Maroc (1906), atentatul de la Sarajevo (1914) ce a dus la un război generalizat în Europa și în lume, insurecția ungară (1956) și până la conflictele din Balcani din anii '90, soluțiile ce au fost aplicate situațiilor de criză au variat de la caz la caz, iar rolul organizațiilor internaționale de securitate în rezolvarea acestor situații s-a stabilizat abia în ultima perioadă. Cele mai concludente exemple sunt cele din Bosnia și Kosovo, în care instituțiile și organizațiile de securitate au conlucrat pentru a preveni escaladarea conflictelor.²

Instituțiile comunitare din domeniu au temeiul strategic de a trece la un management unificat și la capabilități complexe. Este evidentă creșterea în semnificație a UE, instituție sprijinită pe continuitatea procesului de integrare și cooperare, în cadrul politicii europene de securitate și apărare. Dialogul și cooperarea sunt singurele repere de pornire în conceperea unor structuri durabile și eficiente.

În ultimul deceniu s-au afirmat multe modalități instituționale cu impact puternic asupra amplificării procesului de integrare europeană și euroatlantică: inițiativele de cooperare regională și subregională, ce includ

² *Idem.*

proiecte și programe politice, economice, militare, sociale care sprijină statele care doresc o democratizare și dezvoltare durabilă.

Dezvoltarea instituțională europeană la început de secol XXI se prezintă astfel:

Instituții politice: Consiliul Europei, Parlamentul European, Consiliul European, Consiliul de Miniștri și Comisia Europeană, Adunarea parlamentară a OSCE, Consiliul ministerial al OSCE, Consiliul permanent al OSCE, Consiliul Nord-Atlantic - NAC

Instituții economice: UNECE – Comisia economică a ONU pentru Europa, CESE– Comitetul Economic și Social European, Comitetul Regiunilor, BEI- Banca Europeană de Investiții, BCE – Banca Centrală Europeană, BERD – Banca Europeană de Reconstrucție și Dezvoltare, CEFTA - Acordul/Zona Central Europeană de Comerț Liber, CEMN – Cooperarea Economică a Mării Negre, SECI - Inițiativa de Cooperare Sud-Est Europeană, SAP - Procesul de Stabilizare și Asociere, PCD – Procesul de cooperare dunăreană, Consiliul statelor riverane Mării Baltice, Conferința subregională a statelor Mării Baltice, Inițiativa Vasab 2010 etc.

Instituții militare, de securitate și stabilitate: ONU, NATO, OSCE, Forumul pentru Cooperare în domeniul Securității al OSCE, SEE – Inițiativa sud-est europeană, PSESE - Pactul de stabilitate pentru Europa de sud-est, CENCOOP – Cooperarea Națiunilor Central Europene în Sprijinul Păcii, SEECp – Procesul de cooperare din sud-estul Europei, SEDM – Procesul reuniunilor miniștrilor apărării din sud-estul Europei, MPFSEE – Forța Multinațională de Pace din Europa de Sud-Est, SHIRBRIG – Brigada multinațională cu capacitate de luptă ridicată pentru operații ONU, aflată în *stand by*, BLACKSEAFOR – Grupul de cooperare navală la Marea Neagră, SEESAC – Agenția sud-est europeană pentru controlul armelor mici și armamentului ușor, Inițiativa Royaumont, Reay Group – Grupul regional de acțiune împotriva minelor, WMDI – Inițiativa Armelor de Distrugere în Masă, SPOC – Inițiativa pactului de luptă împotriva crimei organizate, DPPI – Inițiativa de prevenire și pregătire împotriva dezastrelor etc.

Instituții financiare, de justiție, de poliție: Curtea de Conturi Europeană, Curtea Europeană de Justiție, Tribunalul de primă instanță, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, EUROPOL, EUROJUST.

*Consiliul Europei*³ cuprinde 45 de state membre, plus Vaticanul (cu titlu de observator), și este compus din Comitetul de Miniștri, reprezentând guvernele și Adunarea parlamentară (constituită din delegațiile parlamentelor naționale), care are doar putere consultativă. Consiliul emite recomandări fără putere de constrângere și poate amenda Convenții europene care trebuie să fie

³ A se vedea „Connaitre les institutions europeennes“, în <http://www.coordeurop.org/sito/francese/>

ratificate ulterior de parlamentele naționale. Convențiile devin obligatorii doar pentru statele care le-au ratificat. Cu toate că, geografic, Consiliul Europei are o mai mare întindere decât cel al UE (Consiliul European), acesta are puteri mult mai limitate, rezumându-se la recomandări sau convenții interstate, adoptate prin negocieri interguvernamentale.

Parlamentul European⁴ (PE) este ales prin sufragiu universal direct de către cetățenii statelor membre ale UE, pentru cinci ani, numărul de deputați fiind fixat proporțional cu populația fiecărui stat.

Deputații nu sunt repartizați pe delegații naționale, ci pe grupe politice, în funcție de afinitățile partidelor pe care le reprezintă: Partidul popular european (PPE), Partidul socialist european (PSE), Europeanii liberali, democrați și reformatori (EDLR), Verzii, Stânga unitară europeană (GUE), Uniunea pentru Europa Națiunilor (UEN), Europa democrațiilor și diferențelor (EDD). Deciziile politice ale PE se elaborează în comisiile parlamentare. PE are putere de codecizie, alături de Consiliul European, astfel că directivele și reglementările sunt aprobate de el înainte de a fi promulgate de Consiliu.

Consiliul European reprezintă întâlnirile bianuale la nivel înalt ale șefilor de stat și de guvern din cele 27 state membre ale UE, la care asistă miniștrii de externe și președintele Comisiei Europene, acesta din urmă informând în final Parlamentul European în legătură cu rezultatele reuniunilor respective. Pentru a se evita confuzia cu reuniunile Consiliului de Miniștri, reuniunile Consiliului European sunt numite în mod obișnuit summit-uri. Președinția acestora aparține șefului statului ce asigură președinția UE.

*Consiliul de Miniștri*⁵ (*Consiliul UE*) este principalul organ de decizie al Uniunii și reprezintă statele membre ale acesteia. Câte un ministru desemnat de fiecare guvern național participă la reuniunile sale.

Consiliul Nord-Atlantic (*North Atlantic Council*). Alcătuit din reprezentanți ai țărilor membre ale Alianței, acesta este organul decizional cel mai important din cadrul organizației. Se întrunește în mod regulat la nivel de ambasadori, cel puțin de două ori pe an la nivel de miniștri de externe și de apărare și, ocazional, în sesiuni la nivel înalt.

*Comisia economică ONU pentru Europa (UNECE)*⁶ este singurul forum în care aspectele economice și sociale ale integrării într-o Europă lărgită sunt abordate într-un cadru paneuropean, cu participarea Americii de Nord, Rusiei, țărilor Inițiativei Central Europene, ale Balcanilor, UE.

⁴ Institutions et autres organes de l'Union européenne – Le Parlement européen, în http://europa.eu.int/institutions/arliament/index_fr.htm.

⁵ Institutions et autres organes de l'Union européenne – Le Conseil, în <http://europa.eu.int/institutions/council/index-fr.htm>.

⁶ www.un.org.

*Comitetul Economic și Social European (CESE)*⁷, instituție de aviz asupra tuturor deciziilor comunitare, care formulează punctul de vedere în legătură cu propunerile Comisiei înainte ca acestea să fie supuse atenției Consiliului de Miniștri. Organizat pe șase secțiuni, acesta acoperă întreaga gamă de activități economice ale Europei (problemele familiale, politica de imigrație, afacerile sociale și cetățenia). În prezent, CESE face eforturi de modernizare și sporire a eficacității sale globale.

*Banca Europeană de Investiții (BEI)*⁸ finanțează proiectele pe termen lung ale UE. Acordă împrumuturi și oferă garanții pentru finanțarea unor proiecte diverse. Banca are ca acționari statele membre ale Uniunii.

*Banca Centrală Europeană (BCE)*⁹ realizează politica monetară a UE. Asigură stabilitatea prețurilor, dimensionarea masei monetare, emiterea monedei unice și gestionarea rezervelor valutare.

*ONU*¹⁰ – organizație înființată în 1945, având ca scop menținerea păcii și securității internaționale, promovarea cooperării economice, sociale, culturale și umanitare. Marile probleme postbelice ale Europei și ale lumii (pacea, securitatea, dezvoltarea, situațiile de criză, conflictele din Kosovo și Bosnia-Herțegovina, Cipru și alte zone ale mapamondului etc.) și-au găsit rezolvarea prin acțiunea coordonată a organismelor ONU. În anii '90, ONU a realizat o nouă gamă de instrumente de lucru, cu accent pe managementul conflictelor, adaptarea continuă a operațiunilor de menținere a păcii, implicarea organizațiilor internaționale și întărirea construirii păcii post-conflictuale.

*NATO*¹¹ – organizație constituită în aprilie 1949, prin Tratatul de la Washington, ca bază a apărării colective a Europei, întruchipând astăzi legătura transatlantică ce unește America de Nord cu Europa într-un Parteneriat unic de apărare și securitate, un forum esențial de consultare asupra securității și un instrument eficient pentru apărarea păcii și stabilității. În actuala compunere, NATO construiește ferm Securitatea Europeană și Identitatea de Apărare din cadrul Alianței, permite accesul UE la capacitățile sale colective, realizează, într-o structură modernă, transformată, adaptată realităților prezentului, noi capacități, mai moderne, mai funcționale, mai apte de a îndeplini toată gama de misiuni, de a răspunde prompt și eficient amenințărilor grave din mediul strategic de securitate.

⁷ Instituțiile europene, în *Ce este Uniunea Europeană?* Centrul de Informare al Comisiei Europene în România, Editura EST, București, 2001,

⁸ Ibidem, p. 46.

⁹ Ibidem, pp. 46-47.

¹⁰ www.un.org

¹¹ Organizația Tratatului Atlanticului de Nord, Manualul NATO, Biroul de Informare și Presă NATO, Ministerul Informațiilor Publice, 2006.

OSCE¹² – instituție regională de securitate care cuprinde 55 de state (toate statele europene, SUA, Canada și toate republicile din fosta URSS). A jucat și joacă un rol semnificativ în promovarea păcii și stabilității, în întărirea securității prin cooperare și în promovarea democrației și drepturilor omului în întreaga Europă. Se manifestă vizibil mai ales în domeniile diplomației, prevenirii conflictelor, managementului crizelor și reabilitării post-conflict.

Forumul pentru Cooperare în domeniul Securității este format din reprezentanții țărilor participante la OSCE, care se reunesc săptămânal pentru a negocia și a se consulta în legătură cu măsurile de întărire a securității și stabilității în Europa. Are ca obiective: negocieri asupra controlului armamentelor, dezarmării și măsurilor referitoare la creșterea încrederii și securității; consultări și cooperare în probleme de securitate; reducerea riscului izbucnirii unor conflicte; aplicarea măsurilor asupra cărora s-a căzut de acord. Este responsabil de implementarea măsurilor de creștere a încrederii și securității.

*Inițiativa sud-est europeană*¹³ (SEE) promovează cooperarea regională, securitatea și stabilitatea pe termen lung în Balcani. Se bazează pe patru principii fundamentale: un Forum consultativ pe probleme de securitate în Europa de Sud-Est (compus din țări NATO, partenere și Bosnia-Herțegovina), un Grup de lucru ad-hoc (AHWG) deschis, asupra cooperării regionale în Europa de Sud-Est, sub auspiciile EAPC în sesiunea Comitetului Politic, instrumente de lucru ale PfP și programe-țintă pe probleme de securitate pentru țările din regiune.

Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est (PSESE), inițiativă a UE, având scopul de a contribui la instaurarea păcii, stabilității și prosperității pentru țările din regiune și a coordona, într-o manieră coerentă, eforturile din domeniul cooperării regionale și pe cele ale comunității internaționale, în perspectiva integrării țărilor din zonă în structurile politico-economice și de securitate cu vocație europeană și euroatlantică. Pactul este prima încercare serioasă a comunității internaționale de a înlocui practica intervenției politice în Europa de Sud-Est cu o strategie comprehensivă, pe termen lung, de prevenire a conflictelor. Interesul față de această inițiativă a scăzut însă sensibil, mai ales după evenimentele de la 11 septembrie 2001.

Cooperarea Națiunilor Central Europene în Sprijinul Păcii (CENCOOP) este o inițiativă lansată de Austria, în 1996, pentru crearea, prin cooperare regională, a capacităților și capacităților militare și civile destinate operațiilor de sprijin al păcii (PSO). CENCOOP se referă la cooperarea în acțiunile de menținere a păcii, sprijin al păcii, umanitare și de asistență la dezastre.

¹² www.osce.org.

¹³ *Inițiativa NATO pentru Europa de Sud-Est*, în "Manualul NATO", Ed 2001, pp. 60-61.

Procesul de Cooperare din Sud-Estul Europei (SEECp), inițiativă subregională, lansată de reuniunea miniștrilor de externe ai statelor din sud-estul Europei, de la Sofia, din 1996. Inițiativa promovează și dezvoltă relații mai bune între țările sud-est europene, pentru a transforma regiunea într-un spațiu al păcii, securității, stabilității și cooperării, și pune bazele viitoare ale integrării regiunii în structurile europene și euroatlantice. Cooperarea acoperă problemele securității și stabilității, domeniile umanitar, social și cultural, al justiției, luptei cu crima organizată, eliminării terorismului, traficului ilegal de droguri, arme și persoane. SEECp are un program cuprinzător de cooperare regională și cu organizații internaționale, ca: ONU, UE, OSCE, NATO, Consiliul Europei, Inițiativa de Cooperare Sud-Est Europeană - SECI, Inițiativa Central Europeană - CEI și Inițiativa Mării Negre - CEMN.

Procesul reuniunilor miniștrilor apărării din sud-estul Europei (SEDM), inițiativă ce a demarat în 1997 și care vizează intensificarea înțelegerii și cooperării regionale, pentru dezvoltarea stabilității și securității în Europa de Sud-Est. În 1998, SEDM și-a constituit o componentă operațională: Forța multinațională de Pace din Europa de Sud-Est – MPFSEE. Gestionarea proiectelor inițiate în cadrul acestui proces revine SEDM-CC. Dintre proiectele propuse, menționăm: Rețeaua pentru suportul informațional al managementului crizelor (CIN), Grupul de forțe de geniu din țările membre SEDM (ETF), Rețeaua de simulare în sud-estul Europei (SEESIMNET), Rețeaua de interconectare a spitalelor militare (posibil și a celor civile) din statele membre SEDM (Telemedicina).

Forța Multinațională de Pace din Europa de Sud-Est (MPFSEE), constituită în urma deciziei reuniunii miniștrilor apărării din sud-estul Europei, de la Sofia, din 1997, are valoarea unei brigăzi (numită Brigada Sud-Est Europeană – SEEBRIG) și îndeplinește misiuni de pace, sub egida ONU și OSCE. La ea participă șapte state (din NATO, UE și parteneri). Au statut de observator Slovenia, SUA și Croația. *SEEBRIG* este o structură militară ce contribuie la întărirea stabilității și securității regionale, creșterea încrederii politice și militare, dezvoltarea cooperării militare în zonă, a unor relații de bună vecinătate între țările din sud-estul Europei, în contextul procesului SEDM. Este un partener de dialog și cooperare cu structurile europene și euroatlantice, ca și un instrument de rezolvare a crizelor, de preluare a unei părți din efortul european de asigurare a păcii și securității pe continent. Creată pentru a duce operații de menținere a păcii și de sprijin umanitar, sub egida ONU, UE și OSCE, în zona Europei de Sud-Est, MPFSEE poate fi angajată și în misiuni în afara acestei zone, pe baza acordului și deciziei politice a țărilor fondatoare.

Brigada multinațională cu capacitate de luptă ridicată pentru operații ONU, aflată în stand-by (SHIRBRIG), ale cărei documente au fost semnate,

de la lansarea ei, în 15 decembrie 1996, parțial sau total, în principal de state europene (Austria, Danemarca, Italia, Olanda, Norvegia, Polonia, România, Suedia, Finlanda, Spania, Portugalia, Slovenia), dar și de Canada și Argentina, face parte din sistemul ONU de aranjamente stand-by (UNSAS). Poate îndeplini operații de menținere a păcii și umanitare, potrivit cap. VI al Cartei ONU, și asigură protecția agențiilor ONU asociate, organizațiilor nonguvernamentale și a personalului. Are capacitatea de a acționa independent la o distanță considerabilă de structurile de sprijin de acasă și într-un mediu unde nu există sprijinul imediat al națiunii-gazdă și în care infrastructura de bază este slabă sau inexistentă. Este gata de dislocare din punctul de imbarcare în 15-30 zile de când fost anunțată și pregătită să fie autosustenabilă 60 de zile. Pentru a o menține ca instrument de reacție rapidă, dislocarea se cere să fie limitată la maximum șase luni.

Grupul de cooperare navală la Marea Neagră (BLACKSEAFOR), inițiativă regională de dezvoltare a cooperării și interoperabilității între forțele navale ale țărilor riverane Mării Negre, lansată de Turcia, în aprilie 1998. State membre: Bulgaria, Georgia, România, Federația Rusă, Turcia și Ucraina. Forța navală cuprinde minimum 4-6 nave și este activată cel puțin o dată pe an. Poate îndeplini misiuni de căutare și salvare pe mare, asistență umanitară, acțiuni contra minelor marine, operațiuni de protecția mediului etc.

Agenția sud-est europeană pentru controlul armelor mici și armamentului ușor (SEESAC) este componentă a Planului regional de implementare a combaterii proliferării armelor mici și armamentului ușor (SALW), formulat și adoptat de Pactul de stabilitate, în noiembrie 2001. Conducerea politică și strategică și suportul propriu al SEESAC aparțin Grupului de lucru regional (RSG), compus din reprezentanți ai guvernelor statelor participante, ai Pactului de stabilitate, ONU și observatori din instituții ca UE, NATO, OSCE și societatea civilă. Activitățile regionale SEESAC includ sensibilizarea guvernelor și societății civile asupra problemei armelor ușoare, formularea strategiilor naționale pentru controlul SALW și încorporarea problemei armelor ușoare în tematica ONU.

EUROPOL, serviciu european de poliție, creat, la 1 iulie 1999, de 15 state membre ale UE, pentru a crește securitatea în interiorul spațiului european. Este un birou interguvernamental de poliție ce facilitează schimbul de informații între polițiile naționale în materie de: trafic și consum de stupefiante, terorism, criminalitate internațională și pedofilie. El tratează domenii în care securitatea europenilor este cea mai amenințată: trafic de droguri sau de materiale radioactive, filiere de imigrație clandestină, încălcarea drepturilor omului, trafic de mașini, spălarea banilor, terorism și marea criminalitate internațională (Mafie), pedofilie.

EUROJUST, instituție europeană de cooperare judiciară în sfera tuturor formelor de criminalitate organizată (trafic de droguri, spălare de bani, trafic de ființe umane, criminalitate informatică, criminalitate contra mediului etc.), compusă din procurori, magistrați sau ofițeri de poliție ai statelor membre ale UE, cu competență în cele 25 state ale Uniunii, care promovează și îmbunătățesc coordonarea anchetelor și urmăririlor între autoritățile competente ale statelor membre, cooperarea între ele, susținându-le în sporirea eficacității anchetelor și a urmăririlor lor.

Strategiile de securitate sunt, de regulă, naționale. Și strategia de securitate europeană – strategia Solana – are un caracter unitar, UE comportându-se ca o entitate de țări, ca o entitate de entități. Această entitate sau metaentitate are o strategie proprie de securitate ce pune în operă o politică de securitate europeană. Politica de securitate europeană este elaborată de către statele membre. Modalitatea prin care strategia de securitate pune în operă politica de securitate europeană este stabilită de către parlamentul european, care validează această politică europeană. Există organisme internaționale, ONU, OSCE, parteneriate strategice, și în general organizații din care fac parte aproape toate statele lumii unde se validează o politică mondială. Această politică urmărește, între altele, crearea unui mediu de securitate propice globalizării.

Uneori globalizarea forțează lucrurile și determină unele acțiuni și reacții identitare care se opun globalizării. Globalizarea este un fenomen firesc și trebuie desfășurat firesc, altfel spus, acțiuni violente, în forță pot produce efecte devastatoare prin dispariția unor entități sociale, teritoriale, economice care există de foarte mulți ani, iar dezechilibrele create ar putea avea consecințe extrem de grave. Strategiile de securitate globală, regională, europeană, asiatică etc. dau pe ansamblu niște coordonate ale politicii mondiale privind configurarea politică a mediului de securitate. Această configurare politică este pusă în operă de strategiile de securitate care, în principiu, sunt naționale, dar se exprimă și prin acte internaționale rezultate la întâlnirile la nivel înalt. Spre exemplu, strategiile naționale sunt cele care au determinat, la summit-ul de la Roma, din 1991, apariția noului concept strategic NATO. Și tot ele au impus, la summit-ul NATO de la Washington, extinderea acestui concept, modernizat ulterior la summit-ul de la Praga și la cel de la Istanbul. Conceptul strategic NATO nu este o strategie națională, dar reprezintă expresia strategiilor de securitate naționale ale țărilor membre NATO, fiind un concept strategic de alianță. Alianța devine responsabilă pentru securitate și în afara ariei sale. Dar ideea îmbrățișată de americani de a transforma Alianța într-un fel de jandarm al lumii, cu competențe politice foarte mari, nu a fost validată la summit-ul de la Riga, din 2006. Alianța

rămâne la vocația ei politico militară, în timp ce misiunile de tip Petersberg¹⁴ și alte misiuni din paleta ajutorului umanitar, intervenția în caz de catastrofe etc. revin Uniunii Europene.

E drept, Alianța nu este nevoită să își apere frontierele împotriva unui inamic, fiindcă nu există acum nici un inamic care să atace Alianța. Dar NATO nu poate deveni doar un beneficiar al securității lumii, ci trebuie să participe efectiv, dar potrivit vocației sale, la realizarea și menținerea acesteia. Summitul de la Roma a adus NATO la provocările și la cerințele constituirii mediului de securitate după spargerea bipolarității. Conceptul strategic NATO a introdus alte elemente cum ar fi asigurarea păcii, asistență umanitară, prevenirea crizelor și conflictelor, dar prin mijloace specifice Alianței și nu prin orice mijloace. Toate aceste lucruri au devenit din ce în ce mai mult stadii obligatorii de realizare, repere obligatorii pentru realizarea unui mediu de securitate care să pună sub control conflictualitatea și războiul.

Strategiile și doctrinele naționale exprimă toate acest lucru, bineînțeles că ele exprimă și interesul național fundamental care este identitar, dar care nu se opune altor entități, care caută să coopereze cu multe alte țări. De altfel, o singură națiune nu-și poate asigura securitatea de una singură, nici măcar SUA nu își pot permite asta. În epoca globalizării, aceasta este una din caracteristicile fundamentale, securitatea devine colectivă și exprimă interesul identitar și național al celor care formează colectivitatea umană.

Politica Europeană de Securitate și Apărare constituie un important concept politico-militar al UE, dezvoltat în cadrul celui de-al doilea pilon al Uniunii – Politica Externă și de Securitate Comună (PESC).

Elemente componente ale PESA:

Principalele elemente ale PESA care contribuie la fundamentarea și operaționalizarea dimensiunii de securitate și apărare a Uniunii Europene sunt:

- Agenția Europeană de Apărare (European Defence Agency - EDA);
- Forța de Reacție Rapidă Europeană (European Rapid Reaction Force - ERRF);
- Forța de Jandarmerie Europeană (European Gendarmerie Force - EGF);
- Grupurile de luptă ale UE (European Union battle groups);
- Institutul UE pentru Studii de Securitate (European Union Institute for Security Studies - EUISS).

¹⁴ O listă de sarcini în domeniul securității, apărării și menținerii păcii a fost elaborată de *Uniunea Europei Occidentale (UEO)* în iunie 1992. Sarcinile au fost acum introduse în *TUE* prin *Tratatul de la Amsterdam* ca o nouă competență a UE, ce permite Uniunii să acționeze. Aceste acțiuni nu impun un mandat explicit al ONU. Printre acestea se numără "sarcini umanitare și de salvare, de menținere a păcii și de participare a forțelor de luptă în administrarea crizelor, inclusiv menținerea păcii". Operațiunile de menținere a păcii presupun existența păcii între foști sau potențiali combatanți. UE poate atunci să ia decizii de menținere a păcii, de exemplu, contribuind cu soldați la o operațiune de menținere a păcii a ONU. Termenii de administrare a crizelor și menținere a păcii nu sunt definiți în mod precis, dar în multe cazuri aceștia implica operațiuni militare.

Ca organisme politice și militare permanente au fost stabilite:

Comitetul Politic și de Securitate – compus din reprezentanți permanenți cu rang de ambasadori, ce are competența de a trata ansamblul problemelor PESA. În cazul unor operații militare de gestionare a crizelor, sub autoritatea Consiliului, Comitetul va exercita controlul politic și va stabili direcțiile strategice ale acestora;

Comitetul Militar al UE – alcătuit din șefii de state majore ale armatelor, reprezentați prin delegații lor permanenți.

Atribuțiile principale ale acestuia vizează: acordarea avizului militar și formularea de recomandări destinate COPS (*Comitetul Politic și de Securitate*), furnizarea de instrucțiuni militare pentru Statul Major al UE. Președintele Comitetului va asista la sesiunile Consiliului, atunci când se iau decizii cu implicații în domeniul apărării;

Statul Major Militar al UE – cu competențe militare în sprijinul PESA, îndeosebi în ceea ce privește conducerea operațiilor militare de gestionare a crizelor, conduse de UE. Acesta este însărcinat cu analiza situațiilor și planificarea strategică pentru misiuni de tip “Petersberg”, inclusiv cu identificarea forțelor europene naționale și multinaționale.

Strategii de coalitie și strategii de alianță

Acestea sunt strategii temporare, se realizează atunci când este necesar să se constituie o coalitie, de pildă coalitia împotriva terorismului. Strategia de luptă împotriva terorismului nu este produsul unei singure țări ci are o dimensiune strategică comună a țărilor participante. Coalitiile sunt politico-militare, ele având o determinare politică. Componenta militară este cea care pune în operă o anumită politică. Pentru a pune în operă aceasta este nevoie de o strategie. Coalitiile se formează prin aglutinare nu prin integrare.

Strategiile de alianță au un grad de integrabilitate mai mare, care aproape îndeplinesc cerințele unei strategii unitare. Conceptul Strategic NATO este valabil pentru toate țările membre care l-au adoptat, transpunându-l în strategiile lor naționale.

Alianța reprezintă cea mai solidă formă a unui parteneriat strategic. Alianța oferă partenerilor un statut de mutualitate, siguranță, confort precum și o responsabilitate crescută. Alianțele sunt unele cu scop defensiv, conform Chartei ONU, pentru prevenirea și combaterea unor provocări cărora țările nu le pot face față singure, în mod individual.

Raporturile sistemelor de securitate cu procesul de globalizare.

Concluzii și propuneri

Este evident că globalizarea are două fațete. Una care se prezintă ca o sursă de avantaje pentru lumea dezvoltată și una care provoacă insecuritate pentru țările în curs de dezvoltare. Din acest motiv este nevoie de dezvoltarea asistenței și altor forme de sprijin și implicare regională.

Globalizarea insecurității necesită găsirea de modalități de gestionare a provocărilor, pericolelor, amenințărilor și a riscurilor asociate acestora, fie ele

asumate în mod conștient, impuse de evoluția mediului strategic de securitate sau de starea de haos în care se află încă planeta.

Analiza globalizării insecurității poate fi realizată atât prin raportare la nivelurile tradiționale de analiză, adică cel uman, cel statal, cel regional – de alianță sau de coaliție – și cel global, cât și prin introducerea unor noi niveluri ce le completează pe precedentele, ilustrând astfel complexitatea și varietatea relațiilor de independență, eforturile pentru identificarea cauzelor și pentru crearea unor politici specifice de contracarare.

Printre activitățile care contribuie la consolidarea securității enumerăm creșterea resurselor generatoare de securitate, în contextul consolidării securității colective, sporirea operativității acestora, dezvoltarea cooperării regionale cu participare statală și nonguvernamentală, dezvoltarea unor mecanisme viabile de reglare și control al mediului de cooperare internațional.

Mediul conflictual divers, cu schimbări bruște ale situației, cu evoluții imprevizibile și, deci, haotice, va rămâne în continuare o stare primejdioasă pentru pace și prosperitate, va continua să se manifeste violent, intempestiv, dar noile tehnologii vor permite o cunoaștere tot mai bună a fenomenelor sociale care, completate cu un sistem de politici bine pus la punct, va crea unele premise pentru reducerea indeterminărilor și chiar pentru optimizarea acestora.

Procesul de globalizare nu este un act subiectiv de voință, chiar dacă așa ar părea la prima vedere. Globalizarea este o necesitate a epocii moderne, întrucât numai printr-un astfel de proces pot fi reduse vulnerabilitățile create de tehnologizare și informatizare accelerată, de adâncirea faliilor strategice dintre lumea civilizată și gravele ei efecte de marginalizare a unor populații, regiuni și chiar continente, de combatere a amenințărilor de toate felurile și gestionare a crizelor și conflictelor.

Globalizarea este un fenomen complex și multidimensional, care influențează, într-un sens sau altul, întreaga activitate umană. De aceea, globalizarea înseamnă, simultan, un fenomen capabil să aducă fericirea și bunăstarea pentru toată lumea sau pentru o parte a acesteia, dar și un proces dăunător unor comunități umane, prin efectele negative pe care le generează, mai ales în plan socio-economic.

Având în vedere impactul extrem de stufos și de imprevizibil al globalizării asupra tuturor fenomenelor și proceselor care se produc în lume considerăm necesar să se acorde o atenție cu totul specială raportului dintre globalizare, politica de securitate și apărare și noua dimensiune a transformării armatelor. În acest sens, propunem ca una dintre direcțiile de cercetare, pentru etapa viitoare, s-o reprezinte aprofundarea relației de interdeterminare dintre fenomenul globalizării, cel al regionalizării și transformare a Armatei României.

STATELE ISLAMICE ASTĂZI. "RADICALI" ȘI "MODERAȚI"

Lt.col. Marin DANCĂU

Diminishing the possible level of uncertainty or risk this analysis is trying to establish if the so called moderate states could be a possible threat to Occident and extrapolating to the whole Dar al-Harb (the house war). Analyzing the most probable sources of menace from both political power and ordinary people points of view we will receive the most appropriate answer to this matter.

Această analiză urmărește să stabilească dacă despre statele așa zis moderate se poate afirma, cu un grad minim posibil de incertitudine sau de risc, că nu se manifestă amenințator la adresa Occidentului și, prin extensie, asupra întregului *Dar al-Harb* ("casa războiului"). Sursele posibile de amenințare vor fi căutate atât la nivelul puterii politice, cât și al populației de rând.

Am considerat utilă și necesară această dublă țință a analizei dacă avem în vedere că legitimitatea reprezintă factorul determinant al stabilității unui regim, iar o "criză" de legitimitate atrage inevitabil după sine sfârșitul regimului în cauză și transformarea pericolului din latent, potențial, într-unul existent, imediat, manifest.

Egiptul, conform serviciilor secrete americane, furnizează majoritatea membrilor Frontului Islamic Mondial (Ferchedău-Muntean, 2001), la ora actuală una dintre cele mai complexe și mai puternice organizații teroriste din lume. În aceeași țară își au sediul central terifiantele organizații Frăția Musulmană și Jihadul Islamic, ambele cu filiale și adepți în zeci de alte țări.

Din perspectiva elitei politice este adevărat că regimurile de la Cairo au adoptat, după Acordul de la Camp David din 1979, o politică moderată și de reconciliere cu Israelul, dar constatarea se cuvine amendată de un număr de trei observații critice. În primul rând, o asemenea atitudine își găsește o justificare plauzibilă și măcar parțială în masivul ajutor financiar anual pe care SUA au început să-l acorde din acel an Egiptului.

În al doilea rând, să nu uităm faptul că, în calitate de participant la toate cele patru războaie arabo-israeliene, Egiptul a ieșit de fiecare dată învins (în 1973, tocmai intervenția energică, deși nemilitară, a SUA a făcut ca Egiptul să piardă războiul care se îndrepta până la acel moment spre

înfrângerea și ocuparea Israelului). În context, un vechi aforism spune că dacă nu-ți poți face pe cineva prieten, e bine măcar să nu ți-l faci dușman.

În al treilea rând, concordanța dintre vederile politice ale liderilor de la Cairo și cele ale populației de rând a fost serios pusă sub semnul întrebării de mai multe ori. În acest sens, la prima vedere se pot aminti situațiile: asasinarea președintelui moderat Anwar el Sadat în 1981 de către membri ai Jihadului Islamic, conducătorul statului fiind acuzat în mod expres de aservirea față de interesele Israelului și ale Statelor Unite imperialiste; ofensiva armată a integriștilor egipteni din 1992; tentativa de asasinare a președintelui Hosni Mubarak în 1995. Toate acestea indică un regim relativ prooccidental, dar fără o susținere reală a politicii sale externe de către mase.

Pakistanul, aflat până la destrămarea URSS pe al treilea loc în lume în privința asistenței financiare anuale acordate de către SUA, s-a aflat de trei ori în conflict cu India și încă o dată la un pas de ostilități deschise la sfârșitul anului 2002, în urma atentatului separatiștilor musulmani din Kashmir asupra parlamentului indian.

În altă ordine de idei, în timpul războiului din Afghanistanul invadat de trupele sovietice, Pakistanul a fost, după SUA, cel mai activ susținător al *mujahedin*-ilor, pe care i-a antrenat și finanțat în cadrul Războiului Sfânt invocat de către aceștia.

În perioada premergătoare războiului recent din Afghanistan (2001-2002), populația pakistaneză, nepăsătoare față de gratitudinea SUA de a ridica sancțiunile dictate regimului de la Islamabad (nemaivorbind de consistentul ajutor financiar acordat suplimentar) și-a manifestat deschis ostilitatea față de intervenția militară americană în regiune în uriașe manifestații de stradă care au clătinat serios scaunul președintelui (general de profesie) Pervez Musharraf – o altă problemă de legitimitate. De altfel, până la 11 septembrie 2001, Islamabadul fost unul dintre singurele trei regimuri din lume care au recunoscut guvernul taliban al lui Omar în statul vecin.

În al treilea rând, nu trebuie uitată tradiția islamistă a țării în discuție, începând cu instaurarea în 1974 a regimului militar islamist al generalului Muhammad Zia ul-Haq și măsurile luate de acesta imediat după asasinarea lui Ali Bhutto.

Nu în ultimul rând merită amintit faptul că Pakistanul este nu numai țara cu a doua comunitate musulmană din lume, ci și, cel puțin la momentul actual, singurul stat musulman pătruns în cercul select al puterilor nucleare, fapt vădit incomod chiar și pentru o superputere precum SUA.

În ce privește **Arabia Saudită**, țara cu cele mai mari rezerve de petrol din lume, observațiile care s-ar putea aduce pe marginea statutului ei de aliată a SUA sunt multiple:

- găzduiește sediul central al Martirilor Islamului;

- a acordat o asistență de 1,3 miliarde USD ordinului Wahabbi, filiala din republicile ex-sovietice din Asia Centrală;
- a donat, tot prin guvernul de la Al-Riyadh, un milion de copii ale Coranului Autorității Religioase din Uzbekistan;
- prezintă cea mai radicală formă de interpretare a Coranului din cadrul curenților sunnite – premisă de la care trebuie pornit în a explica de ce, chiar dacă nu se aplică *de jure* legea islamică *shari'ah* (*calea cea dreaptă*), femeile de pe întreg cuprinsul țării nu au voie să dețină pașaport și nici să călătorească în afara statului fără aprobarea prealabilă a soțului și nici să conducă vehicule motorizate;
- la ultima intervenție militară în Irak, soldată cu înlăturarea lui Saddam Hussein, guvernul saudit a refuzat să acorde asistență militară SUA și nici nu a permis folosirea spațiului său aerian de către avioanele americane.

În **Iordania**, fostul rege Hussein ibn Talal, însurat cu o americană, a fost promotorul reconcilierii iordano-israeliene, concretizată în semnarea unui acord bilateral în 1994. Situația țării a fost însă profund afectată de instabilitatea cauzată de sutele de mii de refugiați palestinieni.

Situația din Iordania și Arabia Saudită merită judecată cumulat, datorită unor implicații ale politicilor externe ale celor două state. Apropierea dintre Iordania și Israel, pe de o parte, și acceptul guvernului saudit de a găzdui trupe americane pe pământul sfânt al lui Mahomed, țara orașelor sfinte ale Islamului Mecca și Medina, pe de altă parte, au antrenat:

- destabilizarea regimurilor din Egipt, Tunisia și Maroc, unde musulmanii au interpretat gestul monarhului saudit drept o trădare supremă a Islamului;
- înăsprirea regimului din Sudan prin adoptarea unei legi islamice intolerante față de minorități, în special minoritatea creștină din sudul țării;
- pierderea supremației Regatului hașemit în Liga Islamică Mondială;
- constituirea și dezvoltarea unor organizații teroriste, între care și faimoasa *Al-Qai'da*, al cărei scop declarat este eliberarea pământului sfânt al musulmanilor de trupele americane, fapt neîntâlnit în istoria de 1300 ani a Islamului.

Chiar bin Laden, șeful organizației-rețea, declara că gestul suveranului i-a schimbat radical viața, de altfel el și părăsind țara la scurt timp după aceste evenimente.

Caracterul discutabil al dihotomiei moderați-radicali, cel puțin în regiunea Orientului Mijlociu, în diferitele ei denumiri, poate fi mai bine pus

în lumină pe baza unei treceri în revistă a principalelor aspecte ale sistemelor politice și juridice ale statelor regionale.

O primă variabilă demnă de urmărit ar putea fi *votul popular*, universal, direct, egal, secret și liber exprimat, drept criteriu fundamental (chiar dacă nu suficient) al unei democrații: ei bine, el este o raritate în lumea arabă, singurele excepții notabile fiind Egiptul și Yemenul, în cadrul cărora se organizează alegeri directe și libere atât pentru desemnarea Parlamentului, cât și a președintelui statului. Majoritatea regimurilor regionale sunt monarhii ereditare, cu prerogative regale ce se extind în sferele puterilor legislativă, executivă și judecătorească. În Kuweit spre exemplu, restricționarea prin Constituție a dreptului la vot la cetățenii care au obținut naturalizarea de peste 30 de ani, la cei locuind în țară de mai demult de 1920 și la descendenții acestora în vârstă de peste 21 ani a avut ca rezultat reducerea drastică a bazinului electoral (al cetățenilor cu drept de vot) la doar 10% din totalul populației. În atare situație, meritul Kuweitului de a fi una dintre singurele trei țări membre ale Consiliului de Cooperare din Golf (alături de Bahrain și Oman) cu alegeri populare riscă să devină un enunț golit de conținut.

În Emiratele Arabe Unite, structura parlamentului este desemnată prin vot de către fiecare dintre conducătorii celor 6 emirate, în timp ce președintele și vicepreședintele federației sunt aleși de către un corp de 7 cetățeni electori. Mai mult, președintele numește în mod direct și nepartajat judecătorii Curții Supreme Unite.

Similar, în statul învecinat Oman, monarhul (privilegiu ereditar) are, conform legii fundamentale, ultimul cuvânt în desemnarea parlamentului, putând chiar invalida rezultatele alegerilor.

Începând cu 2003, Qatarul are o Constituție, ceea ce nu-i conferă nicidecum statutul de democrație: sistemul legal este unul discreționar, controlat deplin de către emir, acesta din urmă fiind concomitent monarh, ministru al Apărării și comandant suprem al forțelor armate. Ca o mențiune suplimentară, în acest stat nu au mai fost organizate alegeri parlamentare din 1970 (până și acelea au fost numai parțiale).

În Arabia Saudită, Consiliul de Miniștri și-a anunțat în 2003 intenția de a organiza alegeri populare pentru desemnarea a 1/2 din membrii adunărilor locale și provinciale și a 1/3 din membrii Consiliului Consultativ Național, o structură cu prerogative legislative.

În sfârșit, Siria și Libanul se pot lăuda cu organizarea de alegeri pentru desemnarea președintelui și a legislativului, aceasta însă însoțită de precizarea noastră că în Siria ființează, începând cu 1963, un regim militar, iar în Liban situația de instabilitate politică și disfuncționalitățile unui sistem constituțional sunt de notorietate.

Partidele politice, care în mod generic reprezintă o altă garanție instituțională a democrației, există ca atare numai în patru dintre statele musulmane din Orientul Mijlociu: Siria, Iordania Egipt și Yemen.

Cât privește cadrele legislative și sistemele judiciare ale regimurilor regionale, concluzia generală este aceea a cristalizării lor în mare măsură corespunzător preceptelor *shari'ah*, concomitent cu un rol deosebit de important acordat așa-numiților *Ulema* (“înțelepții”, “învățații”). Majoritatea covârșitoare a statelor arabe își asumă ca model principal dreptul islamic, fundamentat de Coran, în diverse combinații cu alte sisteme laice de drept: cu elemente ale codului egal francez în cazul Siriei, cu elemente de drept anglo-saxon în Oman (stat în care însă monarhul are drept de veto în orice problemă judiciară) și Kuweit (unde în probleme domestice se aplică *shari'ah*), cu codul napoleonian și dreptul anglo-saxon în cazul Egiptului, cu elemente de drept turc, anglo-saxon și drept tribal local în Yemen sau de sine stătător în Arabia Saudită, în care se aplică *de facto* și *de jure shari'ah* (în forma oficială a *Majmo'at al-Nuzum* (“Colecție de Reglementări”) alături de câteva pachete de legi laice, și acestea însă cu impact societal marginal sau, în sfârșit, cu drept civil, legi canonice, drept otoman și drept anglo-saxon în Liban.

Toate aspectele politice de mai sus se înrădăcinează în tradiția islamică a acestor state, în contextul în care Coranul reglementează viața socio-politică a comunității până la ultimul detaliu.

Dincolo de statele arabe, **Turcia** a fost considerată multă vreme bastionul Occidentului în lumea islamică după integrarea în NATO din 1952 și actualmente se îndreaptă spre UE. Turcia este însă aceeași țară în care:

- după destrămarea URSS și-a cultivat considerabil relațiile cu țările musulmane din Asia Centrală și Caucaz, iar proiectul conductei Baku (Tbilisi) - Ceynhan pentru petrolul caspic reprezintă cea mai mare realizare în acest sens;

- alături de Arabia Saudită, Iran, Malaysia și alte state musulmane, i-a sprijinit pe bosniacii musulmani și poate și pe kosovarii albanezi în războaiele de pe teritoriul fostei Iugoslavii, care devenise la acel moment un fel de “Spanie” a musulmanilor fundamentalști;

- după ce a invadat Ciprul de Nord în 1976 și a instituit un stat-marionetă condus de etnicii turci de pe insulă, a intrat în destule rânduri în polemică cu “cei 15” ai Uniunii Europene, în special cu Germania, amenințând pur și simplu cu anexarea nordului insulei în cazul în care doar partea sudică a insulei va fi invitată la negocierile de aderare, aceasta în condițiile în care deși și-a depus dosarul de candidatură încă din 1987, Turcia încă nu a devenit membră UE; summitul CE din decembrie 2004 a decis practic numai o dată pentru deschiderea negocierilor de aderare, un proces care ar putea dura chiar 10 ani și care nu mai constituie nicidecum o garanție a unui rezultat final care să fie aderarea;

- a elaborat la sfârșitul anului 2001 un proiect de lege privind obligativitatea femeilor de a veni la locul de muncă în fustă și nu în pantaloni;

- în fine, ca tendință electorală evidentă, la ultimele 7 alegeri parlamentare, cu o singură excepție, formațiunile politice islamiste s-au aflat

într-o ascensiune continuă. În 1995, alegerile parlamentare au fost câștigate de Partidul islamist al Bunăstării (*Refah*). Dacă acesta a fost forțat să renunțe la putere la presiunile armatei în 1997, alegerile din noiembrie 2003 au furnizat o surpriză de proporții în sensul în care Partidul Dreptății și Dezvoltării AK a obținut nu mai puțin de 2/3 din mandatele parlamentare. Deși nominal neislamist, AK reunește foști membri ai unor partide islamiste, în frunte cu actualul premier Recep Tayyip Erdogan, fost condamnat pentru activități islamiste în urmă cu 10 ani. Din această cauză, refuzul guvernului de la Ankara de a sprijini SUA în ultima campanie împotriva Irakului nu trebuie să ne mire.

Asia de Sud-Est, o macroregiune cu o îndelungată tradiție de moderație religioasă și toleranță s-a confruntat și ea în ultima vreme cu afirmarea violentă a fundamentalismului islamic.

Indonezia este al patrulea stat din lume ca mărime a populației, iar cei 88% musulmani alcătuiesc cea mai mare comunitate religioasă de acest fel din lume, cu toate că merită specificat faptul că Indonezia nu s-a declarat stat islamic.

În vara anului 2001, în capitala Jakarta, sute de tineri îmbrăcați în robe albe pentru rugăciune și înarmați cu macete și care se numesc Frontul pentru Protejarea Islamului au răscolit barurile și au bătut prostituatele de pe străzi. Ca răspuns la violențele din Orientul Mijlociu, ca și la disputa la nivel guvernamental dintre Indonezia și SUA, mii de musulmani au ținut adunări zgomotoase la care, desigur, au fost arse drapelurile naționale ale SUA și Israelului.

O mie de mile la est, în arhipelagul cunoscut odinioară ca insulele Mirodeniei, patrulele musulmane poartă deja de cinci ani un război în toată regula pentru a alunga populația creștină, război care a făcut până la ora actuală peste 5000 de victime. Pe fondul situației economice precare, după ce au fost reprimat violent de fostul dictator Suharto vreme de 32 de ani, mișcările islamiste au răbufnit recent.

Malaysia, cu 40% din populația țării de religie musulmană, s-a confruntat și ea cu spectrul violenței religioase. În nord-estul federației, în statul Terengganu în ultimii trei ani, barurile Karaoke au fost obligate să desfacă butoaiele cu bere și să arunce sticlele cu băuturi alcoolice. Saloanele unisex de frizerie au fost închise, iar femeile și bărbații nu mai au voie să stea la aceleași cozi la magazine, acesta de teama că bărbații ar putea vedea femeile cumpărându-și obiecte de lenjerie intimă.

Noile reguli reprezintă rezultatul câștigării ultimelor alegeri legislative din statul Terengganu de către formațiunile islamiste. În fine, urmărirea scopului de către islamiști prin intermediul instituțiilor politice este o caracteristică specifică Malaysiei, încununată chiar de succes la alegerile legislative din 1999, când Partidul Islamic Pan-Malaysian și-a triplat mandatele de parlamentari.

În **Filipine**, musulmanii, reprezentând 5% din populație și majoritari în insula Mindanao, acuză tratamentul incorect la care au fost supuși de majoritatea (83%) romano-catolică: în școlile filipineze s-ar afișa simboluri creștine iar elevii musulmani ar fi obligați să participe în fiecare vineri la slujbele bisericești.

În lumea afacerilor, femeile musulmane sunt nevoite să-și descopere capul dacă vor să fie angajate, iar bărbații trebuie să-și ia nume biblice. Pe acest fundal, în vara anului 2000, rebelii islamiști care luptă pentru independența insulei Mindanao s-au angajat într-un val de teroare, detonând bombe, atacând biserici și implicându-se în repetate schimburi de focuri cu forțele guvernamentale. Ostilitățile s-au soldat cu moartea a cca 1000 soldați și civili în doar trei ani. O contraofensivă a trupelor guvernamentale a intensificat lupta și a cauzat exodul a nu mai puțin de 670.000 de oameni, majoritatea musulmani. În aceeași perioadă, o altă grupare a gherilelor musulmane, numită Abu Sayyaf răpea 20 de turiști străini dintr-o stațiune malaysiană.

Evenimentele ar putea fi interpretate de fapt ca un episod premergător atentatelor de la Bali și Djakarta, din 2002 și 2003. Pe fond, în cele trei țări din Asia de Sud-Est, islamul se conturează, în special în ultimii ani, ca o forță definitorie a dinamicii politice regionale. Valul de fundamentalism islamic, de o cauzalitate pronunțat economică, este considerat de cei mai mulți oficiali guvernamentali și analiști politici, drept una dintre cele mai serioase amenințări la adresa stabilității regiunii, o zonă ale cărei drumuri maritime, costuri scăzute de producție și piețe de tranziție o fac deosebit de importantă pentru economia mondială.

Concluzia prezentei analize ar fi aceea că în privința dezbaterii *radicali versus moderați* se impune revizuirea premiselor, a argumentării și implicit a inferențelor formulate. Dacă vrea să evite alte surprize neplăcute de felul atentatelor în serie din 11 septembrie 2001, Washingtonul și Occidentul în general, ar trebui poate mai întâi să înțeleagă că aplicarea în sânul Islamului a tradiționalei politici „divide et impera” (facilitată de acordarea selectivă de asistență militară, economică și financiară) presupune asumarea unui risc cauzat de necunoașterea realității contextuale. Într-o lume măcinată de convulsii și cu evidente probleme de modernizare, legătura dintre guvernanți și guvernați nu se bucură de un fundament atât de solid precum în democrațiile liberale. Președintele unui stat musulman poate acționa corespunzător intereselor vestice, dar în condițiile unei discordanțe evidente față de voința celor guvernați, persoana sa nu poate oferi garantul necesar implementării unor soluții viabile și definitive.

În altă ordine de idei, credem că ar fi indicat să se țină cont cu adevărat de frecvența duplicitate a unor lideri musulmani „aliați”: pe de o parte, așa cum s-a întâmplat în cazul Arabiei Saudite, guvernul se poate declara prooccidental și chiar poate susține faptic SUA, dar pe de altă parte, același guvern poate aloca milioane de dolari anual pentru a sprijini disimulat organizații teroriste, poate susține revigorarea Islamului în țări cu populații în căutarea unei noi identități și, chiar dacă neadmis explicit la nivel oficial, poate aplica suficient de multe prevederi ale *shari'ah* (*calea cea dreaptă*). Acestea toate nemaivorbind despre fenomenul bin Laden, apărut ca reacție la prooccidentalismul guvernului saudit și care se poate repeta oricând și în orice stat musulman, poate chiar la scale și mai mari. În sfârșit, la fel de indicat credem că ar fi nu doar revizuirea terminologiei analiștilor politici occidentali, ci și a metodologiei implementării modernității sau democrației sau occidentalizării în interiorul islamului, necondiționat, prudent și bineînțeles, dacă și islamul ca întreg și-o dorește. Aceasta conform unui aforism arab care enunță că cine nu îți e util ca prieten îți poate cu siguranță dăuna ca dușman.

ASIGURAREA CONTINUITĂȚII COMENZII ȘI CONTROLULUI MARII UNITĂȚI OPERATIVE DIN FORȚELE TERESTRE

Lt.col.lect.univ. Valentin DRAGOMIRESCU

A commander organizes the C2 system to provide continuity of C2 functions, tasks, and duties. Commanders consider their own functions and duties as well as those of their staffs. Continuity includes duration over time as well as throughout the area of operations. C2 continuity has two requirements: The first is to have a properly designated commander available to command. The second is to organize the C2 system so the commander can exercise that authority continuously. Continuity depends on the location and echelonment of alternate and redundant facilities and, on managing time for transitions.

Conducerea acțiunilor militare se realizează nemijlocit de către comandamentele marilor unități operative din Forțele Terestre și cele subordonate acestora, dispuse în puncte de comandă.

Comandantul trebuie să organizeze sistemul de comandă și control pentru a asigura funcțiile, misiunile și responsabilitățile comenzii și controlului, luând în calcul atât activitatea sa, cât și cea a statului major¹. Continuitatea comenzii și controlului vizează atât durata în timp, cât și extensia la zona de responsabilitate. Aceasta impune două cerințe majore: existența unui comandant desemnat și apt să exercite comanda, precum și organizarea sistemului de comandă și control care să permită exercitarea continuă a autorității. Continuitatea depinde de raionul de instalare și de eșalonarea mijloacelor de rezervă și redundante, de timpul necesar pentru transferul comenzii la alt punct de comandă, de efectul oboselii asupra comandamentului. Eșalonarea elementelor punctelor de comandă presupune instalarea a minimum de resurse înaintate și menținerea majorității mijloacelor în adâncimea dispozitivului operativ pentru a fi protejate

¹ FM 6-0, *Mission Command: Command and Control of Army Forces*, Department of the Army, Washington, DC, 2003, pp. 5-28.

împotriva detecției și atacurilor inamice. De asemenea, este necesară creșterea redundanței sistemelor de comunicații.

Managementul timpului joacă un rol deosebit de important în asigurarea continuității comenzii și controlului. Managementul eficient al timpului cuprinde anticiparea timpilor de reacție ai inamicului și trupelor proprii, elaborarea deciziilor și diseminarea informațiilor de execuție, asigurând suficient timp la dispoziția unităților subordonate pentru a acționa eficient. Acesta contribuie la creșterea agilității în acțiune, permițând comandantului să câștige și să mențină inițiativa, să mențină sau să reducă ritmul desfășurării acțiunilor militare.

Managementul timpului implică planificarea și organizarea sistemului C2 în lucrul neîntrerupt pentru lungi perioade de timp, ceea ce presupune organizarea lucrului personalului de stat major pentru perioada de 24 de ore.

Pentru exercitarea comenzii și controlului la nivel operativ, comandantul trebuie să pună în funcțiune sistemul de comandă și control. Exercițarea comenzii și controlului este un proces dinamic care se desfășoară pe toată durata acțiunii militare întrunite. Activitățile de planificare, pregătire pentru execuție și revedere a unei acțiuni militare întrunite sunt ciclice și continue, dar ele nu trebuie înțelese că se desfășoară secvențial, ci continuu la diferite eșaloane².

Astfel, pe timpul pregătirii pentru executarea unei operații, se declanșează și este în curs de desfășurare etapa de planificare a unei operații următoare, așa încât la un moment dat, marile unități și unitățile din subordinea unui comandament operativ se află în etape diferite ale procesului de desfășurarea a acțiunii militare.

Procesul de exercitare a comenzii și controlului la nivel operativ trebuie să se concentreze mai mult pe faza de execuție decât pe cea de planificare. Acest lucru este posibil prin utilizarea sistemelor moderne de comunicații și informatice, care reduc timpul necesar planificării acțiunilor și permit comandantului să aloce mai mult timp pentru pregătirea acțiunii și să acționeze mai rapid.

Utilizarea sistemelor moderne de comunicații și informatice realizează acest lucru în două moduri. În primul rând, permit desfășurarea procesului de exercitare a comenzii și controlului în paralel la mai multe eșaloane, reducând astfel timpul necesar pentru acestea de a-și întocmi planurile de acțiune. În al doilea rând, fac posibilă actualizarea permanentă a situației, permițând forțelor luptătoare să treacă la acțiune pe baza unor planuri mai puțin detaliate și să facă adaptările necesare, în funcție de evoluția situației, pe timpul execuției. Astfel, comandanții au posibilitatea de a acționa rapid la apariția unor situații neprevăzute, exploatând oportunitățile ce se ivesc decât să

² Ibidem, pp. 1-7.

urmeze un plan care nu corespunde cu situația reală. În plus, utilizarea sistemelor de comunicații și informatice moderne permite statului major resincronizarea rapidă a forțelor și efectelor asupra inamicului, permițând comandantului să revadă și să actualizeze planurile cu pierderi minime a capacității combative.

Exercitarea comenzii și controlului la nivel operativ înseamnă, de asemenea, desfășurarea de către comandant a ciclului continuu materializat prin sintagma „să vezi primul, să înțelegi primul, să acționezi primul și să finalizezi decisiv” în scopul reducerii opțiunilor la dispoziția inamicului și al creării și folosirii oportunităților favorabile pentru trupele proprii. Comandantul asistat de sistemul de comandă și control trebuie să vadă primul situația din spațiul de luptă, apoi colaborând, discutând și împărțind cunoștințe referitoare la acesta, să înțeleagă primul. A înțelege situația înseamnă a discerne intențiile inamicului de desfășurare a acțiunii în folosul său. A vedea și a înțelege este necesar dar nu suficient fără a acționa primul.

Comandantul trebuie să utilizeze sistemul de comandă și control pentru a sincroniza și integra forțele la dispoziție în scopul obținerii efectului maxim asupra inamicului, iar în final să-și conducă subordonații pentru a finaliza decisiv acțiunea prin aplicarea unei presiuni constante, urmărirea și exploatarea loviturilor inițiate asupra inamicului.

În urma analizei sistemului de comandă și control al marilor unități operative din Forțele Terestre putem afirma că sistemele de comandă și control moderne ale eșaloanelor operative sunt sisteme modulare, adaptabile, cu structura distribuită pe punctele de comandă ce se organizează la eșalonul operativ și la marile unități (unitățile) subordonate, bazate pe aplicarea tehnologiei informației și a biroticii de comandament care, din considerente de cost și eficacitate utilizează, de regulă, software, structuri de baze de date, mare parte din standarde și echipamente de proveniență civilă, care și-au dovedit performanțele superioare.

Continuitatea comenzii și controlului în prezent, dar în special în viitor, impune planificarea și desfășurarea unui complex de activități de natură conceptuală, organizatorică și tehnico-informațională, menit să asigure viabilitatea punctelor de comandă, structurilor și mijloacelor de comunicații și informatice, precum și restabilirea în timp scurt a conducerii în situația dezorganizării acesteia.

Pentru a evita intrarea sistemului de comandă și control într-o stare entropică, în organizarea și funcționalitatea comandamentelor trebuie să se prevadă structuri mobile și posibilități eficiente de autoreglare în timp a acestora prin compensarea abaterilor, eliminarea perturbațiilor interne și contracararea celor externe, prin refacerea și menținerea capacității sistemului de comandă la parametrii optimi de funcționalitate.

La baza sistemului de autoreglare a sistemului de comandă și control stă subsistemul informațional, cu ajutorul căreia își restabilește starea și capacitatea de conducere și contracarează acțiunea factorilor perturbatori externi, în general, și de dezinformare, în mod special, în condițiile intensificării presiunii asupra componentelor informațională și psihologică ale războiului modern și viitor. Cu cât numărul legăturilor informaționale este mai mare, cu atât posibilitățile de cunoaștere a realității cresc, iar șansele de autoreglare și asigurarea continuității comenzii sunt mai mari. Prin urmare, se poate estima că tendința de dezorganizare a sistemului de comandă și control se află într-un raport invers proporțional cu numărul de legături informaționale.

Menținerea continuității sistemului de comandă și control se poate realiza prin proiectarea și implementarea sistemelor de comunicații și informatice pe subsisteme, integrate funcțional și tehnico-organizatoric, care să permită, la nevoie și lucrul relativ independent al subsistemelor în cazul scoaterii din funcțiune a unor componente sau a întreruperii unor interconexiuni reciproce între acestea sau între elementele componente.

ÎNTOARCERE ÎN TIMP SAU APLICAREA STRATEGIEI DE DEMULT ASTĂZI

Col. (r) prof.univ.dr. Ioan GEANTĂ

The decrease of the military forces in the context of International Treaty regarding the Conventional forces from Europe has had as results: the increase and not the decrease of qualitative ratio of forces between statuses; automatic tripping of arms race with recent classic weapons; the throw-down of the „popular” war; the transformation in preparing and development of war.

The Iraq war – March 2003 – painted out the role of urban areas in reducing the differences between levels of technology. The one who controls the urban places takes over the wrap-around space.

The role of the theory and scientific research is to foresee future conflicts and equip and train the force according to the predictions.

În 1990, prin semnarea Tratatului privind Forțele Convenționale în Europa (CFE) întregul continent și nu numai marca o victorie importantă în lupta împotriva „războiului” ca fenomen social, „sursă a tuturor lucrurilor”, cum spunea Heraclit.

Reducerea forțelor armate ale statelor europene la dimensiuni „controlabile” care să asigure „liniștea” oricărui vecin a adus și o revoluție în știința militară.

Termenul de revoluție îl utilizăm pentru a atrage atenția asupra unor schimbări ce s-au produs, dar mai ales ce se vor produce în următorii ani în știința militară, atât în teorie, cât și în practică.

Tratatul CFE a dus la destinderea relațiilor între state, la dispariția încordării și la relansarea păcii și securității pe continent. Sunt numeroase cauzele care au impus realizarea acestui act deosebit. Probabil că printre cauze poate fi trecută și avaria produsă la centrala atomoelectrică de la Cernobîl - Ucraina din aprilie 1986. Consider că mesajul perceput de populația Europei, și nu numai, a fost corect. Efectele radiațiilor prin amploarea și durata produsă au contribuit la adoptarea deciziei privind renunțarea la armele de nimicire în masă întrebuintate în acțiunea militară până la eșaloane mici și cu o frecvență sporită.

Chiar dacă armele de nimicire în masă există, controlul lor, precum și decizia de întrebuințare în eventualitatea unui conflict aparține doar nivelului maxim al puterii într-un stat, acesta fiind conștient de urmările ce se pot produce, cu implicații nu doar punctuale sau zonale, ci asupra întregii planete.

Tratatul privind CFE a adus multe schimbări, dintre care amintim:

- reducerea cantităților (forțe, mijloace, arme);
- a relansat o cursă a creșterii calității armelor convenționale în sensul sporirii puterii de distrugere, a preciziei la țintă, a consumului necesar neutralizării unei ținte;
- extinderea profesionalizării și calificării înalte a personalului ce compune forța armată ca efect al reducerii numerice;
- unele modificări în pregătirea și ducerea războiului între două părți, respectiv modificări în teoria și practica militară a artei militare în ansamblu etc.

Probabil că unele mutații au fost cunoscute sau anticipate cu mult înaintea semnării tratatului, dar sunt convins că nu toate aspectele au putut fi prevăzute.

În opinia noastră tratatul a impus:

- trecerea de la planificarea și desfășurarea războiului de „masă” (al angajării unor armate masive-front, grup de armate, armate de arme întrunite) la un război al structurilor mici;
- renunțarea la tipul de război „popular” în favoarea celui al „profesioniștilor”;
- reanalizarea strategiei militare din punct de vedere al modelului de rezistență (apărare) și a celui de atac (ofensivă) prin prisma angajării categoriilor de forțe armate în operații independente sau întrunite în vederea atingerii scopului propus;
- reanalizarea nivelurilor războiului, cu accent pe tactică și diminuarea artei operative în anumite situații;
- conștientizarea populației despre pericole și consultarea acesteia în luarea unor decizii majore privind declanșarea, continuarea sau stoparea războiului;
- renunțarea pe cât posibil la denumirea de „război” în favoarea aceleia de „conflict” cu impact diminuat și acceptat de populație și organisme internaționale etc.

Dorim să tratăm doar câteva aspecte ale schimbărilor produse.

Reducerea cantităților a avut un impact substanțial asupra raportului de forțe. Prin reducerea proporțională cantitativă s-a modificat atât raportul de forțe cantitativ, cât și calitativ, în favoarea armatelor ce își permit înzestrarea cu armament și tehnică modernă. Calitatea armamentului și tehnicii din dotare duce la decalaje ale raportului de forțe mai mari decât cele existente.

Menținerea acelorași rapoarte va declanșa o cursă a înarmărilor. Renunțarea la războiul „popular” are puternice implicații și asupra raportului de forțe. Acest tip de război este dus de statele mici și mijlocii (există și excepție de la regulă) care compensau calitatea prin cantitate. În rândul acestor state ne numărăm și noi. Tot legat de cantitate, de masivitate, considerăm că decizia de renunțare a fost corectă prin prisma efectelor războiului asupra populației, economiei și mediului etc. Toate sufereau pierderi și distrugerii majore cu greu suportate sau se putea ajunge chiar la colaps. Spațiile cucerite trebuie să fie cu ușurință reintroduse în circuitul mondial de valori. Spre exemplu, în războiul din Irak, din martie 2003, coaliția, în planificarea și desfășurarea acțiunilor militare a avut de respectat unele restricții referitoare la:

- protejarea populației civile, majoritare pe timpul executării loviturilor și focului cu armamentul din dotare și lovirea doar a structurilor militare care ripostau;
- protejarea câmpurilor petrolifere și a instalațiilor de scos și transport țiței;
- protejarea infrastructurii rutiere, feroviare, a stațiilor de transformare a curentului electric și de transport a acestuia;
- protejarea localităților care nu erau integrate în structura de apărare, iar în situația în care erau integrate, lovirea doar a unor obiective importante;
- protejarea sistemului de alimentare cu apă;
- respectarea tuturor prevederilor convențiilor referitoare la prizonierii de război și a populației refugiate etc.

O schimbare importantă produsă în arta militară, teorie și practică, apreciem că este cea referitoare la pregătirea și ducerea acțiunilor.

Armata irakiană, analizându-și posibilitățile de rezistență, a ajuns la concluzia corectă, aceea de a se apăra în localități. Localitatea, în opinia lor, era cea care putea reduce decalajul enorm calitativ între cele două armate. Armele moderne, cele cu bătaie mare sau cele cu gabarit mare nu pot fi folosite, dar pot executa lovituri punctuale cu efecte majore (distrugere parțială sau totală a obiectivului).

Armamentul individual și ușor era în dotarea armatei, precum și a unui mare număr din populație, conform concepției irakiene și la milioane de membri ai partidului BAAS. Menținerea sub control a unor mari localități (BAGDAD, MOSUL, BASRA,) ar avea impact psihologic asupra întregii populații. Ieșirea armatei în spații deschise ar fi echivalat cu o sinucidere. Spațiile deschise sunt de regulă deșert, ce nu oferă condiții favorabile apărătorului ci atacatorului.

Armata irakiană nu mai dispunea decât de 10-15% din puterea de ripostă în spațiul aerian în comparație cu 1991, ceea ce nu asigura nici cea mai mică protecție categoriei de forțe armate de bază, forțelor terestre. Spațiul deschis dă posibilitate atacatorului să execute manevre cu ușurință, să

lovească din aer majoritatea obiectivelor ce aparțineau de forțele terestre, într-un cuvânt să producă pierderi foarte mari echivalente cu ajungerea rapidă la o capitulare, necondiționată.

Decizia armatei irakiene de a menține și apăra localitățile ne duc la gândul purtării războiului în evul mediu și nu numai, când cetatea era simbolul puterii zonale. Cine controla cetatea, controla și spațiul adiacent. Putem să comparăm localitatea ca un teren „K”, iar apărarea sa ca un punct cheie. Prin înarmarea unui mare număr din populație s-a dorit a se materializa conceptul de „război popular” ce avantajează de regulă pe cel slab. Saddam nu a luat în calcul și pierderile ce puteau fi suferite de populație în situația angajării poporului într-un asemenea tip de război și probabil nu conta.

Apărarea localităților în care se găsesc în același timp combatanții și marea majoritate a necombatantilor impune restricții atacatorului și-i diminuează substanțial efectele și scopurile propuse. Pierderile atacatorului sunt mult mai mari în ofensiva în localitate. Superioritatea tehnică se reduce substanțial. Durata acțiunilor crește foarte mult, ducând la uzura forțelor.

În opinia mea analiza făcută de armata irakiană a fost corectă până la un punct, însă au fost supraevaluate efectele tipului de ripostă adoptată și de asemenea a fost supraevaluat moralul trupelor și populației care nu a răspuns așteptărilor.

Moralul sau starea morală a luptătorilor reprezintă și un element important în analiza puterii de luptă a raportului de forțe calitativ. Moralul poate compensa într-o anumită măsură dotarea cu armament și chiar instruirea.

Atacatorul (forțele coaliției) a prevăzut și anticipat modul de a opune rezistență armata irakiană și a întocmit o concepție care să asigure obținerea succesului în conformitate cu sarcinile primite de la conducătorul politic. Nu îmi propun să reiau sau să comentez concepția adoptată de armata coaliției.

Am fost surprins de un aspect oarecum minor, dar în opinia mea extraordinar. Este vorba despre ducerea luptei în localități. Am văzut forțe echipate, instruite și capabile să ducă lupta în localitate la standardele impuse de timpul actual. Aceste forțe au fost capabile să execute această gamă de misiuni datorită previziunii, ca efect al teoriei și practicii militare. După războiul din 1991 „FURTUNA ÎN DEȘERT” tot mai dese au fost vocile specialiștilor militari care prognozaau că „viitorul război se va duce în localități”. Prin anii 1992-1994 nu realizam că o dezbatere tematică se va și materializa în dotarea și instruirea forțelor la cel mai înalt nivel. Considerăm că cine dorește să câștige, să aibă succes garantat, trebuie să îmbine perfect teoria cu practica militară. Este o lecție ce nu trebuie uitată. Efortul făcut în timp de pace garantează succesul pe câmpul de luptă, ceea ce am putut constata cu toții.

În concluzie asistăm la aducerea în prim plan a localității ca spațiu unde este concentrată populația, economia și viața socială în ansamblul ei.

Cine controlează localitatea va controla întreaga viață socială și economia zonei. Localitățile nu trebuie distruse, ci lovite doar obiective cu impact major asupra apărătorului, a întregii populații aflate în interiorul acesteia.

Ne punem întrebarea:

Ne întoarcem în timp sau aplicăm strategia timpurilor de demult astăzi?

Răspunsul îl găsim cu ușurință studiind nivelul atins de unele armate moderne, studiind direcția posibilă a evoluției viitoarelor conflicte abordate în contextul zonal și internațional.

Apreciem că orice război (conflict) din ultimii ani (precum și următoarele) vor avea elemente comune cu cele desfășurate acum sute de ani. Cu alte cuvinte sunt suficiente asemănări, dar trebuie să acceptăm faptul că sunt mai numeroase deosebiri.

Putem și trebuie să exploatăm ideile „trecutului” ca lecții învățate prin faptul că o acțiune de asemenea tip a fost executată. Noi planificăm acțiunea militară ținând cont de factorii situației, dar întotdeauna apar și factori aleatori pe câmpul de luptă care pot influența decisiv planificarea noastră. Experiența „lecțiilor învățate” semnalizează din punctul de vedere al efectuării unei asemenea operații. Nu trebuie însă să percepem „lecția învățată” ca o repetare a istoriei. Și totuși este posibil ca într-un număr redus de cazuri să asistăm la o repetare a istoriei? Da, dar aceste excepții nu trebuie să ducă la formarea și fundamentarea unei reguli potrivit căreia istoria se repetă.

Este posibil ca teoria să o ia înaintea practicii? Răspunsul este da. Este posibil ca practica în anumite situații să o ia înaintea teoriei? Răspunsul este tot da.

Este posibil ca, deși teoria este cu mult înaintea practicii, să existe o ruptură, o neconcordanță între acestea? Răspunsul este tot da.

Apreciem că teoria va putea fi aplicată în practică numai atunci când există și suficiente resurse materiale pentru materializare. Alocarea acestor resurse este responsabilitatea factorului politic, însă trebuie corect și la timp documentat de către liderul militar.

Susținem ideea de a face cercetare în teoria și practica militară pornind de la standardele atinse de armatele cele mai dezvoltate, nu de la nivelul nostru.

Proгноza trebuie să vizeze cel puțin încheierea duratei de exploatare a tehnicii și armamentului din dotare, indiferent care este această perioadă.

Există suficiente teme de abordat în cercetare pentru etapa prezentă prin faptul că acel mecanism dorit și enunțat mai înainte nu funcționează perfect. În același timp, este posibil să intre în înzestrare aparatură și tehnică performantă ce va avea implicații asupra modului de ducere a acțiunilor militare. Aceste aspecte trebuie rapid soluționate printr-o activitate de cercetare și experimentare.

Închei convins că rolul localității în desfășurarea conflictelor viitoare va crește, polarizând acțiunile și influențând decisiv soluția finală.

DEZVOLTAREA DE CONȚINUT DIGITAL PENTRU CURSURILE LA DISTANȚĂ

Conf.univ.dr. Ana-Maria CHISEGA-NEGRILĂ

In a society that is continuously changing, we have reevaluated the way in which education is offered so that the requirements of market will be fulfilled. In order to train students to function efficiently in this modern world, universities have to reanalyze their position, elaborate new strategies and increase the efficiency and the quality of the services provided.

Într-o societate în continuă schimbare, învățământul trebuie de asemenea să se modifice pentru a face față noilor cerințe ale pieței. Pentru a pregăti studenți care să funcționeze eficient în această lume, instituțiile de învățământ trebuie să-și reanalizeze poziția, să elaboreze noi strategii de dezvoltare și să se îndrepte spre sporirea eficienței și calității serviciilor prestate în domeniul învățământului.

Învățământul deschis și cel la distanță prezintă numeroase avantaje în special pentru cei care au nevoie să se pregătească și mai târziu în carieră, dar nu pot participa fizic la cursuri fie din cauza distanței, fie a programului la locul de muncă. În plus, lipsa spațiului cu care se confruntă majoritatea instituțiilor de învățământ superior conduce la necesitatea stabilirii unui program mult mai flexibil și adecvat diferitelor cerințe.

Implementarea cursurilor la distanță se face mult mai ușor în instituții care au deja cursuri clasice, deoarece acestea beneficiază atât de cadre pregătite, cu experiență, cât și de materiale ce pot fi adaptate pentru a servi în egală măsură studenți interni și externi de campus. Materialele de autoinstruire încurajează învățarea independentă a ambelor categorii de studenți, iar aceștia pot opta pentru unul sau altul dintre sisteme, beneficiind de tradiția și renumele instituției și se supun standardelor acesteia.

În plus, cadrele didactice sunt încurajate să practice un învățământ mai interactiv, iar cursurile lor sunt mult mai flexibile și se pot adapta mai ușor nevoii utilizatorului.

Promovat de apariția și folosirea computerelor la scară largă, e-learning este o soluție nouă de distribuire a informației cu caracter

educațional pe cale electronică (media, Internet, Intranet)¹. Cu ajutorul acesteia se pot câștiga și menține mai mulți cursanți cu aceleași resurse, audiența este considerabil crescută, educația la distanță putând cuprinde și studenți care nu pot participa la cursurile din sistemul tradițional. În plus, este facilitată învățarea într-un ritm propriu, într-un stil personal, parcurgerea sau audierea cursurilor putând fi făcută treptat și repetat. De asemenea, se poate constitui un grup pedagogic (team teaching) pentru transmiterea cunoștințelor unui anumit domeniu și antrenarea în activități a unor profesori care în mod curent nu sunt disponibili din diferite motive.

Există numeroase alte avantaje, care fac din e-learning o soluție viabilă:

- cursantul se familiarizează în scurt timp cu mediul virtual și intră relativ ușor în ritmul natural al transmiterii și însușirii de cunoștințe;
- interacțiunile sincrone și cele asincrone dintre profesor și studenți se pot complementariza;
- costurile sunt mult mai mici decât în cazul soluțiilor clasice de cursuri (dispar cheltuielile de deplasare, copierea și distribuirea materialelor de curs etc.);
- calitatea serviciilor oferite cursanților crește, prin capacitatea de a crea cursuri personalizate, la cerere, prin combinarea resurselor existente în format electronic;
- centrarea pe cursant prin personalizarea parcursului;
- compunerea diferită a obiectelor educaționale în funcție de cerințele beneficiarului;
- accesul în timp real la cunoștințe, de oriunde și oricând, fără întreruperea activității profesionale curente;
- sistemul integrat de învățare oferă monitorizarea progresului cursanților și testare automată;
- procesul de învățare se realizează într-o clasă virtuală;
- materialul educațional este accesibil pe Internet;
- clasa virtuală beneficiază de orientarea unui profesor care planifică activitatea grupului de cursanți și supune dezbaterii acestora aspecte ale cursului în conferințe asincrone (forumuri de discuții);
- materialele de învățare sunt prezentate într-o formă multimedia - prin îmbinare de text, sunet, imagine și chiar scurte filme - și în modul hyperlink² - un model structural în care accesul la alte informații se realizează prin legături multiple de la o singură pagină; la rândul lor alte pagini permit revenirea, aprofundarea prin accesarea altor pagini cu subiect similar sau saltul la alte tipuri de informații;

¹ White, C. (2003). *Language Learning in Distance Education*. Cambridge: Cambridge University Press.

² Warwick J. Thorn, Points to Consider When Evaluating Interactive Multimedia – <http://iteslj.org/Articles/Thorn-EvaluateConsider.html>

- învățarea devine un proces social;
- prin interacțiune și colaborare, grupul de cursanți și profesorul formează pe parcursul cursului o comunitate virtuală.

Pentru toate acestea, este necesar doar computerul și accesul la Internet.

Cursul de limba engleză are o componentă statică - cea pregătită de profesor împreună cu o echipă specializată - și una dinamică, rezultată din interacțiunea cursanților, din sugestiile, clarificările, comentariile, resursele aduse de aceștia. Aspectul metodologic de pregătire al procesului de învățământ a inclus elaborarea suportului electronic didactico-metodic la planul didactic corespunzător programei de învățământ:

- materialul teoretic;
- planurile lecțiilor practice;
- testele de antrenament și de evaluare;
- indicații metodice privind studierea disciplinei etc.

Punând accent în primul rând pe calitatea instruirii, cursul face parte dintr-o inițiativă de reorientare a atenției de la mediul de distribuție a materialelor suport pentru învățare la proiectarea programelor de instruire și la designul materialelor suport în termeni didactici.

Pe timpul elaborării acestui curs, rolul și activitatea profesorului s-a îndreptat spre realizarea activității de suport de curs pentru a facilita progresul unui cursant sau grup de cursanți care folosesc pentru învățare materiale pregătite în tehnologia învățământului la distanță.

De asemenea, în timpul elaborării cursului s-au luat în considerare mai multe situații în care învățarea s-ar desfășura:

- în același timp și același loc (studentii și instructorul se găsesc cu toții în același timp și în același loc);
- în același timp, dar în locuri diferite (programe de pregătire la distanță sau teleconferințe; studenții și instructorii nu se află în același loc, iar sesiunea are loc în aceeași perioadă de timp);
- în momente diferite, dar în același loc;
- în momente diferite și locuri diferite (studentul va accesa informația nu numai la un timp ulterior, dar și dintr-un alt loc).

Pentru a facilita învățarea, s-au luat în considerare și următoarele aspecte:

- cursurile trebuie stocate împreună cu informațiile care ajută utilizatorul să găsească cursul potrivit.
- profesorul este singura persoană care intră în contact direct cu studentul (telefon, Internet, față în față, e-mail, chat), dar rolul este doar de mediator între materialul de parcurs și cursant, în nici un caz de înlocuire a unei secvențe din materialele trimise printr-o formă de predare față în față.

- este util ca profesorul să asigure o mostră a anumitor părți ale cursului, astfel încât studentul să poată alege în cunoștință de cauză dacă să participe la curs sau nu;
- cursanții așteaptă un feedback și performanțele acestora depind de calitatea feedbackului oferit. Feedbackul oferit cursanților poate fi detaliat și analizat pe mai multe planuri; în primul rând se poate face o măsurare de tip cantitativ a răspunsurilor la problemele cursanților; se consemnează rata de răspunsuri pe probleme, volumul de informații cuprins în răspuns, intervalul de timp dintre solicitarea ajutorului și răspunsul profesorului, precum și dacă studentul revine ulterior cu aceeași problemă; calitativ, se poate realiza o analiză prin sondaj a adecvării răspunsurilor oferite și o reevaluare a lucrărilor cursanților pentru a stabili competența profesorului în măsurarea și aprecierea prin note.

Cursul de limba engleză utilizează exerciții practice și teste recapitulative pentru a oferi cursanților o experiență interactivă și eficientă de învățare, prin care ei își pot îmbogăți cunoștințele și îmbunătăți aptitudinile. Fiecare din cele 7 unit-uri ale cursului conține două texte militare urmate de exerciții de reading și de vocabular de tip *gap-filling*, *multiple choice*, *matching*, *jumbled text* etc. Partea de gramatică oferă informații și activități diverse pe o varietate de teme și este urmată de o secțiune de *writing* special creată pentru cei care au nevoie să se familiarizeze cu formatele militare. Secțiunea de *listening* este de asemenea special concepută pentru cei care au nevoie să-și dezvolte această abilitate prin activități interesante și interactive.

Cursul fost realizat având la bază metodologia de creare și structurare de conținut în conformitate cu standardele existente și adoptate pe scară largă (SCORM 2004); s-a folosit tehnologia Java, care este atât de utilizată și de puternică acum, pentru a putea lărgi universul programării prin adăugarea unor noi capabilități de administrare; implementat pe platforma LMS – INTUITEXT – produs al companiei SoftWin, parteneră în proiectul de cercetare.

De asemenea, pentru evaluarea materialului de curs s-a luat în considerare și necesitatea monitorizării performanței cursanților, incluzând rata de realizare a sarcinilor de lucru individuale. Monitorizarea continuă a modului în care studenții își alcătuiesc temele furnizează un indicator relevant, care poate fi corelat cu conținuturile de la respectiva secvență de învățare.

Caracteristicile generale ale cursului sunt:

- interfață prietenoasă, adaptabilă, diferențiată în funcție de tipul de utilizator, grupurile din care face parte și drepturile de acces;
- rolurile, grupurile, utilizatorii și drepturile de acces asociate sunt ușor de administrat;
- sistem bazat pe standard SCORM;

- este optimizat pentru:
 - învățare sincronă, profesorul controlând în întregime lecția, creând, coordonând și monitorizând mediul educațional;
 - învățământ asincron - studiu în ritmul personal al elevului/studentului, proiecte de colaborare; învățământ la distanță.

În România, învățarea limbilor străine a devenit un obiectiv prioritar pentru orice structură de învățământ în contextul integrării NATO și UE. Învățământul militar a luat în considerare nevoia crescândă de cadre pregătite să facă față noilor cerințe impuse de aderarea la NATO. Pentru ca militarii români să poată ocupa posturi în structurile NATO au nevoie nu numai de o pregătire teoretică de specialitate, dar și de cunoașterea unei limbi străine de circulație. Cunoașterea limbii engleze nu mai reprezintă astfel un atu, ci o necesitate, iar introducerea cursurilor la distanță în format digital nu face decât să favorizeze însușirea acesteia de un număr cât mai mare de persoane.

TEORIA PIRAMIDEI LUI MASLOW – CONDIȚIE ESENȚIALĂ PENTRU PROGRESUL CUNOAȘTERII ȘI PENTRU STIMULAREA PROCESULUI DE CREAȚIE

Lect.univ.dr. Maria-Magdalena POPESCU

The paper tackles Maslow's gratification pyramid theory related to the creative process in a teaching environment, to later refer to the knowledge enriching stimuli found both with a teacher and with a student, the first learning in order to teach, while the latter - learning first for oneself, to then share information with one's peers.

Dacă ar fi să ne oprim pentru o secundă din tumultul vieții, din disperarea noastră după succes și fericire, ne-am aminti cuvintele lui Frank Capra: „Orice bănuială este creativitatea care încearcă să ne spună ceva”¹ Poate că așa este, ar putea spune cititorul, și noi nu obiectăm. Mai mult decât atât, trebuie să recunoaștem că natura interioară a unui individ reprezintă mai mult decât fiziologie și anatomie; interiorul nostru este de asemenea psihologie, dorință și cerințe de bază².

Printre alte trăsături de personalitate, creativitatea este ascunsă adânc, într-un fel sau altul. Persoanele creative sunt cele care au o atitudine non-conformistă, epistemică sau pragmatică. Nu e de ajuns însă să ai abilitatea dacă nu ai motivația și atitudinea necesară. Abilitatea însăși nu e suficientă, căci un individ poate fi suficient de inteligent, dar îi poate lipsi motivația. Elementul de bază al oricărei motivații și atitudini este teoria piramidei lui Maslow. Cel mai important element al organizării în cadrul procesului motivării acțiunilor umane este ierarhia unor priorități. Atunci când apar nemulțumirile, cerințele psihologice domină organismul, cerând tuturor capacităților să lucreze la maxim. Dacă apare mulțumirea, de orice fel ar fi ea, următorul set de cerințe începe să funcționeze și astfel se organizează personalitatea; altfel, obsesia de foame se transformă în obsesie față de propria siguranță. Așa se întâmplă cu celelalte cerințe ca dragostea, stima,

¹ J.R. Sternberg & M.W. Williams, *How to develop student's creativity*, ASCD, 1996.

² H.A. Maslow, *Motivation and Personality*, Harper&Row, NY, 1970.

împlinirea de sine. După privări forțate sau voluntare, renunțări, suprimări ale cerințelor primare pot apărea nemulțumiri, frustrări și mai mari. Împlinirile apar doar când există, anterior acestora, frustrările.

Piramida nevoilor reprezintă piatra de hotar în formarea caracterului. Astfel, orice îndeplinire a unei nevoi interioare, psihologice, este un proces sănătos, care tinde spre o dezvoltare pozitivă și sănătoasă a individului. Multe dintre trăsăturile caracteristice ale unui individ sănătos sunt consecințe pozitive ale unei evoluții pozitive a piramidei lui Maslow, în copilărie. Totuși, nevoia de progres, de îmbunătățire, nevoia intrinsecă pentru ceva mai bun a fost întotdeauna o pulsione generatoare de progres, iar progresul este izvorât din idei noi, altfel spus el apare în urma utilizării creativității.

Gândirea creativă

Teoria de investire a creativității (Sternberg & Lubart, 1995) susține faptul că cei ce au o gândire creativă sunt buni investitori: cumpără la un preț scăzut dar vând scump³. În timp ce investitorii aplică această regulă în lumea finanțelor, individul creativ face astfel cu lumea ideilor. Creatorii generează idei ce sunt refuzate de public, într-un proces asemănător acțiunilor cu preț scăzut. În momentul în care ideile creative sunt propuse, sunt adesea văzute ca bizare, lipsite de utilitate și sunt astfel respinse, iar persoana ce le-a propus este privită cu suspiciune și poate chiar desconsiderare. Ideile creative însă sunt deopotrivă noi și valoroase. De ce sunt respinse atunci, ne-am putea întreba. Răspunsul este simplu, deoarece inovatorul sfidează interese ascunse și chiar mulțimea, deși aceasta nu respinge în mod voit sau malițios ideile creative. Dimpotrivă, mulțimea nu realizează și adesea nu vrea să realizeze că noua idee reprezintă un mod de gândire superior și chiar valid.

În general, mulțimea percepe tot ce este ieșit din comun, nou, deosebit, ca fiind ceva jignitor, deranjant, creativitatea fiind atât o atitudine față de viață, cât și o problemă de abilitate. În mod obișnuit suntem martori ai proceselor creative la copiii mici, dar este un fenomen greu de observat la adolescenți sau adulți deoarece potențialul lor creativ a fost suprimat de către o societate ce încurajează uniformitatea intelectuală. Se începe prin a se suprima creativitatea naturală a copiilor prin simplul fapt că le cerem să nu depășească conturul desenelor din cărțile de colorat. Adesea persoana caracterizată de creativitate are o gândire sintetică ce face legături între lucrurile pe care ceilalți oameni nu le recunosc în mod spontan.

Abilitatea analitică este însă în mod tipic considerată a fi de fapt abilitatea de a gândi critic. Un individ cu această abilitate analizează și evaluează ideile. Este adevărat însă că orice individ, oricât de creativ ar fi, are și idei mai bune, dar și mai rele. Fără o putere de analiză bine dezvoltată,

³ Torrance, E.P., *Creativity*, Sioux Falls, ND: Adapt Press, 1969.

gânditorul creativ poate la fel de bine să dezvolte atât idei bune, cât și rele. Individul creativ își folosește abilitatea analitică în scopul de a descoperi implicațiile unei idei creative, cât și finalitatea ei.

Abilitatea practică este abilitatea de a transpune ideile în practică, de a le da o finalitate concretă, palpabilă. O implicație a teoriei de investire a creativității este că ideile bune nu se vând singure. Individul creativ își utilizează abilitatea practică pentru a-i convinge pe ceilalți că o idee este valoroasă⁴.

Din moment ce noi toți aproape existăm într-un mediu academic, să definim mai întâi creativitatea academică. Creativitatea academică este un mod de gândire, un mod de studiu și de a produce informație în domeniile de studiu. Atât gânditorii creativi cât și procesul educativ implică abilități precum evaluarea, producția divergentă (fluență, flexibilitate, originalitate, elaborare) și redefinirea. Studiul creativ este un proces uman natural, ce are loc atunci când oamenii devin curioși și încântați de ceea ce descoperă⁵.

Următorul exemplu ilustrează diferența între învățătura oferită de un manual tradițional și învățătura în cadrul unui proces educațional creativ. De exemplu, dacă întrebăm „Când a descoperit Columb America?” răspunsul, 1492, implică recunoașterea și memorarea informației; pe de altă parte dacă solicităm o comparație între Columb și un astronaut, răspunsul implică mai mult decât memorare și înțelegere; el solicită gândirea studentului, în procesul de a combina informația deja știută, pentru a răspunde contextului.

Cum acționăm noi, ca profesori creativi, pentru a obține studenți creativi?

Profesorii pot oferi un curriculum cu o multitudine de oportunități pentru comportamentele creative. Ei pot da teme de studiu ce necesită idei originale, studiu individual, proiecte inițiatice, experimente. Folosind materiile din curriculum ce oferă activități premergătoare, proceduri ce conduc de la o etapă la alta, activități ce fac gândirea creativă să fie atât legitimă cât și profitabilă, profesorii pot astfel găsi cât mai multe oportunități pentru învățământul creativ.

Putem încerca să folosim criterii de grupare pentru a obține o varietate de deprinderi și interese în fiecare grup. Este adevărat că studenții nu sunt experți, dar sunt încurajați să contribuie cu propria experiență. Își pot prezenta ideile într-o sesiune de *brainstorming* pentru a adăuga apoi idei noi, trăsături deja dobândite etc. Practica folosind tot felul de materiale poate avea un produs final plin de creativitate.

⁴ E.P. Torrance, *Creativity in the classroom*, Washington, DC: National Education Association, 1977.

⁵ E.P. Torrance & K. Goff, *Fostering academic creativity in gifted students*, Madison House Inc., 2004.

Mulți artiști nu cred în planificare. Ei se lasă inspirați de procesul în desfășurare, bucurându-se de interacțiunea cu materiale și experiențe tactile și vizuale ce apar pe parcurs. La fel, fiecare student are ritualuri unice, obiceiuri moștenite. Creativitatea înflorește atunci când suntem pe deplin familiarizați cu un conținut. Majoritatea produselor de creație iau naștere când suntem deschiși realității imediate.

Un profesor bun este conștient de puterea miraculoasă a subconștientului, a imaginației și a procesului gândirii creative. Procesul creator include pregătire, un stadiu de incubare, elaborare, evaluare. Ca profesori creativi, este responsabilitatea noastră să revedem rezultatele unei lecții sau a unei unități. Pe măsură ce evaluăm rezultatele, este de datoria noastră să ne imaginăm alte modalități prin care obiectivele puteau fi atinse. Următoarea dată când abordăm aceeași unitate putem include lucrurile noi în abordare pentru atingerea acelorași obiective. Un profesor poate fi lipsit de creativitate dacă este convins că nu face greșeli, utilizând aceeași metodă de predare pe care a învățat-o de la profesorii săi. Deși profesorul poate fi conștient de prezența unor neajunsuri, el poate învinui studenții pentru acest lucru, existența vreunui aspect negativ în metoda abordată nefiind luată în calcul.

Din păcate, cercetările în domeniu arată că profesorii creativi nu sunt considerați ca fiind cei mai buni dintr-o instituție de învățământ. Pe lângă creativitate, acești profesori pot fi mai puțini predictibili, și - în unele cazuri - mai greu de constrâns în regulamente. Persoanele creative sunt nu numai mai fluente și mai flexibile, ci și mai sceptice și poate mai puțin respectuoase în fața autorităților. Ele pot fi mai impulsive, mai îndrăznețe și poate mai stângace în relațiile sociale. Ceea ce vreau să spun de fapt este că nu toată lumea va aprecia eforturile noastre creatoare atât de mult, pentru că vor da mai multă importanță problemelor legate de personalitatea noastră. Cu cât suntem mai creativi, cu atât este mai important pentru noi să comunicăm bine și să dăm atenție relațiilor de colegialitate⁶.

A fi un model pentru comportamentul creativ este esențial dacă ne așteptăm ca studenții și colegii să preia comportamentul creativ de asemenea. Studenții ne privesc și răspund exemplelor noastre mai mult decât cuvintelor. Un învățământ creativ trebuie să ne reamintească faptul că studenții urmează exemplul nostru în ceea ce facem, nu în ceea ce spunem. Pentru ca studenții să fie creativi ei trebuie să aibă mai întâi o puternică bază pe care să clădească această creativitate. Uneori profesorii și părinții limitează, în mod neintenționat, ceea ce studenții pot face, trimițând mesaje negative la adresa posibilelor împliniri ale acestora. Sfaturile gratuite ucid atât inițiativa, cât și încrederea în sine, și sunt adesea incorecte. Convingeți-vă studenții că au

⁶ Col. YA Varnavskik, *Creativity criteria for students of higher military educational institutions*, in "Military thought", feb. 2003.

abilitatea de a face anumite lucruri, de a răspunde provocărilor vieții, și lăsați-i pe ei să decidă cât de greu le va fi sau cât de puternic se vor implica pentru a face față.

Multe dintre lucrurile pe care nu le putem face în viață sunt pentru că ne spunem nouă înșine că nu le putem face (adesea pentru că ni s-a spus acest lucru, iar noi am crezut). De exemplu, Rosenthal și Jacobson (1968) au spus profesorilor că testele psihologice au dezvăluit că urma să apară o îmbunătățire a activității studenților lor în cursul anului ce urma. La o verificare ulterioară, aleatorie, s-a dovedit că unii studenți chiar aveau rezultate mai bune, un rezultat numit adesea efectul Pygmalion. Acest lucru demonstrează că un student poate face orice intelectul îi permite, iar atunci când apar neajunsurile totul se datorează unui set de credințe negative legate de propriile limite.

Mediul propice pentru generarea ideilor trebuie să fie relativ lipsit de critică. Studentul trebuie să știe că unele idei sunt bune, iar altele mai puțin bune, dar nu trebuie să fim critici. Profesorul trebuie să identifice și să încurajeze orice aspect creativ și să sugereze noi abordări ale aceleiași idei pentru îmbunătățirea procesului, și pentru a evita demotivarea.

Învățământul cu adulți

Dacă luăm în considerare predarea limbilor străine unor adulți, teoriile curente consideră că adulții învață a doua limbă străină la fel cum învață și limba maternă - ascultând pe alții cum folosesc limbajul pentru a comunica. Copiii își ascultă părinții și pot înțelege mult mai mult decât pot exprima la început, la un moment dat. Același lucru este valabil adesea și cu adulții. Adulții care învață a doua limbă, vor putea la început să înțeleagă mai mult, să se exprime mai greu sau mai puțin, dar este un pas firesc.

Atunci când lucrăm cu adulții într-un proces educațional, trebuie să nu uităm că cel mai important pentru ei este să înțeleagă – să asculte – și să se exprime într-o conversație. Un alt lucru ce nu trebuie uitat este că adulții învață să utilizeze un limbaj ACUM și nu la un moment ulterior, și de aceea trebuie să coordonăm mereu cerințele cu obiectivele și nivelul la care se desfășoară totul.

Mai mult decât atât, nu trebuie să uităm că existăm într-un mediu militar și că de aici vine satisfacția profesională. Este deci esențial să coordonăm munca noastră cu rezultatele și contextul. Pentru ofițerii noștri studenți trebuie să ne proiectăm activitățile, curriculumul, targetul educațional, procesul creativ de predare centrat pe limbaj. Prin urmare, trebuie să luăm în considerare în primul rând calitățile studenților noștri atunci când predăm.

Una dintre cele mai importante calități profesionale ale unui ofițer este aceea de a lua decizii potrivite, corecte și în timp util, și să ia atitudinea

corespunzătoare într-o situație complicată. Activitățile lui sunt în multe cazuri legate, în mod direct, de operarea echipamentului de luptă, care cere un mare grad de pregătire de specialitate și de asemenea capacitatea de a utiliza cunoștințele dobândite în mod corect.

Fără o bună cunoaștere a armelor și echipamentului militar, nu este posibilă performanța profesională în condițiile actuale. Succesul în îndeplinirea misiunilor de luptă depinde de cât de bine stăpânesc ofițerii problemele tehnice. Aceste probleme nu pot fi rezolvate doar cu voință puternică. Ofițerii au nevoie de pregătire în acest sens, astfel încât și ei trebuie să învețe mereu. O metodă extrem de eficientă aici este creativitatea tehnică necesară în rezolvarea sarcinilor tehnice neobișnuite și în modelarea motivației studenților pentru o abordare creativă a problemelor tehnice sau a altor activități.

Activitățile variate ale ofițerilor sunt intrinsec creative, necesitând o gândire originală, neconvențională, acțiune și atitudine. În situațiile de rezervă, obișnuite în viața unui ofițer, ofițerul trebuie să dispună de inițiativă și capacitate decizională pe care adesea nu le învață la cursuri. Adesea ofițerul trebuie să combine două tendințe: determinarea specifică activității profesionale și improvizația creativă pentru a atinge obiectivul propus. Este adesea dificil, dar necesar. De aici, iată, necesitatea de a încuraja creativitatea studenților în orice moment, de a le crea un set de trăsături de personalitate ce să le permită să obțină un nou produs de concepție intelectuală.

Toate aceste coordonate reprezintă o necesitate de asemenea când ofițerii noștri învață limbi străine, căci așa cum ei combină informația exactă cu procesul creativ de a găsi decizia corectă și a reacționa în domeniul lor, la fel trebuie să acționeze în clasă, atunci când învață o limbă străină. Noi, ca profesori, trebuie să speculăm această calitate ambivalentă cu care ei vin și împreună să atingem obiectivele. Este momentul când suntem creativi, ca profesori, în procesul de a împărtăși informație, pentru a-i lăsa apoi pe ei să fie creativi și să folosească limbajul nou dobândit ca instrument pentru a-și exprima creativitatea în teatrul de operații, în bazele militare sau în mediul internațional operațional NATO.

OPINII PRIVIND TRANSFORMAREA NATO ȘI NOUA CONFIGURAȚIE A OPERAȚIILOR MILITARE

**Col.(r) prof.univ.dr. Lucian STĂNCILĂ
Lt.col.lect.univ.drd. Constantin POPESCU**

NATO's essential purpose, as it was set out in the Washington Treaty, is to safeguard the freedom and security of all its members by political and military means. But the threats that NATO must face have changed substantially. This is the reason why the Alliance is adapting to meet these security challenges through its military operations by transforming its military capabilities in order to adapt to the changing strategic environment.

Experiența operațională post-război rece, din Kosovo și Afghanistan a scos în evidență necesitatea ca Alianța Nord-Atlantică să se transforme pentru a fi în măsură să răspundă provocărilor și amenințărilor curente și viitoare pentru securitatea proprie și stabilitatea euroatlantică. NATO trebuie să-și administreze propriul proces de modernizare fără a-și afecta capacitatea de îndeplinire a obiectivelor și fără a stânjeni dezvoltarea mijloacelor de exercitare a noilor funcțiuni. Eforturile de a transforma și adapta NATO trebuie percepute ca o demonstrație a hotărârii de a proteja teritoriul, populația și forțele militare ale țărilor membre de orice atac armat, inclusiv față de atacurile teroriste, direcționate din exterior.

În altă ordine de idei, imperativul transformării a fost relevat în ultimii ani de faptul că responsabilitatea apărării populației și a infrastructurii teritoriale a națiunilor aliate suverane trebuie să se realizeze ținând cont de contextul global, interesele de securitate ale aliaților putând fi afectate de riscuri de o amploare mai mare, inclusiv acte de terorism, sabotaj, crimă organizată și disfuncții în aprovizionarea cu materii prime vitale, ai căror germeni găsesc deseori teren propice de inițiere și dezvoltare dincolo de granițele spațiului geostrategic euroatlantic. În concordanță cu prevederile Tratatului de la Washington și Carta ONU, țările membre NATO și-au afirmat hotărârea de a descuraja, neutraliza și de a se apăra și proteja de orice atac îndreptat împotriva lor. Pentru a îndeplini această gamă de misiuni specifice, NATO va avea la dispoziție forțe militare capabile de a se deplasa în timp foarte scurt în orice teatru de acțiuni militare, conform deciziilor Consiliului Nord-Atlantic, de a desfășura operații la distanță mare și pentru un

timp îndelungat, inclusiv în zone în care s-ar putea confrunta cu amenințări nucleare, biologice sau chimice, îndeplinindu-și în final obiectivele stabilite.

Adaptarea NATO la noul mediu de securitate era de stringentă actualitate, nu numai pentru NATO ca organizație, dar și pentru filozofia și doctrina fiecăruia dintre statele membre, referitoare la tipurile de războaie sau operațiuni în care ar putea fi angajate. Transformarea NATO este una profundă, de filozofie și fizionomie, care vizează creșterea capacității de reacție rapidă și adecvată, promovarea operațiilor bazate pe efecte, realizarea și materializarea unor strategii preemptive și a unor structuri de forțe foarte eficiente, care să corespundă acestora.

Chiar dacă puterea militară nu este factorul primordial în asigurarea securității internaționale, deținerea unui instrument militar credibil și eficient al puterii naționale și colective oferă posibilitatea modelării corespunzătoare, în concordanță cu interesele și obiectivele naționale strategice, a mediului internațional.

Apreciem că, pentru o alianță militară, cum este cazul NATO, intervine necesitatea armonizării diverselor interese naționale, care pot deveni divergente sau chiar antagoniste la un moment dat, așa cum a fost cazul la jumătatea lunii februarie 2003, în dezbaterile asupra oportunității acordării de ajutor militar Turciei în situația în care ar fi atacată de Irak. Totodată, pentru prima dată de la înființarea Alianței, două state – Franța și Germania, ulterior și Belgia – s-au opus opiniilor favorabile exprimate de celelalte. Neputința ajungerii la o soluție adoptată prin consens în cadrul NATO într-un alt for mai larg, ONU, constituie, în opinia noastră, un precedent periculos pentru unitatea euroatlantică, principalul factor de stabilitate mondială.

Inițiativele privind securitatea europeană din ultimii ani au reafirmat dorința statelor de pe vechiul continent de dezvoltare a unei Identități de apărare și securitate europeană, bazată pe principiul „*separabil dar nu separat*” de NATO în ceea ce privește utilizarea forțelor și mijloacelor.

Tocmai de aceea, Declarația Summit-ului de la Praga stabilește o relație de susținere reciprocă între Forța de Răspuns a NATO (NRF) și eforturile similare din cadrul Uniunii Europene (ERRF), cu respectarea autonomiei ambelor organizații. Această precizare încearcă să răspundă criticilor privind dublarea eforturilor din cadrul celor două demersuri, prin stabilirea unor competențe specifice pentru NRF și ERRF.

Sistemul de comandă și control ale UE nu va dubla capacitățile NATO în domeniu, ci dimpotrivă, le va utiliza cu acceptul NATO. În plus, Sistemul de analiză și evaluare a capabilităților militare ale Uniunii va fi în strânsă corelație cu Sistemul de planificare și evaluare al NATO, având în vedere necesitatea ca Forța de Răspuns a NATO și Forța de Reacție Rapidă a UE să se poată sprijini reciproc în acțiuni militare.

Principala idee, în ceea ce privește relațiile dintre NATO și UE, este aceea că efortul este complementar. În acest context, merită să menționăm că Politica Europeană de Securitate și Apărare a UE, (*European Security and Defence Policy – ESPD*) și Inițiativa Europeană de Securitate și Apărare în

cadrul NATO, (*European Defence and Security Initiative – ESDI*), au același obiectiv major – de a conferi europenilor un mai mare rol în cadrul unui „*NATO – transformat*” și în propria lor securitate.

Viziunea NATO este ca viitoarele operații ale Alianței să fie conduse într-o manieră care se concentrează mult mai direct asupra scopurilor finale care se doresc a fi atinse, cu implicații multiple asupra configurației viitoare a acestora.

Abordarea bazată pe efecte a operațiilor, va implica aplicarea integrată a tuturor instrumentelor de putere ale Alianței, în scopul de a obține rapid rezultate strategice și operative

Planificarea și conducerea viitoarelor operații va necesita o abordare joint și multilaterală crescută. Viitoarele operații vor fi mult mai complexe și multidimensionale, pe măsură ce forțele se adaptează rapid la scenariul operativ schimbător, de la lupta letală de mare intensitate, la operații de stabilizare și menținere a păcii. Activitățile militare în viitoarele teatre de operații se pot desfășura simultan, în multe momente, de-a lungul spectrului conflictului. Avansul în sisteme de informații, mijloace de colaborare, sisteme spațiale și echipamente militare, va permite ca operațiile militare să fie planificate și executate cu un tempo ridicat.

În acest domeniu au fost identificate următoarele *puncte cheie*:

- operațiile vor fi mult mai complexe și multidimensionale;
- planificarea și conducerea operațiilor va avea un caracter multilateral și joint crescut;
- operațiile par a fi mult mai diverse, variind de la operații de răspuns la criză la conflicte de mare intensitate;
- se va pune mai mult accent pe operațiile umanitare, în sprijinul păcii, de consolidare a păcii și de răspuns la crize;
- întregul tempo al operațiilor va crește;
- tehnologiile care apar trebuie controlate pentru a menține avantajul competitiv;
- un număr sporit de operații vor fi conduse în regiuni din afara ariei de responsabilitate euroatlantică și vor necesita forțe expediționare cu capacități logistice crescute;
- operațiile vor necesita forțe militare care sunt:
 - menținute la un înalt nivel de pregătire, desfășurabile și sprijinite;
 - rapid reconfigurabile, rapid capabile de acțiune și sprijinite în potențialele operații;
 - total interoperabile cu alte forțe militare și capabile de a interacționa fără greutate cu autoritățile civile, organizațiile neguvernamentale și alte agenții, în zona de operații joint;
 - capabile de colectarea, schimbul și utilizarea informațiilor în cadrul unui sistem dezvoltat în rețele, în același timp capabile de a împiedica ajungerea informațiilor la adversar;
 - capabile de estimare, decizie și acțiune, în cunoștință de cauză, cu rapiditate, precizie și letalitate;
- noii membri și parteneri trebuie să fie total integrați în operații;

- cooperarea diplomatică și militară, precum și consultațiile, în posibilele regiuni de conflict, vor fi esențiale;
- strategiile de operare în scenarii post-conflict trebuie dezvoltate;
- operațiile viitoare vor fi mult mai eficient conduse prin adaptarea abordării bazate pe efecte;
- forțele capabile de efecte trebuie să fie în măsură să realizeze trei obiective în interiorul strategiei de transformare: obținerea superiorității deciziei, a efectelor coerente, dislocării de tip joint și a susținerii;
- vor fi dezvoltate concepte și capacități în aria obiectivelor de transformare:
 - supremația informației și NNEC;
 - angajarea eficientă și manevra joint;
 - CIMIC eficient;
 - operații expediționare;
 - logistică integrată;
- planificarea apărării trebuie stabilită în contextul cerințelor transformaționale;
- trebuie să fie dezvoltată o abordare, bazată pe posibilități, a planificării apărării.

Pentru a contracara cu succes viitoarele amenințări și a atinge cele trei scopuri din cadrul strategiei de transformare, NATO trebuie să dezvolte următoarele *capacități*:

- abilitatea de a obține informația și de a desfășura supravegherea, recunoașterea și localizarea țintelor la toate nivelele de comandă;
- abilitatea de a aduna și a exploata informațiile provenite de la toate sursele și a face cu ușurință schimbul acestora;
- un sistem de evaluare în rețea, pentru a identifica nodurile cheie și a proiecta efectele dorite;
- abilitatea de a evalua rapid efectele;
- abilitatea de a conduce activități informative robuste și sincronizate la toate nivelele;
- procese politice, militare, civile și economice, pentru focalizarea pe colaborarea interagenției, împreună cu mecanisme pentru cooperare și consultații ;
- sisteme precise, letale și neletale, care pot fi rapid angajate;
- o structură modulară și flexibilă a forței militare, pentru îndeplinirea cerințelor misiunii;
- transport aerian și naval strategic, pentru îndeplinirea viitoarelor cerințe de desfășurare;
- logistică integrată, pentru susținerea forțelor expediționare;
- o mai mare autosuficiență în logistică la nivelul forței;
- abilitatea de a conduce cu succes operații în întregul spectru al conflictului și post-conflictului;

- abilitatea de a contabiliza potențialele amenințări create de apariția noilor tehnologii;

- furnizarea protecției forței, atât pentru populația civilă, cât și pentru militari;

- instruire joint, multinațională, exerciții și programe experimentale, pentru dezvoltarea conceptelor și creșterea competențelor și interoperabilității.

Este necesar ca alianța să continue transformarea și să dezvolte noi capacități în scopul de a asigura succesul de-a lungul întregului spectru al viitoarelor operații. În particular o atenție deosebită se va acorda următoarelor aspecte:

- îmbunătățirea informațiilor comune și a abilității de anticipare și reacție;

- investirea în cercetare, tehnologie și dezvoltare, precum și adoptarea conceptelor care vor permite forțelor să utilizeze superioritatea deciziei pentru obținerea efectelor coerente;

- dezvoltarea capacităților bazate pe rețea, destinate să obțină o gamă largă de efecte strategice;

- creșterea numărului de forțe desfășurabile care posedă flexibilitatea necesară tranziției, de la lupta armată la menținerea păcii, menținând capacitatea de a conduce operațiile militare;

- maximizarea întregii eficiențe și calități a forțelor prin îmbunătățirea doctrinei, organizării, instruirii, echipamentului, conducerii, personalului, facilităților, standardelor, interoperabilității, desfășurării, interdependenței și susținerii;

- îmbunătățirea abilității de coordonare și cooperare a forțelor cu partenerii civili, pe timpul operațiilor de la toate nivelele;

- creșterea abilității forțelor de a conduce operații post-conflict;

- creșterea abilității de a conduce activități informative cum ar fi Informarea Publică și Operațiile Psihologice, într-o manieră coordonată, la toate nivelele de comandă.

Schimbările complexe și nesigure din mediul strategic vor solicita noi modalități de gândire, planificare și acțiune. Determinată de constrângeri politice, influențe legale și disponibilitatea noilor capacități tehnologice, concentrarea militară va crește pe efectele care trebuie obținute pentru a atinge scopurile finale ale alianței și mai puțin pe distrugerea fizică a mașinii militare inamice.

Puterea superioară, sporită de viteză, precizie, cunoaștere și letalitate va înlocui raportul de forțe perimat. Datorită acestor factori viitoarele operații NATO vor fi mult mai eficiente conduse prin adoptarea abordării bazate pe efecte.

SPRIJINUL GENISTIC ÎN OPERAȚIA OFENSIVĂ DESFĂȘURATĂ DE D.Mc.

**Gl.bg.(r) prof.univ.dr. Petre GRECU
Mr.ing.drd. Sorin FLOREA**

The present article tackles the main engineer support missions in attack/offensive operation carried on by a division type Battle Group, on the three functions of the engineer troops specific to partners, NATO member armies, namely: protection (survival), mobility and counter-mobility.

There are minutely tackled also the following missions: ascertainment of mine disposal and mine clearance in the field, execution of passages through antiarmor mine barrages, road settlement and maintenance, settlement and attendance of passage points over water courses; mechanized execution of fortifications work on offensive departure basis and also in the command posts.

Probleme generale

Scopul sprijinului genistic în operația ofensivă desfășurată de D.Mc. constă, în principal, în aportul adus pentru:

- pregătirea și desfășurarea cu succes a acțiunilor militare ofensive a M.U. și unităților din componerea D.Mc.;
- protecția personalului și tehnicii militare împotriva loviturilor din aer, ale sistemelor de cercetare-lovire și a tuturor categoriilor de armament ale inamicului;
- creșterea mobilității trupelor pe timpul pregătirii și ducerii operației ofensive;
- desfășurarea în siguranță a marilor unități și unităților din componere pentru trecerea la ofensivă și dezvoltarea acesteia în ritmul planificat;
- cucerirea și menținerea cu fermitate a obiectivelor importante din fâșia de ofensivă.

Misiunile principale ale sprijinului genistic în operația ofensivă desfășurată de D.Mc. pot fi grupate pe cele 3 (trei) funcții importante ale geniului de luptă: protecție (supraviețuire); mobilitate; contramobilitate.

a) Misiuni specifice protecției/supraviețuirii:

- cercetarea de geniu a inamicului și terenului;
- executarea mecanizată a lucrărilor de fortificație necesare adăpostirii personalului, tehnicii militare și a materialelor de toate categoriile, inclusiv protecția P.C.-D;

- exploatarea și prelucrarea materialului lemnos;
- executarea lucrărilor și măsurilor genistice de mascare;
- participarea la înlăturarea efectelor întrebuintării de către inamic a ADMNBC și sistemelor incendiare.

b) Misiuni genistice necesare asigurării mobilității:

- verificarea la minare și deminarea terenului pe baza de plecare la ofensivă și în adâncimea apărării inamicului;

- executarea culoarelor prin barajele de mine antiblindate amplasate pe aliniamentul de contact (în fața limitei dinainte) și în adâncimea apărării inamicului;

- asigurarea viabilității drumurilor în fâșia de ofensivă;
- amenajarea și deservirea punctelor de trecere peste cursurile de apă și alte obstacole importante;

- realizarea măsurilor și lucrărilor genistice necesare introducerii în operație a marilor unități tactice din FAU și rezervă;

- executarea distrugerilor pentru realizarea mobilității forțelor proprii.

c) Misiuni și lucrări genistice specifice contramobilității:

- executarea lucrărilor genistice pentru respingerea contraatacurilor și contraloviturilor executate de către inamic;

- realizarea barajelor de mine antiblindate prin manevra de baraje pe timpul ducerii operației.

d) Misiuni specifice suportului de geniu:

- amenajarea și deservirea punctelor de aprovizionare cu apă;
- consolidarea cu lucrări de apărare și baraje genistice a obiectivelor și aliniamentelor importante cucerite de la inamic;

- asigurarea cu materiale și tehnică de geniu (logistica de geniu).

Factorii care influențează planificarea și organizarea sprijinului genistic în operația ofensivă a D.Mc.:

- caracterul probabil al acțiunilor inamicului, compunerea și posibilitățile structurilor de geniu, gradul de asigurare cu materiale și tehnică de geniu;

- concepția operației ofensive;

- procedeul de trecere la ofensivă;

- condițiile geoclimatice ale zonei de desfășurare a operației;

- timpul, forțele și mijloacele la dispoziție;

- gradul de instruire a forțelor participante;

- capacitatea organizatorică a factorilor de decizie;

- gradul de asigurare cu materiale și tehnică de geniu (logistica de geniu).

Forțele și mijloacele participante la misiunile sprijinului genistic:

- forțele și mijloacele specializate ale grupării de forțe tip divizie;
- subunitățile de geniu puse la dispoziție de eșalonul superior;
- subunități și formațiuni tehnice de geniu puse la dispoziție, la cerere, de alianță în cadrul apărării colective;
- subunități de drumuri și poduri din cadrul Administrației Naționale a Drumurilor (numai pe teritoriul național, pe raza lor de responsabilitate);
- formațiuni de construcții din cadrul S.C. și R.A. care dețin tehnică de construcții de mare randament (numai pe teritoriul național, când operația ofensivă permite).

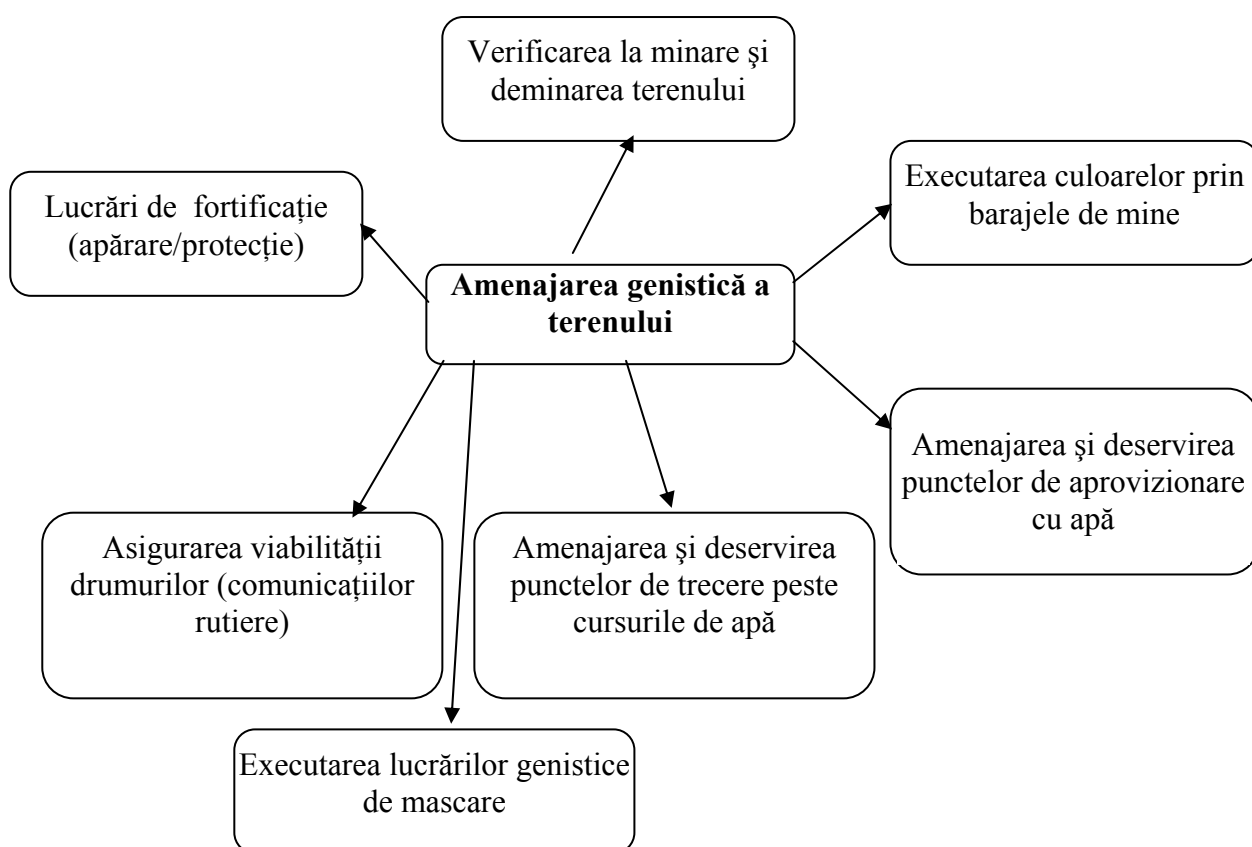

Fig.nr.1 *Amenajarea genistică a terenului – element important în structura ofensivei moderne*

Principalele misiuni ale sprijinului genistic

Verificarea la minarea și deminarea terenului

Barajele de mine antiblindate și alte obstacole AT. neexplozive pot exista pe baza de plecare la ofensivă în următoarele situații:

- au fost realizate anterior de trupele proprii în operația de apărare pentru asigurarea contramobilității;
- plantate de către inamic, când în acțiunile anterioare acesta a ocupat temporar porțiuni de teren (raioane) din actuala bază de plecare la ofensivă;
- realizate de inamic, în special în adâncime prin folosirea mijloacelor rapide de dispersare.

Indiferent de situația operativă, în funcție de cantitatea de baraje antiblindate, timpul la dispoziție, nevoile operative și posibilitățile subunităților de pionieri din compunerea D.Mc., se vor verifica la minare și deminare cu prioritate:

- drumurile de deplasare și de manevră;
- raioanele P.C. ale grupării de forțe (D.Mc.) și ale M.U. tactice de arme întrunite din subordine;
- raioane importante de teren din cadrul bazelor de plecare la ofensivă ale M.U. tactice din F.A.I.;
- raioanele de dispunere a M.U. tactice din F.A.U. sau care trec la ofensivă din mișcare;
- raioanele de dispunere a rezervei și a unităților din F.S.;
- raioanele și pozițiile de tragere ale artileriei terestre și antiaeriene;
- raioanele de dispunere pentru M.U.(U.) și formațiunile de logistică.

Forțe specializate participante la executarea misiunii:

- subunități de cercetare de geniu și drumuri din compunerea D.A.M. (în special pentru cercetarea și deminarea itinerarelor de deplasare);
- subunitățile de pionieri din cadrul D.M.B. ale M.U. tactice și grupării de forțe tip D (condiția - în pregătirea operației ofensive să nu influențeze misiunea pentru care au fost constituite detașamentele mobile de baraje);
- subunitățile de pionieri primite întărire de la eșalonul superior (în funcție de concepția de întrebuințare a acestora);
- subunități de pionieri, drumuri și asigurarea mișcării ale eșalonului superior (pot acționa temporar în fâșia de ofensivă a D.Mc.)

Executarea culoarelor prin barajele de mine antiblindate

Principii de respectat în executarea culoarelor:

- pentru fiecare pluton de infanterie/similare din eșalonul întâi (la contact) se execută câte un culoar;

- în situația când subunitățile de pionieri la dispoziție sunt insuficiente, atunci pentru fiecare companie de infanterie/similare care atacă în eșalonul întâi (F.A.I.) se realizează câte un culoar;

- culoarele prin câmpurile de mine antiblindate proprii (la contact, pe baza de plecare) și ale inamicului se execută pe același ax.

Lățimea culoarelor, de regulă, este:

- pentru subunitățile de infanterie = 6 m;
- pentru subunitățile de tancuri = 9 m;
- lărgirea culoarelor se realizează pe timpul ducerii ofensivei, pe direcțiile importante, lățimea acestora fiind între 12 și 20 m.

Necesarul de culoare se stabilește în funcție de dispozitivul operativ/de luptă adoptat cu respectarea principiilor enumerate.

Procedee de executare a culoarelor: manual, mecanizat și prin explozare.

Procedeul manual – se execută prin câmpurile de mine antiblindate proprii (existente din apărare) cu subunități de pionieri specializate, de regulă în penultima noapte de pregătire a acțiunii militare. Locul culoarelor prin câmpurile de mine proprii se stabilește de către comandanții batalioanelor de infanterie/tancuri care trec la ofensivă.

Procedeul mecanizat – se execută, de regulă, prin barajele de mine antiblindate ale inamicului dispuse în adâncimea apărării. Se execută cu tancurile dragoare având următoarele caracteristici:

- 2 fâșii dragate cu lățimea de 0,73 la 0,81 m;
- un spațiu nedragat între acestea cu lățimea de 2,1 m;
- pentru deminarea spațiului nedragat (2,1 m) se folosesc 0,5 grupe de pionieri;
- nu este recomandabil ca tancurile dragoare să fie folosite prin barajele de mine de la contact.

Procedeul prin explozare – se folosește frecvent pentru executarea culoarelor prin câmpurile de mine inamice amplasate la contact și în adâncimea apărării.

Tipuri de încărcături ce pot fi folosite:

- încărcături alungite reactive din înzestrarea trupelor de tip IAR-3 sau CIARD;
- încărcături de exploziv concentrate sau așezate pe mine.

Încărcăturile alungite reactive, IAR-3 sau CIARD prezintă următoarele avantaje:

- se montează rapid;
- au eficiență maximă și sigură;
- efectele produse asupra minelor sunt imediate.

Realizează culoare cu lățimi de 4-6 m, respectiv 5-6 m, și se folosesc atunci când diferențele de nivel între locul de amplasare/dispunere a acestora și cel al barajelor de mine inamice nu sunt importante sau când terenul este șes.

Procedeu prin explozare cu încercături alungite în tub metalic de 2 m:

- greu de aplicat la contact datorită condițiilor grele de transport și a introducerii în c.m.A.T.;
- încercăturile de exploziv pot fi: simple – efecte 0,5 m; duble – efecte 1,0 – 1,5 m; triple – efecte 2,5 – 3 m.

Determinarea numărului total de încercături pentru un culoar se realizează cu relația:

$$N_c = \frac{L_c}{E_f} \times N_i \times \frac{L_m}{2}, \text{ unde:} \quad (1)$$

N_c – numărul total de complete de încercături alungite în tub metalic de 2 m;

L_c = lățimea culoarului dorit a se realiza în metri;

E_f = efectul încercăturilor alungite folosite;

N_i = numărul de încercături alungite în tub metalic de 2 m pentru un rând, $i = 1, 2, 3$;

L_m = lățimea câmpurilor de mine antiblindate inamice în metri (variază de la 80-120m).

Raportul L_c/E_f indică numărul de rânduri de încercături necesare în funcție de efectul ales (0,5; 1-1,5; 2,5-3 m).

Culoare prin c.m.A.T. inamice se pregătesc în noaptea care precede atacul și se realizează efectiv pe timpul pregătirii de foc a ofensivei, în funcție de structura acesteia.

Serviciul de comenduire și îndrumare la culoare se realizează prin grija subunităților de pionieri – $\frac{1}{2}$ grupe pionieri pentru un culoar.

Asigurarea viabilității drumurilor

Este o misiune foarte importantă, specifică mobilității trupelor în operația ofensivă desfășurată de o grupare de forțe de tip divizie. Structura rețelei de drumuri în ofensiva D.Mc. este foarte complexă, misiunea fiind specifică sprijinului de geniu.

În funcție de spațiul și timpul de realizare, amenajarea și întreținerea drumurilor (asigurarea viabilității) poate fi divizată în 3 (trei) module:

- *modulul nr.1* – vizează drumurile de deplasare a M.U. tactice de arme întrunite și de sprijin pentru realizarea dispozitivului acțional (de ofensivă);
- *modulul nr.2* – cuprinde toate categoriile de drumuri existente și necesar a fi amenajate în structura bazei de plecare la ofensivă (de rocadă, de pătrundere, de deplasare pentru M.U. tactice care trec la ofensiva din mișcare, de manevră, specifice raioanelor de dispunere a P.C. etc.);
- *modulul nr.3* – cuprinde drumurile necesare în ducerea operației ofensive.

Principalele drumuri din modulul nr.3 sunt:

- drumuri de deplasare pentru M.U. tactice din FAI;
- drumuri de deplasare (pătrundere și rocade) specifice M.U. tactice din FAU la introducerea în operație;
- drumuri de pătrundere și rocadă specifice sectoarelor de forțare (când ofensiva se desfășoară cu forțarea cursurilor de apă);
- alte categorii de drumuri în funcție de situația operativă.

Principalele categorii de drumuri pe baza de plecare la ofensivă (structura rețelei de drumuri):

- rocadă de divizie, amplasate pe aliniamentul de dispunere a unităților (subunităților) de logistica din compunerea M.U. tactice existente în F.A.I.;
- câte un drum de pătrundere pentru fiecare M.U. tactică din F.A.I. de la rocada de divizie până la aliniamentul de contact;
- drumuri specifice M.U. tactice care trec la ofensivă din mișcare;
- drumuri de manevră pentru M.U. tactice din F.A.U. și rezervă;
- drumuri de manevră pentru M.U. și unitățile de sprijin.

Forțele și mijloacele participante la amenajarea și întreținerea drumurilor:

- subunitățile de drumuri din cadrul companiilor de geniu ale M.U. tactice din compunerea grupării de forțe tip divizie;
- subunitățile de asigurare a mișcării și de drumuri – poduri din cadrul B.Ge./Bg.Ge. (la dispoziția/compunerea D.Mc.);
- detașamentele de asigurare a mișcării (D.A.M.) constituite la nivelul M.U. tactice tip brigadă și divizie;
- subunități și formațiuni de drumuri din cadrul Administrației Naționale a Drumurilor (pe raza lor de responsabilitate și numai pe teritoriul național).

Valoarea D.A.M. constituite la diferite eșaloane:

- D.A.M./Bg.Mc. (similare) – valoare pluton de drumuri întărit;
- D.A.M./D.Mc. – valoare companie de asigurarea mișcării sau companie drumuri și poduri întărite, ambele din organica B.Ge.

D.A.M./D.Mc. poate fi constituit din Cp. Asig. Mișcării întărită cu subunități de cercetare de geniu, apărare NBC etc. și într-o variantă modernă poate avea următoarea structură:

- grup de cercetare și înlăturare a barajelor;
- grup pentru asigurarea mișcării;
- grup pentru refacerea podurilor;
- grup de sprijin logistic.

Amenajarea și deservirea punctelor de trecere peste cursurile de apă și alte obstacole

Trecerile peste cursurile de apă pot fi:

- **permanente**, constituite din timp de pace (lemn, metal, beton);
- **de campanie**, amenajate în scopuri și pentru nevoile impuse de acțiunile militare.

La campanie, amenajarea și întreținerea/deservirea punctelor de trecere peste cursurile de apă se realizează, de regulă, cu: subunități de pontonieri; subunități de drumuri și poduri și subunități de treceri desant.

Variante constructive a trecerilor peste cursurile de apă:

- poduri pe suporti ficși cu suprastructură metalică din completul de pod. P.J.M.-72, de 40 și 60 tf.;
- poduri pe pontoane din completele de parc. P.R.-71 cu forța de suport cuprinsă între 40 (60) și 80 tf.;
- portite de transport cu capacități portante cuprinse între 20 și 150 tf. din parcurile de pod PR-71;
- treceri temporare (mobile) de diferite capacități, dar cu lungimi mici (18-35 m) realizate cu aportul podurilor de asalt pe tanc și de însoțire.

Podurile pe suporti ficși cu suprastructură metalică PJM-72 se realizează, de regulă, în scopul dublării trecerilor permanente sau pe pontoane distruse de inamic și/sau pentru disponibilizarea parcurilor de pod PR-71 pentru alte misiuni specifice subunităților de pontonieri.

- ritm de construcție la campanie 8-20 ml/oră;
- ritm mediu de construcție 12-15 ml/oră.

Podurile pe pontoane se realizează din completele de parc P.R.-71 din înzestrarea subunităților de pontonieri, sunt principalele treceri la campanie, în special pentru: timpul scurt de construcție; forța de suport mare (40-80 tf.); capacitate de trecere/debite orare mari; mobilitate (fiabilitate) mare.

Variante constructive:

- cu o cale de circulație, 40/60 tf. din pontoane simple sau alternante (la 4 pontoane simple, unul dublu);
- cu 3 (trei) căi de circulație, 80 tf. din pontoane duble.

Principalele caracteristici ale podurilor din P.R.-71

Tabel nr. 1

Caracteristici principale pentru podurile din parcul PR-71			Tipuri de pod		
			Pontoane simple	Pontoane alternante	Pontoane duble
Forța de suport (tf)			40	40-60	80
Viteza curentului (m/s)			sub 1,5 m/s	1,5-2 m/s	sub 3 m/s
Sarcina maximă (tf)	Pe șenile		40 tf	40 tf	60 tf
	Pe roți		7 tf/osie		
Viteza maximă de circulație vehicule (km/h)	Pe roți		25	25	25
	Pe șenile	sarcini 40 tf	10	10	15
		sarcini 60 tf	-	-	10
Distanță minimă între vehicule (m)	Autovehicule		15	15	15
	Tancuri (șenilate)		30	30	30

Relații de calcul pentru determinarea numărului de pontoane:

a) *pentru podurile din pontoane simple:*

$$N_1 = \frac{L-12}{2,3} \quad (2)$$

b) *pentru poduri din pontoane alternante:*

$$N_2 = N_1 + \frac{N_1}{5} \quad (3)$$

c) *pentru poduri din pontoane duble:*

$$N_3 = \frac{L-12}{2,3} \times 2 \text{ sau } N_3 = 2 N_1 \quad \text{unde:} \quad (4)$$

N_1, N_2, N_3 = numărul necesar de pontoane;

L = lățimea cursului de apă în metri;

2, 3 = lățimea unui ponton.

Tipuri de porțițe ce se pot construi din parcul P.R.-71

- porțița de 20 tf scurtă din 5 pontoane simple;
- porțița de 20 tf din 9 pontoane simple;
- porțița de 40 (60) tf din 6 pontoane duble;
- porțița de 80 tf din 9 pontoane duble;
- porțița de 120 tf din 10 pontoane duble;
- porțița de 150 tf din 13 pontoane duble.

Executarea mecanizată a lucrărilor de fortificație pe baza de plecare la ofensivă

Structura lucrărilor de fortificație pe baza de plecare la ofensivă:

- bazele de plecare la ofensivă a M.U. tactice de arme întrunite din F.A.I.;
- raioanele de dispunere ale M.U. tactice din F.A.U. sau care trec la ofensivă din mișcare;
- raioane de dispunere (de bază și rezervă) pentru rezerva diviziei;
- poziții de tragere cu amplasamente pentru unitățile/subunitățile de tancuri;
- raioane/locuri de dispunere a P.C. pentru M.U. tactice și la nivelul D.Mc.;
- raioane și poziții de tragere pentru marile unități și unitățile de artilerie și artilerie antiaeriană;
- raioane de dispunere și alinamente de desfășurare (intervenție) pentru unitățile din F.S.;
- raioane de dispunere pentru M.U./U și formațiunile de logistică;
- raioane de dispunere de unități și P.C. false;
- terenuri pentru aterizare/decolare elicoptere etc.

Executarea lucrărilor genistice la P.C. - D.Mc.

Principalele tipuri de lucrări genistice la P.C.:

- adăposturi pentru asigurarea condițiilor de lucru și odihnă (comandant, locțiitor, șef stat major, compartimentele G.1/G.6);
- lucrări de adăpostire pentru protecția personalului auxiliar și de deservire;
- adăposturi pentru tehnică (mașini ușoare, autocamioane, mașini de luptă pentru infanterie, mașini speciale, tehnica de transmisiuni etc.);
- tranșee și șanțuri de comunicație destinate legăturii între grupurile de lucrări/module;
- amplasamente de tragere, șanțuri de tragere și alte lucrări de apărare și protecție destinate subunităților care asigură paza și apărarea P.C.;
- drumuri de intrare-ieșire și de deplasare în raionul P.C.;
- terenuri de aterizare/decolare elicoptere;
- lucrări genistice de mascare;
- puncte de aprovizionare cu apă etc.

Adăposturile destinate protecției personalului de comandă și auxiliar din cadrul punctelor de comandă precum și cele specifice tehnicii de luptă, vor fi grupate pe module în funcție de importanța și funcționalitatea acestora, legătura între module fiind realizată prin tranșee și șanțuri de comunicație.

În concluzie, sprijinul genistic în operația ofensivă, desfășurată de o grupare de forțe de tip divizie este foarte complex, cu misiuni multiple ce necesită un volum mare de lucrări, forțe specializate de geniu pentru realizarea acestora, precum și un consum diversificat de materiale de geniu și construcții. Principalele misiuni ale sprijinului genistic în operația ofensivă a D.Mc. sunt grupate pe cele trei funcții importante ale genului de luptă, specifice armatelor partenere, membre N.A.T.O., respectiv: protecție (supraviețuire), mobilitate și contramobilitate.

SPRIJINUL DE GENIU ÎN APĂRAREA Bg.Mc.

**Gl.bg. (r) prof.univ.dr. Petre GRECU
Mr.ing.drd. Sorin FLOREA**

The paper essentially presents the main mission of engineer support in defense operation of the Mechanized Brigade. The presented engineer missions are rallied into three fight engineer functions, specific to the engineer troupe doctrine in NATO, namely: protection/survival, mobility and counter- mobility.

Probleme generale

În operația de apărare desfășurată de Bg.Mc., sprijinul de geniu prin scopurile și obiectivele urmărite trebuie să asigure: pregătirea și desfășurarea acțiunilor militare în condiții de maximă protecție și siguranță; mobilitatea necesară forțelor luptătoare și de sprijin; contramobilitatea maximă pe direcțiile și în raioanele stabilite prin concepția operației (luptei); condițiile maxime de protecție și mobilitate pentru ripostele ofensive ale apărării (contraatacuri).

Pentru o mai bună corelare și asigurare a compatibilității necesare cu trupele de geniu din armatele partenere, membre NATO, apreciem că misiunile sprijinului genistic trebuie grupate pe cele 3 (trei) funcții importante ale genului de luptă, respectiv: protecție, mobilitate și contramobilitate.

În cadrul protecției/supraviețuirii și menținerii capacității de luptă a M.U. tactice tip brigadă sunt integrate următoarele misiuni genistice: cercetarea de geniu a inamicului și terenului; executarea mecanizată a lucrărilor de fortificație; executarea lucrărilor de adăpostire și protecție specifice punctelor de comandă; asigurarea cu energie electrică și iluminarea P.C.; executarea lucrărilor și măsurilor genistice de mascare; exploatarea și prelucrarea materialului lemnos; amenajarea și deservirea punctelor de aprovizionare cu apă; participarea la înlăturarea efectelor întrebuințării de către inamic a ADMNBC și a mijloacelor incendiare.

Mobilitatea, foarte importantă în operația de apărare desfășurată de Bg.Mc. vizează următoarele misiuni: amenajarea și întreținerea drumurilor (asigurarea viabilității căilor de comunicație rutiere); amenajarea și deservirea trecerilor peste cursurile de apă și diferite obstacole; executarea culoarelor,

verificarea la minare, deminarea terenului și obiectivelor pe timpul desfășurării contraatacurilor.

Contramobilitatea, se planifică și se organizează în corelație directă cu mobilitatea trupelor și integrează în structură următoarele misiuni genistice: executarea barajelor de mine antiblindate, a lucrărilor de distrugere și a barajelor de fortificație neexplozive antitanc; planificarea și realizarea manevrei de baraje în ducerea operației de apărare desfășurată de marea unitate tactică tip brigadă.

Amenajarea genistică a terenului are o contribuție majoră la stabilitatea și fermitatea apărării moderne și are dublă funcționalitate:

- element important al apărării moderne;
- pivot al componentei genistice (protecției genistice).

Domeniile de manifestare ale amenajării genistice a terenului sunt:

a. lucrări de fortificație pentru protecție și apărare (pentru dispozitivul de luptă; specifice sistemului de lovire; pentru protecția și buna funcționalitate a punctelor de comandă);

b. baraje genistice și lucrări de distrugere (baraje de mine antiblindate; baraje de fortificație A.T. neexplozive; lucrări de distrugeri);

c. lucrări de drumuri, poduri și treceri peste cursurile de apă și alte obstacole importante;

d. lucrări și măsuri genistice de mascare;

e. amenajarea și deservirea punctelor de aprovizionare cu apă;

f. lucrări de adaptare a obstacolelor, obiectivelor importante și localităților la cerințele apărării moderne;

g. executarea culoarelor de mobilitate și verificarea la minare a unor obiective pe timpul executării contraatacurilor.

La executarea lucrărilor specifice amenajării genistice a terenului participă următoarele forțe și mijloace: subunitățile și unitățile de toate armele; subunitățile (unitățile) de geniu organice și cele primite în sprijin (întăriri); forțele și mijloacele din sistemul teritorial în conformitate cu legislația în vigoare.

Din lipsă de spațiu, vom aborda în continuare misiunile de bază care asigură consistență sprijinului de geniu în operația (lupta) de apărare a Bg.Mc.

Executarea mecanizată a lucrărilor de fortificație

Subunitățile de geniu specializate (organice și primite în sprijin) participă la realizarea mecanizată a lucrărilor de fortificație pentru apărare și protecție în funcție de concepția operației, de gradul de amenajare genistică, de caracteristicile terenului, timpul, forțele și de mijloacele la dispoziție etc.

Apărarea în zonă (pe poziții) poate beneficia de 2-3 poziții de apărare discontinue realizate în 2 (două) variante:

- poziții de apărare pe tranșee de companie (porțiuni continue de 1500 m și intervale de 500-700 m);
- poziții de apărare pe tranșee de pluton (porțiuni continue de 500 m și intervale de 200-300 m).

De asemenea, în structura lucrărilor de fortificație mai pot fi integrate: poziții în bretelă; amplasamente de tragere pentru tancuri; lucrări genistice specifice protecției P.C. etc.

În *apărarea mobilă*, structura lucrărilor de fortificație poate cuprinde: poziții de apărare discontinue amplasate pe umerii apărării; puncte de sprijin de companie și pluton amplasate la contact și în adâncime, în funcție de concepția luptei; poziții în bretelă pentru limitarea pătrunderii și executarea ripostelor ofensive executate de forțele din F.A.U.; poziții de apărare pentru oprirea forțelor inamicului (pe aliniamentul de declanșare a ripostelor ofensive); lucrări genistice necesare amenajării P.C. etc.

Pentru determinarea necesarului de tranșee în kilometri și a posibilităților de lucru se folosesc următoarele relații de calcul:

a. Stabilirea necesarului de tranșee în kilometri:

$$N_i = F_i \times N_{pi} \times N_{ti} \times C_s \times C_c, \quad (1)$$

unde:

N_i = necesarul de tranșee în km;

N_{pi} = numărul de poziții de apărare planificate;

N_{ti} = numărul tranșeele ce se vor executa în cadrul pozițiilor;

C_s = coeficient de sinuozitate cu valori cuprinse între 1,3 ÷ 1,5;

C_c = coeficient de continuitate (0,68 ÷ 0,75 pentru porțiuni continue de 1500 m și 0,62 ÷ 0,71 pentru porțiuni continue de 500 m).

b. Stabilirea posibilităților de realizare a tranșeele:

$$P_i = f_i(m_i) \times t_i \times n_i \times a_i, \quad (2)$$

unde:

P_i = suma posibilităților de realizare a tranșeele în km, într-o zi de luptă de către forțele și mijloacele la dispoziție $f_i(m_i)$;

f_i, m_i = forțele și mijloacele de săpat la dispoziție;

t_i = timpul de lucru exprimat în zile echivalente (10 ore);

n_i = normele de lucru pentru mijloacele de săpat la dispoziție exprimate în km /tranșee;

a_i = coeficient de reducere a normelor de lucru în funcție de condițiile de teren și starea vremii (poate varia între 1,0 și 0,5/terenuri foarte grele, munte etc.).

c. Determinarea timpului de lucru în zile:

$$T_1 = \frac{N_i(km)}{P_i(f_i, m_i)/zi}, \quad (3)$$

unde:

T_1 = timpul de lucru necesar pentru executarea lucrărilor exprimat în zile;

N_i = conform semnificației de la formula nr. 1;

$P_i(f_i, m_i)$ = conform semnificației de la formula nr. 2.

Executarea lucrărilor genistice la punctele de comandă

Punctele de comandă ale Bg.Mc. în operația de apărare se pot dispune în localități sau în afara acestora, în terenuri bine alese. Când se dispun în afara localităților, raioanele destinate a fi ocupate de punctele de comandă trebuie să îndeplinească următoarele condiții: să asigure locații sigure de adăpostire și protecție, conducere permanentă, posibilități de lucru și odihnă optime pentru toate categoriile de personal; să ofere condiții optime de observare, siguranță și mascare; să dispună de drumuri (căi de comunicație rutiere) de acces și în interiorul raionului (locului); să asigure accesul la o sursă importantă de apă; să asigure condiții bune de mascare (naturale); să permită realizarea mecanizată a lucrărilor genistice etc.

Lucrările genistice din cadrul P.C. Bg.Mc. se grupează, de regulă, pe module, o variantă fiind prezentată în tabelul 1.

Lucrări genistice la P.C. Bg.Mc.

Tabelul 1

Nr. modul	Destinația modulului	Lucrări genistice ce se execută
M1	Pentru protecția comandamentului (comandant, locțiitor, șef stat major, compartimentele S1 la S6)	- adăposturi de tip îngropat (ATI) din placaj, mase plastice armate, beton, lemn; - adăposturi sub parapet din bile, lemn, panouri curbate, placaj; - tranșee și șanțuri de comunicație; - lucrări genistice de mascare.
M2	Pentru protecția personalului auxiliar și deservire	- adăposturi sub parapet și șanțuri adăpost acoperite; - șanțuri de comunicație între lucrări; - lucrări genistice de mascare.
M3	Adăposturi pentru tehnica de luptă (auxiliară) și de comunicații (transmisiuni și informatică)	- gropi adăpost pentru autoturisme, autocamioane, autobuze de stat major, M.L.I. și puncte de comandă mobile; - adăposturi pentru mașini speciale (transmisiuni și informatică); - rampe de intrare și ieșire; - lucrări genistice de mascare.

Nr. modul	Destinația modului	Lucrări genistice ce se execută
M4	Lucrări genistice destinate subunităților care asigură paza, apărarea și siguranța P.C.	- amplasamente și platforme de tragere; - porțiuni de poziții de apărare și circulare; - șanțuri de tragere și locașe individuale; - baraje de fortificație A.T. neexplozive; - lucrări genistice de mascare.
M5	Lucrări genistice specifice mobilității P.C.	- drumuri de intrare-ieșire (acces); - drumuri de deplasare în interior; - lucrări genistice pentru mascarea deplasării; - alte lucrări genistice necesare.
M6	Alte categorii de lucrări genistice specifice P.C.	- puncte de aprovizionare cu apă; - terenuri de aterizare pentru elicoptere; - lucrări genistice de mascare; - alte lucrări genistice complementare.

Executarea barajelor genistice și a lucrărilor de distrugeri

În conformitate cu prevederile NATO, barajele genistice se împart în trei mari categorii:

a. Baraje orientate în funcție de teren:

- se bazează pe analiza minuțioasă a terenului;
- se planifică pe termen lung și se prevăd în planuri și concepția comandantului;
- conțin câmpuri de mine și obstacole realizate prin demolări sau construcții, fiind o combinație eficientă a barajelor genistice active cu cele pasive;
- constituie baza sistemului de baraje.

b. Baraje orientate în funcție de situație:

- întărirea pozițiilor de apărare existente;
- blocarea zonelor în care nu sunt constituite baraje;
- reducerea capacității de manevră a inamicului;
- protejarea flancurilor și contracararea rapidă a acțiunilor inamicului etc.

c. Baraje orientate spre țintă:

- au componente moderne de ultimă generație;
- se realizează rapid și cu eficiență maximă;
- atacă țintele importante (tancuri, transportoare amfibii blindate, P.C., unități de artilerie și rachete);
- au mare avantaj că atacă direct ținta cu efecte maxime.

În concepția noastră, sistemul de baraje genistice este structurat pe 3 (trei) componente: subsistemul barajelor de mine antiblindate; subsistemul lucrărilor de distrugeri; subsistemul barajelor de fortificație A.T. neexplozive.

Subsistemul barajelor de mine antiblindate reprezintă componenta de bază a acestei misiuni importante, specifice contramobilității, fiind reprezentat prin următoarele elemente importante: câmpul de mine, aliniamentul de baraje, centura de baraje și zona de baraje.

Câmpul de mine este reprezentat prin densitatea de minare “d” exprimată prin relația:

$$d = \frac{M}{F(ml)}, \quad (4)$$

unde:

N = numărul total de mine plantate;

F = frontul câmpului de mine exprimat în metri liniari.

Celelalte elemente ale sistemului de baraje antiblindate sunt reprezentate prin densitatea de baraje “D”, exprimată prin relația:

$$D = \frac{N}{10^3 F(km)}, \quad (5)$$

unde:

F = frontul elementului de baraje exprimat în km.

Subsistemul lucrărilor de distrugeri

Distrugerile realizate de către inamic în fâșia de apărare a Bg.Mc. se împart în 3 (trei) mari categorii:

a. *minime* – varientarea sau înlăturarea lor se poate face în câteva ore;

b. *medii* – timpul de varientare sau înlăturare depășește o zi de luptă;

c. *maxime* – varientarea nu este posibilă și obligă pe inamic să-și schimbe direcția de acțiune.

Pentru realizarea distrugerilor, Bg.Mc. în apărare organizează detașament de distrugeri care, de regulă, are valoarea de pluton de pionieri întărit și poate acționa zonal sau pe direcții.

În apărare, detașamentul de distrugeri (D.D.) acționează, de regulă, pe direcția principală de interzis pregătind pentru distrugere obiectivele importante de pe o comunicație rutieră pe care inamicul ar putea acționa în forță cu tancuri și blindate.

Subsistemul barajelor de fortificație A.T. neexplozive contribuie alături de celelalte subsisteme prezentate la asigurarea unei contramobilități eficiente în fâșia de apărare a Bg.Mc. Subsistemul barajelor de fortificație A.T. se compune din: șanțurile antitanc, escarpele, contraescarpele, capcanele antitanc, abatizele antitanc, barierele, colțurile antitanc, aricii metalici, baricadele etc.

Amenajarea și întreținerea drumurilor

În opinia noastră, amenajarea și întreținerea drumurilor este vitală pentru asigurarea mobilității forțelor luptătoare și de sprijin din compunerea Bg.Mc.

Amenajarea și întreținerea drumurilor împreună cu asigurarea trecerii forțelor proprii peste cursurile de apă și alte obstacole contribuie decisiv la realizarea unei mari mobilități, ambele misiuni fiind într-o interdependență permanentă și necesită un consum apreciabil de mijloace tehnice și materiale de toate categoriile pentru executarea lucrărilor genistice specifice.

Amenajarea și întreținerea drumurilor și a trecerilor peste cursurile de apă și alte obstacole în operația de apărare desfășurată de Bg.Mc. vizează următoarele scopuri: asigurarea deplasării rapide și în siguranță a unităților tactice de arme întrunite și tancuri din compunere și a celor de sprijin, din raioanele de dispunere/concentrare în fâșia de apărare ordonată; executarea eficientă a manevrei de forțe și mijloace pentru realizarea dispozitivului de apărare (luptă); executarea rapidă a manevrei în ducerea operației de apărare; asigurarea deplasării unităților de arme întrunite și tancuri pentru executarea ripostelor ofensive ale apărării (contraatacurilor); aprovizionarea trupelor cu muniții, C.L. și materiale de resortul logisticii etc.

În operația de apărare desfășurată de Bg.Mc., pentru deplasarea și manevra trupelor se folosesc, se amenajează și se întrețin, de regulă, drumurile existente (proiectate și executate din timp de pace), concomitent cu realizarea de noi drumuri în funcție de nevoile operative (tactice), începând cu drumurile de coloană până la cele cu capacitatea de 40 și 60 tf.

Principalele categorii de drumuri ce se amenajează și se întrețin în fâșia de apărare a Bg.Mc. se împart, în opinia noastră, în patru mari categorii, respectiv: drumuri de rocadă; drumuri de pătrundere; de manevră, de aprovizionare și evacuare.

Din această perspectivă, principalele categorii de drumuri din fâșia de apărare a Bg.Mc., în opinia noastră sunt:

- rocada nr. 1 de brigadă amplasată, de regulă, între gruparea de angajare și rezerva de brigadă;
- rocada nr. 2 de brigadă amplasată pe aliniamentul de dispunere al subunităților de logistică ale batalioanelor din F.A.I.;
- câte un drum de pătrundere pentru fiecare batalion din cadrul F.A.I. ale brigăzii, de la rocada a doua de brigadă până la rocada de batalion;
- câte 1-2 drumuri de deplasare pentru batalioanele din F.A.U. și rezerva brigăzii din raioanele de dispunere (apărare) până la aliniamentul de contraatac.

Amenajarea și întreținerea punctelor de trecere peste cursurile de apă și alte obstacole importante se realizează, de regulă, de către subunitățile de pontonieri și cele de drumuri și poduri din organica marii unități de geniu. Variantele constructive a trecerii trupelor peste cursurile de apă și alte obstacole importante sunt, de regulă, următoarele:

- poduri pe suporti ficiși cu suprastructură metalică de 40 și 60 tf;
- poduri din completele de parc de pod PR-71, cu forța de suport cuprinsă între 40 și 80 tf;
- porțițe de transport cu capacitate portante cuprinse între 20 și 150 tf din parcurile de pod PR-71;
- treceri temporare de diferite capacități, dar cu lungimi mici (sub 20 m) realizate cu aportul podurilor de asalt pe tanc și de însoțire (mobile) pe autocamioane.

În concluzie, misiunile principale ale sprijinului de geniu în apărarea Bg.Mc. asigură principalele obiective necesare protecției (menținerii capacității de luptă), mobilității și contramobilității, funcții fundamentale, specifice Doctrinei trupelor de geniu în NATO.

UNELE ABORDĂRI ALE SISTEMULUI LOGISTIC DE RĂSPUNS INTERACTIV/DINAMIC ÎN CONFLICTELE VIITORULUI

Lt.col.conf.univ.dr. Gheorghe MINCULETE
Lt.col.drd. Tiberiu BUCEAC

Logistics management is the integrated management of the functions required to acquire, store, transport, and maintain the materiel necessary to support combat forces. The task of the military logistician is to establish the appropriate balance among these functions to achieve the required level of operational support while consuming the least amount of resources. Future logistics concepts will evolve primarily from recognition of new environments, technologies, and processes.

Generalități

Potrivit aprecierii specialiștilor, operațiile logistice ale viitorului vor fi purtate într-un mod integrat, flexibil și continuu, direct de la agentul economic la luptător, acest sistem urmând să guverneze deciziile logistice și strategia acțiunilor militare, ambele fiind denumite generic *sistemul logistic de răspuns interactiv/dinamic (dynamic response logistics)*¹.

Transformările globale în domeniul militar evidențiază faptul că logistica împreună cu strategia și tactica vor continua să definească și pe viitor procesul decizional și de planificare a acțiunilor militare. Pentru îndeplinirea obiectivelor strategice și operaționale, comandanții vor continua să dețină „responsabilitatea privind constituirea, sprijinul și angajarea forțelor luptătoare”. Așadar este evident faptul că logistica va juca un rol major în actul de comandă prin „crearea și sprijinul sistemelor de armamente și forțe ce vor fi angajate la nivel tactic pentru atingerea obiectivelor strategice”.

Potrivit aprecierii logisticienilor americani, utilizarea de piese de schimb și echipamente de înaltă tehnologie va reduce considerabil proverbiala “amprentă” a logisticii asupra operațiilor și va contribui la descreșterea timpului de reacție. Containerele cu utilizări multiple, în care două sau mai

¹ LTC Aundre F. Piggee, *USAWC Strategy research project, transformation – revolution in military logistics*, U.S. Army, 09 April 2002.

multe produse sunt ambalate combinat, va reduce necesitatea de a utiliza capacități de transport suplimentare. Sistemul de Livrare în Teatrul de Operații (The Battlefield Delivery System - BDS) utilizând containere de transport standard, va conduce la apariția unui sistem de transport mult mai flexibil, produsele fiind livrate direct de la agentul comercial către teatrul de operații².

Conceptul „avionului container” va conduce la creșterea flexibilității BDS, asigurându-se astfel mărirea posibilităților de reacție a bazei logistice, cockpit-ul avionului devenind un centru de comandă și control. Stația Mobilă de Reparații (Mobile Asset Repair Station - MARS) va fi în măsură să execute reparații și întrețineri ale diferitelor componente direct în teatrul de operații utilizând facilități mobile și elemente de robotică deplin integrate unui sistem care, la rândul său, va fi interconectat cu un agent economic prestator de servicii³.

Așa cum sublinia Douglas Menarchik, logistica influențează strategia militară, strategia militară influențează marea strategie, iar marea strategie influențează deciziile politice. Din acest punct de vedere este important pentru politica de securitate a SUA, de după războiul rece, precum și pentru leadership-ul american să asigure o susținere adecvată a forțelor sale. SUA și comunitatea internațională va acorda o atenție crescândă infrastructurii logistice, doctrinei în domeniu și efectelor pe care acestea le au asupra strategiei, tacticii și deciziilor politice⁴.

O misiune actuală o reprezintă descreșterea „volumului” logisticii în economia acțiunilor militare și reducerea lungimii fluxului aprovizionărilor în teatrele de operații. Acest lucru este relativ ușor de statuat, dar mult mai greu de îndeplinit. Provocarea cea mai mare pentru logisticienii anului 2025 o va constitui asigurarea unui sistem logistic agil, interactiv în măsură să sprijine eficient și eficace operațiile militare. Acest sistem a fost definit ca sistemul logistic de răspuns dinamic. O cerință critică a oricărui sistem logistic este aceea că acesta trebuie să aibă aceiași parametri și în timp de război și în timp de pace⁵.

Managementul logistic este managementul integrat al funcțiilor privind achiziția, depozitarea, transportul și mentenanța materialelor necesare sprijinului forțelor combatante. După cum sublinia B.S. Blanchard, misiunea ofițerului de logistică o reprezintă stabilirea unei balanțe optime între aceste funcții pentru a se asigura atingerea nivelului necesar de sprijin logistic odată cu consumarea unui nivel minim de resurse.

² *Operational sense and respond logistics: co-evolution of an adaptive enterprise capability*, Concept Document, Office of Force Transformation, U.S. Army, 17 November 2003.

³ PNNL Breakthroughs Magazine Fall 2003 Special Report.htm.

⁴ Bobby Chin, *Sense-and-respond logistics evolving to predict-and-preempt logistics*, U.S. Army, May, 2005.

⁵ Dr. Craig M. Brandt and collective, *Dynamic Response Logistics: Changing Environments, Technologies, And Processes*, Air Force 2025.

Necesitatea creșterii productivității generale într-un mediu cu resurse din ce în ce mai limitate a determinat punerea accentului pe aspectele privind creșterea ciclului de viață a produselor, în acest context logistica asumându-și un rol major în domeniile cercetării, proiectării, producției și menținerii performanțelor echipamentelor pe timpul utilizării acestora în operații.

Potrivit aprecierii cercetătorilor americani, misiunile forțelor aeriene și cerințele specifice de sprijin logistic se vor schimba cu siguranță în următorii 30 de ani. În timp ce viitorul rămâne incert, anumite tendințe par să se contureze ca cele mai probabile în dezvoltarea viitoare a misiunilor și nevoilor de sprijin logistic:

- operații mult mai variate, purtate la nivel regional;
- posibilitatea desfășurării simultan a mai multor operații;
- creșterea privatizării și externalizarea unor activități;
- creșterea ponderii operațiilor integrate de tip joint între forțe aparținând trupelor terestre, aviației, marinei și corpului pușcașilor marini.

Logisticienii militari vor putea face față provocărilor prin implementarea unor procese și procedee revoluționare care îi vor sprijini în atingerea nivelului de suport logistic necesar.

Mediul, tehnologia și schimbările procedurilor au permis logisticienilor să mărească în mod considerabil sprijinul logistic odată cu reducerea dramatică a costurilor. De exemplu, modificarea modurilor de transport în anii 1970 și 1980 a permis atingerea unui nivel superior în privința serviciilor oferite clienților prin utilizarea așa-zisului comerț cu circuit închis și constituirea stocurilor de siguranță pentru executarea unor transporturi mai rapide, mai economic și mult mai fezabile. Schimbările tehnologice și managementul informațional au condus la gestionarea superioară a informațiilor prin crearea unor baze de date și posibilitatea anticipării mult mai rapide a nevoilor clienților. Schimbarea procedurilor a condus, de asemenea, la reducerea ciclului și a timpului necesar efectuării reparațiilor, reducerea sau eliminarea unor activități intermediare și a permis concentrarea eforturilor spre acele acțiuni cu adevărat valoroase pentru client.

Mediul, tehnologia și schimbările procedurilor vor continua să acționeze ca un element major de influență în domeniul logisticii. Mediul va determina schimbarea practicilor logisticii prin schimbarea misiunilor forțelor, disponibilitatea resurselor și practica de afaceri propriu-zisă. Schimbările tehnologice și îmbunătățirea managementului informațional vor permite logisticienilor scurtarea procesului decizional și rezolvarea problemelor în timp record. Schimbarea procedurilor va determina constituirea unui flux de materiale și echipamente mult mai flexibil direct de la surse la consumator. Viitoarea structură a logisticii va fi dominată de sistemul

"pull" (aprovizionarea în funcție de consumul real) care va înlocui actualul sistem "push" (aprovizionare pe baza estimărilor și a normelor de consum).

Toate aceste schimbări vor afecta în mod decisiv activitățile desfășurate de structurile logistice pentru asigurarea suportului necesar atingerii obiectivelor strategice și tactice ale războiului. Așa cum preciza James Huston în lucrarea sa din 1966 „The Sinews of War”, "nu este posibilă nici o angajare la nivel strategic mondial fără a dispune de o logistică pe măsură". Dr. Paul G. Kaminski, subsecretarul de stat al apărării pentru achiziții și tehnologie al SUA sublinia, "Ceea ce avem noi nevoie este viziunea, conducerea, hotărârea și angajarea totală atât a luptătorilor, cât și a logisticienilor, cercetătorilor și industriei"⁶.

Binomul stimul-reacție/răspuns în domeniul logistic

Conceptul stimul-reacție (S&RL) în domeniul logisticii este principalul trend al logisticii viitorului. Acest concept integrează operațiile propriu-zise, informațiile și logistica cu scopul principal de a gestiona evenimentele în timp real.

Principalul obiectiv al conceptului este de a maximiza pregătirea și eficiența logisticii trupelor. S&RL presupune existența unei rețele centrale de antreprize și statuează colaborarea între și în cadrul unei comunități de interese. Al doilea obiectiv al conceptului este facilitarea acțiunilor logisticienilor de a observa, orienta, decide și acționa mult mai repede. Îmbunătățirea ciclului decizional logistic permite acordarea unui sprijin logistic oportun. Prin integrarea *măsurilor proactive* de urmărire a consumurilor, utilizarea platformelor automatizate, a tehnologiei informației și a unor reguli economice flexibile, logisticienii vor fi în măsură să asigure sprijinul logistic cerut de realitățile teatrelor de operații ale secolului XXI⁷.

Totodată specialiștii subliniază necesitatea capacităților logistice de a asigura sprijinul forțelor întrunite ale viitorului, care vor fi deplin integrate, expediționare, descentralizate, adaptabile, superioare din punct de vedere decizional și cu o capacitate letală crescută.

Sistemul logistic al viitorului va fi caracterizat de utilizarea rețelilor/bazelor de date centrale, anticipație, răspuns prompt la cerințe, performanță crescută și o viziune întrunită asupra producției și consumului. Ideea centrală a logisticii va fi aceea de a constitui suficiente capacități pentru desfășurarea trupelor, exercitarea controlului fluxului logistic de la un capăt la altul și asigurarea unui grad de siguranță pentru comandantul forței întrunite

⁶ Dr. Craig M. Brandt and collective, *Op. cit.*

⁷ *Operational sense and respond logistics: co-evolution of an adaptaptive enterprise capability*, Concept Document, Office of Force Transformation, U.S. Army, 17 November 2003.

prin care să se garanteze că trupele vor primi sprijinul adecvat, în locul, la timpul și în cantitățile necesare pe tot timpul ducerii operațiilor.

Teoreticienii și practicienii militari evidențiază faptul că structurile logistice ale forțelor NATO trebuie să se transforme în așa fel încât să fie în măsură să corespundă nevoilor actuale ale forțelor combatante, în același timp trebuind să se adapteze pentru viitoarele sisteme combatante.

Conceptul stimul-reacție (S&RL) se va concentra pe intenția comandanților, creșterea vitezei de reacție și a calității efectelor, permițând astfel armatei să desfășoare operații complexe într-un mediu dinamic.

S&RL permite aprovizionarea forțelor în timp util cu echipamente și materiale care să asigure un înalt grad de operativitate, ceea ce conduce la creșterea vizibilității, conectivității, interoperabilității și integrării logisticii, eliminând astfel posibilitatea apariției unor întreruperi în aprovizionare. Creșterea disponibilității echipamentelor, conectivitatea și standardizarea bazelor de date, corelate cu operațiile, informațiile și logistica de execuție în timp real, furnizează o imagine dinamică a teatrelor de operații ale viitorului⁸.

O latură mult mai evidentă a acestui concept o reprezintă utilizarea tehnologiilor cognitive pentru a transmite informațiile tuturor celor interesați. Utilizând platformele de date, un agent inteligent poate folosi experiența anterioară, compila informațiile și resursele deținute într-un sistem unitar capabil să asigure o aprovizionare, distribuție și mentenanță proactivă până la nivel luptător. Acest mediu colaborativ și integrat, bazat pe reguli economice flexibile, măsuri eficiente și analiză în timp real va determina cele două elemente de bază ale binomului stimul-reacție (S&RL) – viteza răspunsului și calitatea efectelor⁹.

Prin aplicarea principiilor *conceptului stimul-reacție*, logistica secolului XXI va fi caracterizată de platforme capabile să prevadă și să raporteze automat orice disfuncționalitate pentru a permite intervenția oportună; suportul logistic către unități va fi furnizat pe baza factorilor de consum și a nevoilor reale; vizibilitatea și controlul asupra fluxurilor logistice va permite crearea unei rețele de distribuție mult mai agile și oportune¹⁰.

Managementul integrat al aprovizionării

Institutul de Tehnologie din Massachusetts definește Managementul integrat al aprovizionării (integrated supply chain management - ISCM) ca un proces integrat, orientat către procurarea, producerea și livrarea produselor și serviciilor către client. În acest context, ISCM include furnizorii, clienții și fluxul informațional intern¹¹.

⁸ Bobby Chin, *Op. cit.*

⁹ LTC Aundre F. Piggee, *Op. cit.*

¹⁰ Bobby Chin, *Op. cit.*

¹¹ Bobby Chin, *Op. cit.*

Tehnologia informației și soluțiile software puse la dispoziție de agenții economici de mare anvergură oferă uneltele, vizibilitatea și conectivitatea necesare facilitării managementului aprovizionării, integrării și optimizării. Soluțiile oferite de managementul integrat al aprovizionării devin mult mai de succes atunci când este utilizată o abordare holistică, ca un întreg, și când procesele și informațiile sunt integrate prin intermediul unei antreprize¹².

Implementarea software-ului necesar pentru administrarea aprovizionărilor trebuie să integreze diferite procese, incluzând planificarea aprovizionării și cererilor, managementul transportului și distribuției, o planificare avansată și un program detaliat (pentru managementul bunurilor sau proceselor de fabricație). Această abordare poate avea ca rezultat o reducere a inventarelor, creșterea posibilităților de livrare în timp real, reducerea ciclului de producție, creșterea veniturilor și un serviciu mult mai bun către clienți. Toate acestea conduc către economii importante și mari avantaje competitive.

Această abordare holistică revoluționează *managementul logisticii*. Multe companii își promovează personalul logistic cu funcții de răspundere, în funcții de vicepreședinte executiv sau vicepreședinte pe probleme de logistică. Logisticienii sunt incluși ca membri în comitetele executive. Aceste tendințe ilustrează instituționalizarea valorii logisticii încă de la cel mai mărunț funcționar. Ca atare, utilizarea logisticienilor în cadrul companiilor pentru probleme de planificare și elaborare a deciziilor cunoaște un adevărat reviriment. Tehnologiile avansate și noile aplicații software influențează decisiv multe aspecte ale logisticii. Companiile americane utilizează comerțul electronic pentru a crește productivitatea odată cu mărirea tranzacțiilor, schimbului de informații, modificări structurale și procesarea automată a datelor.

Printr-o abilitate crescândă de a gestiona volumul enorm de tranzacții și abilitatea de a aduna, analiza și controla mari cantități de date specializate, organizațiile și-au îmbunătățit eficiența și au redus costurile, în același timp furnizând servicii mai rapide și mai avantajoase. Aceste capabilități vor fi îmbunătățite prin dezvoltarea rapidă a noi factori tehnologici care vor permite o mai bună filtrare a informațiilor, cercetarea, refacerea stocurilor și livrarea în timp real. Comerțul electronic și schimbul de informații între entitățile și organizațiile internaționale facilitează managementul stocurilor, reducerea birocrăției, colaborarea previzională și fluxurile manageriale.

Prin managementul stocurilor agenții economici pot controla existentul și necesarul de reaprovizionat precum și luarea deciziilor previzionale pentru a îmbunătăți serviciile către clienți și a evita constituirea de stocuri supranormative. Utilizarea principiilor de management conduce la

¹² Dr. Craig M. Brandt and collective, *Op. cit.*

posibilitatea crescândă de a face prevederi prin intermediul cărora pot fi îmbunătățite programele de producție și pot fi reduse costurile operaționale¹³.

Cataloagele electronice cu informații post-producție sunt disponibile pe Internet. Multe site-uri oferă capacități interactive cum ar fi comenzile on-line. Cumpărăturile prin Internet și cataloagele electronice sunt utilizate pentru a restrânge circuitul comenzilor, pentru a diminua costurile administrative și a mări rapiditatea livrărilor către clienți. Abilitatea de a efectua comenzi prin Internet poate reduce semnificativ timpul necesar aprovizionării. Aceasta înseamnă că un web browser standard poate genera un sistem ieftin și eficient de achiziții și reprovizionare.

Tehnologia de identificare automată (Automatic identification technology-AIT) include coduri de bare, etichete cu frecvențe radio, urmărirea prin satelit (satellite tracking), carduri inteligente și carduri pe bază de laser. Sistemul de monitorizare prin satelit (Commercial Off The Shelf-COTS) permite obținerea de informații în timp real privind transportul produselor. Codurile de bare, cea mai răspândită formă a ATI și cu cea mai mare vizibilitate permit o mai mare agilitate în identificarea anumitor produse atât la producător cât și la vânzător.

Creșterea vizibilității bunurilor și produselor aflate în depozitare, în tranzit sau în procesul de producție au ca rezultat reducerea nivelului stocurilor, a timpului pentru lansarea comenzilor și a timpului de transport, conducând la îmbunătățirea timpului de reacție către client.

Cheia de boltă pentru unele din cele mai uzitate practici comerciale este utilizarea unui sistem informațional integrat care să permită desfășurarea activităților în timp real. Tehnologia și expertiza actuală influențează și practicile economice utilizate pe timpul operațiilor pe care le desfășoară armata. Dar pentru a putea beneficia cu succes de aceste practici este necesară existența unei conduceri adecvate, hotărâre și implicare din partea factorilor responsabili.

Îndeplinirea obiectivelor forțelor armate nu poate fi sprijinită cu succes cu resursele și infrastructura existentă. Este necesar să se aplice cele mai noi și bune practici în domeniul logisticii. Armata trebuie să relaționeze cu cei mai buni furnizori atunci când este cazul și să devină ea însăși furnizor sprijinind cele mai bune proiecte pe care industria le oferă. Provocarea este să se determine când și unde aceste proiecte ale industriei trebuie urmărite pentru a fi puse în practică¹⁴.

¹³ LTC Aundre F. Piggee, *Op. cit.*

¹⁴ *Operational sense and respond logistics: co-evolution of an adaptative enterprise capability*, Concept Document, Office of Force Transformation, U.S. Army, 17 November 2003.

Viitorul logisticii militare

În timp ce armata americană își modernizează forțele, se apreciază, totodată, că este necesar să-și modernizeze și modalitățile de asigurare a sprijinului acestor forțe. Centrul de studii Pacific Northwest National Laboratory lucrează împreună cu Agenția Logistică de Transformare a Statelor Unite (U.S. Army's Logistics Transformation Agency-LTA) pentru transformarea căilor prin care armata asigură sprijinul logistic necesar trupelor¹⁵.

Scharett și colectivul de la LTA din Fort Belvoir, Va., lucrează pentru identificarea tehnologiilor avansate care pot asigura sprijinul modernizării armatei. "O parte importantă a acestei modernizări o reprezintă transformarea capacității logisticii de a fi mult mai funcțională, eficientă și mai puțin costisitoare fără a se afecta în mod decisiv capacitatea operațională a forțelor."

Proiectele de cercetare sunt dezvoltate nu numai de echipele de cercetători de la Centrul de studii Pacific Northwest National Laboratory și alte centre naționale, în activitate fiind implicate și alte agenții federale, diferite structuri din forțele armate, universități și industria privată, atât în mediul economic național, cât și internațional.

Pe timpul războiului din Afghanistan tehnologia denumită „weight-in-motion” (WIM) a fost utilizată pentru a grăbi îmbarcarea elicopterelor Apache în avioanele de transport C5. În momentul de față, toate vehiculele de luptă trebuie cântărite înainte de îmbarcare. Pentru a realiza aceasta, un soldat trebuie să conducă autovehiculul pe rampa de acces și să execute toate calculele de îmbarcare manual.

WIM, care este o combinație avansată de senzori, microtehnologie și inteligență artificială realizează toate aceste activități în mod automat. "Poți conduce un vehicul, inclusiv trailere pentru îmbarcare cu o viteză de 5-15 mile pe oră fără oprire. În loc să dureze 30 de minute pentru fiecare ciclu de îmbarcare cu o rată de eroare de 20%, utilizarea WIM permite executarea aceleiași operațiuni în 30 de secunde pentru fiecare vehicul cu o rată de eroare zero" a afirmat Scharett¹⁶.

"O brigadă de manevră are peste 1100 vehicule. Utilizând mijloacele WIM tehnica se poate îmbarca în câteva ore, față de câteva zile cât dura înainte. Pentru o desfășurare rapidă în teatrul de operații, aceasta este un mare avantaj."

Un nou concept, preconfigurarea containerelor de bunuri în vederea îmbarcării, reprezintă un mod mai eficient de a asigura distribuția materialelor

¹⁵ PNNL Breakthroughs Magazine Fall 2003 Special Report.htm.

¹⁶ Idem.

către luptător. "Putem containeriza materialele într-un mod în care să poată fi expediate de la bazele strategice până la nivel tactic fără a mai fi necesară o reconfigurare a acestora" a afirmat Dan Labin, care conduce Departamentul Centrului de studii Pacific Northwest National Laboratory, care se ocupă de proiectul containerizării materialelor.

Mult mai rapid și mai precis decât metodele actuale, sistemul de preconfigurare a containerelor este de asemenea interactiv. Un comandant din teatrul de operații poate cere reprovizionarea cu diferite materiale și le poate avea în configurația exactă cerută, pe o platformă care să fie compatibilă cu cea planificată a fi folosită pentru descărcarea acestor materiale¹⁷.

Caracteristicile conflictelor și situațiilor de instabilitate ale viitorului determină, în funcție de caracterul acțiunilor adversarului, dezvoltarea economică, consolidarea infrastructurii zonelor (teatrelor) de operații ș.a., ca necesități reale de acordare a sprijinului logistic adecvat pentru obținerea succesului. În acest context, se poate explica necesitatea utilizării managementului specific pentru a realiza dirijarea optimă a resurselor logistice în vederea obținerii reușitei acțiunilor militare.

¹⁷ Idem.

PERFORMANȚELE DE CALITATE ALE SISTEMELOR DE COMUNICAȚII MILITARE MODERNE

Col.(r) prof.univ.cons.dr. Gruia TIMOFTE

The modern military communications systems provide a wide range of information services to users, including voice telephony, formal messaging, data networking and video. Each of these services today is largely provided by independent and duplicative transmission and switching infrastructures. Enabling technologies such as ATM (Asynchronous Transfer Mode) can overcome the limitations of the existing stovepipe systems while improving the overall quality of service. ATM is the only protocol specifically designed for multimedia transmissions. It is designed to accommodate data, video, and voice traffic simultaneously and to provide the various levels of service required for each type of data. The following performance parameters can be expected from the various transport systems: error free seconds, average bit error rate, degraded minutes, severely error seconds, residual bit error rate, availability, loss of bit count integrity, delay, and jitter.

În proiectarea și realizarea sistemelor de comunicații militare moderne sunt utilizate cele mai noi realizări științifice în domeniu, printre care comutația și transmiterea digitală, software și baze de date performante care permit o diversificare și, mai ales, o creștere semnificativă a posibilităților de a îndeplini și asigura noi funcții calitative.

Definirea și stabilirea funcțiilor, pe care un astfel de sistem trebuie să le poată îndeplini, se realizează în concordanță cu principiile de organizare și realizare, cu standardele procedurale, cerințele de calitate impuse de introducerea sistemelor automatizate de conducere a trupelor (C4I, C4ISR) și, nu în ultimul rând, de cerința asigurării a cât mai multor facilități pentru utilizatori.

În sistemele de comunicații clasice funcțiile de bază ale prelucrării semnalelor (formarea canalelor, codarea mesajelor, modulația, multiplexarea și comutația) sunt tratate separat, fiecare dintre aceste funcții fiind realizate cu ajutorul unor echipamente specifice, pe baza unor algoritmi distincți. În

sistemele de comunicații numerice se realizează gruparea acestor funcții în vederea realizării lor pe baza unor algoritmi specifici și cu un singur tip de echipament. De exemplu, funcții cum sunt comutația, alegerea traseului de legătură, semnalizarea etc. sunt realizate de un singur echipament.

Funcțiile caracteristice de bază ale sistemelor de comunicații sunt următoarele:

- prelucrarea comunicărilor primite și transmise, în sensul transformării acestora într-o formă prestabilită, unică, de regulă numerică, pentru transmiterea cu viteze mari pe canalele de comunicații. Prelucrarea semnalelor purtătoare de informații (comunicărilor) presupune în esență conversia analog-numerică la emisie și numeric-analogică la recepție, astfel încât semnalele vehiculate prin sistemul de comunicații să fie într-o formă de prezentare unică. Aceste transformări sunt realizate prin metode performante, cele mai des utilizate fiind modulația impulsurilor în cod și delta;

- formarea canalelor de legătură pe drumul minim și conducerea traficului se realizează de către comutatoarele automate numerice, prin metode software, astfel încât pentru fiecare cerere de legătură se alege traseul optim, între abonatul chemător și destinatar, din multitudinea de posibilități existente la un moment dat;

- transmiterea, în timp real, pe priorități și niveluri, a tuturor informațiilor intrate în sistem. Utilizarea tehnologiei numerice în transmiterea semnalelor și efectuarea comutației asigură îndeplinirea dezideratului ca toate comunicările intrate în sistem să fie servite, de regulă, imediat;

- asigurarea circulației oportune, veridice și stabile a informațiilor operativ-tactice, între oricare dintre abonații sistemului de comunicații, indiferent de situația în care se află aceștia (în staționare sau în mișcare), retranslatarea traficului și repartizarea mesajelor între adresanți;

- secretizarea automată, de grup (pentru toate canalele de pe o magistrală) și individuală (de abonat) a convorbirilor și comunicărilor. Secretizarea se realizează prin metode de criptare moderne, bazate pe software, utilizând diverși algoritmi, a căror rezistență la decriptare asigură securitatea deplină a informațiilor vehiculate prin sistemele de comunicații;

- comutația automată electronică, în centrele de comunicații ale rețelei, a circuitelor și a mesajelor (pachetelor).

- asigurarea și menținerea autenticității informațiilor care circulă prin sistem, prin utilizarea codurilor detectoare și corectoare de erori;

- asigurarea tuturor categoriilor de transmișori necesare comenzii și controlului (telefonie, facsimil, video și date), urmărindu-se ca atunci când este posibil din punct de vedere tehnic, să se efectueze transmișori simultane în banda de frecvență a aceluiași canal;

- utilizarea eficientă a capacității de transmitere a canalelor prin creșterea vitezei de transmitere pe acestea.

- memorarea, pe suporturi magnetici, a informațiilor transmise și furnizarea acestora, după un timp oarecare, abonaților care au efectuat deplasări sau au fost deconectați temporar de la sistem;

- asigurarea managementului de ansamblu al sistemului prin componentele software de care dispune și care sunt distribuite în majoritatea elementelor de structură ale sistemului. Acesta asigură atât obținerea unor date statistice necesare perfecționării sistemelor de comunicații în ansamblul lor, cât și realizarea unor funcții ale sistemului (comutație, alegerea traseelor de legătură optime, reconfigurarea rețelei).

Performanțele de calitate ale sistemelor de comunicații sunt determinate de principiul de funcționare, caracteristicile tehnice și destinația lor, iar definirea acestora trebuie făcută în deplină concordanță cu cerințele pe care trebuie să le satisfacă și condițiile operative în care trebuie să funcționeze. Obținerea unor performanțe ridicate a fost posibilă și datorită faptului că echipamentele utilizate realizează o simbioză între tehnica de comunicații și cea de calcul, iar structurile bazate pe microprocesoare și microcalculatoare se regăsesc în majoritatea mijloacelor de comunicații, având o contribuție esențială la rezolvarea unui număr mare de funcții logice și tehnice.

Dintre performanțele calitative de bază ale acestor sisteme, care le diferențiază radical de alte tipuri de sisteme de comunicații, pot fi menționate următoarele:

- prezintă o mare mobilitate, ce se reflectă în capacitatea acestora de a urmări și, în unele situații, de a devansa deplasarea trupelor și restructurările dispozitivelor de luptă și operative. Mobilitatea este asigurată prin utilizarea unor baze de transport adecvate (automobile cu capacitate de trecere mare, tancuri, transportoare, aeronave, nave maritime), prin dispunerea grupată a unor echipamente tehnice, în aceeași autospecială, interconectări simple între echipamentele componente ale unui centru de comunicații și asigurarea unei rezerve adecvate de mijloace de comunicații. Timpul de instalare și strângere a unui centru de comunicații de sprijin este, în medie, de 30 de minute, iar pentru centrele de comunicații ale punctelor de comandă acesta este de 15-35 minute, în funcție de mărimea eșalonului servit;

- sunt de tip cibernetic, cu conexiune inversă, autoreglare și funcționare probabilistică în timp real. Prin prisma acestor caracteristici, sistemele de comunicații moderne sunt capabile ca, pe baza unor subsisteme de reacție și autoreglare, să-și mențină capacitățile și funcțiile de bază, în anumite limite, în condițiile acțiunii unor factori destabilizatori interni sau externi;

- traficul în centrele de comunicații este complet automatizat, fiind utilizată comutația electronică atât pentru legăturile interioare, cât și pentru cele exterioare. Capacitatea de comutație a comutatoarelor numerice este astfel calculată încât să asigure servirea întregului flux de intrare pentru ora de trafic maxim. În aceste condiții, probabilitatea de pierderi (neservire imediată)

a traficului de către rețea este mai mică de 0,05 erlangi, iar timpul mediu pentru stabilirea legăturii între oricare dintre abonații rețelei (staționari sau mobili) este cuprins între 1 și 3 secunde;

- traficul pe canalele și magistralele de comunicații se realizează prin formate standard de date, este uniform (indiferent de încărcarea reală a rețelei), permițându-se ascunderea variațiilor de trafic;

- asigură modalități diversificate de comutație automată, fiind prevăzută și posibilitatea de a trece, la nevoie, la comutația manuală (pentru un număr redus de abonați). Numărul mediu de apeluri ce pot fi servite de către centralele automate din centrele de comunicații este, în medie, de 2500 apeluri/oră;

- fiabilitate și mentenabilitate ridicate cu o probabilitate de funcționare fără defecțiuni mai mare de 0,97. Fiabilitatea software este de asemenea ridicată, asigurând ca timpul de funcționare fără defecțiuni a componentelor software să fie mult peste durata medie a unei operații de mare unitate operativă. Timpul de întrerupere a funcționării diferitelor componente și de restabilire a funcționalității acestora este mai mic de 10 minute;

- asigură interconectarea redundantă a centrelor de comunicații de sprijin, creând astfel posibilități de utilizare a unor direcții de legătură ocolitoare în cazul congestiei traficului, defectării sau scoaterii din funcțiune a unor centre de comunicații de sprijin ori magistrale de comunicații. Totodată, se asigură o funcționare continuă și sigură, permițând ca legătura între doi abonați să fie posibilă atâta timp cât între aceștia mai există o cale de legătură (directă sau ocolitoare);

- asigură circulația informațiilor cu viteze ridicate și diferite, în funcție de tipul de canal; pe canalele telefonice viteza este de 16, 32 sau 64 kbps; pe liniile magistrale și de interconectare a centrelor de comunicații de sprijin vitezele uzuale sunt de 256, 512, 1024 și 2048 kbps;

- sistemele de comunicații moderne asigură o securitate ridicată a informațiilor intrate și vehiculate de rețeaua de comunicații prin secretizarea individuală și de grup;

- asigură interoperabilitatea cu alte sisteme de comunicații moderne și de alt tip, precum și cu rețelele de telecomunicații civile, direct sau prin intermediul interfețelor;

- oferă o mare libertate de mișcare abonaților cărora li se asigură posibilitatea de a efectua comunicări și de a avea acces la majoritatea facilităților sistemului chiar și atunci când se află în mișcare prin integrarea sistemelor radio de abonat mobil;

- sistemele dispun de subsisteme de management și operare dezvoltate, care preiau și asigură toate funcțiile de supraveghere, control și coordonare a circulației informațiilor în rețea, precum și managementul de ansamblu al sistemului, intervenția operatorului uman fiind minimă;

- sistemele de comunicații moderne prezintă o mare flexibilitate și adaptabilitate, putând fi utilizate pentru diverse tipuri de operații militare, fiind capabile să opereze la aceiași parametri calitativi atât în situația unei configurări maxime, cât și în cazul unei configurări minime.

- protecția ridicată la acțiunile de război electronic și la alte tipuri de perturbații este asigurată prin utilizarea unei aparaturi de comunicații performante, din ultima generație (prin tehnicile de modulare și multiplexare utilizate și prin generalizarea în viitor a tehnicilor de legătură cu spectru împrăștiat).

În concluzie, se poate aprecia că principalele performanțe calitative ale unui sistem de comunicații modern constau în: mobilitate, acoperirea întregii suprafețe a acțiunilor de luptă, recunoașterea și interconectarea automată a abonaților, mare capacitate de trafic, metode diversificate de efectuare a comunicărilor (telefonie, teleconferință, transmițeri de date, facsimil, videotelefonie, transmițeri de imagini), securitate ridicată (chiar totală pentru unii abonați) a transmițerilor prin criptarea individuală și de grup a mesajelor, legătura directă între abonații aflați în staționare sau mișcare aparținând aceleiași mari unități sau celor vecine, rezistență sporită la cercetarea și bruiajul electronic al inamicului, controlul centralizat al funcționării rețelei de comunicații, un înalt grad de flexibilitate, viabilitate etc.

Noile realități ale spațiului de luptă modern au un impact direct asupra modului de proiectare și realizare a sistemelor de comunicații, acestora impunându-li-se satisfacerea unor noi cerințe și facilități. Sprijinindu-se pe un puternic suport științific și tehnologic, preocupările în domeniu sunt canalizate în direcția proiectării și realizării unor noi sisteme de comunicații, mai performante, care să asigure o largă integrare a serviciilor oferite utilizatorilor, concomitent cu diversificarea acestora. În acest context s-au cristalizat noi orientări și direcții de evoluție a sistemelor de comunicații militare. Principalele obiective de calitate avute în vedere la proiectarea și realizarea noilor sisteme de comunicații se referă la: mărirea considerabilă a capacității de trafic în raport cu actualele sisteme de comunicații; îmbunătățirea calității și sporirea numărului serviciilor oferite utilizatorilor sistemelor de comunicații; asigurarea unei independențe cât mai mari pentru utilizatori (totală pentru 50-60% dintre aceștia) în raport cu structura și dispunerea rețelei în teren; unificarea modului de circulație a informațiilor prin sistem și de interconectare a sistemelor; posibilitatea transmițerii unor debite binare într-o varietate foarte mare și acceptarea fluctuației benzii de trecere în timpul aceleiași legături; satisfacerea diferitelor exigențe referitoare la controlul erorilor în funcție de solicitări; construcția modulară a echipamentelor tehnice utilizate.

Având în vedere “limitele” actualelor sisteme de comunicații automatizate pentru proiectarea și realizarea noilor sisteme, bazate pe tehnologia ATM (tehnologia de transmisie asincronă), s-au formulat cerințe

de calitate mult mai severe pe care acestea trebuie să le îndeplinească. Printre acestea mai importante sunt:

Cerințe de ordin militar. Dintre acestea o importanță deosebită este acordată criptării. Este prevăzut ca aceasta să se realizeze cu echipamente compatibile în raport cu viteza de transmitere și suportul fizic utilizat (cablu optic, microunde, sateliți). Pentru noile sisteme de comunicații sunt prevăzute două tipuri de criptare și anume: criptarea de grup – identică cu cea din sistemele actuale care utilizează modulația impulsurilor în cod sau delta; criptare de celulă – prin care se cere ca fiecare celulă să fie criptată individual.

Cerințe de performanță privind suportul de transmisie. Pentru evaluarea acestora sunt prevăzuți următorii parametri: secunda fără erori (EFS) sau secunde eronate (cu erori) care reprezintă probabilitatea ca toate celulele transmise într-o secundă să ajungă la destinație fără a fi eronate sau distorsionate; rata erorilor pe bit medie, care reprezintă raportul dintre numărul de biți eronați și numărul total de biți transmiși; minutele degradate (DM) care reprezintă procentul din măsurătorile efectuate într-un minut cu BER (rata erorilor pe bit) mai mare sau egal cu 10^{-6} ; secunde eronate sever (SES) care reprezintă procentul din măsurătorile efectuate într-un minut cu BER mai mare sau egal cu 10^{-3} ; rata erorilor pe bit reziduală (RBER) care reprezintă rata erorilor pe bit rămasă, după ce secunde eronate sever și secunde indisponibile sunt extrase din rezultatele finale obținute prin măsurare.

Disponibilitatea care reprezintă o perioadă de timp în care BER în fiecare secundă este mai bună de 10^{-3} pentru o perioadă de 10 secunde consecutive.

Indisponibilitatea atunci când pentru 10 secunde consecutive BER pentru fiecare secundă este mai rea de 10^{-3} . Perioada de indisponibilitate se încheie în momentul în care în fiecare secundă BER este mai bună de 10^{-3} , pentru următoarele 10 secunde consecutive.

Pierderea capacității de numărare a biților (LBCI). Integritatea capacității de numărare a biților reprezintă păstrarea transmisiei corecte a tuturor biților într-un interval de timp dat. Dacă unul sau mai mulți biți sunt adăugați sau scoși în acest interval de timp se pierde capacitatea de numărare a biților. Aceasta este luată în calcul în cazul sincronizării în echipamentele de comunicații digitale.

Întârzierea de transmitere a unui circuit care reprezintă timpul de tranzit al unei informații între două puncte din circuit. Totalul timpului de întârziere al unui circuit este în funcție de timpul de propagare (distanța și mediul de transmisie, interfețe, întârzieri de prelucrare în echipamente).

Orientările actuale, în ceea ce privește politicile de proiectare și realizare a viitoarelor sisteme de comunicații se referă la: realizarea unor sisteme de comunicații unitare, capabile să satisfacă necesitățile de vehiculare a informațiilor pentru eșaloane și categorii de forțe armate diferite; asigurarea unei structuri organizatorice și tehnice de bază unice, pentru toate eșaloanele,

diferențe apărând numai în ceea ce privește numărul de componente de bază utilizate; adoptarea unor noi principii de funcționare, moderne și performante; creșterea mobilității sistemelor de comunicații; diversificarea serviciilor și facilităților oferite utilizatorilor; îmbunătățirea caracteristicilor tehnico-tactice oferite de echipamentele de comunicație utilizate; asigurarea unei compatibilități și interoperabilități cât mai ridicate între sistemele de comunicații militare, cât și între acestea și rețelele civile (tendința, cel puțin teoretică, este de a se asigura o compatibilitate totală între echipamentele tehnice prin care se realizează interconectarea diferitelor rețele).

Realizarea unor sisteme de comunicații unitare reprezintă o nouă opțiune, fundamental diferită, privind concepția de realizare a acestora. Prin adoptarea acestei noi concepții se urmărește ca același tip de sistem de comunicații, configurat corespunzător, să poată fi utilizat atât pentru realizarea comenzii și controlului la nivel strategic și operativ, cât și la nivel tactic. Totodată, se asigură ca aceeași structură de bază să poată fi utilizată atât pentru conducerea forțelor terestre, cât și pentru legături cu forțele aeriene și maritime.

În acest sens au fost definite și se operează cu noțiuni relativ noi pentru domeniul militar, ca: rețele de comunicații unitare; WAS (subsistem de comunicații extins), LAS (subsistem de comunicații local) și MS (subsistem mobil). Noua concepție asigură, printre altele, o mai mare suplețe și ușurință în organizarea sistemului de comunicații pentru un anumit eșalon sau o anumită misiune, generată de structura sa modulară. Această activitate se va rezuma la planificarea instalării în teren a unor componente (WAS, LAS și MS) care vor fi interconectate cu structurile aflate în funcțiune. Se asigură astfel realizarea unui sistem unitar, ușor de reconfigurat și interconectat, a cărui dezvoltare se poate modifica în funcție de necesitățile impuse de situația concretă din teren.

Strâns legată de prima opțiune este și cea referitoare la adoptarea unor structuri tehnico-organizatorice de bază unice. Prin aceasta se urmărește realizarea și exploatarea unui număr limitat de structuri organizatorice de bază, care însă sunt concepute având la bază principiul multifuncționalității, în sensul de a putea fi utilizate pentru diferite eșaloane. Elementul care va diferenția aceste subsisteme constă în numărul de structuri de bază instalate pentru asigurarea necesarului de canale de legătură pentru un eșalon sau altul, în special LAS și MS.

În viziunea acestei concepții elementele structurale de bază sunt reprezentate de: rețeaua strategică; subrețelele operative și tactice (WAS); subrețelele locale – ale centrelor de comunicații ale punctelor de comandă (LAS); subrețelele mobile (MS); subsistemul de control și management.

O altă opțiune în realizarea noilor sisteme de comunicații se referă la adoptarea și utilizarea unor noi principii și metode de transmitere și

comutație, mai performante, care să permită o mai mare flexibilitate a acestora, creșterea vitezei de transmitere a informațiilor, precum și introducerea unor noi servicii și facilități. Metoda care, în prezent, satisface cel mai bine noile cerințe impuse sistemelor de comunicații este reprezentată de tehnologia ATM (modul de transfer asincron).

În ceea ce privește mobilitatea, ca cerință de bază a sistemelor moderne, se au în vedere trei aspecte: mobilitatea terminalelor, mobilitatea utilizatorilor și mobilitatea serviciilor.

Prin creșterea mobilității terminalelor se urmărește asigurarea condițiilor ca terminalele mobile să poată avea acces la întreaga rețea, din orice loc și în orice moment. Aceasta presupune ca rețeaua, în ansamblul său, să dispună de suficiente mijloace de localizare, identificare și accesare a terminalelor mobile. Evident, acest deziderat este greu de atins dar, într-o primă etapă, se urmărește creșterea capacității de supraveghere și de trafic asigurate de către centrele de acces radio, concomitent cu dezvoltarea gamei de servicii oferite utilizatorilor (tendința fiind de a se asigura aceleași servicii ca pentru utilizatorii staționari).

Conceptul de mobilitate a utilizatorilor este similar celui utilizat în rețelele civile și presupune ca un utilizator să aibă posibilitatea de a avea acces la serviciile oferite de sistem de la orice terminal, pe baza unui identificator de utilizator.

Mobilitatea serviciilor reprezintă posibilitatea oferită unui abonat al sistemului de a utiliza serviciile oferite de acesta, indiferent de locul în care se găsește în aria de acoperire a sistemului.

Un aspect de mare importanță avut în vedere pentru viitoarele sisteme de comunicații se referă la diversificarea serviciilor și facilităților oferite, în condițiile în care formele de prezentare a informațiilor se diversifică, iar utilizatorii doresc să dispună de aceleași servicii și facilități pe care le au în mod curent într-un birou. Față de actualele sisteme de comunicații, utilizate pentru eșaloanele operative, se urmărește ca în viitor acestea să poată asigura majoritatea serviciilor definite conform standardelor B-ISDN (rețea digitală de bandă largă cu integrarea serviciilor).

Sunt preconizate a se asigura, în principal, următoarele servicii:

- servicii interactive: servicii conversaționale [telefonie; teleconferință; transmisii de informații de mare viteză (interconectarea WAS și LAS)], telefax de viteză mare, transferuri de fișiere de date; servicii de mesagerie: poștă electronică (atât în cadrul rețelei, cât și în sensul unanim acceptat al noțiunii, prin interconectarea sistemelor militare cu cele civile); servicii de acces la centre informatice (biblioteci de date organizate în cadrul sistemului sau din afara acestuia).

- servicii de distribuție (de difuziune): telepublicații, distribuții de date, informări și semnale acustice și video.

Deși tehnica de comunicații utilizată în actualele sisteme de comunicații este performantă, preocupările pentru perfecționarea și îmbunătățirea parametrilor și performanțelor de calitate ai acestora au rămas o constantă. În prezent, preocupările sunt orientate pentru îmbunătățirea unor caracteristici tehnico-tactice și pentru realizarea unor noi tipuri de echipamente tehnice care să poată lucra în sistemele de comunicații ce se preconizează să fie realizate. Principalele direcții de acțiune în domeniul perfecționării echipamentelor tehnice sunt: utilizarea gamelor superioare de frecvență; întrebuințarea de stații radio cu spectru împrăștiat; perechile emițător-receptor să utilizeze purtătoare aleatoare independentă, putând lucra în aceeași lățime de bandă cu interferențe de canal alăturat minime; realizarea recepției în bandă largă cu frecvență aparent imprevizibilă; utilizarea unor metode de modulație performante; adoptarea exclusivă a tehnologiei numerice în construcția și funcționarea echipamentelor de comunicații; încorporarea aparaturii de criptare automată în stațiile radio și radioreleu, precum și în aparatura terminală (telefoane, facsimile, calculatoare, terminale video etc.); compatibilitatea deplină a tehnicii de comunicații și a celei de calcul din sistemele automatizate; utilizarea tehnicii de calcul electronic și a componentelor software pentru conducerea funcționării aparaturii și sistemelor de comunicații; realizarea mai multor trepte de putere la emițătoarele radio și radioreleu; automatizarea procesului de acord al stațiilor radio și radioreleu și de schimbare a frecvențelor de lucru la apariția elementelor perturbatoare (bruiă, interferențe etc.); realizarea și implementarea echipamentelor tehnice specifice noilor sisteme de comunicații (comutatoare ATM).

MANAGEMENTUL INFORMAȚIONAL ÎN ACȚIUNILE MILITARE MODERNE ȘI FORMELE ACESTUIA

Col.(r) prof.univ.cons.dr. Gruia TIMOFTE

Information management represents the provision of relevant information to the right person at the right time in a usable form to facilitate situational understanding and decision making. It uses procedures and information systems to collect, process, store, display, and disseminate information. Information superiority aims at providing an environment where the level and quality of one's is sufficient to provide a significant advantage. The related capabilities include processes and that aid in turning information into relevant knowledge, common awareness and improved understanding. The goal of information superiority and NNEC is achieving decision superiority and dominance.

Există o ierarhie sugestivă a termenilor care asigură contextul în care trebuie înțelese formele managementului informațional, în mod deosebit superioritatea și dominația în domeniul informațional. Această ierarhie cuprinde mai multe trepte: inferioritate; paritate; superioritate; supremație; dominație.

Superioritatea informațională înseamnă un avantaj de 51 la 49 pe o scală metrică arbitrară. Acesta nu este un avantaj suficient să ne ofere libertatea de acțiune cerută pentru realizarea „dominației în întregul spectru”¹ al acțiunilor militare. Asigurarea prelucrării calitative și oportune a datelor și nevoilor informaționale pentru operațiile întrunite solicită mai mult decât un avantaj relativ asupra unui adversar. Ne gândim la dominație în termenii „de a avea calea ușoară” – „a fi superiori” în toate domeniile operaționale. Acest înțeles derivativ este de natură calitativă și nu cantitativă. Când există dominație, avem suficiente cunoștințe pentru a stopa orice nu dorim să se întâmple sau să facem orice dorim noi. Dominația implică o cunoaștere completă a situației, superioritatea este numai o limită. Dominația reprezintă

¹ Winters J., Giffin J., *Information Dominance vs. Information Superiority*, Fort Monroe, 1997, p.3.

control orientat, pe când superioritatea este un nivel orientat. Dominația este dinamică, iar superioritatea este statică. Dominația este proactivă, iar superioritatea este pasivă. Dominația este completă, iar superioritatea este limitată. Dominația este decisivă, iar superioritatea reprezintă un avantaj. Dominația reprezintă o descriere calitativă a unui început de avantaj în cunoaștere în orice domeniu ales, suficient să asigure libertatea de acțiune. Dominația este o descriere calitativă și nu reprezintă subiectul pentru o evaluare metrică cantitativă.

Pentru a determina în timp util care forță a câștigat dominația informațională trebuie analizați aproape simultan câțiva factori: eficiența / eficacitatea operațiilor informaționale (dezvoltarea/actualizarea informațiilor relevante și cerințelor de cercetare; colectarea și prelucrarea informațiilor cercetării; prezentarea informațiilor oportune, precise, critice și suficient de complete comandantului; diseminarea informațiilor și ordinelor critice; exercitarea comenzii și controlului forțelor); analiza/compararea efectelor relative ale operațiilor informaționale (rezultatele operațiilor informaționale ofensive și defensive); analiza capacității noastre de a influența percepțiile; analiza asimetriei informaționale.

Cuvântul „superioritate” este nepotrivit: superioritatea se bazează pe măsurători cantitative, ca de exemplu raportul pierderilor. De exemplu, putem spune că raportul pierderilor 55 la 45 reprezintă superioritate și 95 la 5 supremație. Datorită efectelor/influențelor individuale și sinergice ale operațiilor informaționale care nu pot fi măsurate cantitativ, trebuie să utilizăm termenul de „dominație informațională” care poate fi descrisă într-un mod calitativ. O altă limitare a superiorității informaționale este aceea că prin definiție se referă numai la factorii „colectare, prelucrare și diseminare” și nu și la alți factori critici în determinarea avantajului cunoașterii.

Superioritatea informațională este fundamentală² pentru transformarea forțelor armate care asigură un puternic avantaj competitiv în întregul spectru electronic în spațiul de luptă. Acest avantaj competitiv este îndeplinit prin utilizarea sistemelor C4ISR (Comandă, Control, Comunicații, Calculatoare, Informații, Supraveghere și Recunoaștere) pentru transformarea informațiilor neprelucrate în cunoștințe superioare și implementarea deciziilor superioare mult mai rapid decât inamicul. Schimbările calitative din mediul informațional extind elementele conceptuale ale superiorității informaționale dincolo de acumulările a mai multor și chiar mai bune informații. Cuvântul „superioritate” implică o stare sau condiție de dezechilibru în favoarea unuia. Superioritatea informațională asigură forței întrunite un avantaj competitiv numai când este transformată în superioritate a cunoștințelor și deciziilor. Forța întrunită trebuie să fie aptă să folosească avantajul superiorității

² *Army Modernization Plan*, Department of the Army, Washington, DC, p. A-63.

informaționale convertită în superioritatea cunoașterii pentru a obține „superioritatea deciziei” – decizii mai bune, realizate și implementate mai rapid decât poate reacționa un adversar sau în situații necombatante într-un ritm care permite forței să controleze situația sau să reacționeze la schimbări și să îndeplinească misiunea.

Superioritatea informațională³ reprezintă „capacitatea de a colecta, prelucra și disemina un flux neîntrerupt de informații concomitent cu exploatarea sau perturbarea capacității inamicului de a realiza aceleași activități”. Pentru a ne asigura că forțele proprii pot obține, verifica, proteja și asimila informațiile necesare pentru a neutraliza eficient și a domina forțele adversarului, superioritatea informațională trebuie să combine capabilitățile sistemelor C4, cercetarea, supravegherea și recunoașterea și operațiile informaționale. Superioritatea informațională este esențială pentru obținerea în practică a tuturor capabilităților de luptă întrunită în spațiul de luptă al secolului XXI. Războiul bazat pe rețea este definit ca o superioritate informațională potențată de o concepție a operațiilor care generează o putere de luptă crescută prin conectarea în rețea a senzorilor, factorilor de decizie și sistemelor de armament pentru a realiza o cunoaștere a situației partajată, o viteză de comandă crescută, un înalt ritm al operațiilor, letalitate crescută, viabilitate ridicată și un anumit grad de autosincronizare. În esență, războiul bazat pe rețea transformă superioritatea informațională în putere de luptă prin conectarea eficientă a entităților cu un grad de cunoaștere ridicat din spațiul de luptă. Deplasându-se spre o arhitectură deschisă, războiul bazat pe rețea se concentrează pe permisiunea luptătorului întrunit de a dobândi o mai mare mobilitate în răspunsul la schimbarea amenințării și exploatarea continuă a dezvoltărilor tehnologice. Scopul superiorității informaționale este de a permite dezvoltarea unei noi concepții a operațiilor care va asigura dominarea operațională a spațiului de luptă. Aceasta se realizează prin trei provocări la adresa superiorității informaționale: prelucrarea și transportul informațiilor; cunoașterea spațiului de luptă și operațiile informaționale, bazate pe o infrastructură informațională dezvoltată.

În urma unor experimente⁴ s-au evidențiat unii factori cantitativi care caracterizează realizarea obiectivelor superiorității informaționale: reducerea timpului pentru dezvoltarea planului de acțiune la nivelul diviziei de la 72 ore la 12 ore; micșorarea timpului pentru solicitarea sprijinului de foc de la 3 minute la 30 secunde; micșorarea timpului cerut pentru un atac deliberat executat cu compania de la 40 minute la 20 minute. Alte avantaje care se obțin se referă la reducerea semnificativă a timpului mediu pentru un ciclu

³ *Joint Vision 2010*, Department of Defense, Washington, DC, 1996, p.12.

⁴ *Task Force XXI Army Warfighting Experiment Integrated Report: Modeling of Opportunities*, Department of the Army, Washington, DC, 1999, p.16.

decizional; reducerea substanțială a numărului de mijloace de atac necesare a fi combinate; îmbunătățirea raportului pierderilor în resurse umane, reducerea pierderilor forțelor proprii și ale aliaților. Aceste trei elemente sunt îmbunătățiri în studiul sistemelor informaționale ale spațiului de luptă care definesc trei elemente ale capabilității operaționale: cunoașterea spațiului de luptă global; întrebuințarea eficientă a forțelor; rețeaua informațională globală (sisteme C4ISR interconectate).

Cunoașterea spațiului de luptă cuprinde capabilitatea operațională de a obține și asimila informații despre poziția și deplasarea forțelor proprii, ale adversarului și forțelor neutre, precum și despre situația geospațială, cuprinzând toate mediile (submarin, de suprafață, aerian și spațial) în care acestea se află și acționează. Capabilitățile operaționale necesare pentru realizarea cunoașterii spațiului de luptă sunt următoarele: achiziția informațiilor; supervizarea informațiilor precise; înțelegerea coerentă a spațiului de luptă.

Întrebuințarea eficientă a forțelor vizează planificarea predictivă și anticipativă, managementul eficient al forței integrate, executarea misiunilor în timp critic.

Rețeaua informațională trebuie să asigure o conectivitate flexibilă și rapidă pentru a permite accesul facil la date și produse informative printr-o rețea unică și sigură care asigură superioritatea informațională pentru toate nivelurile operaționale și comunitatea de informații; capabilități C4ISR flexibile punct la punct și comutate; sprijin nemijlocit pentru structurile de comandă și sprijin suplimentar pentru misiunile de scurtă durată și timp critic, ca de exemplu integrarea și sprijinul ciclului „senzor – factor de decizie – trăgător”.

Victoria obținută în Irak de Coaliția de forțe conduse de SUA a reprezentat mai mult decât o campanie militară. A fost de asemenea un test privind noul mod de a duce războaiele și alimentează o puternică dezbatere asupra principiilor fundamentale ale strategiei. Forțele coaliției au avut supremația informațională prin posesia unor informații precise și corecte despre forțele adversare în intervale de timp de ordinul minutelor, în permanență, datorită supravegherii aeriene și spațiale și comunicațiilor bazate pe calculatoare. Comandanții Coaliției au avut, de asemenea, în mod continuu cunoștințe actualizate, precise și corecte despre dispunerea forțelor proprii și a altor resurse, disponibile pe ecranele calculatoarelor în pozițiile de comandă înaintate. Toate unitățile SUA au avut echipamente în sistemul de poziționare global (GPS) pentru a indica locul unde se află și să le ajute în alegerea altor locuri de interes. Comandanții irakieni, în mod contrar, au fost păstrați în situația de a ghici unde erau forțele Coaliției și ce trebuiau să facă mai departe. Viteza de manevră s-a asigurat prin utilizarea tancurilor și a altor vehicule care au exploatat oportunitățile având viteză de reacție ridicată. Alte elemente importante au fost: coordonarea forțelor, armamentul de precizie, logistica oportună, flexibilitatea, forțele speciale, avantajul psihologic etc.

*Dominația informațională*⁵ reprezintă diferența dintre informația totală la dispoziția fiecăruia dintre cei doi comandanți ai forțelor militare opuse în vizualizarea spațiului de luptă. Comandantul al cărui nivel de vizualizare a spațiului de luptă este mai mare deține dominația informațională. La fel ca putere aeriană, un comandant terestru se poate bucura de niveluri de dominație informațională de la supremația informațională la paritate (egalitate) informațională. Dominația informațională se poate schimba în timp, spațiu și în funcție de eșalon. Dominația informațională reprezintă astfel nivelul de superioritate informațională care permite posesorului să utilizeze capacitățile și sistemele informaționale pentru a obține un avantaj operațional într-un conflict sau să controleze situația în operațiile necesare în război, concomitent cu negarea acelorași capacități ale adversarului. Cu tehnologii moderne (GPS, sisteme C4ISR, Internet tactic) comandantul modern poate obține cunoștințe în timp real despre dispunerea și capacitățile forței sale și ale inamicului. Tehnologia informației și comunicațiilor nu vor asigura vizibilitate absolută a spațiului de luptă, dar va fi posibil să stabilească dominația prin concentrarea resurselor la momentul și în locul ales. Dominația informațională este obținută printr-o gamă largă de activități care pot fi grupate sub rubrica operațiilor informaționale. La nivelul strategic și operativ, obiectivul îl reprezintă mediul informațional global, dar la nivel tactic (divizie, brigadă) acesta se concentrează pe patru activități principale: realizarea spațiului informațional; protejarea informațiilor proprii din sistemele de comandă și control; colectarea și realizarea produselor informative; atacarea sistemului de comandă și control al inamicului.

Alți autori definesc dominația informațională ca superioritate în generarea, manipularea și utilizarea unor informații suficiente care permit posesorilor să realizeze dominația militară. În acest scop, sunt luate în considerare trei surse: comanda și controlul care permit fiecăruia să știe unde se află în spațiul de luptă și le permite să execute operațiile când și cât de repede este necesar; cercetarea care se întinde de la a cunoaște dispunerea inamicului și a mijloacelor acestuia în timp real cu suficientă precizie pentru o lovitură nimicitoare; războiul informațional care distruge sistemele informaționale ale inamicului în diferite puncte (senzori, comunicații, prelucrare și comandă), în timp ce le protejează pe cele proprii.

Atributele dominației informaționale sunt următoarele: utilizarea operațiilor informaționale ofensive și defensive pentru a realiza un avantaj substanțial în cunoștințe la timpul, locul și în deciziile critice pentru îndeplinirea rapidă și hotărâtoare a misiunii; se aplică din timp de pace până la război, incluzând și actori nestatali printre competitorii importanți de la toate eșaloanele; este afectată de amenințările asimetrice și cerințele

⁵ *White Paper on Information Dominance*, disponibilă la <http://www.totse.com>.

informaționale asimetrice; este o condiție tranzitorie cu frecvente schimbări în timp, spațiu și la nivelul eșaloanelor; solicită o diferență semnificativă între ceea ce cunoaștem noi despre spațiul de luptă și ceea ce cunoaște inamicul despre spațiul său de luptă; asigură o oportunitate temporară care provine dintr-un avantaj al cunoașterii; implică două componente (realizarea și protecția informațiilor proprii; degradarea informațiilor recepționate de către adversar).

Domeniul în care dominația informațională este căutată poate fi descris pe deplin prin caracterizarea a trei aspecte importante: caracterul sau calitatea interacțiunilor; spațiul interacțiunii; tipul entităților (actorilor) care interacționează. Dominația informațională în acest context implică atât un set de interacțiuni conflictuale (războiul informațional cu un adversar) și un set de interacțiuni cooperative (planificare în coalitie și partajarea informațiilor). Obținerea dominației în spațiul de luptă se realizează prin corelarea a trei niveluri⁶: obținerea, diseminarea și integrarea informațiilor; prelucrarea, afișarea și înțelegerea informațiilor; determinarea modului în care să acționăm conform informațiilor.

Succesul în spațiul de luptă viitor va depinde mai mult decât oricând de dominația informațională. Pentru a obține dominația, comandanții trebuie să direcționeze achiziția informațiilor pentru a satisface necesitățile de cercetare și apoi să aplice puterea combativă cu înțelepciune și precizie. De asemenea, aceștia trebuie să direcționeze colectarea și filtrarea informațiilor prin utilizarea cerințelor de informații critice ale comandantului. Acestea din urmă au trei componente: cerințe de cercetare prioritare; cerințe informaționale despre forțele proprii; elementele esențiale ale informațiilor proprii.

Dominația informațională reprezintă un factor potențator pentru toate celelalte elemente ale dominației complete a spațiului de luptă. Comandanții militari, în mod regulat, se confruntă cu misiunea de a trimite trupele într-un mediu al pericolului unde riscurile sunt ridicate, presiunea este intensă și timpul de elaborare a deciziilor este scurt.

Superioritatea decizională este obținută atunci când datele pot fi transformate în informații potrivite pentru elaborarea deciziilor și când pot fi livrate persoanelor interesate la momentul potrivit, fără crearea supraîncărcării informaționale. Acest lucru se va realiza prin înțelegerea percepției umane și atingerea celor mai mari capacități de bandă de frecvență pentru transportul informațiilor în volum complet și timp real. Reprezentarea vizuală a datelor, care evidențiază diferențele între tipuri, culori și dimensiuni, afișate în timp real, transformând datele în informații critice utile prin: afișarea grupurilor colaborative (un display de dimensiuni mari cu rezoluția apropiată de acuitatea vizuală umană cu afișări standard, tridimensionale,

⁶ Marsh H., *Battle Space Dominance in Expeditionary Warfare. The Challenge of Defeating a "Knowledge – Superior" Enemy*, Newport , 2000, pp.5-6.

stereo și / sau holografice); sistem computațional de grafică și stocare [care poate înmagazina GB (image, video, video de înaltă definiție, hărți, simboluri și text), partajarea memoriei în paralel cu prelucrarea și afișarea grafică de calitate disponibilă oriunde]; instrumente de fuziune media (pozițiile forțelor proprii pot fi reprezentate pe teren 3D (tridimensional), datele privind cercetarea semnalelor pot fi fuzionate în imagini pentru a arăta corelația cu transmiterea din lumea reală, imaginile din avioanele fără pilot pot fi diferite vizual de relieful terenului); instrumente pentru introducerea, prelucrarea și arhivarea datelor (o varietate de date de la sistemele operaționale - senzorii de informații, radare, linii de date, imagini și fotografii aeriene, sisteme informatice geografice, rețele locale și extinse de calculatoare); colaborarea locală și la distanță (videoconferință, table de scris virtuale, camere de chat, rețele locale video); baza de date geospațiale (date 2D și 3D care descriu aspectul, conținutul și configurația terenului și obiectele din zona de interes).

Superioritatea decizională⁷ reprezintă procesul de elaborare a deciziilor mai bun și mai rapid decât al unui adversar: solicită noi modalități de gândire referitoare la achiziția, integrarea, utilizarea și partajarea informațiilor; necesită noi idei pentru dezvoltarea arhitecturilor sistemelor C4 și mijloacelor ISR care asigură informații despre adversar. O forță întrunită superioară decizional trebuie să întreprindă procesele de elaborare a deciziilor astfel încât să permită comandantului să atace în timp util și să lovească în timp critic. Elaborarea dinamică a deciziei aduce împreună structurile organizatorice, procesele de planificare, sistemele tehnice și autoritățile corespunzătoare care sprijină decizia cu un înalt nivel de cunoaștere. Asemenea decizii cer capacități de comandă și control conectate în rețea și o imagine operațională comună a spațiului de luptă. Superioritatea informațională și dominația decizională⁸ reprezintă inima noii gândiri militare despre conducerea în războiul modern. Conceptele războiului bazat pe rețea sau capacitățile rețelei au ca obiectiv principal creșterea capacității militare prin exploatarea cât mai completă a informațiilor în întregul spațiu de luptă. Așa cum au dovedit recente evenimente mondiale, alianțele multinaționale joacă un rol din ce în ce mai important în operațiile militare. O cerință majoră o reprezintă necesitatea integrării și interoperabilității sistemelor eterogene distribuite și lucrul cu volume mari de date și la viteze de transmitere ridicate. Rețelele trebuie să fie robuste, flexibile, fiabile, sigure, să prelucreze și să transmită informațiile și datele în timp aproape real, în diferite formate și cu mare precizie. În asemenea operații se vorbește tot mai mult de „sisteme de sisteme”.

⁷ *National Military Strategy*, Department of Defense, Washington, DC, 2004, pp. 19-20.

⁸ Fox G., Pierce M., *Grid Application Areas within DoD*, Community Grids Laboratory, Indiana University, 2005, p. 6.

Procesul de elaborare a deciziei⁹ este superior dacă obiectivele sunt îndeplinite în limitele de timp menționate în cursul de acțiune. În acest sens pot fi luate în considerare relațiile dintre atributele și proprietățile unui proces rapid de comandă și control. Profesioniștii militari predau un model întrebuintat în mod uzual în elaborarea deciziei (ciclul observare – orientare – decizie – acțiune). De aceea, trei condiții trebuie îndeplinite pentru a avea superioritate decizională: accesibilitatea imaginilor pentru comandant; precizia imaginilor; oportunitatea imaginilor care este critică pentru începerea procesului de elaborare a deciziei.

Dacă dorim să obținem superioritatea decizională în viitor, trebuie să analizăm atent comanda și controlul. Aceasta presupune integrarea rețelelor, sistemelor de comunicații și informatice, aplicațiilor prin care se obțin informațiile și le transformă în cunoștințe necesare pentru a acționa înaintea inamicului. Superioritatea decizională este un avantaj competitiv în domeniul cognitiv. Acesta descrie capacitatea unei structuri luptătoare de a elabora decizii mai bine documentate și mai rapid decât un adversar. Micșorarea duratei ciclului decizional, în decursul timpului, este relevată de datele din tabelul 4.1¹⁰.

Tabelul 4.1

Activitatea	Războiul II mondial	Războiul din Golf	Războiul viitorului
Observarea	3 ore	45 secunde	Continuă
Orientarea	30 minute	10 minute	Continuă
Decizia	3 zile	8 ore	Imediată
Acțiunea	7 zile	o zi	Ore

Documentul „The Military Challenge”¹¹ evidențiază că viitoarele operații ale NATO vor fi expediționare, multidimensionale și bazate pe efecte. Provocarea pentru NATO este aceea de a reacționa la amenințări într-o lume instabilă cu forțe asimetrice. Pentru a răspunde acestui mediu, un obiectiv esențial al transformării NATO este obținerea superiorității decizionale, starea în care comandanții pot obține înțelegerea situației, evalua opțiunile și iniția execuția mult mai rapid și eficient. Două obiective largi derivă din obiectivul

⁹ Lenahan J., *An Abstract Process and Metrics Model for Evaluating Unified Command and Control. A Scenario and Technology Agnostic Approach*, Space and Naval Warfare System Command, Charleston, 2004, pp.80 – 82.

¹⁰ Norman J. O., *The Risk of Surveillance*, Air University, Maxwell Air Force Base, Alabama, 2001, p. 25.

¹¹ *Information Superiority of NATO Network – Enabled Capability*, NATO HQs, Brussels, 2005, p.12.

transformării: superioritatea informațională și capacitățile NATO bazate pe rețea (NNEC), ale căror contribuții combinate trebuie să îmbunătățească capacitățile de elaborare a deciziilor și sprijinul unei game largi privind capacitățile viitoare interconectate bazate pe exploatarea eficientă a informațiilor. Capabilitățile NATO bazate pe rețea urmăresc să asigure un mediu unde sursele de informații, factorii de decizie și sistemele operaționale (de execuție) sunt integrate într-o „rețea de rețele” care poate asigura date și informații din orice loc, în formatul dorit de utilizator și fără constrângeri de timp relevante.

*Dominația în plan decizional*¹² se bazează pe conceptele operaționale moderne, în special pe cele referitoare la operațiile bazate pe efecte și la operații decisive rapide. Conceptul dominației în plan decizional afirmă că o strategie care exploatează la maxim posibilitățile oferite de spațiu, timp și cunoaștere este de neprețuit datorită faptului că permite celor care elaborează decizii să-și atingă scopurile politice, utilizând mijloacele militare într-o concepție unitară, metodic și eficient, cu costuri minime și riscuri scăzute. Conform acestui concept, forțele proprii trebuie să îl pună pe adversar în imposibilitatea de a elabora decizii, fără a-i lăsa nici o opțiune de utilizare în mod eficient a forțelor, nu doar distrugându-i mijloacele la dispoziție pentru luptă, ci dominându-i procesul de elaborare a deciziei. Se pune accentul pe capacități și nu pe platforme/sisteme de armament. Nu se referă doar la interzicerea selectării de către adversar a uneia din variantele de acțiune la îndemână, prin distrugerea sau provocarea de pierderi, ci mai degrabă la o strategie de modelare a comportamentului și determinarea acestuia de a selecta o variantă de acțiune din cadrul celor stabilite de către forțele proprii, renunțând la alte opțiuni. Conceptul dominației în plan decizional emite postulatul că atunci când adversarul este incapabil să lupte eficient, din cauza lipsei de variante viabile, va înceta să se opună forțelor proprii, poate chiar înainte de producerea de pierderi importante.

Dominația în plan decizional este o strategie de utilizare a forței militare împreună cu alte instrumente ale puterii. Această strategie ia în considerare toată gama de opțiuni care stau la dispoziția adversarului și planifică măsuri de eliminare, atât prin intermediul forței militare, cât și prin intermediul altor mijloace, a acelor opțiuni care sunt considerate ca afectând forțele proprii. Conducerea politică a statului poate trece la utilizarea unor instrumente de putere din domeniul economic, financiar, politic, diplomatic și informațional, în mod coordonat, împreună cu o forță militară constituită în mod special pentru nevoile operației, pentru a obține efectele dorite.

¹² Krause E.M., *Decision Dominance: Exploiting Transformations Asymmetries*, Defense Horizons, No. 23, February 2003, pp. 2 – 4.

OPTIMIZAREA MANAGERIALĂ ȘI STRUCTURALĂ A SISTEMULUI DE AUDIT PUBLIC INTERN

Col.drd. Emil MARE

At the level of public entities, the internal audit, from the highest position of internal central, is the main instrument that will change the mentalities of both management and the public employees from their current stage towards a new one, meaning that a public institution is to be led the same as any other business, meaning lucratively, especially because it involves public money.

Keywords

management, change, organizations, improvement

Rolul sistemului de audit în promovarea schimbării în instituțiile publice

În instituțiile publice, auditul public intern are un rol profund de agent al schimbării. Acesta se adresează următoarelor trei mari categorii de personal aparținând acestor instituții:

- *strategii schimbării* reprezentați de liderii, conducătorii instituțiilor publice care sunt preocupați de performanțele organizației pe care o conduc, precum și de raporturile stabilite între organizație și mediul ambiant. Acestora, auditul intern le furnizează o viziune despre cum evoluează performanța organizației, precum și în legătură cu decalajul ce se înregistrează între organizație și mediul ambiant, concomitent cu formularea unor soluții prin care acest decalaj poate fi redus;

- *implementatorii schimbării* sunt reprezentați de managerii de mijloc din cadrul instituțiilor publice, adică de aceia care au responsabilități în coordonarea efortului de schimbare. Auditul intern se adresează acestui grup prin formularea unor soluții de optimizare a managementului schimbării organizaționale și de gestionare eficientă și legală a riscurilor asociate acestui proces prin creșterea performanțelor sistemului de control intern;

- *beneficiarii schimbării* reprezentați de angajații care sunt afectați de schimbare și care, în cele mai multe cazuri, nu sunt implicați sau atrași în conceperea sau implementarea procesului de schimbare. Auditul se adresează

acestui segment prin consilierea oferită, prin evidențierea elementelor de plusvaloare create sau care pot fi create ca urmare a implementării schimbării, prin comunicarea mai eficientă a impactului și consecințelor schimbării realizând prin aceasta reducerea rezistenței la schimbare a beneficiarilor schimbării.

Din punctul nostru de vedere, analiza rolului sistemului de audit în promovarea schimbării în instituțiile publice comportă două planuri care, în realitate, coexistă:

- auditul intern - agent al schimbării în instituțiile publice;
- auditul intern - agentul propriei schimbări.

În ceea ce privește poziția auditului intern de agent al schimbării în instituțiile publice, pot fi identificate patru roluri prin exercitarea cărora auditul intern își definește poziția menționată. Acestea sunt:

- rolul de observare;
- rolul de diagnoză;
- rolul de consiliere;
- rolul de asigurare;
- rolul de stimulator.

Încă de la început trebuie precizat că rolurile enumerate sunt mai mult succesive decât consecutive deoarece rolul anterior nu este complet îndeplinit în momentul în care se trece la rolul următor.

Rolul de observare al auditului public intern este unul fundamental și are importanța cea mai mare. Auditul intern este cel în măsură să contureze situația reală a organizației în vederea stabilirii corecte a schimbărilor ce se impun a fi făcute.

Rolul de observator nu se reduce doar la simpla activitate de a privi în jur, ci presupune analiza fenomenelor, proceselor, operațiunilor, activităților de pe o poziție critică, precum și cuantificarea și interpretarea performanțelor acestora prin prisma reglementărilor legale în vigoare sau a standardelor existente. A fi un observator eficient și eficient este prima și cea mai importantă sarcină a auditului intern din poziția sa de agent al schimbării.

Rolul de diagnoză este cel mai împovărat și pretențios dintre toate rolurile auditului intern. În cadrul acestui rol auditul intern analizează observațiile relevante culese, astfel încât să poată ajunge la concluzii cu privire la schimbările necesare a fi implementate. Pentru îndeplinirea acestui rol auditul intern utilizează metode, tehnici și instrumente specifice, precum și experiență și abilități de comunicare ale auditorilor interni, în scopul formulării unor soluții și propuneri ce vizează efectuarea unor schimbări organizaționale, fără a se lăsa influențați nici de dorințele managerilor, nici de cele ale angajaților.

Rolul de consiliere se obiectivează prin activitatea desfășurată de auditul intern, menită să creeze plusvaloare și să îmbunătățească administrarea entității publice, gestiunea riscului și controlul intern, fără ca auditorul intern să-și asume responsabilități manageriale.

Auditul intern desfășoară activități de consiliere alături de activitățile de asigurare precum și la cererea expresă a conducerii entității publice.

Există trei tipuri de consiliere acordată de către auditul intern:

- *consultanță* având ca scop identificarea obstacolelor care împiedică desfășurarea normală a proceselor, stabilirea cauzelor, determinarea consecințelor, prezentând totodată soluții pentru eliminarea acestora;
- *facilitarea înțelegerii* destinată obținerii de informații suplimentare pentru cunoașterea în profunzime a funcționării unui sistem, standard, sau prevedere normativă, necesare personalului care are ca responsabilitate implementarea acestora;
- *formarea și perfecționarea profesională* destinată furnizării cunoștințelor teoretice și practice referitoare la managementul financiar, gestiunea riscurilor și controlul intern prin organizarea de cursuri și seminarii.

În prezent există o întreagă dezbateră la nivelul Ministerului Finanțelor și a Uniunii Centrale pentru Armonizarea Auditului Public Intern (UCAAPI) în privința amplificării rolului de consiliere al auditului intern și a implementării unor noi forme de desfășurare a activităților de consiliere, cum ar fi:

- *misiuni de consiliere formalizate*, cuprinse într-o secțiune distinctă a planului anual de audit, efectuate prin abordări sistematice și metodice, conform unor proceduri prestabilite și având un caracter formalizat;
- *misiuni de consiliere cu caracter informal*, realizate prin participarea în cadrul diferitelor comitete permanente sau la proiecte de durată determinată, la reuniuni punctuale sau schimburi curente de informații;
- *misiuni de consiliere pentru situații excepționale*, cuprinzând participarea în cadrul unor echipe constituite în vederea reluării activităților ca urmare a unei situații de forță majoră sau a altor evenimente excepționale.

Apreciem că orientarea în direcția creșterii ponderii activităților de consiliere în totalul activităților auditului intern reprezintă o abordare modernă și „o schimbare” revoluționară în concepția auditului intern prin deplasarea efortului de pe identificarea problemelor, pe prevenirea apariției acestora cu consecințe benefice asupra creșterii performanțelor sistemelor de conducere și control intern la nivelul entităților publice. Această abordare se înscrie în tendința generală de renunțare la „concepția polițienească” de exercitare a auditului intern și adoptarea concepției preventive în exercitarea acestuia.

Rolul de asigurare al auditului intern conferă conducerii instituțiilor publice încrederea în necesitatea realizării unor schimbări, cât și în ceea ce privește impactul și rezultatele acestora sau ale celor deja implementate. Auditul intern furnizează concluzii asupra identificării corecte a nevoilor de

schimbare, stabilirii corecte a priorităților în domeniu, calitatea proiectării și implementării schimbării, cât, mai ales, nivelul de performanță ce trebuia atins, care a fost atins sau care va fi atins.

Auditul intern trebuie să-și prezinte asigurările, chiar dacă acestea vizează o situație bună sau foarte bună, evidențiind permanent rezervele de performanță ce pot fi identificate și fructificate. Cu alte cuvinte, auditul intern evidențiază și situațiile pozitive propunând soluții de îmbunătățire continuă a acestora și fiind prin aceasta un semnificativ agent al schimbării.

Când sunt identificate disfuncții, auditul intern propune managementului entităților publice soluții de schimbare, modificare, îmbunătățire, completare a unor documente și proceduri tocmai pentru încadrarea strictă în prevederile legale și standardele în vigoare.

La nivelul entităților publice, auditul intern, de pe poziția de cea mai înaltă formă a controlului intern, constituie principalul instrument de schimbare a mentalităților managementului și angajaților entităților publice de la starea actuală către starea nouă presupusă de introducerea conceptului de guvernanta corporatistă care în esență nu înseamnă altceva decât faptul că o instituție publică trebuie condusă la fel ca și o afacere, adică profitabil, cu atât mai mult cu cât este vorba de bani publici.

Rolul de stimulator este cel mai puțin înțeles rol al auditului intern. Este cel mai evoluat, dar și cel mai greu de realizat. Acesta poate deveni operațional numai dacă toate celelalte patru roluri enunțate anterior au fost îndeplinite la un nivel cel puțin satisfăcător. În situația contrară, auditul intern se poate transforma într-un veritabil instrument de rezistență la schimbări, împiedicând astfel instituția publică să funcționeze eficient și eficace. Auditul intern își îndeplinește rolul stimulator prin propunerea celor mai bune soluții pentru ca instituția publică să ajungă la standardele de legalitate, eficiență și eficacitate fixate, dar nu trebuie să se implice în procesul managerial de implementare efectivă a acestora. Prin urmare, auditul intern stimulează managementul și membrii organizației pentru aplicarea unor soluții, dar nu se implică în procesul efectiv de implementare a acestora, păstrându-și astfel rolul de consiliere și echidistanța atât de necesară.

Din punctul nostru de vedere, auditul intern ca agent al schimbării are:

- rolul de observator în etapa de pregătire a misiunii de audit;
- rolurile de diagnosticare și consiliere în fazele de colectare a dovezilor, analiza problemelor identificate și formularea soluțiilor, revizuirea documentelor de lucru și ședința de închidere specifice etapei de intervenție la fața locului;
- rolul de asigurare în fazele de elaborare și difuzare a raportului de audit;
- rolul de stimulator în etapa de urmărire a implementării recomandărilor și soluțiilor propuse.

Auditul intern poate fi un veritabil agent al schimbării în instituțiile publice cu condiția necesară și obligatorie de a fi credibil, știut și verificat fiind faptul că un mesaj nu este luat în considerare atâta timp, cât receptorul acestuia nu are încredere în emitent. Prin urmare, managerii instituțiilor publice vor analiza rezultatele activității auditului intern prin prisma și sub rezerva credibilității pe care acesta le demonstrează.

Auditul intern trebuie să dețină calitățile și abilitățile necesare pentru a sesiza și încuraja schimbarea, ajutând astfel instituțiile publice să progreseze. Astfel, auditul intern trebuie să dispună de:

- cunoștințe în managementul schimbărilor;
- cunoștințe de specialitate ce vizează obiectul schimbării;
- deprinderi perfecționate de comunicare sub toate formele;
- cunoștințe, abilități și deprinderi în diagnosticarea organizațională;
- creativitate în aplicarea inspirată a cunoștințelor profesionale și a standardelor în materie.

Existența unui cadru legal modern și a unor norme și proceduri elaborate în concordanță cu standardele de audit acceptate pe plan internațional și cu buna practică din Uniunea Europeană constituie garanții fundamentale că atât prin rolul de consiliere, dar și prin celelalte roluri auditul public intern este un veritabil agent al schimbării în cadrul instituțiilor publice.

Auditul intern nu poate să acționeze ca un agent eficient și eficace al schimbării în instituțiile publice atâta timp cât este incapabil să se autoperfecționeze, adică să fie propriul agent al propriei schimbări. Se poate vorbi astfel, pe de o parte de o autoevaluare permanentă a calității auditului intern, iar pe de altă parte de necesitatea unui „audit” al auditului intern exercitat de către organismul abilitat, pe plan național, UCAAPI, sau de către comitetele de audit care sperăm să se înființeze la nivelul entităților publice cu rang de ordonator principal de credite.

Din experiența acumulată, putem afirma că există încă semnificative rezerve de îmbunătățire, modificare, actualizare, cu alte cuvinte de schimbare a actualului sistem de audit public intern, atât în planul normativ, cât și în cel procedural.

Câteva din cele mai semnificative schimbări care ne-au reținut atenția, pe parcursul activității practice desfășurate sunt următoarele:

a) completarea etapei de pregătire a misiunii de audit cu procedura „Ședința de prezentare” prin conceperea și formularea unei proceduri de desfășurare a „Ședinței de prezentare” care să preceadă procedura „Colectarea și prelucrarea informațiilor”, în partea ce se desfășoară la sediul entităților auditate.

În spiritul realizării, încă din etapa de pregătire a misiunii, a unui climat favorabil de comunicare, a unei informări corecte și a transparenței activităților, propunem completarea anexei nr. 5 din *Normele API-1/2003* cu procedura „Ședința de prezentare” care să urmeze procedurii „Inițierea auditului”.

Scop:

- cunoașterea preocupărilor majore ale managementului entităților auditate;
- instaurarea unui climat favorabil de comunicare, colaborare și informare corectă, pe baza asigurării transparenței procedurilor și activităților.

Premise:

- auditorii trebuie să cunoască și să se facă cunoscuți;
- necesitatea creării unui mediu oficializat de cunoaștere reciprocă a membrilor echipei de audit și a reprezentanților entităților auditate;
- informarea managementului entității auditate asupra obiectivelor generale ale misiunii de audit, precum și în legătură cu obiectivele și procedura de colectare și prelucrare a informațiilor;
- crearea cadrului organizatoric în care managementul entității auditate poate expune solicitările privind auditarea cu prioritate a anumitor obiective, operațiuni sau activități.

Procedura	
Liderul/managerul entității auditate	1. Prezintă principalii consilieri și responsabili.
	2. Prezintă o informare asupra activităților specifice desfășurate în perioada supusă auditării.
	3. Pregătește propuneri de obiective, activități și operațiuni ce trebuie auditate cu prioritate.
	4. Exprimă acceptul privind data desfășurării „Ședinței de deschidere”.
Șeful echipei de audit	5. Prezintă componența echipei de audit.
	6. Prezintă obiectivele generale ale misiunii de audit.
	7. Informează asupra activităților ce urmează a fi desfășurate pentru parcurgerea procedurii de colectare și prelucrare a informațiilor.
	8. Adresează liderului/managerului entității auditate, precum și tuturor celor prezenți solicitarea de a face precizări în sensul existenței unor obiective pe care managementul entității dorește să fie auditate cu prioritate.
	9. Evaluează cu conducerea entității auditate dacă data propusă prin „Notificare”, pentru desfășurarea „Ședinței de deschidere”, poate fi respectată, stabilindu-se la nevoie o altă dată;
	10. Precizează documentele necesare informării auditurilor.
	11. Se stabilesc spațiile de lucru pentru auditori.
	12. Redactează „Minuta ședinței de prezentare” urmând procedura stabilită pentru redactarea „Minutei ședinței de deschidere” care se va adapta la specificul discuțiilor și comunicărilor efectuate.
Echipa de auditori	13. Participă la ședința de prezentare.

Apreciem că procedura aceasta este foarte importantă și absolut necesară, în primul rând tocmai pentru că oferă managementului entității auditate posibilitatea informării echipei de audit în legătură cu existența unor obiective, aspecte, activități, operațiuni care ar dori să fie auditate cu prioritate.

Echipa de audit își poate astfel orienta activitatea astfel încât, în situația în care aceste solicitări exced obiectivelor generale, acestea să fie aduse la cunoștința șefului structurii de audit înainte de întocmirea documentelor de pregătire a misiunii și de începere a intervenției la fața locului, pentru a se putea decide din timp completarea obiectivelor misiunii de audit.

O activitate deosebit de serioasă și laborioasă, cum este o misiune de audit, nu poate să debuteze în faza de colectare și prelucrare a informațiilor ce se desfășoară la sediul entității auditate, doar printr-o simplă prezentare a membrilor echipei la comandantul/șeful entității auditate, urmând ca ulterior să ceară informații și documente de la persoane pe care nu au ajuns să le cunoască și cărora membrii echipei de audit nu le-au fost prezentați. Este o situație de ambiguitate în care echipa de audit se informează despre activitățile și specificul entității fără ca să răspundă într-o manieră elegantă și lipsită de echivoc, încă de la început, întrebărilor firești pe care diferiți responsabili și le pun sau și le vor pune în legătură cu prezența și activitatea auditorilor în cadrul entității.

Apreciem că impactul pozitiv al implementării procedurii propuse s-ar concretiza în aceea că:

- se creează cadrul organizatoric propice instaurării unui climat favorabil de comunicare, colaborare și încredere;
- se creează cadrul organizatoric în care managementul entității auditate poate expune oficial solicitările privind auditarea cu prioritate a anumitor obiective, activități, operațiuni.

b) îmbunătățirea procedurii de redactare a raportului de audit în vederea prevenirii apariției și desfășurării reuniunii de conciliere.

Modalitatea practică de implementare a acestei propuneri presupune parcurgerea următoarelor etape:

- redactarea proiectului de raport de audit cu cel puțin 4-5 zile înainte de încheierea misiunii;
- prezentarea proiectului de raport responsabililor entității auditate cu cel puțin 4 zile înainte de încheierea misiunii;
- medierea punctelor de vedere divergente și obținerea acordului top-managementului entității auditate cu cel puțin 3 zile înainte de încheierea misiunii;
- redactarea, de către un responsabil al entității auditate, a „Programului de acțiune privind acceptarea și implementarea recomandărilor propuse de către echipa de audit”, ce cuprinde responsabilitățile și calendarul

implementării recomandărilor cuprinse în proiectul raportului de audit și aprobarea acestuia de către comandantul entității, cu cel puțin 2 zile înainte de încheierea misiunii de audit;

- redactarea raportului de audit public intern în forma finală și supervizarea acestuia de către șeful SAI cu cel puțin 2 zile înainte de încheierea misiunii deoarece „...după validarea generală făcută împreună cu entitățile auditate, nu mai poate fi vorba de modificări unilaterale și a posteriori ale Raportului” (J. Renard, *Teorie et pratique de l’audit interne*, Editions d’Organization, Paris, France, 2002, tradusă în România printr-un proiect finanțat de PHARE, București, 2003, p.274);

- înregistrarea raportului de audit la sediul entității auditate;
- prezentarea, în cadrul „ședinței de închidere”, a unui raport de audit în forma finală însoțit de „programul de acțiune și calendarul de implementare a recomandărilor acceptate de către managementul entității auditate”, în care aceste documente sunt validate, fapt ce rezultă din conținutul minutei ședinței de închidere „...în așa fel încât la sfârșitul reuniunii să existe un text definitiv” (J. Renard, op.cit., p.285);

- înscrierea, la sfârșitul raportului de audit, a formulei: „Dacă în 15 zile de la înregistrare entitatea auditată nu solicită o reuniune de conciliere, atunci raportul de audit public intern rămâne definitiv”, garanție a corectitudinii, transparenței, obiectivității, credibilității și calității actului de consiliere prin indicarea managementului unității a „căilor de atac”, în situația în care, după asumarea conținutului *raportului de audit public intern*, în termenul legal, sunt iterate eventuale puncte de vedere sau opinii diferite de cele ale auditorilor.

Principalele argumente care reclamă aplicarea acestei propuneri sunt:

- prin parcurgerea etapelor specifice modalităților practice de aplicare, proiectul de raport dobândește cele trei caracteristici esențiale și definitorii care fac din acesta un raport de audit final și anume:

- constatările și recomandările au făcut obiectul și au parcurs fazele atât ale unei validări generale (din partea managementului entității auditate), cât și ale unei validări specifice (din partea echipei de audit și a șefului SAI);
- recomandările cuprinse în raportul de audit au fost acceptate în totalitate prin introducerea acestora în „Programul de acțiune privind acceptarea și implementarea recomandărilor propuse de către echipa de audit” aprobat de către comandantul entității auditate;
- existența programului de acțiune redactat, aprobat și anexat la raportul de audit prin care entitatea auditată precizează acceptarea și modalitățile practice de implementare a recomandărilor, responsabilitățile concrete și termenele de implementare, respectiv de comunicare a modului de implementare a recomandărilor la SAI;

- după cum rezultă din literatura de specialitate de referință în domeniu „...răspunsul la recomandări pe care MPA 2410 -ul îl prezintă ca facultativ” reprezintă „...o simplă măsură de siguranță în vederea respectării obiceiurilor și practicilor diferitelor țări și sectoare profesionale” (J. Renard, op. cit. , p.268);

- expresia cea mai clară și concludentă a răspunsurilor la recomandări este programul de acțiune. „Materializarea răspunsului entității auditate este Planul de acțiune. Odată cu acceptarea recomandării, se va decide cine va fi responsabil cu punerea ei în aplicare și când. Acest aspect este foarte important deoarece introduce auditul în domeniul operațional” (J. Renard, op. cit. , p.286);

- reuniunea de conciliere nu mai are obiect.

Impactul pozitiv al aplicării propunerii se concretizează cel puțin în:

- evitarea reuniunii de conciliere;

- realizarea unor importante economii de timp și resurse umane și materiale;

- prevenirea apariției și manifestării riscului dereglării altor misiuni de audit în desfășurare prin absența, din cadrul acestora, a unor auditori care ar trebui să participe la finalizarea proiectului raportului de audit public intern, examinarea eventualelor puncte de vedere primite de la entitatea auditată, pregătirea, desfășurarea și finalizarea ședinței de conciliere și a proiectului de raport de audit public intern.

c) de asemenea, suntem de părere că s-ar impune înlocuirea denumirii „Proiect de raport de audit public intern”, cu denumirea „Raport de audit public intern”.

Modalitatea practică de implementare a acestei propuneri presupune completarea procedurii P-12 „Elaborarea proiectului de raport de audit”, din Normele API-1/2003, în sensul înlocuirii denumirii „Proiect de raport de audit public intern”, cu denumirea „Raport de audit public intern”.

Principalele argumente ale aplicării acestei propuneri sunt:

- în situația în care în termen de 15 zile de la înregistrare, entitatea auditată nu solicită o reuniune de conciliere, atunci Proiectul raportului de audit rămâne definitiv, nemaifiind cazul să se întocmească un Raport de audit public intern. Prin urmare, cu toate că este vorba de un document definitiv, titlul acestuia va conține în continuare noțiunea de „proiect” ce sugerează o situație ambiguă, tranzitorie, neoficială, neaplicabilă și care nu reflectă realitatea. Este ca și cum prefectul ar emite un proiect de decizie de suspendare din funcție a unui primar, rămânând ca în cazul în care aceasta nu a fost atacată în instanța de contencios administrativ, să rămână definitivă, dar tot proiect să se numească;

- ne aflăm astfel în situația paradoxală în care un document oficial unanim acceptat, validat și supervizat, să se numească în continuare „proiect”, înțelegând prin aceasta „Prima formă a unui plan, care urmează să fie discutat și aprobat pentru a primi un caracter oficial și a fi pus în aplicare (DEX, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1996, pag.857).

- în plus, există o serie de acte de autoritate ale instituțiilor statului care nu poartă denumirea de proiect, chiar dacă și acestea pot fi atacate în diferite instanțe, într-un termen legal fixat. Astfel, nu se vorbește de proiect al ordinului de numire/destituire a unei persoane într-o/dintr-o funcție chiar dacă poate fi atacat, nu se utilizează proiect de proces-verbal de contravenție chiar dacă procesul-verbal de constatare a unei contravenții poate fi atacat în instanță, nu vorbim de proiecte de legi votate de către Parlamentul țării chiar dacă toate acestea pot fi atacate la Curtea Constituțională, nu există act de control întocmit de către reprezentanți ai Gărzii Financiare sau ai Ministerului Finanțelor Publice care să poarte denumirea de proiect chiar dacă toate acestea pot fi atacate în justiție. Și exemplele ar putea continua. Mergând pe această logică, putem deduce că și un raport de audit (nu neapărat numai un proiect al acestuia) poate fi contestat. Eliminarea noțiunii „proiect” nu înseamnă că raportul întocmit nu este atacabil și prin urmare definitiv. Înseamnă doar că în cazul în care un raport de audit public intern ar fi contestat, în urma finalizării reuniunii de conciliere, acesta ar fi înlocuit cu un alt raport de audit public intern, de data aceasta definitiv.

Impactul pozitiv al aplicării propunerii se concretizează în:

- eliminarea unei situații generatoare de confuzie, ambiguitate și incertitudine;
- punerea titlului documentului în corespondență cu realitatea ce o reflectă.

THE MANAGERIAL AND STRUCTURAL OPTIMIZATION OF THE INTERNAL AUDIT SYSTEM

Col.drd. Emil MARE

La nivelul entităților publice, auditul intern, de pe poziția de cea mai înaltă formă a controlului intern, constituie principalul instrument de schimbare a mentalităților managementului și angajaților entităților publice de la starea actuală către starea nouă presupusă de introducerea conceptului de guvernare corporatistă care în esență nu înseamnă altceva decât faptul că o instituție publică trebuie condusă la fel ca și o afacere, adică profitabil, cu atât mai mult cu cât este vorba de bani publici.

Cuvinte cheie

management, schimbare, organizații, perfecționare

The role of audit system in promoting the change in public institutions

In public institutions, the internal public audit has a profound role as an agent of the change. This role concerns the following three categories of personnel of these institutions:

- the change strategists represented by the leaders of public institutions who have to consider the performances of the organization they lead, as well as with the reports established between the organization and the environment. The internal audit supplies for these an image on the evolution of the performance and on the disparity between the organization and the environment, simultaneous by with offering solutions in order to reduce this disparity;
- *the implementers of change* are represented of the middle managers of the public institutions, meaning those which an responsible for the coordination of the change effort. The internal audit addresses to this group by formulating some optimization solutions for the management of organizational change and legal efficient administration of the risks associated to this process by increasing performances in the internal control system;
- *the beneficiaries of change*, represented by the employees affected by this change. These, in most cases, not engaged in the planning and implementation of this change process. The audit addresses to this segment by

offering cancelling, by underlining the value elements created on while can be created as a result of the implementation of the change by efficient communication of the impact and consequences of the change.

From air point of view, the analysis of the audit system in promoting change in public institutions has two plans which coexist:

- the internal audit – as the agent of change in public institutions;
- the internal audit – as the agent of his awn change.

Regarding the position/status of the internal agent as the agent of change in public institutions, we can identify 4 roles of the internet audit:

- the observation role;
- the diagnosis role;
- the cancelling role;
- the reassuring role;
- the stimulation role.

We have to know that the previous role isn't completely when they pass to the next role.

The observation role is fundamental and of the greatest importance. The internal audit is eligible to frame the real situation of the organization in order to establish correctly the changes which an supposed to be dove.

This role not only concerns the activity of looking around, but also the analysis of phenomenon, processes, operation from a critical point of view.

It also requires the quantification and interpretation of the performances according to the legal reglementation on the existent standards. Being an efficient observatory is the first and mast important task of the internal audit as agent of the change.

The diagnosis role is the mast dam aiding and exacting from al these roles. Here, the internal audit analyzes the relevant observations in order to draw conclusions regarding the necessary changes which are to be done . For this, the internal audit uses methods, technique and special devices, as well as experience and communicative skills which help the formulation of solution an suggestions for some organizational changes, with ant being influenced neither by the managers' wishes, nor by the employees' ones.

The counselling role regards the internal audit activity, went to create plus value and improve the management of public entity, risk and internal control; here, the internal audit is net supposed to have managerial responsibilities.

The internal audit performs counselling and reassuring activities, as well as activities required by the leader slip of public entity.

There are three types of counselling:

- *specialized advice* went to identify the obstacles met in the normal development of the processes, establish the causes determine the consequences, provide solutions to eliminate these.

- *facilitate understanding* – went to provide extra information for a better knowledge regarding a system's functioning, standard or legal stipulations, necessary for the personnel in charge with their implementation;
- *professional moulding and improvement* – meant to provide theoretical and practical knowledge related to financial management, risk administration and internal control / by organizing courses and seminars.

At the present moment there is a real debate between the Ministry of Finances and the Central Union for the Harmonization of Internal Public Audit (UCAAPI) concerning the amplification of the counselling role of the internal audit and the implementation of new way of developing counselling activities, such as:

- *formalised counselling missions* contained in a distinct section of the audit yearly plan, performed through systematic and melodic approaches, according to some re-established procedures and having a formalized character;
- *informal counselling missions* – different permanent committees or determined length projects, punctual meetings on current exchanges of information;
- *counselling missions for exceptional situations*, referring to the participation in teams formed to resume the activities as result of a crisis situations or other exceptional events.

We think that the orientation towards the emphasizing of counselling activities comprised in the internal audit's activities represents a modern approach and a major change in the internal audit's conception as it moves the effort on the identification of problems, prevention of their occurrence with benefic consequences in the increase of leading system's performance and internal control.

The endurance role offers the public institution's leadership confidence in the necessity of these changes as well as the impact and their results. The internal audit provides conclusions about a correct identification of the change needs, correct settling of the priorities, the quality of planning and implementing the change and, moreover, the level of performance which was or which will be reached.

The internal audit has to present the endurances even if these aim a good or a bad situation, permanently relieving the reserves of performance which can be identified and fructified. In other words, the audit praises the positive situation, suggestive solutions of continualness improvement, and in this way he proves to be a significant agent of the change.

When malfunctions are identified, the audit proposes to the management of public entities solutions for change, modification, improvement, completion of some documents and procedures for a strict including in the legal stipulations and standards.

At the level of public entities, the internal audit, from the highest position of internal central, is the main instrument of the management mentalities change as well as the public entities employees from their current stage towards a new one, meaning that a public institution is to be mulled the same as any other business, lucratively, especially while public money is involved here.

The stimulator role is the less understandable role of the internal audit. It is most evaluated but the hardest to accomplish. It can become operational only if all the previous four roles have been carried out at least at satisfactory level. On a contra situation, the audit becomes a real resistance instrument to changes, braking the efficient functioning of the public institution this role as stimulator comprises suggestions for the best solutions so that the public institution can reach the legal, efficient standards, without a concrete intervention in the managerial process of their effective implementation. Therefore, the internal audit stimulates the management and the members of the organization in the process of solutions application, without involving in the effective process of implementation. In this way, he can keep his counselling role and the needed objectivity.

From our point of view, the internal audit as an agent of change has:

- the observational role in the preparedness stage of the mission;
- the diagnosis and counselling role in the collecting proves stage, the analysis of the identified problems and formulation of solutions, reviewing the work documents de the closing session for the intervention stage at the place of the events;
- the endurance role in the elaboration and spreading stages of the audit report;
- the stimulator role in the monitoring implementation of the proposed recommendation and solutions stage.

The interval audit can be a real agent of change in public institution (a mandatory condition for the agent is to be *credible* as long as we all know that a message is not considered if its receptor does not trust in its emitent).

The internal audit has to have the necessary qualities and abilities so that he can stimulate the change, helping the public institutions to make progress. Therefore, the audit must possess:

- knowledge in changes manage ring;
- special knowledge referring to the object of change;
- good communicator skills;

- knowledge, abilities and skills in organizational diagnosis;
- creativity in the process of applying the professional knowledge and the standards.

A modern legal frame and the procedures elaborated according to the international audit standards, along with the good practice in the European Union are fundamental guarantees that, by this concealing role on one hand, and the other roles, on the other hand, the internal audit is a real agent of the change in public institutions.

This cannot act as an efficient agent as long as he is inept to self-improve, meaning to be his own change agent. Here we can talk about a self-assessment of the internal agent quality and, also, of the necessity of an audit of the internal audit, performed by the eligible audit, at national level, UCAAPI, or by the audit committees, which, fortunately, will be founded at the public entities level. Their role – chief accountant of credits.

From the experience already gathered, there are significant limitations of improving, modifying, in other words changing the current audit system in terms of norms as well as in terms of procedures.

One of the most significant changes that kept our attention are the following:

a) the completion of the preparatory stage of the audit mission with the procedure “Session of presentation” by formulating a procedure of developing the “Session of presentation” which will be followed by “Gathering and processing data”.

In the spirit of the realization, beginning with the preparation of the mission stage, of a favourable communication climate, of an accurate informing and of a transparency of activities, we suggest filling out of the annex nr. 5 of Norms API-1/2003 with the procedure “Presentation meeting” which should be subsequent to the “Audit Initiation” procedure.

Purpose

- knowing the major concerns of the audited entities;
- establishing a favourable communication, correct collaboration and informing climate, based on the ensuring of the procedures and activities’ transparency.

Premises

- the auditors have to be known and make themselves known;
- the need of creating an officialized environment of getting to know each other of the members of the audit committee and of the audited entities representatives reciprocally;

- informing of the candied entity management about the general objectives of the audit mission, as well as about the objectives and procedures of gathering and processing information;
- creating an organizational theatre share the management of the audited entity can put forth the solicitations regarding the audit with priority of certain objectives, operations or activities.

Procedure	
The Leader/ Manager of the audited entity	1. Introduces the main counsellors and responsible.
	2. Delivers an informative speech on the specific activities developed during the period of times they were audited.
	3. Prepares suggestions for objectives, activities and operations radish must be audited with priority.
	4. Expresses the acceptance regarding the date so hen the “Opening preening takes place.
Chief of the audit team	5. Introduces the members of the audit team.
	6. Presents the general objectives of the audit mission.
	7. Informs about activities rakish will follow in order to go through the procedures of gathering and processing the information.
	8. Addresses the leader/manager of the audited entity, as well as the others present the request of waking clarifications if there are some objectives that the leader of the entity wants them to be audited with priority.
	9. Evaluates together with the audited entity if the date presented through “Notification” for the choc loping of the “Opening Meeting” can be respected, establishing, if need be another date.
	10. States precisely the necessary documents to inform the auditors.
	11. Are defined the work locations for the auditors.
	12. Draws up the “Presentation Meeting Minute” following the established procedure for the drawing up of the “Opening Meeting Minute” whit will adapt to the particular kind of talks and communications performed.
The team of auditors	13. Attend the presentation wetting.

We appreciate this procedure as being very important and absolutely necessary, first of all just because it offers the management of the audited entity the possibility of informing the audit team cab out the existence y some objectives, aspects, activities, operations which world need to be audited with priority.

The audit team can thus orient its activity so that when these solicitations exceed the general objectives, they can be brought to the chief of the audit structures notice before drawing up the documents or the preparation of the mission and before beginning the intervention on the completion of the objectives of the audit mission.

Such serious and laborious an activity as an audit mission cannot begin at the level of collecting and processing information stage which takes place at the Headquarters of the audited entity, just by a mere introduction of the members of the team to the commander/chief of the audited entity, and subsequently asking for information and documents from persons that the members of the audited team haven't been introduced. It is a situation of ambiguity during which the audit team informs itself about the activities and the specific of the entity, without answering from the very beginning, in an elegant and without ambiguity manner the natural questions that different responsables ask on will ask themselves regarding the presence and the activity of the audits within the entity.

We appreciate that the positive impact of the proposed implementation procedure would materialize in the following:

- it is created the organisational frame favourable instituting a favourable communication cooperation and trust environment;
- it is created an organisational frame in which the management of the audited entity can officially expose the requests regarding the audit with priority of some objectives, activities and operations.

b) improvement of the procedure of drawing up the audit report in order to prevent the appearance and the developing of the conciliation reunion.

The practical means to implement this proposal supposes following the stages:

- drawing up of the audit report project at least 4-5 days before the adjournment of the mission;
- presenting the audit report project to the responsables of the audited entity at least 4-5 days before the adjournment of the mission;
- mediate the diverging points of view and obtain the top-management audited entity agreement at least 3 days before the adjournment of the mission;
- drafting, by a responsible of the audited entity, of a "*Plan of action regarding the acceptance and implementation of the suggested proposals by the audit team*", which comprises the responsibilities and the calendar of the implement of the recommendations comprised in the project of the audit report and its approval by the entity commander, at least two days before the adjournment of the audit mission;

- drafting the public internal audit report in final form and its supervising by the chief of S.A.I. at least 2 days before closure of the meeting because “...after general validation taken together with the audited entities, it cannot be dealt with unilateral and a posteriors changes of the Report” (J. Renard, *Theorie et pratique de l’audit interne*, Editions d’Organization, Paris, France, 2002, translated into Romanian due to a PHARE financed project, Bucharest, 2003, p.274);

- registration of the audit report at the headquarters of the audited entity;

- presenting within the “adjournment meeting” an audit report in final shape accompanied by the “acting programme and the implement calendar of the accepted recommendations by the management of the audited entity”, and where these documents are validated, a fact resulting from the content of the adjournment meeting minute “so that at the end of the meeting there should be a final text” (J. Renard, *Theorie et pratique de l’audit interne*, Editions d’Organization, Paris, France, 2002, translated into Romanian due to a PHARE financed project, Bucharest, 2003, p.274);

- inscribing, at the end of the audit report, the formula: “If in 15 days from the registration the audited entity does not solicit a conciliation meeting, then the public internal audit report remains final”, as a guarantee of correctness, transparency, objectivity, credibility and quality of the act of counselling by indicating to the management of the unit the “ways of attack” if there is a situation after assuming the content of the public internal audit report, in legal forms and there are possible points of view or opinions different of those of the audits.

The main arguments which require applying this proposal are:

- going over the stages specific to the practical means of applying, the report project remises three essential and defining characteristics which make it a final audit report, namely:

- the findings and the recommendations have waded the object and have gone through both the phases of a general validation (from the management of the audited entity) and of a specific validation (from the audit team and the chief of S.A.I.);
- the recommendations present in the audit report have been totally accepted by including them in the “Programme of action regarding the acceptance and implement of the recommendations proposed by the audit team” approved by the commander of the audited entity;

- the existence of the programme of action, drafted, approved and annexed to the audit report through which the audited entity states the acceptance and practical ways of implementing the recommendations, the clear responsibilities and the terms of implementation, respectively of communication the way of implementing the recommendations to S.A.I.;

- as it result from the literature of specialty of reference in the domain “...the answer to the recommendations that MPA 2410 - presents as being optional” represents “...ma mere measure of security to respect the customs and practices of different countries and fields of activity” (J. Renard, *Theorie et pratique de l’audit interne*, Editions d’Organization, Paris, France, 2002, translated into Romanian due to a PHARE financed project, Bucharest, 2003);

- the most char and most conclusive way of the answers to the recommendations is the programme of action “The materialization the audited entity’s answer is the Plan of action, once the recommendation accepted, it will be decided on who is going to be responsible with its application and when. This aspect is very important because it introduces the audit into the operational domain” (J. Renard, *Theorie et pratique de l’audit interne*, Editions d’Organization, Paris, France, 2002, translated into Romanian due to a PHARE financed project, Bucharest, 2003);

- the conciliation reunion doesn’t have a point.

The positive impact of the proposal materializes in at least:

- avoiding the conciliation meeting;
- important sparing of time and human and material resources;
- preventing the coming out and manifestation of mal functioning risk in other audit missions white acting in absentia, within these, of some auditors who should participate in the finalizing of the public internal audit report, examining on of some points of view received from the audited entity, preparation, developing and finalizing the conciliation meeting and the public internal audit report project.

c) also we agree replacing the name “Public internal audit report Project” with the name “Public Internal audit Report”.

The practical way of implementing this proposal presupposes the filling in of the procedure P.12 “Elaboration of the audit report project”, from the *Norms A.P.I.-I/2003* in the sense of replacing the name “Public Internal Audit Report Project” with the name “Public internal audit report”.

The main arguments of applying this proposal are:

- in a situation in which in 15 days from the registration, the audited entity doesn’t request a conciliation reunion, then The Audit Report Project stays definite not being necessary to draw up a Public Internal Audit Report. Consequently even if it is about a definite document, its title will contain the

notion “project” which suggests an ambiguous, transitory, unofficial, unapplicable situation and which does not reflect reality. It is as if the project would come up with a decision project of suspending a mayor, leaving it for the case when this hasn’t been attacked in our solicitor’s office court, to let it remain definite but it should still a project.

- we are thus in the paradoxical situation in which an unanimously accepted official document validated and supervised, should be called “project”, meaning through this ”The first draft of a plan, indrich will be debated and approved in order he receive an official character and will be applied” (DEX, Universe Publishing House, Bucharest, 1996, p.857);

- furthermore there are a series of acts of authority from the public institutions which do not bear the name of project, even if these can be attacked in different courts of law, within a fixed legal term. Thus, there is not talk about a project of the order of appointment/suspension of a person to/from a position even if it can be attacked, they do not use a project of official report of contravention even if the report of finding a contravention can be attacked in a court of law, we are not talking about projects of laws voted by the Parliament of the country and although call these can be disputed at the Constitutional Court, there does not exist a document drawn up by the representatives of the Financial Department or of the Ministry of Public Finance which bear the name of project even if all these can be disputed in a court of justice. And the examples could go on Following this logical path, we can deduce that an audit report, too (and not necessarily only one of its projects) is likely to be contested. Elimination of the notion of “project” does not necessarily mean that the drawn up report is not attackable and, consequently, definite it only means that in the case in which a public internal audit report would be disputed, following the closure of the conciliation meeting, this would be replaced by another public internal audit report, and this time permanently.

The positive impact of applying the proposal materializes in:

- eliminating a situation which could generate confusion, ambiguity and uncertainty;
- adjusting the title of the document in correspondence with the reality that it reflects.

FENOMENUL TERORIST LA ÎNCEPUT DE SECOL. CAUZE ȘI EFECTE

Lt.col.drd. Sorin OLTEANU

Terrorism, in all its forms of manifestation, is a phenomenon still hard to define and to be categorized in the existent patterns of evaluating an aggression. The difficulty resides in the fact that we use of terms and concepts that are not enough to depict this “new” form of manifestation of human violence. Numerous studies and works, dealing with terrorism, underline the complexity of this phenomenon, which, so far, has taken by surprise the XXI century. To define and analyze this threat is very important.

Epoca în care ne aflăm este o epocă post război rece. Ea se caracterizează, în primul rând, prin declanșarea și desfășurarea unei stări de haos planetar. Acest haos trebuie înțeles ca o dezorganizare a vechiului sistem, în vederea reorganizării lui pe noi coordonate, coordonate impuse, pe de-o parte, de explozia informațională și, pe această bază, a reconfigurării în curs a lumii și, pe de altă parte, pe o filozofie și o fizionomie de rețea, care modifică radical datele problemei. Am putea spune că noua filozofie și noua fizionomie a sistemelor și acțiunilor în rețea reprezintă una dintre marile mutații ale veacului în care trăim, mai exact ale sfârșitului secolului al XX-lea și începutul celui de-al XXI-lea.

Felix Schneider¹ afirma că „dispariția conflictului ideologic Est-Vest a îndepărtat pericolul unui război major în Europa, dar, pe de altă parte, a declanșat sau reînviat alte conflicte, ale căror cauze au fost neglijate sau rău înțelese și tratate”.

Veacul al XXI-lea va fi un veac al societăților cunoașterii, mai exact al societăților epistemologice, în care valoarea omului individual va crește incomensurabil, în sensul că fiecare om va fi un mic nod de rețea, adică un beneficiar și un creator al informației care există și subzistă în rețea.

În același timp însă, odată cu aceste progrese imense, de neimaginat cu ceva timp în urmă, se dezvoltă și o latură mai puțin acceptabilă a acestor

¹ Cercetător șef în cadrul Institutului pentru Strategii și Politici de Securitate (Academia Națională de Apărare din Viena).

societăți moderne, o latură critică, cu efecte destul de grave în planul stabilității și fiabilității sistemelor și proceselor. Aproape în aceeași proporție cu progresele societății, ale economiei și informației, cresc și vulnerabilitățile acestora. Este vorba de noi vulnerabilități care determină noi tipuri de pericole și amenințări. Aceste pericole și amenințări se situează îndeosebi în spațiul economic, în spațiul politic, în spațiul cultural, în spațiul social și, mai ales, în spațiul informațional. Se globalizează nu numai economia și informația, ci și amenințările.

Cauzele și rațiunile fenomenului terorist sunt complexe, diseminate și distribuite pe un interval de timp greu precizat. Odată cu apariția primului om a apărut și primul fenomen terorist. Practic, cauzele terorismului și rațiunile acestuia rezidă în modul în care a apărut și a evoluat omenirea. Sigur, această afirmație directă, simplificatoare, nu eludează caracterul complex al fenomenului.

Cunoașterea cauzelor și rațiunilor fenomenului terorist

Există mai multe tipuri de cauze care generează fenomenul terorist. Ele sunt studiate de o sumedenie de organisme, de structuri, de școli, organizații pentru că terorismul afectează întreaga lume. Chiar dacă o țară a fost scutită de aceste acțiuni teroriste, nu este exclus ca fiecare om să fie afectat de acest fenomen. Nu se știe când, cum, unde și de ce, pentru că, de fapt, suportul necesar pentru a se răspunde la astfel de întrebări nu există. Nu se știe „de ce”, nu se știe „când”, nu se știe „unde”, nu se știe „cum” vor acționa teroriștii. Motivațiile lor par bizare și vin totdeauna post factum. Este adevărat, uneori, teroriștii își anunță acțiunile. Adică, amenință. Dar, mai ales, revendică. Nu există o rațiune suficientă sau o suficientă rațiune pentru acțiunile teroriste. Nu există o motivație consistentă. Sau există atât de multă încât este practic imposibilă stabilirea cu exactitate a unor coordonate de manifestare, de apariție a fenomenului terorist.

Tipologia cauzelor terorismului este aproape aceeași ca tipologia oricărei acțiuni umane. Deci, motivele acțiunii teroriste sunt ascunse, greu de precizat, chiar dacă făptuitorii le relevă uneori. De pildă acțiunile teroriștilor din septembrie 2001 nu au nici un motiv clar. Motivul declarat de pedepsire a SUA pentru politica lor dusă împotriva lumii islamice este prea generic, greu de acceptat în limitele declarative formulate. Sloganul potrivit căruia SUA sunt o superputere orientată împotriva statelor islamice este o afirmație fără susținere. Dimpotrivă, SUA sunt o mare putere democratică, care promovează un tip de relații corecte cu partenerii, urmărindu-și, bineînțeles, scopul lor, dar care nu are nimic cu civilizația islamică. Cu extremiștii fundamentalisti islamici este deja altă situație, pentru că, de fapt, aceștia sunt cei care au ceva împotriva islamului sau a celor care nu respectă dogma lor. Dar aceste relații

sunt foarte complicate și nu pot fi reduse la o simplă ripostă teroristă. Riposta teroristă din 2001 a fost un act crud, nebunesc, fără nici o logică, fără nici o rațiune, care, de fapt, a identificat și legitimat o organizație teroristă, Al Qaida. Din acel moment Al Qaida a devenit un actor internațional, o rețea de importanță mondială. De Al Qaida se vorbește în fiecare zi, împotriva Al Qaida s-a ridicat o coaliție extrem de puternică, formată, practic, din întreaga lume democratică.

Complexitatea cauzelor

Fenomenul terorist are și va avea totdeauna cauze complexe. Cauzele care se invocă sunt de cele mai multe ori simplificate și simplificatoare. Statele Unite ale Americii, Uniunea Europeană, în întregul ei, dar și fiecare dintre marile puteri care o compun, îndeosebi, Franța, Marea Britanie, Germania, Italia și Spania, China, Federația Rusă, India, Lumea Islamică (prin acțiunile Pakistanului și chiar ale Iranului) și Egiptul se conturează a fi factori de foarte mare importanță care, după toate aparențele, ar dori să constituie sau să reconstituie și să reconfigureze niște centre de putere și de influență – unul, nord american, unul european (există o dimensiune nord-atlantică a acestui spațiu de putere și influență), o dimensiune eurasiatică, în care Europa intră în parteneriate strategice cu China, cu Rusia, cu India (deja există parteneriate americane cu toate aceste țări, mai puțin cu China) și, probabil, o dimensiune islamică absolut necesară, puternică și de mare influență (un fel de Orient Mijlociu Unit²).

Am situa cauzele și rațiunile fenomenului terorist pe patru paliere mari.

1. Primul palier ar fi *starea de haos care s-a creat după terminarea Războiului Rece*, în care s-au constituit și continuă să se instituie aceste centre de putere și influență. Prin putere și influență, noi nu înțelegem puterea și influența pe care o înțelegeau cândva britanicul Harold F. Mackinder, autorul teoriei geopolitice a *heartland*-ului eurasiatic, nici americanul și Nicholas Spykman, autorul teoriei geopolitice a *rimland*-ului, teorie care a stat la baza politicii și strategiei de îndiguire aplicată de Statele Unite pentru izolarea și distrugerea comunismului. Noi înțelegem reconfigurarea centrelor actuale de putere și influență ca modalitate de realizare și punere în operă a unei arhitecturi de securitate de mare amploare, bazată pe piloni de stabilitate și de securitate, care își asumă deopotrivă anumite inițiative în spațiul dezvoltării

² Conceptul de Orient Mijlociu Unit nu este totuna cu conceptul de Mare Orient Mijlociu, promovat de SUA. Orientul Mijlociu Unit sau Uniunea Orientului Mijlociu se dorește a fi o entitate asemănătoare Uniunii Europene, care să adune în același concept toate statele acestei centuri islamice, întrucât aceste dispun de resurse, de valori și de interese comune. Această soluție ar duce la prevenirea conflictualității și la transformarea spațiului islamic într-o regiune de stabilitate și prosperitate.

societății omenești, prevenirii războiului, conflictelor și crizelor și gestionării crizelor, și responsabilității foarte concrete în acest sens. Deci, practic, centrele de putere care se creează în lume devin și trebuie să devină nu numai beneficiare ale progresului civilizației omenești, autorități care să decidă soarta lumii în folosul lor, ci și mari entități responsabile pentru tot ceea ce se întâmplă în lume. Iar responsabilitatea este direct proporțională cu puterea lor³.

Din reconfigurarea acestor centre de putere, se produce însă și un fel de *efect haotic de rețea*, care poate genera terorism. În perioada aceasta de reconfigurare a puterii și influenței, terorismul proliferază, în primul rând împotriva acestor centre de putere. Nu întâmplător atacurile au avut loc asupra Londrei, Madridului și Istanbulului, Turcia fiind una dintre puternicele țări aflate la granița dintre două civilizații, cea europeană și cea islamică, și care încearcă să facă o relație de confluență între acestea. Teroriștii vizează această țară, pentru că, pe de o parte, consideră că Turcia a trădat islamismul, iar pe de altă parte, pentru motivul că Turcia este unul dintre aliații importanți ai SUA în spațiul Orientului Mijlociu. Terorismul îndreptat împotriva Turciei, dar și împotriva celorlalte țări, vizează în primul rând lovirea acestora în calitatea lor de nuclee în jurul cărora se vor forma centrele de putere și influență. Teroriștii vor să împiedice astfel afirmarea acestor țări ca posibile centre de putere, să mărească ecartul dintre ele, să le disperseze, întrucât, deocamdată, acestea nu au o identitate și o forță atât de bine conturate ca a SUA.

Deci, trebuie bine analizată această perioadă de prefaceri, de haos planetar, care va fi urmată de o anumită ordine. Nu se știe încă dacă o astfel de ordine va fi cea dorită de SUA sau de UE sau dacă va fi o ordine construită la intersecția marilor interese ale marilor puteri și mai ales la impactul pericolelor și amenințărilor asupra civilizațiilor, în așa fel încât, din acest impact, să se nască o conștiință a acestei ordini mondiale ce trebuie realizată și care se realizează efectiv prin procesul de globalizare.

2. Globalizarea este cel de-al doilea complex de cauze care stimulează și chiar generează terorism. Globalizarea este o acțiune care se cere a fi fluentă, obiectivă și necesară, întrucât lumea începe din ce în ce mai mult să aibă o configurație de rețea. Probabil că rețeaua va permite nu neapărat uniformizarea bogăției și a sărăciei, ci diminuarea semnificativă a sărăciei, concomitent cu atenuarea tendințelor de superîmbogățire a unora.

Sensul rețelei este, între altele, acela de a nivela vârfurile, iar globalizarea vizează efectiv acest lucru. Aceasta este partea bună a

³ Puterea centrelor de putere este dată nu doar de forța economică și militară a nucleelor, ci și de forța și autoritatea parteneriatelor, de puterea rețelei, de organizațiile și organismele internaționale, cu alte cuvinte, de capacitatea lor de a reuni, în mari noduri de rețea, puterea, înțelepciunea și responsabilitatea statelor, organizațiilor internaționale și oamenilor.

globalizării, partea generativă de progres, de bunăstare, securitate și siguranță pentru întreaga rețea. Dar există și partea cealaltă, globalizarea opusă fragmentării, conceptului identitar. Asistăm la două fenomene extrem de importante: pe de-o parte globalizarea informației, economiei, relațiilor internaționale, care determină unitatea lumii și, pe de altă parte, accentuarea rapidă și nepermis de periculoasă a fragmentării. Concepțiile identitare sunt în conflict cu concepțiile globalizatoare, iar la impactul acestora se naște un sistem de cauze care generează fenomenul terorist.

3. Al treilea tip de cauze îl constituie *contradicția accentuată între entitățile etnice și religioase în reconfigurarea universului virtual al valorii și al credinței*. Secolul al XXI-lea se pare că va fi un secol religios în sensul „globalizării” religiilor, mai exact în sensul relațiilor presupuse de universul religios al omenirii care înseamnă credință, respect, dialog între religii, unitate și responsabilitate a credinței. Aceasta ar fi partea bună a lucrurilor. Acțiunile Bisericii Catolice de reconciliere, dialogurile care se realizează între religii se constituie în expresii concrete ale acestei tendințe. Dar globalizarea are și efecte extrem de negative în planul unei anume dimensiuni – cea inflexibilă – a religiilor, concretizate într-o recrudescență fără precedent sau cu un precedent doar în Inchiziție al fundamentalismului religios, pentru că, totdeauna, componenta extremistă a etnosului și a etosului tinde spre inflexibilitate.

Nu din teama de a-și pierde identitatea luptă o religie împotriva celeilalte, ci din dorința de a-și asigura putere și influență. Puterea și influența au rămas reperele care generează și acum, la acest nivel atins de omenire, atitudini rigide, greu de controlat și de acceptat. Or, religiile nu au nevoie de putere. Puterea lor se află în credință, în Dumnezeu. Odată cu creșterea dialogului între religii, în spațiul globalizării societății omenești se accentuează și tendințele fundamentaliste, iar la impactul acestora se nasc acțiunile teroriste de tip etnic și religios, care sunt foarte periculoase.

4. Al patrulea palier de cauze se află în *dimensiunea criminală, infracțională, în dimensiunea de periferie a lumii, în care proliferază traficul de droguri, de arme, de persoane, corupția și economia subterană*. Acestea sunt cauze efective de generare a terorismului, un terorism foarte periculos deoarece el se află pe o scală greu de controlat, care se întinde de la parlamente și guverne până la „găștile de cartier” și la rețelele și organizațiile transfrontaliere. Criminalitatea organizată are o dimensiune transfrontalieră. Globalizarea accentuează această dimensiune, o transformă într-o caracteristică esențială și într-un factor de putere. Este vorba de puterea pe care o dă rețeaua, relațiile pe orizontală, multiplicarea și consolidarea nodurilor de rețea. În aproape fiecare localitate de pe planetă există cel puțin un astfel de nod sau o astfel de prelungire.

Rețelele transfrontaliere ale crimei organizate sunt una dintre sursele de finanțare a terorismului, iar terorismul este unul dintre factorii care amplifică puterea acestor rețele.

Terorismul bazat pe efecte

Scopul principal al unei acțiuni teroriste constă în efectul produs, dar nu în orice fel de efect, ci în efectul spectaculos. Nu există terorism acolo unde nu există efect spectaculos, adică înspăimântător. Ar fi însă o mare greșeală dacă s-ar considera terorismul doar ca un spectacol pentru a impresiona, a îngrozi, a înspăimânta, a uimi, într-un cuvânt, a teroriza. Terorismul, în esența lui, urmărește un *scop politic* și, în consecință, un *efect politic*. Acest tip de efect reprezintă, de fapt, esența terorismului. Este și motivul principal pentru care terorismul este considerat război. Nu de către toată lumea, ci doar de către Statele Unite și de către membrii coaliției împotriva terorismului. Chiar dacă dreptul internațional nu consideră, cel puțin deocamdată, că terorismul ar fi război, iar acțiunile teroriste drept crime de război, faptul că terorismul urmărește un efect politic justifică, cel puțin principal, calificativul de război.

Evoluții, evaluări, prognoze

Terorismul evoluează cam în aceiași parametri în care evoluează societatea omenească. Aceasta nu înseamnă că o astfel de proporționalitate se constituie neapărat într-un blestem al omenirii, dar, din păcate, se configurează o perspectivă nu tocmai încurajatoare pentru evoluția lumii și a acestui fenomen terorist generat chiar de omenire. Cu cât societatea se dezvoltă mai mult, cu atât ea devine mai vulnerabilă, iar efortul de a se securiza, de a-și ascunde și proteja vulnerabilitățile este din ce în ce mai mare.

În scurt timp costurile securizării vor fi mult mai mari decât costul sistemelor înseși, deci dimensiunea de securizare va fi mult mai costisitoare decât acțiunea în sine, decât sistemele și procesele în sine. De ce acest lucru? Pentru că vulnerabilitățile cresc, iar societatea omenească trebuie să-și construiască un spațiu și o dimensiune de securitate și de siguranță acceptabil și suficient, de care ea are nevoie.

Datorită faptului că terorismul este un fenomen foarte complex și greu de definit și de identificat, legislația internațională se ferește să-l considere război, se ferește să considere actele teroriste drept crime de război. Și este normal să fie așa, întrucât, în momentul când ai transformat terorismul în război, trebuie să-i acorzi acestui terorism statutul pe care îl are războiul ca atare. După cum prevede Carta ONU, războiul, ca război de agresiune este interzis, iar pe de altă parte sunt niște reguli care se aplică într-un război, sunt niște drepturi pe care le au entitățile aflate în război. Ori terorismul, în calitate

de război, ar trebui să fie punerea în operă a unor politici, dar întrebarea este care politici? Deși terorismul este un fenomen politic în ansamblul lui este greu de acceptat că el este, la nivel global, o modalitate de punere în aplicare a unei politici globale. Globalizarea terorismului ar însemna să răspundă globalizării unei politici teroriste. E adevărat că foarte multe organizații, grupuri, chiar state duc o serie de politici teroriste, dar de aici și până la a transforma terorismul într-un fenomen global este o dimensiune foarte mare. Totuși, în concepția SUA și a aliaților săi, printre care și România, terorismul este un război, un război planetar, un război căruia i se răspunde cu război, *războiul împotriva terorismului*.

S-a declanșat un război terorist, un război împotriva terorismului. Implicațiile acestei realități sunt extrem de grave și extrem de complicate, și pozitive, dar și negative, cele pozitive constau în faptul că omenirea trebuie să reacționeze, trebuie să rezolve problemele terorismului, dar nu este sigur că aceasta trebuie făcută printr-un război pentru că războiul în esența lui distruge, distruge structuri și infrastructuri precum și germenii unor acțiuni viitoare dar cauzele terorismului sunt mult mai complexe, e adevărat că războiul terorismului atacă și cauzele acestuia dar trebuie acționat asupra cauzelor prin toate mijloacele, nu neapărat prin război, în primul rând trebuie acționat prin mijloace politice. Indubitabil, războiul este o metodă de punere în operă a unei politici, de continuare a unei politici după cum spunea Clausewitz, dar aici este vorba de lucruri mult mai complexe care țin de reconfigurarea filozofiei și fizionomiei societății omenești astfel încât acțiunile teroriste dacă nu pot fi eliminate cel puțin să fie diminuate sau reduse sub control. Realitățile sunt destul de sumbre în această direcție chiar dacă bazele și infrastructurile fizice ale terorismului au fost lovite în mare măsură și sunt oarecum gestionate. Terorismul ca fenomen are însă resurse foarte puternice care rezidă din inegalitățile, instabilitățile și în general din dimensiunile extrem de complicate ale ființei omenești, ale societății, ale relațiilor, ale economiei, ale politicii și altele.

În legătură cu configurațiile teroriste viitoare sunt foarte multe lucruri de spus dar în principal două dintre ele pot fi evidențiate. Pe de-o parte, este cyberterorismul, terorismul cibernetic, terorismul din spațiul virtual care se poate dovedi a fi foarte periculos, iar pe de altă parte este terorismul etnic și religios. Aceste două tipuri de terorism vor însoți probabil societatea viitorului, iar societatea trebuie să ia măsuri împotriva lor.

MUTAȚII POSIBILE ALE FENOMENULUI TERORIST ȘI INFLUENȚA LOR ASUPRA MEDIULUI STRATEGIC DE SECURITATE

Lt.col.drd. Sorin OLTEANU

No doubt, the development of the potential of defence and of counteracting this disease of the XXI century only has as a result the evolution of the insanity of violent terrorist actions. The modern and elevated solutions designed to protect society from terrorist threats make terrorist actions more diversified, and, with the help of the latest technological discoveries of humankind, terrorists create chaos through feelings of panic and incertitude at a planetary level.

Terorismul nu este doar o reacție a celui slab împotriva celui puternic, ci o acțiune premeditată, punitivă și răzbunătoare, inumană, criminală – adesea sinucigașă și totdeauna feroce –, care are ca obiectiv să distrugă, să ucidă cu cruzime, să înspăimânte și, prin aceasta, să realizeze și să impună un obiectiv politic, un scop politic. Terorismul nu se justifică și nu se poate justifica în nici un fel, întrucât el nu se prezintă nici ca o modalitate de deblocare a unei situații strategice – așa cum se prezintă, în general, războiul –, nici ca o simplă reacție de răzbunare. Terorismul este un fenomen complex, un produs al societății omenești și el nu poate fi eradicat decât atunci și numai atunci când vor fi eradicate cauzele care-l produc. Or, acestea sunt infiltrate în fiecare celulă a ființei umane, a arealului uman, omul fiind, prin natura sa, o ființă teroristă. Fenomenul terorist este, de asemenea, un rezultat al adâncirii faliilor strategice dintre interesele civilizației democratice și cele ale civilizațiilor non-democratice sau care percep altfel democrația și relațiile sociale.

Cu cât aceste falii se adâncesc mai mult, cu atât pericolele, amenințările la adresa societății moderne, precum și vulnerabilitățile ei se înmulțesc. În această etapă de trecere la o societate a cunoașterii, de tip informațional, caracterizată printr-o serie de vulnerabilități de tranziție (care-și schimbă mereu configurația), terorismul găsește un loc propice de dezvoltare.

Mutații în cadrul fenomenului terorist

Există trei teatre mari ale războiului terorist.

1. *Lumea occidentală*, care a fost lovită la 11 septembrie 2001, la 11 martie 2004, prin atacurile de la Londra și prin numeroase alte acțiuni teroriste de mai mare sau mai mică amploare; există, de asemenea, o amenințare teroristă continuă pentru această lume, întrucât teroriștii dețin complet inițiativa strategică și pot acționa oricând prin surprindere, chiar dacă măsurile luate au diminuat posibilitatea acestora de a ataca teritoriul SUA.

2. *Lumea islamică*. Teroriștii islamiști lovesc puternic țările islamice care sprijină războiul împotriva terorismului, considerând aceasta ca un act de înaltă trădare. Una dintre victimele acestui tip de terorism este Turcia.

3. *Orientul Mijlociu și Orientul Apropiat*. Aici, terorismul devine un mijloc al războiului de gherilă, iar extensia lui în Afganistan, în Irak și în Orientul Apropiat creează un focar deosebit de primejdios, care nu va putea fi anihilat în timp scurt.

În anul 2006, situația din Afganistan s-a degradat semnificativ. În aproape toate zonele țării, dar mai ales în sud și sud-est, talibanii și-au intensificat acțiunile tip gherilă, iar pierderile participanților la cele două misiuni, „Enduring Freedom“ (EF) și Forța Internațională de Asistență și Securitate (ISAF), au crescut.

Operația EF este o operație militară de coaliție internațională lansată în octombrie 2001 împotriva terorismului pentru a asigura, împreună cu forțele afgane, securitate și stabilitate în Afganistan. Este pentru prima dată în istorie când se încearcă așa ceva.

La această operație participă trupe din mai bine de 20 de state, 19.000 fiind americani, și 3.100 ceilalți.

În perioada actuală, adică la finele anului 2006 și în debutul anului 2007, Statele Unite și forțele de coaliție continuă să angajeze rămășițele forțelor talibane și a altor extremiști și să-și coordoneze acțiunile cu cele ale forțelor militare pakistaneze pentru asigurarea securității la frontiera pakistano-afgane. De altfel, Pakistanul a declarat că-și va mina frontiera cu Afganistanul.

Statele Unite și forțele de coaliție acționează cu 14-23 echipe provinciale de reconstrucție (PRT) în această țară. Aceste echipe sprijină guvernul afgan, inclusiv în proiecte care-i ajută pe afgani să construiască drumuri, clădiri și puțuri pentru asigurarea necesarului de apă.

În timpul alegerilor prezidențiale din 2004, ale celor naționale parlamentare și ale consiliilor locale din 2005, forțele coaliției și cele afgane au asigurat securitatea acestor activități deosebit de importante pentru continuarea procesului de stabilizare a țării.

Numai că reacțiile din interiorul Afganistanului, țară constituită în teatru de război de trei sute de ani, sunt imprevizibile și haotice. Departe de a se preda sau de a înceta ostilitățile, talibanii au reluat acțiunile tip gherilă, ridicând noi probleme în ceea ce privește securitatea regiunii. Această realitate a impus o schimbare fundamentală de optică, inclusiv la țările europene NATO participante la misiunea ISAF.

De aceea, la sfârșitul lunii noiembrie 2006, reprezentanții celor 37 de țări care participă la Forța Internațională de Asistență și Securitate (FIAS sau ISAF, folosind inițialele din denumirea engleză a misiunii), constituită sub comandament NATO, s-au reunit la Riga, pentru două zile, între altele și cu scopul de a stabili măsurile ce se cereau luate de urgență, întrucât, în această țară, s-a declanșat cel mai intens val de violențe din 2001, de când au fost înlăturați talibanii de a putere.¹ Problema Afganistanului a constituit prioritatea numărul unu a summit-ului de la Riga.

În 2006, până la sfârșitul lunii noiembrie, fuseseră uciși în lupte în jur de 150 soldați ai misiunii ISAF. Talibanii acționează prin ambuscade, atacuri prin surprindere, precum și prin acțiuni sinucigașe. Se pare că astfel de acțiuni sunt extinse în întregul Orient Mijlociu, în zonele conflictuale. Aliații au lăsat deoparte divergențele lor privind aprecierea situației și a misiunilor din Afganistan, întrucât nu pot accepta ca o astfel de misiune să eșueze, ea fiind desfășurată sub mandat ONU. În afară de aceasta, în cadrul acestei misiuni, este vorba și de credibilitatea NATO, de imaginea Alianței. De aceea, s-a ajuns la concluzia că „a contribui la instaurarea păcii și stabilității în Afganistan reprezintă prioritatea esențială a NATO”.

Este pentru prima dată când aliații decid să ridice, parțial, restricțiile privind utilizarea forței ISAF. Până la această dată, toate încercările de unificare a celor două misiuni „Enduring Freedom”, care se prezintă ca o operație contrateroristă, deci ofensivă, împotriva talibanilor, și ISAF, operație de asistență și stabilizare, dar și cu aspecte antiteroriste, deci de apărare împotriva terorismului, au eșuat. Membrii europeni ai NATO nu au acceptat să ducă operații contrateroriste.

Deși cele două misiuni rămân distincte, noua degradare (fără precedent) a situației² a impus extinderea misiunii ISAF și cu acțiuni de luptă contrateroriste.

Spre exemplu, trupele germane, staționate în nordul țării, regiune relativ calmă, nu puteau fi transferate în sud, pentru că mandatul dat de parlamentul german interzicea acest lucru.³

¹ <http://fr.news.yahoo.com/29112006/290/l-afghanistan-est-la-priorite-essentielle-de-l-otan.html>

² Pierderile coaliției în Afganistan se ridică, în 2006, la 188 morți (97 americani și 91 din cadrul coaliției). În cei șase ani, din 2001 până în 2006, pierderile coaliției sunt de 513 morți, dintre care 356 sunt americani.

³ Guvernul federal german a decis prelungirea participării Bundeswehr-ului la operația „Enduring Freedom” și după 15 noiembrie 2006, cu încă 12 luni. Această operație a început în noiembrie 2001, ca o reacție la atacurile teroriste de la 11 septembrie. Germania are în cadrul acestei operații 2.800 soldați și a hotărât reducerea contingentului său la 1.800. Baza operației „Enduring Freedom” este constituită din două rezoluții ale CS al ONU. Totuși, această operație, spre deosebire de operația ISAF, nu are mandat ONU. Bundeswehr-ul participă la această operație îndeosebi cu forțe navale. Misiunea acestor forțe este să supravegheze spațiul maritim și să asigure protecția liniilor de legătură maritimă în regiunea Cornului Africii, având ca obiectiv să împiedice transportul de persoane și de bunuri (arme, muniții și droguri) susceptibile de a susține terorismul internațional.

În urma summit-ului de la Riga, lucrurile s-au schimbat. Din cei 32.000 de militari desfășurați pe teren, 26.000 vor fi mobili în caz de urgență, această stare fiind apreciată de un singur om, comandantul ISAF, care primește o astfel de abilitate.

Participarea forțelor NATO la stabilizarea situației din Afganistan reprezintă o consecință a extinderii acțiunilor Alianței și dincolo de arealul său, după modificarea, în mod corespunzător, a conceptului său strategic, operată la summit-ul din 1999 de la Washington.

Totuși, nu toți membrii Alianței sunt de acord cu o astfel de extindere. De unde și reținerea de până acum de a angaja acțiuni contrateroriste. O parte dintre membrii Alianței, în frunte cu Franța, consideră că NATO trebuie să rămână la prima sa vocație, aceea de *securitate militară și apărare*. Ambiția americană de a dezvolta o rețea de parteneriate cu o mulțime de țări, din Australia până în Japonia, pentru a transforma NATO în alianță politică n-a fost aprobată la Riga.

Ideea americană era aceea că, după atentatele de la 11 septembrie, ar trebui creată o rețea de țări hotărâte să combată „terorismul”, incluzând aici și țările care au trimis trupe în Afganistan și care trebuie să aibă un cuvânt de spus în deciziile operaționale.

Chiar dacă aliații au declarat pe deplin operațională Forța de Răspuns a NATO (NRF), un corp expediționar format din 25.000 de oameni, destinat să devină un vârf de lance în modernizarea Alianței, subzistă încă diviziunile și punctele de vedere divergente⁴.

NATO își reafirmă angajamentul său în Afganistan, extinzând chiar misiunea ISAF și la acțiuni contrateroriste și, în același timp, deschide porțile sale în vederea integrării în Alianță a țărilor din Balcanii de Vest⁵.

Intervenția coaliției de forțe condusă de SUA în Irak a înlăturat regimul dictatorial al lui Saddam Hussein, a creat unele premise pentru normalizarea situației în această țară, dar lucrurile sunt mult mai complicate.

⁴ Pentru Statele Unite, care au inițiat conceptul NRF, și pentru o parte dintre aliați, această Forță de Răspuns trebuie să fie adesea utilizată pentru a asigura vizibilitate și credibilitate Alianței. Ea a fost, astfel, trimisă în Pakistan, în 2005, pentru a ajuta această țară în urma cutremurului devastator care s-a produs aici. Această acțiune umanitară este cât se poate de interesantă, dar, spre exemplu, Parisul consideră că nu aceasta este vocația Alianței. În opinia Franței și a altor țări, Alianța trebuie să rămână, înainte de toate, un instrument militar, misiunile umanitare revenind Uniunii Europene. Mai mult, se oferă Serbiei și Bosniei accesul la Parteneriatul pentru Pace (un parteneriat al Alianței), acesta fiind primul pas spre integrarea țărilor respective în NATO. Până la această dată, americanii condiționaseră o astfel de perspectivă de obligația Belgradului de a coopera cu Tribunalul Penal Internațional de la Haye pentru crimele de război comise în ex-Iugoslavia (TPIY).

⁵ În ceea ce privește extinderea NATO, summit-ul de la Riga, la care participă 26 de șefi de stat și de guverne, a invitat Croația, Albania și Macedonia să adere în 2008. În același timp, s-a propus Serbiei, Bosniei și Herțegovinei și Muntenegrului să participe la Parteneriatul pentru Pace, anticamera NATO.

Războiul înalt tehnologizat s-a încheiat, dar pacea întârzie, întrucât în Irak, s-a declanșat un altfel de război, un război de gherilă, un război de atriție (de uzură) care generează alte probleme. Executarea prin spânzurare, la 30 decembrie 2006, a ex-dictatorului Saddam Hussein n-a descurajat în nici un fel acțiunile gherilei și ale altor grupuri, ci, dimpotrivă, le-a intensificat. Americanii au pierdut în Irak peste 3000 de militari, iar pierderile populației civile irakiene sunt și mai mari. Numai în luna decembrie 2006, au pierit 12.300 de civili în atentatele și acțiunile gherilelor din această țară, iar prin executarea lui Saddam Hussein s-a adâncit și mai mult prăpastia dintre șiiți și sunniți, Irakul fiind deja în pragul unui război civil.

Irakul se află de prea multă vreme în tot felul de războaie, iar anul 2006 a dus la intensificarea conflictualității interne, ce nu va putea fi rezolvată, din păcate, decât prin distrugerea acestei țări, ceea ce ar fi posibil să genereze o reacție în lanț în tot Orientul Mijlociu.

Aprobarea Legii federalizării Irakului creează premise pentru divizarea țării, iar acestea vor stimula populația kurdă din Turcia și din Iran să-și intensifice acțiunile pentru crearea statului kurd. Nu există premise pentru ieșirea din conflictualitatea fundamentalistă, cu profunde acțiuni de tip terorist – este vorba de un terorism complex, care folosește inclusiv mijloace ale războiului de gherilă –, iar zona va fi și în continuare un fel de poligon de antrenament pentru mișcările fundamentaliste și pentru militanții extremiști islamici din întregul Orient Mijlociu.

Influența conflictualității pe suport terorist asupra dinamicii mediului de securitate

În ultimii ani, conflictualitatea lumii a crescut. Centrul ei de violență se află încă în Orientul Mijlociu și în Orientul Apropiat. Cele patru focare de criză din această regiune – Afganistan, Iran, Irak și Orientul Apropiat – sunt, toate, activate.

În centrul atenției se află Iranul, acuzat că practică, în interiorul țării, un terorism de stat și, în zonă, o amenințare nucleară, prin programul său nuclear, care se bănuiește că ar urmări obținerea armei nucleare. Iranul este o țară mare. Dispune, de asemenea, de o mare cantitate de petrol și de gaze naturale, care-i asigură un rol important pe piața energetică. De aceea, programul său nuclear pare de neînțeles, dacă avem în vedere resursele energetice ale acestei țări.

Acest program însă există și este pus în operă fără încetare. Se presupune că Iranul nu ar avea neapărată nevoie de energie nucleară în scopuri pașnice, ci, de fapt, n-ar urmări altceva decât să se doteze cu arma nucleară. Este doar o presupunere, care rezultă din analiza logică a ceea ce se întâmplă în zonă, dar pe care nici Agenția Internațională a Energiei Atomice, nici oficialitățile iraniene și nici alte surse n-o confirmă cu certitudine.

Această practică de a nu crede în ceea ce spun oficialitățile din statele respective, de a suspecta pe toată lumea sau doar pe unii, chiar dacă ar avea un oarecare suport real, nu este, totuși, conformă nici cu dreptul internațional, nici cu o filozofie și o fizionomie a relațiilor internaționale ce ar trebui să asigure unitatea lumii și nu divizarea ei.

O asemenea perspectivă a programului nuclear iranian a continuat să creeze mare îngrijorare și în anul 2006. Toate încercările făcute de Statele Unite, demonstrațiile de forță făcute de Israel în Liban împotriva milițiilor Hezbollah (miliții care, după cum se bănuiește, ar fi susținute de Iran și de Siria), negocierile cu Troica europeană (Franța, Germania, Marea Britanie), presiunile și avertismentele date de ONU n-au oprit și, probabil, nu vor putea opri programul nuclear al Iranului.

Totuși, dintr-un motiv sau altul, măsurile preconizate a se lua împotriva acestei țări întârzie. Mai mult, în primăvara și în vara anului 2006, Iranul a efectuat o serie de aplicații militare, desigur, pentru a demonstra că, în cazul în care va fi atacat, se va apăra. Iranul a achiziționat armament perfecționat, între care și faimoasele rachete 3M-82 (în denumirea NATO, SS-N-22)⁶, cu o precizie foarte mare în lupta navală și o viteză remarcabilă, împotriva cărora, se pare, nu există mijloace eficiente de apărare.

Această rachetă este considerată, la ora actuală, cea mai distrugătoare din lume, exportarea ei aducând Rusiei miliarde de dolari. Ea se află în dotarea Iranului, care ar putea s-o lanseze din terenul acoperit, muntos, care se află în zona Golfului, ceea ce ar putea-o face nedetectabilă în timp util, chiar și de către avioanele AWACS. Precizia acestei rachete a fost observată de către sateliți-spion în timpul unor exerciții desfășurate în China pe nave-țintă în mișcare.

Tensiunile cresc tot mai mult. De cealaltă parte a baricadei, Israelul a achiziționat noi avioane de vânătoare-bombardament F-15 cu rază lungă de acțiune și 5.000 de bombe americane, după toate probabilitățile, pentru lovirea Iranului. Israelul a anunțat că nu va permite Iranului să se înarmeze nuclear (există deja un precedent, când bombardierele israeliene au lovit preventiv o centrală nucleară irakiană). Serviciile americane au descoperit indicii ale prezenței rachetelor SS-N-22 pe țărmurile Golfului și chiar a rachetelor SSN-NX-26, o versiune mai rapidă a acestora, cu o viteză de 2,9 mach.

Tensiunile sunt foarte mari. Probabil că se vor face presiuni asupra Rusiei pentru a dezvălui codurile⁷ acestor rachete. În timpul războiului din Falkland (Malwine), francezii au dezvăluit codurile rachetelor Exocet date argentinienilor, iar britanicii s-au putut apăra împotriva lor.

⁶ **SS-N-22 Sunburn** (rază de soare),: rachetă anti-navă, supersonică, cu bătaie medie denumită 3M-82.

⁷ Fiecare rachetă are un cod după care poate fi detectată.

Tensiunile și realitățile din Orientul Apropiat trec drept miezul problemei Orientului Mijlociu. Toate provocările și pericolele, potrivit acestei viziuni, ar decurge din adversitatea Israel-palestineni, care dezvoltă un război de tip terorist-contraterorist, ceea ce înseamnă, de fapt, o conflictualitate Israel-Lumea arabă de tip terorism-contraterorism.

Fără a nega această perspectivă de evaluare a conflictualității din zonă – care se prezintă a fi cât se poate de reală și de acută –, trebuie să subliniem că există multe alte cauze ale continuării și amplificării conflictelor complicate din Orientul Apropiat și, în general, din Orientul Mijlociu, care terorizează întreaga lume, printre cele mai importante continuând să se situeze și următoarele:

- accentuarea interesului american pentru stabilizarea și democratizarea zonei, pe de o parte, pentru facilitarea acțiunilor globale împotriva terorismului de orice fel, a procesului de gestionare a acelor crize și conflicte care își au sorginea pe această falie strategică și, pe de altă parte, pentru asigurarea unui acces nelimitat la resursele energetice de aici;
- continuarea divizării excesive a lumii arabe și activarea unor mișcări intolerante, de sorginte terorist-etnică și religioasă îndeosebi pe arcușii;
- susținerea mișcării Hezbollah, considerată grupare teroristă;
- dezvoltarea fundamentalismului islamic, mișcare ce practică un terorism religios feroce;
- bănuirea unora dintre statele din zonă că ar susține și întreține rețelele teroriste care acționează în lumea occidentală și că ar permite infiltrarea unor grupuri teroriste în Irak (Iran, Siria);
- susținerea statului Israel împotriva lumii arabe care nu-l recunoaște și nu-i respectă suveranitatea și care întreține o mișcare teroristă de amploare împotriva acestuia;
- crearea, în Orientul Apropiat, pe pivot israelian, a unui suport pentru susținerea unei eventuale acțiuni armate împotriva Iranului;
- strivirea dreptului poporului palestinian la o țară, pe de o parte, prin nerespectarea Foii de parcurs de către Israel și, pe de altă parte, prin intensificarea acțiunilor teroriste împotriva Israelului;
- venirea grupării Hamas, considerată teroristă, la putere în cadrul Autorității Palestiniene;
- situația de înapoiere a majorității țărilor din zonă și nevoia de acces la înalta tehnologie și la tehnologia informației.

Pe acest fond, în primăvara anului 2006, Israelul a procedat la o retragere unilaterală din Fâșia Gaza, pentru ca, în etapa imediat următoare, sub pretextul răpirii a doi soldați, să declanșeze o ofensivă aero-terestră de mare amploare împotriva milițiilor Hezbollah din sudul Libanului.

Acest război extrem de sângeros a produs un exod masiv de populație și pierderi imense statului Liban. A fost o demonstrație de forță, foarte bine

pregătită, după modelul acțiunilor-ripostă americane din Afganistan, din toamna anului 2001, în urma atacurilor teroriste de la 11 septembrie, dar efectele nu au fost cele scontate. Milițiile Hezbollah au ripostat cu proiectile reactive, atingând inclusiv orașul Haifa, iar în confruntările directe au produs pierderi însemnate forțelor israeliene.

În 2006, în Liban a fost asasinat primul ministru, forțele siriene au fost nevoite să se retragă din această țară, dar partidul Hezbollah, cu mare priză în Liban și în lumea arabă, se consideră deja victorios în confruntarea cu armata israeliană.

Între timp, armata israeliană a continuat acțiunile ofensive în Fâșia Gaza și în Cisiordania.

La această conflictualitate din Orientul Apropiat și din Orientul Mijlociu, de pe întreaga falie strategică islamică, se adaugă conflictele din Caucaz, precum și cele înghețate din Transnistria și din Balcanii de Vest.

Terorismul constituie o amenințare din ce în ce mai pronunțată la adresa păcii și securității, a ființei umane, a valorilor și a civilizației. Această amenințare este direct proporțională cu vulnerabilitățile societății moderne și evoluează pe măsură ce faliile se adâncesc, conflictele se amplifică și crizele se înmulțesc.

Strategia Marelui Orient Mijlociu elaborată de americani stagnează. Fiecare dintre cele patru puncte fierbinți s-a activat la maximum în anul 2006, mai ales în cea de a doua parte a anului. Acțiunile din Afganistan sunt deosebit de periculoase, fapt pentru care, la summit-ul NATO de la Riga, s-a subliniat că misiunea din Afganistan constituie o prioritate (principală) pentru NATO. Începând cu finele anului 2006, misiunea ISAF va desfășura și acțiuni contrateroriste. Acest lucru ar putea duce fie la diminuarea acțiunilor talibanilor și a extremiștilor din zonă și la stabilizarea relativă a mediului strategic din această parte a Orientului Mijlociu și a sudului Asiei, fie la escaladarea situației.

MANAGEMENTUL INFORMAȚIILOR PE TIMPUL INSTALĂRII, EXPLOATĂRII ȘI MANEVREI ELEMENTELOR DIN SISTEMUL DE COMUNICAȚII ȘI INFORMATIC STRATEGIC

Lt.col. Dorin-Cristinel ALEXANDRESCU

The article presents command and control process particularities for the signal unit headquarters during the installation and exploitation of the strategic CIS elements, especially the information management process.

Further, the article describes the Commander's Critical Information Requirements, as the most important way for the signal unit commander to establish information priorities.

Activitatea comandamentului unității de transmisiuni pe timpul instalării, exploatării și manevrei elementelor din sistemul de comunicații și informatic strategic are ca scop conducerea acțiunilor declanșate potrivit planului și planificarea acțiunilor viitoare. Este o activitate tipică a statului major care vizează urmărirea evoluției elementelor SCI strategic și identificarea modificărilor cursului prognozat al acestora. Statul major prezintă comandantului noile informații obținute și cele generate de schimbările produse în evoluția acțiunii precum și propuneri pentru luarea măsurilor care să ducă la rezolvarea disfuncționalității în cadrul desfășurării planului de acțiune propriu sau, dacă este cazul, modificările ce se impun în cadrul acestuia.

Instalarea, exploatarea și manevra elementelor SCI strategic înseamnă mai mult decât punerea în aplicare a planului de acțiune. Acesta este un proces continuu, care presupune următoarele activități:

- evaluarea situației curente și prognozarea evoluției acesteia;
- elaborarea deciziilor în conformitate cu oportunitățile create sau pentru a evita amenințările;
- alegerea momentului optim de acțiune.

Pe timpul instalării, exploatării și manevrei elementelor SCI strategic apar modificări ale situației datorate unei multitudinii de factori (inamicul,

forțele proprii, mediul înconjurător etc.). Succesul depinde de modul cum sunt identificate și adaptate aceste schimbări. Există două metode de adaptare la schimbările de situație: anticiparea și improvizarea.

Anticiparea constă în a prognoza schimbările și a dezvolta planuri și acțiuni pentru rezolvarea acestora. Anticiparea nu se încheie cu planificarea unei acțiuni, ci ea continuă pe timpul pregătirii și în mod deosebit al execuției.

A improviza constă în a reacționa la schimbările imprevizibile – care nu au putut fi prognozate. Cu toate că nu este de preferat, comandantul unității de transmisiuni este pus destul de frecvent în situația de a improviza.

Principala diferență dintre anticipare și improvizare este timpul la dispoziție. Anticiparea se aplică atunci când comandantul prognozează schimbările cu suficient timp înainte pentru a putea dezvolta o reacție elaborată, iar improvizarea atunci când schimbările sunt neașteptate și nu există timp pentru a planifica o reacție elaborată.

O activitate deosebit de importantă pe timpul instalării, exploatării și manevrei elementelor SCI strategic este managementul informațiilor. Prin compararea situației concrete cu intențiile comandantului, statul major identifică contradicțiile existente și propune comandantului soluții pentru a corecta sau exploata aceste contradicții.

Pentru a putea decide ce măsuri trebuie să ia, comandantul trebuie să fie bine informat, fapt ce impune ca acesta să aibă la dispoziție un sistem de colectare, analiză, afișare și distribuire a informațiilor. O mare parte din informațiile relevante sunt colectate prin rutina acțiunii militare, în general prin rapoarte standard sau prin acțiunile structurilor de cercetare. Este important pentru comandantul unității de transmisiuni să dispună de o modalitate de ierarhizare și de stabilire a priorităților informațiilor. Acest lucru este rezolvat prin întocmirea „Cerințelor de informații critice ale comandantului” (CICC)¹ care sunt elemente ale informațiilor solicitate de comandant ce influențează direct procesul de elaborare a deciziei și impune executarea cu succes a operațiilor militare. CICC rezultă din analiza informațiilor relevante în contextul misiunii și în concordanță cu intenția comandantului. Comandantul unității de transmisiuni limitează aceste informații la cele absolut necesare pentru procesul de elaborare a deciziei, lucru care ajută statul major să înțeleagă care sunt informațiile cu adevărat necesare comandantului. Cu cât sunt mai puține aceste informații cu atât mai mult statul major se poate concentra asupra acestora și poate alocă resursele necesare obținerii lor. CICC aparțin comandantului unității de transmisiuni ce decide care din informațiile relevante îi sunt necesare pe baza propriilor abilități intelectuale și percepții asupra misiunii. Statul major poate propune comandantului CICC pe baza evaluărilor făcute, dar acestea trebuie păstrate în limitele minimului necesar. CICC nu sunt fixe, comandantul poate adăuga, șterge, modifica sau completa aceste cerințe pe timpul executării misiunii pe baza informațiilor de care are nevoie. CICC au următoarele caracteristici: sunt

¹ În engleză original *Commander's Critical Information Requirements* (CCIR).

stabilite de comandant pentru fiecare misiune în parte; sunt aplicabile doar pentru comandantul care le-a stabilit; sunt concentrate pe evenimente sau activități previzibile; sunt sensibile la timp; răspunsurile la CICC trebuie imediat raportate; sunt întotdeauna stabilite printr-un ordin sau un plan. În figura 1 sunt prezentate relațiile dintre managementul informațiilor, informațiile relevante și cerințele de informații.

Managementul informațiilor începe (colțul din stânga jos) cu întrebările la care comandantul și statul major trebuie să răspundă pentru exercitarea comenzii și controlului. Aceste întrebări devin informații relevante. Dintre informațiile relevante statul major propune unele pentru a fi cerințe prioritare pentru cercetare (CPC) sau cerințe de informații despre forțele proprii (CIFP). Pe baza propunerilor statului major și / sau a propriilor sale estimări comandantul stabilește CICC. Acestea determină un set clar de priorități pentru alocarea resurselor în scopul găsirii răspunsurilor la cerințele de informații. Statul major alocă resursele pentru a răspunde cerințelor de informații în următoarea ordine: CICC, CPC, CIFP, celelalte informații relevante. Pe măsură ce informațiile ce răspund cerințelor sunt colectate, acestea alcătuiesc o bază de date gestionată de sistemul informațional și care reprezintă sursa principală a imaginii operaționale comune. Statul major identifică informațiile relevante pentru cerințele de informații stabilite și le transformă în date și cunoștințe. Aceste transformări implică și estimările statului major și reprezintă principala sursă a comandantului pentru cunoașterea situației.

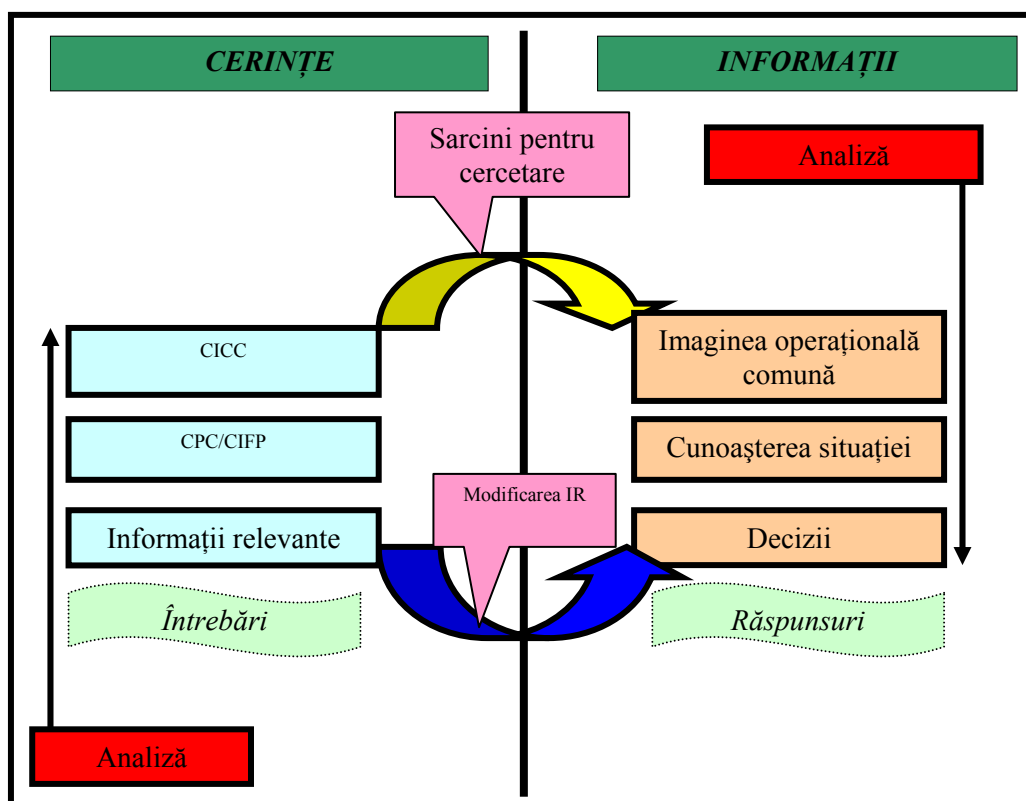

Fig. 1 Circuitul informațiilor relevante

Managementul informațiilor este un proces dinamic care-l sprijină pe comandant pentru a înțelege frecvențele schimbări ale situației. Pe timpul exploatării SCI răspunsul la cerințele de informații și în mod deosebit la CICC contribuie la evaluarea evoluției situației și la elaborarea deciziei de către comandant. Aceste decizii și evaluări nasc noi întrebări privind evoluția situației și deciziile următoare, procesul reluându-se continuu pe timpul întregii acțiuni militare.

Concomitent cu desfășurarea acțiunilor militare, în cele mai multe cazuri, rezultă că este necesară trecerea la planificarea de către comandament a noilor acțiuni în care ar putea fi implicate forțele proprii. Rezultă deci că în structura comandamentului trebuie să existe o celulă capabilă să treacă la această planificare odată cu identificarea și estimarea de noi acțiuni posibile. Planificarea se va face după procesul obișnuit de planificare, dar cu un grad de detaliere mai redus.

CONSILIUL OLANDEZ PENTRU SITUAȚII DE URGENȚĂ

Gl.bg.drd. Constantin ZAMFIR

Risks and threats generated by technological disasters or accidents are more probable to appear on national or global level.

In this respect, each country establishes specialized structures in order to manage all kinds of emergency situations.

One of those countries, which have in attention those kinds of risks and threats, is Holland where The Safety Investigation Council is operating.

Structura pe care vreau s-o prezint în cele ce urmează, *Consiliul Olandez pentru Investigații în Domeniul Siguranței*, este rezultatul experienței și acțiunilor în domeniul reducerii riscurilor majore ce se manifestă în Olanda, prin investigarea atentă și riguroasă a cauzelor accidentelor și dezaștelor. În opinia mea este cea mai importantă direcție de acțiune pentru creșterea nivelului de securitate al cetățenilor, fiindcă își propune să asigure cunoașterea și eliminarea/diminuarea cauzelor generatoare de evenimente negative. De altfel, potrivit sloganului sub care această structură s-a lansat și activează, ea asigură „perspectiva unei societăți sigure”.

Fapt de notorietate, peste tot în lume, în ultimii ani, au avut loc accidente tehnologice și dezaște, cunoscute atât de publicul larg, cât și de specialiști, asupra cărora cred că nu este cazul să insist. Olandezii au considerat că astfel de evenimente necesită investigații autonome, în scopul stabilirii cauzelor și, corelativ, a măsurilor oportune pentru îmbunătățirea siguranței populației.

Acesta este motivul pentru care, în anul 2005, au înființat Consiliul de Investigații în Domeniul Siguranței, ca un organism independent și autonom ce investighează cauzele accidentelor și recomandă o paletă largă de măsuri, adresate tuturor, începând cu guvernul căruia poate să-i recomande să „legifereze” pentru prevenirea repetării lor.

Principala menire a acestuia este aceea de a conduce investigațiile pentru aflarea cauzelor posibile ale dezaștelor, accidentelor grave și altor evenimente din toate domeniile de activitate. Independența Consiliului se

manifestă inclusiv în a decide, are chiar responsabilitatea de a decide care evenimente trebuie investigate, în acord cu scopurile activității sale. Mai mult, Consiliul nu numai că nu are restricții în investigarea evenimentelor specifice, dar poate să și aleagă investigarea unei serii de evenimente, ori numai a unei părți dintr-un anumit eveniment. Scopul este acela de a învăța cât mai mult din cele rezultate în urma incidentelor investigate. Pe această bază Consiliul are competența de a recomanda, inclusiv guvernului, măsurile pe care le consideră necesare pentru sporirea siguranței publice și diminuarea neliniștii populației.

Înainte de anul 2005, investigarea cauzelor dezastrelor și accidentelor grave era în competența sectorului public în care acestea aveau loc. Consiliul Olandez pentru Siguranța Transportului răspundea de investigarea accidentelor de transport, în timp ce Ministerul Apărării își derula propriile investigații atunci când erau implicate forțe armate. Pentru alte tipuri de calamități nu existau reglementări pentru derularea unei investigații specifice, constituindu-se comitete ad-hoc. Cele mai recente exemple sunt ilustrate de explozia produsă la depozitul de artificii din Enschede și cele de la incendiul de la cafenea din Volendam, soldate cu un număr mare de morți și răniți, precum și cu pagube materiale însemnate. Prin normele editate pentru organizarea și funcționarea Consiliului de Investigații în Domeniul Siguranței s-a stabilit că dezastrele și accidentele grave vor fi investigate, în mod unitar, de o singură organizație. Procedura îl desemnează, deci, ca un organism autonom, fapt ce asigură independența acesteia.

Consiliul Olandez de Investigații în Domeniul Siguranței are două componente principale, respectiv Consiliul și Biroul de Investigații.

I. CONSILIUL

Este format din cinci membri permanenți. Aceștia reprezintă consiliul în fața publicului general. Membrii Consiliului sunt întru totul familiarizați cu problemele legate de siguranță, cunoștințele lor dobândite pe timpul exercitării diferitelor funcții publice asigurându-le o vastă experiență în domeniul guvernării și responsabilității publice. Ei își exploatează acum cunoștințele și experiența pe care le posedă într-o investigare independentă și profesională.

Iată, spre a exemplifica ce înseamnă acest lucru în înțelegerea olandezilor, voi prezenta componența Consiliului, la sfârșitul anului 2006, când acesta era format din următorii membri permanenți.

Pieter van Vollenhoven - președinte. El a fost președintele Consiliului Olandez pentru Siguranța Transporturilor și al Consiliului de Investigații privind Accidentele Feroviare. Este de asemenea fondatorul și președintele Asociației Internaționale pentru Siguranța Transporturilor. Motivația sa de a lucra în Consiliu este explicată, de el, astfel: „Investigațiile independente ale cauzelor accidentelor și evenimentelor reprezintă un subiect de care mă simt atașat și în același timp unul care a

presupus foarte multă implicare. Astfel de investigații sunt singurele care pot oferi publicului informații legate de cauzele producerii dezastrelor și accidentelor. Această perspectivă este importantă pentru lecțiile ulterioare privind prevenirea accidentelor. Investigațiile independente pot astfel contribui în mod semnificativ la crearea unei societăți mai sigure."

Ans van den Berg a fost primar al orașului Bergen op Zoom și director executiv în cadrul municipalității Haga. Ea a fost și membru al Comitetului de Cercetare a Calamităților din Volendam.

Ferdinand Mertens a deținut mai multe funcții în cadrul Guvernului. Având funcția de inspector general în cadrul Ministerului Transporturilor, Lucrărilor Publice și pentru Managementul Apelor, el a dirijat acțiunile de transport naval, aerian, pe căi rutiere, precum și lucrări de management al apelor naționale.

Koos Visser a fost membru al Consiliului pentru Siguranța Transporturilor. A deținut și funcția de consilier în cadrul Royal Dutch Shell pe probleme de siguranță, sănătate, mediu și responsabilitate socială.

Joost Hulsenk a fost Procuror General în cadrul Departamentului Public Procuratură. Între 1991 - 2002 a fost vicepreședinte al Consiliului Olandez de Investigații ale Accidentelor Feroviare și membru al Departamentului pentru Transport Feroviar în cadrul Consiliului pentru Siguranța Transporturilor.

Numărul mic de membri permanenți ai Consiliului facilitează luarea rapidă de decizii în vederea efectuării unei posibile investigații, prin aceasta rezultând sporirea eficacității operaționale a Consiliului.

Membri permanenți ai Consiliului sunt asistați de membri consultanți (specialiști) ai Consiliului. Membrii consultanți dețin cunoștințe specializate care le permit să-i asiste pe membrii permanenți în derularea investigațiilor. Ei iau parte la întregul proces operațional: de la selecția incidentelor ce urmează a fi investigate până la întocmirea de rapoarte și posibilitatea de redeschidere a unei investigații datorită apariției de noi dovezi.

Consiliul numește unul sau mai multe comitete care să sprijine și să asiste investigațiile sale. Aceste comitete monitorizează dezvoltarea măsurilor pentru siguranță în diferitele sectoare operaționale.

II. BIROUL DE INVESTIGAȚII

Consiliul este ajutat de un birou specializat, alcătuit din mai multe departamente. Directorii acestor departamente reprezintă echipa de management, care este subordonată Secretariatului General al Consiliului.

Biroul dispune de cei mai buni specialiști în derularea unor investigații de înaltă calitate, în realizarea de rapoarte rezultate în urma investigațiilor și în elaborarea de recomandări.

Sectoare operaționale

Experiența dobândită de acest consiliu în constituirea și operaționalizarea unei organizații profesionale de investigații, capabilă să acționeze într-un domeniu larg de activități a fost folosită pentru optimizarea muncii. Consiliul s-a focalizat pe disfuncționalitățile esențiale de securitate din sectoarele de transport și apărare extinzându-și treptat competența, începând cu domeniile industriale și comerț, managementul crizelor și ajutoarele umanitare. În cazul producerii unui dezastru sau a unui incident grav el acționează adecvat tipului de risc, indiferent de sectorul în care acesta a avut loc.

Sectoarele operaționale ale Consiliului pentru Siguranță sunt:

- transport aerian;
- transport naval;
- transport feroviar;
- transport pe căi rutiere;
- transport prin conducte;
- apărare;
- industrie și comerț (inclusiv accidente industriale, miniere și nucleare);
- managementul crizelor și ajutor umanitar (inclusiv post dezastru);
- sănătate (inclusiv contaminarea alimentară, epidemii, epizootii);
- natură și mediu (inclusiv inundații, condiții meteo extreme, cutremure, poluări ale mediului înconjurător).

Investigația

Consiliul investighează dezastrele și incidentele ce au loc în toate domeniile de activitate. Acest lucru facilitează o înțelegere mai bună a relațiilor dintre diferitele evenimente urmată de propunerea unor măsuri eficiente de prevenire a apariției unor astfel de evenimente în viitor.

El conduce investigația fără a lua în considerare interesele politice și economice. Decide în mod independent dacă este necesară o investigație, conduce investigația în modul considerat a fi cel mai potrivit și face publice rezultatele. În unele cazuri, Consiliul este obligat să conducă o investigație, de exemplu în cazul unui accident aviatic - civil sau militar - conform reglementărilor internaționale.

Tulburarea ordinii publice, întărirea forțelor de ordine publică de către autoritățile competente și conducerea forțelor armate într-un conflict armat nu intră în competența investigațiilor realizate de Consiliu.

Cum acționează Consiliul?

Consiliul pentru Siguranță identifică disfuncționalitățile esențiale de securitate pe baza investigațiilor desfășurate în urma incidentelor și accidentelor. Este autorizat și dotat să investigheze crizele și dezastrele produse pe scară largă, de exemplu o calamitate a mediului înconjurător sau o epidemie. Datorită caracterului excepțional al unor astfel de investigații, trebuie obținute expertize de specialitate și întreprinse acțiuni complementare.

După producerea unui incident, diferitele părți implicate au responsabilitatea de a investiga. Începerea unei investigații poate fi decisă atât de către Consiliu, cât și de alte autorități implicate, municipalități sau Departamentul Public al Procuraturii.

Într-o astfel de situație, Consiliul formează o comisie centrală de conducere a investigației care va coopera direct cu toate părțile implicate. Pentru a preveni obstrucționarea reciprocă a activităților fiecărei părți implicate (Consiliul, Procuratura, Poliția), modalitățile de cooperare sunt stabilite de la început.

În exercitarea competențelor sale privind investigațiile, Consiliul poate stabili scopul investigației în mod independent. El decide, de asemenea, metodologia și documentația investigației, expertiza necesară și măsurile de siguranță privind calitatea și independența investigației. Consiliul va cerceta cele mai relevante aspecte ale incidentului. Acestea pot include atât cauze directe și indirecte, cât și orice eveniment ce a avut loc înainte, în timpul ori după incident.

Consiliul pentru Siguranță poate decide să limiteze investigația la acele aspecte considerate că vor conduce la rezultate semnificative ori numai la o investigație parțială.

Recomandările Consiliului

În urma investigației, Consiliul dă publicității raportul final care este, în prealabil, discutat și cu părțile implicate. Acest raport oferă în general recomandări pentru măsurile ce trebuie luate în scopul îmbunătățirii măsurilor de siguranță. Recomandările sunt adresate organizațiilor cu responsabilități și care au capacitatea de a le implementa. În afară de ministerele responsabile, recomandările pot fi de asemenea adresate și altor părți, cum ar fi: organizații guvernamentale, corporații și entități comunitare.

Organizațiile cărora le sunt adresate recomandările au la dispoziție o perioadă de maxim un an în care să raporteze modalitățile prin care intenționează să răspundă la recomandări și ce măsuri pot / sau vor lua.

Consiliul va înainta o copie a recomandărilor Ministerului de Interne care va putea astfel continua monitorizarea organizațiilor implicate, în special modul de implementare a recomandărilor.

Bugetul Consiliului Olandez de Investigații în Domeniul Siguranței este de circa opt milioane de euro, anual.

Am credința fermă că organizarea unei asemenea structuri în România ar produce mutații majore în mentalitatea tuturor celor implicați în prevenirea și gestionarea situațiilor de urgență, cu efecte benefice în abordarea ofensivă a activității preventive și implicații evidente asupra creșterii nivelului protecției cetățeanului. Efectele se vor resimți și în planul resurselor necesare în sensul redistribuirii și reducerii acestora, pentru că prevenirea - este unanim recunoscut - produce aceleași efecte cu de opt ori mai puțini bani decât reacția.

ALIANȚELE POLITICO-MILITARE ÎN SISTEMUL RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE

**Col.(r) conf.univ.dr. Leonida MOISE
Lt.col.drd. Dorel DUMITRAȘ**

Among the approaches to the political-military alliances, the international relations appear to be the most consistent and realistic ones, stemming from older or newer historical realities. The political-military alliances are the result of evolving relationship between states that share borders, are within the same geographic area or even far away from each other. They mark a positive evolution of bi- and multi-lateral relationship between international law subjects, signalling either short or long term mutual trust and common interests.

Alianțele au fost permanent în atenția istoricilor și politologilor, fapt ce a determinat aprecieri de genul: „O mare parte din ceea ce se știe despre alianțe a ieșit de sub pana istoricilor antici și moderni. Istoricii au furnizat detaliile episoadelor militare și diplomatice împreună cu observații și analize extrem de valoroase. Prin contribuțiile lor adesea informale la o teorie generală a alianțelor, istoricii au constrâns reprezentanții altor discipline să se implice în investigarea acestui domeniu”¹. Acestea sunt, în cele din urmă, decizii și acțiuni de maximă importanță în politica externă a statelor, ele modelează structura psihologică reală a relațiilor internaționale, în jurul cărora se iau alte decizii politice.

Deși sunt modalități și mijloace prin care se asigură securitatea statelor membre, alianțele au devenit, în multe cazuri și situații, scopuri în sine. Totodată, este evident că alianțele nu au fost, nu sunt și nu vor fi veșnice sau constante. Din foarte multe motive și cauze, obiective sau/și subiective, aliații unui stat se vor afla sau nu acolo unde este nevoie de ei în situație de insecuritate pentru acesta.

Ciclul existenței alianțelor are tendința de a se mări sau diminua în funcție de *interesele comune* ale statelor membre, de existența și mărimea riscurilor la adresa securității lor. În constituirea alianțelor politico-militare pe

¹ Peter A. Thomas, Andrew Georgy, Robert S. Iordan, *Basic Issues in Internaional Relation*, Boston, 1977, p. 159.

lângă interesele comune, existența unor elemente de complementaritate a societăților (legăturile culturale, limba sau fondul lexical comun, modul de organizare economică, nivelul de industrializare și forma de guvernământ) sunt deosebit de importante. Aspectul subliniat nu trebuie absolutizat, întrucât istoria universală evidențiază că „deși unele alianțe au fost precursorile unor organisme internaționale permanente, sau chiar ale unor state confederative, modelul cel mai comun ne arată că interesele comune pot dispărea sau scopurile alianțelor se pot schimba”². Această apreciere ne determină să formulăm constatarea că alianțele mai mult reflectă decât conservă relațiile, în aceste condiții guvernele trebuie să fie gata în orice moment, sau cel puțin în timp optim, pentru a fi în măsură să schimbe termenii sau condițiile aderării lor la o alianță, dacă condițiile interne și internaționale o cer și dacă celelalte state membre sunt gata să accepte aceste schimbări. Istoria Organizației Tratatului Atlanticului de Nord și a Organizației Tratatului de la Varșovia oferă numeroase exemple în acest sens.

Istoria diplomației și a relațiilor internaționale evidențiază că esența majorității alianțelor se bazează pe un paradox. Securitatea națională este o cerință de bază pentru un stat suveran, dar, cu toate acestea, el trebuie să facă apel la un alt stat pentru a și-o asigura, de unde rezultă o derogare de la suveranitate și crearea, conștientă, a unor riscuri adiționale. Pe de altă parte, atât statele mari, cât și cele mici, privite din punct de vedere al *resurselor puterii*, au de multe ori temerea că angajamentele asumate prin actele juridice internaționale încheiate le vor implica, împotriva voinței lor, în conflicte care ar putea fi evitate. Modul de punere în aplicare a tratatelor lor de alianță politico-militară, în situații de criză sau război, dacă este să luăm în considerare numai evenimentele din ultimul secol, generează unele temeri justificate și o oarecare lipsă de încredere în privința intervenției în ajutorul unui stat atunci când este necesar.

Mult invocatul Articol 5 din Tratatul Atlanticului de Nord, ca de altfel și Articolul 4 din Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală (Varșovia), au un conținut general în privința acordării ajutorului statului atacat. Divergențele apărute în cadrul NATO în condițiile intervenției din Iugoslavia (1999) și Irak (2003) sunt edificatoare în acest sens, așa cum au fost și cele din cadrul Organizației Tratatului de la Varșovia pe timpul crizelor din Ungaria (1956), Cehoslovacia (1968), Polonia (1980).

Problema principală care se pune este dacă într-o situație de criză, în condițiile în care se contează pe sprijinul aliaților, ajutorul oferit de aceștia va fi destul de credibil pentru a descuraja adversarul și suficient pentru a asigura o apărare eficientă. În anul 1916, prin intrarea României în război alături de

² Terry L. Debiel, *Political and Military Alliance*, în *International Military and Defence Encyclopedia*, vol. 1, Brassey's (v.s.) Inc., Washington-New York, 1993, p. 120.

Antanta, ajutorul oferit de celelalte state ale alianței a fost insuficient atât din partea României, privit din prisma rezultatelor campaniei, cât și din partea semnatarilor tratatului din 4/17 august 1916, care nu au putut să-și îndeplinească angajamentele asumate. În legătură cu acest aspect, Constantin Kirițescu aprecia că „Intervenția română nu a fost suficient studiată de aliați, astfel ca ea să se facă în condiții care să producă maximum de efect. Aliații, deși instruiți îndeajuns de experiența a doi ani de război, au trecut cu ușurință peste grava situație strategică a României”³.

Activarea prevederilor alianței este un aspect cu multe conotații de ordin psihologic, greu de cuantificat și, din această cauză, apare tendința de precauție, de renunțare la asumarea riscurilor, din partea persoanelor cu funcție de decizie în stat.

Primul ministru al României din anul 1916, I.I.C. Brătianu, a suportat un adevărat șoc după înfrângerile de la Turtucaia și sudul Dobrogei, căzând „într-un adevărat marasm... Soarta războiului nu putea fi legată de el, alta era cauza sfâșietorului său zbucium sufletesc: Aliații îl înșelaseră și cu această idee nu se putea împăca. Nu putea să le-o ierte, nici lor, nu putea să și-o ierte nici lui însuși. I se părea monstruos ca Aliații să-i fi dat anume făgăduieli precise și solemne, pentru ca să-l îndemne să intre în război, și ca tot ei să nu fi îndeplinit pe urmă aceste făgăduieli... Îngrădise intervenția noastră de atâtea garanții, luase toate precauțiunile posibile ca lupta să se dea cu cât mai mulți sorți de izbândă, cu cât mai puține posibilități de înfrângeri, și acum tot ce clădise cu atâta trudă, cu atâta răbdare, cu atâta prevedere, se năruia din cauza unei vulgare păcăleli”⁴.

Perioada post „război rece” a pus într-o nouă lumină și postură problema abordării alianțelor, subliniindu-se, de către unii autori, că „alianțele militare moderne sunt subiectul unei bogate literaturi teoretice care afirmă că există doi factori care duc la formarea alianțelor. Unul este de natură idealistă – națiunile se angajează să lupte împreună datorită valorilor și ideilor comune. Celălalt este realist și se bazează pe o analiză a costurilor și beneficiilor: alianțele pot salva costurile și mări beneficiile prin împărțirea bunurilor comune sau pur și simplu prin protecția oferită de un aliat puternic”⁵.

O abordare mai largă a alianțelor militare are în vedere, în ultimul timp, existența unor înțelegeri care nu implică o garanție de securitate, fiind numite *parteneriate strategice* care, de regulă, se bazează pe recunoașterea intereselor comune de securitate, cât și pe prevederi pentru o cooperare militară consistentă. Conceptul, care tinde să se demonetizeze prin utilizarea

³ Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României. 1916-1919*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989, p. 565.

⁴ I.C. Duca, *Memorii*, vol. 3, Editura Machiavelli, București, 1994, p. 38.

⁵ Bruno Tetais, *The Changing Nature of Military Alliances*, în *The Washington Quaterly*, Spring, 2004, p. 136.

excesivă în toate domeniile de activitate, definit ca „Ansamblul de înțelegeri stabilite între două sau mai multe state (parteneri) vizând o concepție unitară într-o anumită latură (militară, economică, politică sau de altă natură) la nivel strategic”⁶, este o realitate a perioadei post „război rece”, acceptată sau dorită de către statele care își propun să joace un rol în sfera relațiilor internaționale la nivel global, european sau regional.

Noua formulă de colaborare și cooperare internațională a fost determinată de faptul că provocările recente la adresa securității sunt foarte diversificate și nu pot fi gestionate de o singură instituție, oricât de capabilă ar fi ea. Începând cu primii ani ai mileniului trei, NATO colaborează cu numeroase instituții, organizații și state pentru a realiza o rețea de aranjamente de securitate interoperabile, care să se sprijine reciproc. După Summit-ul de la Praga, din 2004, se aprecia că „În acest fel Alianța își consolidează relațiile instituționale cu organizații precum Uniunea Europeană, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa și Organizația Națiunilor Unite și își dezvoltă și extinde relațiile actuale cu statele partenere din întreg spațiul euroatlantic, Rusia și regiunea mai largă a Mediteranei”⁷. Asistăm astfel, oarecum nefiresc, la relații speciale între statele membre ale alianței, destinate să promoveze unele interese comune, fără a intra în dezacord cu prevederile Tratatului de la Washington. Inițiatorul principal al unei astfel de relații este SUA care, prin această modalitate, își promovează anumite interese în diferite ipostaze în condițiile în care nu poate obține acordul majorității membrilor NATO sau Consiliului de Securitate pentru inițierea unor acțiuni pe diferite planuri.

Interesele bilaterale, unele cu consecințe benefice pe plan mondial, sunt cele care generează parteneriatele strategice. Astăzi există parteneriate numeroase: SUA–Uniunea Europeană, SUA–Rusia, Turcia–Israel, Israel–India, Pakistan–Arabia Saudită, China–Pakistan ș.a., ca să amintim doar câteva, realizate pentru îndeplinirea unor obiective punctuale, cu scopuri declarate și nedeclarate.

Alianța politico-militară, prin prevederile cadrului normativ în baza căruia funcționează, rămâne forma de colaborare cea mai credibilă prin care se poate realiza securitatea și apărarea colectivă.

După atentatele din SUA, de la 11 septembrie 2001, un jurnalist francez a introdus un nou concept în privința alianțelor, vorbind despre „purificarea alianțelor”⁸. Demersul a plecat de la faptul că SUA, care are cea mai largă și bine dezvoltată rețea de alianțe militare, cu peste 50 de state, în cea mai mare parte non-NATO, și-a verificat cu acel prilej întreg sistemul, în baza cerinței „fie cu noi fie împotriva noastră”. Statele aliate cu guvernul de la

⁶ Culegere de termeni, concepte și noțiuni de referință din domeniile politicii militare, securității naționale și apărării armate, București, 2000, p. 205.

⁷ Ministerul Apărării, Politica europeană de securitate și apărare, Documentar, www.mapn.ro.

⁸ Jaques Almaric, *Purifier les Alliances*, în *Libération*, September 17, 2001, p. 4.

Washington au activat clauzele de securitate reciprocă ajungându-se la realizarea celei mai mari coaliții existente vreodată, având ca obiectiv războiul împotriva terorismului. În anul 2001, 136 de state au oferit asistență SUA, 90 au participat la campania împotriva terorismului, iar 27 au angajat forțe militare în operațiunea de impunere a păcii în Afganistan. Problema s-a pus cu totul altfel în anul 2003 când a fost declanșat războiul din Irak. Deși 49 de state s-au angajat public în coaliția care a invadat Irakul, doar 16 au acordat sprijin militar, iar 4 (SUA, Marea Britanie, Australia și Polonia) au participat cu forțe luptătoare la operațiuni. A fost o deosebire mare în comparație cu operațiunile din anul 1991, când între 50-100 de state au sprijinit acțiunea, 34 au adus contribuții militare substanțiale, iar 17 au angajat forțe luptătoare în zona operațiunilor.

Începutul mileniului trei, în mod deosebit ultimii cinci ani, evidențiază prin natura și conținutul relațiilor internaționale, că alianțele multinaționale permanente par să aparțină din ce în ce mai mult trecutului, NATO fiind considerată, pe bună dreptate, singura alianță multinațională existentă, confruntată, totuși, cu multe probleme în privința coeziunii, determinate de o implicare în unele zone de conflict cerută de către SUA, la limita prevederilor Cartei ONU și a Articolului 5 din Tratatul de la Washington.

Practic, unii membri ai NATO își manifestă deschis sau voalat nemulțumirea față de funcționarea Alianței, acuzând SUA de câteva atitudini bine conturate⁹: tendința de aliniere a partenerilor la acțiuni percepute ca fiind mai mult în interesul SUA decât al Alianței; SUA caută să realizeze o diviziune a operațiunilor militare, încercând să-și limiteze angajamentele militare, în cadrul operațiunilor comune, doar la sprijin aerian, C 3 I (comandă, control, comunicații, informații), pretinzând aliaților regionali să participe masiv cu forțe terestre; unii aliați acuză SUA că își asumă cea mai mare responsabilitate în conducerea războiului și apoi își lasă partenerii în misiunile locale de peace-keeping.

Cu toate acestea, partenerii de alianță ai SUA acceptă statutul ei de lider incontestabil, având în vedere: garanțiile de securitate, accesul la tehnologia și cercurile politico-militare americane, facilitățile de modernizare a bazelor militare de pe teritoriul lor, pregătirea ofițerilor prin încadrarea acestora în funcții de conducere din cadrul unor comandamente multinaționale.

Toate aceste aspecte, la care ne-am referit pe scurt, au adus în atenția unor specialiști din SUA problema dispariției alianțelor permanente multilaterale, chiar sub aspectul balanței de putere pe plan mondial, cât și punerea în discuție a necesității pentru SUA a alianțelor permanente. Problematika este abordată într-un studiu aparținând lui Bruno Tetrakis, din cadrul Centrului de Studii Strategice și Internaționale din Massachusetts, care

⁹ Bruno Tetrakis, *Op. cit.*, p. 140.

a preluat ideea emisă încă din 1994 de către trei profesori din cadrul unor universități americane, unul specialist în științe politice, ceilalți în economie¹⁰. Cei trei autori, recunoscuți și citați de nenumărate ori în studii dedicate problematicii alianțelor, și-au construit întreaga lor teorie pe două modele alternative – cel mai bun și cel mai slab – din perspectiva îndrumării cheltuielilor de apărare sau efectivele necesare pentru a uni eforturile de apărare ale aliaților. Demersul autorilor, construit și realizat pe unele idei anterioare, unele chiar din anii '60, are la bază aspecte de natură politică, economică, militară, care sunt coroborate și analizate prin utilizarea unor metode și modele matematice, care le-au permis să ajungă la câteva concluzii interesante.

Contribuția la alianță este privită și analizată din perspectiva a ceea ce autorii numesc „bunurile colective ale alianțelor“, văzute ca bunuri publice asociate ideii (ipotezei) de exploatare prin care aliații mari suportă cheltuielile aliaților mici, având în vedere că cheltuielile de apărare sunt corelate cu puterea economică a aliaților, măsurată după produsul intern brut¹¹.

Însușindu-și modelul de analiză a autorilor sus menționați, care, totuși, nu poate fi considerat ca imbatabil, influențat probabil și de atitudinea unor aliați ai SUA în anul 2003, Bruno Tétrais apreciază că „Alianțele permanente par să aibă o valoare din ce în ce mai limitată pentru SUA întrucât balanța costuri-beneficii s-a schimbat așa de mult încât comentatorii conservatori au cerut o reevaluare a angajamentelor și bazelor americane din străinătate“¹².

Argumentele aduse, subiective și partinice, după aprecierea noastră, sunt următoarele: discrepanța tehnologică între armata SUA și cele aliate, mai ales în domeniul comunicațiilor, ceea ce determină ca forțele americane să nu mai utilizeze Acordurile de Standardizare NATO – este îngreunată interoperabilitatea; operațiunile sub egida NATO sunt foarte costisitoare și necesită proceduri care trebuie negociate cu fiecare stat pentru a se ajunge la consens; folosirea teritoriilor statelor aliate în caz de criză nu mai este asigurată – vezi cazul Turciei și Arabiei Saudite în primăvara anului 2003; alianțele par să aibă o valoare politică limitată dacă nu ajută la asigurarea de garanții din partea aliaților că nu se vor opune în mod activ deciziilor SUA. Rămâne de văzut care va fi reacția statelor membre NATO în cazul unei intervenții în Iran, dacă nu cumva se va ajunge la predicția lui George W. Bush, din septembrie 2001: „la un moment dat s-ar putea să rămânem singuri. Nu-i nimic. Noi suntem America“.

Cu toate aceste aspecte descurajante, neascunse de către specialiștii americani, există credința că NATO va supraviețui, plecându-se de la ideea că

¹⁰ John A.C. Conybeare, James C. Murdoch, Todd Sandler, *Alternative Collective – Goods Models of Military Alliances: Theory and Empiries*, în *Economic Inquiry*, vol. XXXII, October 1994, pp. 525-542.

¹¹ *Ibidem*, p. 525.

¹² Bruno Tétrais, *Op. cit.*, p. 141.

instituțiile mari nu mor ușor, că în ciuda unor neînțelegeri americanii și europenii au multe interese comune din punct de vedere politic, economic și cultural.

Un alt aspect pe care îl aducem în atenție este chiar punerea în discuție a termenului de „aliat” și a conceptului de „alianță”, considerați ca potențială sursă de neînțelegeri.

Intrându-se într-un joc de cuvinte s-a ajuns până la a se considera, într-un studiu din 2002, că „în timp ce orice țară care a oferit sprijin începând cu 11 septembrie în războiul global împotriva terorismului a fost numită aliat, alte 23 de țări (cele membre NATO – n.n.) sunt obligate în mod formal de tratat să apere SUA de un atac armat”¹³. Având în vedere că termenul de „aliat” are atât de multe înțelesuri, se consideră că a venit timpul ca americanii să renunțe cu totul la acest cuvânt. Cerința este, evident, radicală și irealizabilă, întrucât conceptul este atât de bine fixat și utilizat în multe domenii de activitate, atât sub aspect teoretic cât și practic.

Problema tinde să evolueze către utilizarea teoretică și practică a conceptelor de „parteneriat strategic bilateral” și „coalitie ad-hoc” care, după unele aprecieri ar răspunde mai bine din punct de vedere al analizei bunurilor publice ale alianțelor militare și al obligațiilor asumate de către SUA.

Apreciem că analiza are un caracter limitativ, într-o oarecare măsură evidențiază un egoism al autorilor, care par să supraevalueze elementele de potențial ale SUA, în condițiile prezente reale, de unică superputere mondială.

Funcția predictivă a gândirii politice, militare și strategice impune o abordare mai realistă, având în vedere că orice acțiune presupune și o reacțiune. Prin urmare, unei alianțe i se va opune totdeauna, mai devreme sau mai târziu, o altă alianță care, istoricește privită, poate să fie, în final, mai puternică.

Aceasta ne determină să apreciem că alianțele rămân, în continuare, structuri necesare în cadrul sistemului de securitate și apărare colectivă, alături de care, sau în cadrul lor, coalițiile politico-militare joacă și vor juca un rol important.

Complexitatea și diversitatea alianțelor politico-militare în sistemul relațiilor internaționale a determinat stabilirea unei tipologii a acestora, asupra căreia nu există un punct de vedere unitar.

Studiul tipologiilor alianțelor este un demers aparent simplu, în realitate dificil, datorită diverselor domenii de activitate în care se constituie acest sistem de colaborare instituționalizat sau empiric. În pofida aparențelor, care ar părea să indice o tipologie limitată, determinată de o viziune restrictivă asupra conceptului de alianță, realitatea zilelor noastre demonstrează o varietate altădată de neimaginat în sfera politicii și diplomației. Alături de

¹³ Paolo Pasicolan, Balbina Y. Hwang, *The Vital Rol of Alliances in the Global War on Terorism*, în *Backgrounder*, no. 1607, October 24, 2002, p. 3.

factorii instituționali și procedurali, în stabilirea unei tipologii a alianțelor trebuie luate în considerare aspectele politice, economice, militare, juridice ș.a., ale relațiilor interne și internaționale.

Literatura de specialitate oferă diverse criterii care stau la baza constituirii alianțelor, din care rezultă o tipologie diversificată, neunitară care poate fi sintetizată astfel¹⁴.

Criterii de apreciere	Tipul alianței
State participante	Bilaterale sau multilaterale (colective)
Domeniul specific	Pozitive și negative
Spațiul geografic de aplicabilitate	Regionale, transregionale, continentale, globale
Țelurile proclamate și interesele reale stabilite	Ofensive sau defensive; pașnice sau agresive; expansioniste sau de menținere a statu-quo-ului
Instrumentele legale care le dau expresie	Legitime sau ilegitime, licite sau ilicite
Natura angajamentelor	Egale sau inegale; firești ori nefirești
Funcțiile cu care sunt învestite	Limitate sau totale
Gradul de integrare	Omogene sau eterogene
Modul de funcționare	Deschise sau închise
Mijloacele și modul de funcționare	Secrete sau publice
Durata	Conjuncturale, permanente sau temporare

Primul criteriu de apreciere, care stabilește caracterul bilateral sau multilateral al alianțelor, este de o obiectivitate incontestabilă. Marea majoritate a alianțelor au fost și au rămas bilaterale, dar unele dintre acestea, care s-au declarat sau acceptat caracterul deschis, s-au transformat în alianțe multilaterale (colective). Cel mai edificator și cunoscut exemplu este Mica Înțelegere, constituită la 14 septembrie 1923 prin semnarea Convenției militare tripartite a Micii Înțelegeri, care avea la bază și a înlocuit convențiile bilaterale ale României cu Cehoslovacia și Regatul sârbilor, croaților și slovenilor, încheiate în anii 1921 și 1922¹⁵. Diferendul teritorial polono-cehoslovac a avut drept consecință imposibilitatea alianței în patru (Cehoslovacia, Regatul sârbilor, croaților și slovenilor, Polonia și România), astfel că România avea în 1923 o alianță bilaterală și una multilaterală.

¹⁴ Nicolae Ecobescu, *Alianțele și dreptul internațional*, în România și politica de alianțe, Istorie și actualitate, București, 1995, p. 73.

¹⁵ *Politica externă a României, dicționar cronologic*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p. 181.

Din punct de vedere al criteriilor de apreciere, luând ca exemplu situațiile prezentate mai sus, se constată că o alianță bilaterală și multilaterală poate fi încadrată în mai multe criterii de apreciere, având la bază prevederile documentelor de constituire a acesteia. Alianțele României la acea dată erau bilaterale și multilaterale, aveau un caracter pozitiv, erau regionale, defensive, egale, limitate, eterogene, publice și permanente.

Prin urmare, apreciem că absolutizarea unui criteriu în stabilirea tipologiei unei alianțe nu este de dorit, ci doar sublinierea criteriilor care dau esența tipului sau caracterul acesteia.

Sunt criterii de apreciere a tipului de alianță care sunt subiective. Dacă luăm ca exemplu două criterii: țelurile proclamate și instrumentele legale care le dau expresie, practica din ultimele decenii scoate în evidență un aspect incontestabil. În prezent toate alianțele sunt declarate ca defensive, prin urmare sunt pașnice, legitime și licite. Boutros-Ghali, fostul Secretar general al ONU (1992-1997) arăta că „De când dreptul războiului a fost serios limitat, încă nu interzis, toate alianțele se vor defensive”¹⁶.

Atitudinea declarativă a statelor în acest sens este normală, deși nu totdeauna morală, având în vedere că „o alianță de tip ofensiv, urmărind agresiunea împotriva unui alt stat sau partiția acestuia, este în principiu nulă din punct de vedere juridic, deoarece dreptul internațional nu recunoaște validitatea unor angajamente care violează principiile sale fundamentale”¹⁷.

Criteriul „spațiul geografic de aplicabilitate”, care presupune existența alianțelor regionale, transregionale, continentale și globale, comportă aspecte diverse, care pot genera, inevitabil, controverse de natură subiectivă. Alianțele regionale sunt constituite din state vecine destinate contracarării unui adversar comun, nominalizat sau nu.

Mica Înțelegere a fost prima alianță defensivă regională, constituită în spiritul și cu respectarea prevederilor Pactului Ligii Națiunilor, sprijinindu-se pe autoritatea Franței, care a acționat pentru crearea unui climat internațional pașnic, pentru consolidarea păcii și securității internaționale, pentru contracararea fascismului și revizionismului care amenințau integritatea și independența statelor membre¹⁸. Acestei alianțe i-a urmat Înțelegerea Balcanică, care s-a realizat în plan politic, militar și economic, constituită pentru protejarea integrității teritoriale față de revizionismul bulgar.

Alianțele transregionale sunt formate din state situate la distanță unul de celălalt, dar în vecinătatea statului (statelor) membru al unei alte alianțe. Tripla Înțelegere, constituită la începutul secolului XX și coaliția formată din Marea Britanie și URSS în 1941, sunt edificatoare în acest sens. Alianțele

¹⁶ Prof. Boutros-Ghali, *Contribution à une théorie generale de alliances*, Edition A. Pedone, Paris, 1963, p. 20.

¹⁷ Quincy Wright, *Alliance*, *Enciclopedia Americană*, International Edition, vol. 1, 1963, p. 419.

¹⁸ *Istoria militară a poporului român*, vol. II, Editura Militară, București, 1989, p. 82.

continentale sunt constituite, de regulă, din state care își propun să mențină statu-quo-ul, liniștea și securitatea internațională pe spațiul geografic respectiv, nefiind exclus scopul de a schimba ordinea existentă într-o regiune de pe continent sau o regiune apropiată. Privită din punct de vedere al dimensiunii de securitate și apărare, Uniunea Europeană se prefigurează ca o alianță militară reală¹⁹, care va constitui Pilonul 2 al Uniunii. Înființarea Agenției Europene de Apărare (EDA), care asigură cadrul pe termen lung pentru o politică europeană coerentă în domeniul dezvoltării capacităților de apărare, cercetării și armamentelor, dar mai ales a structurilor politice și militare permanente: Comitetul Politic și de Securitate, Comitetul Militar, Statul Major Militar, Comitetul privind Aspectele Civile în Managementul Crizelor, cât și alte structuri, dau un incontestabil caracter de alianță politico-militară, care tinde să devină omogenă și permanentă, în condițiile în care se va ajunge la adoptarea prin consens a Constituției Uniunii Europene.

Alianțele globale sunt cele constituite dintr-un număr mare de state, dispuse pe cel puțin două continente, având ca scop asigurarea balanței de putere la nivel mondial, iar ca scop nedeclarat impunerea dominației mondiale. NATO, CENTO, SEATO, ANZUS, având ca lider și finanțator incontestabil SUA, au fost structuri de alianțe, blocuri militare într-o altă accepțiune, care au vizat contracararea expansiunii comunismului în lume.

Echilibrul în balanța de putere între SUA și URSS a avut ca rezultat rămânerea de la începutul anilor '70 a numai două alianțe politico-militare globale, NATO și Organizația Tratatului de la Varșovia, care s-au dovedit a fi, în cele din urmă, un factor de echilibru și de gestionare a unor crize apărute în diferite zone ale globului.

În prezent, NATO este singura alianță politico-militară globală, menținută chiar în condițiile dispariției Organizației Tratatului de la Varșovia și a pericolului comunismului, înlocuit de pericolul terorismului. Aflată într-un proces de profunde schimbări interne, renunțând la structura de comandă pe criterii geografice, specifică perioadei „războiului rece”, NATO a devenit o alianță capabilă să asigure un răspuns la crizele apărute în afara ariei geografice a statelor membre, fiind implicat în așa numitele războaie periferice și în războiul împotriva terorismului.

În același timp, prin misiunile de tip Petersberg – care includ și acțiuni pentru combaterea terorismului, cât și prin implementarea conceptului „Head line Goal – 2010” (care vizează creșterea interoperabilității forțelor, intensificarea misiunilor pentru noi tipuri de operații – dezarmare, asistență pentru state terțe în combaterea terorismului, reforma sectorului de securitate, dezvoltarea capacităților de reacție rapidă pe plan decizional, cât și în ceea ce privește dislocarea în teatru) Uniunea Europeană tinde să devină o alianță

¹⁹ Bruno Tétrais, *Op. cit.*, p. 448.

globală. Aceasta cu atât mai mult cu cât state membre ale Uniunii Europene sunt integrate în NATO, astfel că misiunile în care forțele lor sunt angajate devin mai diversificate și complexe.

Caracterul global al alianței Uniunii Europene este dat de misiunile planificate, conduse și executate în Africa (EUPOL Kinshasa, EUSEC R.D. Congo, EUFOR – R.D. Congo), Orientul Mijlociu și Asia de Sud-Est (EU Co-ordinating Office for Palestinian Police Support COPPS, EU BAM Rafah, EUJUST LEX, Misiunea de Monitorizare în Aceh – Indonezia), în Caucazul de Sud și în Europa de Est (EUJUST Themis – Georgia, EU BAM – granița transnistreană între R. Moldova și Ucraina).

Alianțele omogene și eterogene, având drept criteriu de apreciere gradul de integrare, au fost și sunt o realitate demonstrată istoric, determinată de gradul de dezvoltare diferit al statelor, privite în plan regional, continental și global, de diferențele culturale, ideologice și confesionale.

Caracterul de omogenitate este, după aprecierea noastră, relativ, iar evaluarea subiectivă. Studiul detaliat al gradului de integrare duce la concluzia că în cadrul alianțelor domină aspectul eterogen, atâta timp cât fiecare stat membru are, sub unele aspecte, caracter eterogen, dat de diversitatea doctrinelor și orientărilor politice, etniilor, diversitatea culturală și confesională ș.a.

Uniunea Europeană și procesul de globalizare vor asigura o diminuare a aspectelor de natură eterogenă, vor crea condițiile pentru reducerea diferențierilor pe anumite planuri, dar, chiar pe termen lung omogenizarea societății este o imposibilitate, realizându-se unitate prin diversitate și omogenitate prin armonizarea unor interese ale grupurilor și organizațiilor de natură diferită.

Probabil acesta este și motivul pentru care specialiștii în domeniu din SUA folosesc în analiza alianțelor „modelele de bunuri ale alianțelor” prin utilizarea a trei proceduri: însumarea – cel mai slab și cel mai bun; unirea – folosirea metodelor de unire altele decât însumarea; o procedură empirică, care se bazează pe ecuații reduse corespunzând produselor unite și metodei cel mai slab și cel mai bun²⁰. După aprecierea celor trei analiști citați, la care subscriem, gradul de integrare a unei alianțe trebuie dat de unirea contribuțiilor statelor membre, fapt ce determină, în mod obiectiv, inegalități în cadrul alianțelor.

Există autori care afirmă ferm și irevocabil că „toate acordurile și alianțele nu sunt egale... este dificil de a evalua relațiile dintre atributele alianțelor și efectele lor asupra comportamentului aliaților”²¹.

Întrebarea care se pune este dacă în cadrul acestei inegalități implicarea alianței în apărarea statelor membre poartă amprenta acesteia. Se pare că da. De

²⁰ John A.C. Conybeare, James C. Murdoch, Todd Sandler, *Op. cit.*, p. 526.

²¹ Brett Ashley Leeds, *Contracting and Commitment: The Design of Military Alliances*, p. 43.

aici trebuie să se plece în stabilirea politicii de apărare a unui stat. Cert este un lucru. Probabilitatea ca un stat să facă obiectul unui atac este diferită.

După studii având la bază metode matematice, aplicate în cazul unor alianțe și conflicte din perioada 1816-1944, Brett Ashley Leeds, de la Universitatea Rice din Hudson – Texas, a ajuns la următoarele concluzii²²: când un stat-țintă are un aliat, probabilitatea inițierii unei dispute este cu 28% mai mică decât atunci când nu există aliați externi; în cazul când agresorul are un aliat ofensiv, probabilitatea inițierii unei dispute este cu 47% mai mare decât când nu există aliați; atunci când agresorii au obținut promisiuni de neutralitate, probabilitatea inițierii disputelor este cu 57% mai mare decât când nu există aliați.

Prin urmare, rezultă că alianțele, dominate de caracterul lor inegal, influențează probabilitatea conflictelor militare, dar că direcția acestei influențe depinde de conținutul tratatelor. Actele juridice internaționale care au ca efect constituirea alianțelor defensive pot împiedica atacarea membrilor alianței, în timp ce cele ofensive și de neutralitate pot ușura și justifica atacurile.

Un criteriu de apreciere pentru stabilirea tipologiei alianțelor îl considerăm a fi cel al cauzalității constituirii acestora. O alianță nu este un scop în sine, „alianțele, în sensul strict al cuvântului, sunt tratate de uniune între două sau mai multe state cu scopul de a se apăra reciproc împotriva unui atac în război, sau pentru a ataca împreună un al treilea stat, ori pentru ambele scopuri”²³.

Această realitate surprinsă de către autorul definiției, caracterul ofensiv al unor alianțe, a generat reacția. Prin urmare, se poate aprecia că unele alianțe s-au constituit ca rezultat al aplicării principiului acțiunii și reacțiunii, care „are la bază două voințe contrare”²⁴. Exemplele sunt numeroase, ne vom referi doar la câteva.

Tripla Înțelegere, constituită în forma premergătoare declanșării Primului Război Mondial, a fost rezultatul perceperii amenințărilor din partea Triplei Alianțe, având ca efect echilibrarea balanței de putere în Europa.

În baza principiului acțiunii și reacțiunii, pe timpul Primului Război Mondial, nevoia menținerii balanței de putere a determinat o adevărată cursă pentru atragerea unor noi aliați, prin acceptarea de compromisuri și promisiuni de satisfacere a intereselor naționale. Ieșirea Rusiei din război a fost echilibrată în balanța de putere de către SUA care, începând cu sfârșitul anului 1917, s-au implicat masiv în războiul din Europa.

²²Bret Ashley Leeds, *Do Alliances Detr Aggression? The Influence of Military Alliances on the Initiation of Militarized Interstate Disputes*, în *American Journal of Political Science*, vol. 47, no. 3, July 2003, pp. 436-437.

²³ Lanterpacht H., *Oppenheim's International Law*, vol. 1, 1952, p. 836.

²⁴Colonel-adj. Florea Țenescu, *Cunoștințe generale asupra războiului și studiul lui*, Tipografia Școlii Militare de Artilerie, București, 1921, p. 37.

În anul 1941, Axa Washington, Londra, Moscova a fost reacția la Axa Roma, Berlin, Tokio, care a declanșat cel de-al Doilea Război Mondial.

Însăși Organizația Tratatului de la Varșovia a fost, după unele aprecieri, o replică la NATO, astfel că Moscovei i s-a pus în mână „un puternic instrument politic și militar ce a condus la accentuarea dominației sovietice asupra acestei părți a continentului și la creșterea amenințărilor militare împotriva Occidentului”²⁵.

Perioada post „război rece” nu este lipsită de reacții la extinderea NATO spre est și întărirea locului și rolului acestei organizații în gestionarea crizelor, Rusia, China și India căutând să pună bazele unei forțe de răspuns, pentru apărarea intereselor lor în Asia Centrală și Orientul Mijlociu.

În conformitate cu prevederile Cartei ONU și a Convenției de la Viena privind dreptul tratatelor, practic, alianțele au un caracter nesecret din punct de vedere al conținutului politic, statele semnatare având obligația să notifice toate documentele juridice încheiate în acest sens. Secrete sunt anumite anexe ale documentelor, alte înțelegeri, de detaliu, care dau aplicabilitate documentelor juridice semnate și făcute publice.

Din această perspectivă există suficiente suspiciuni între state în privința caracterului alianțelor și veridicitatea scopurilor declarate, fapt care atrage reacția pe diverse planuri, suportată mai greu, de regulă, de către statele mici.

În concluzie, apreciem că o tipologie a alianțelor, stabilită pe baza unor criterii obiective, este greu de realizat la zi. Tipologia alianțelor poate fi stabilită având la bază realitățile istorice, în limita cunoașterii și a obiectivității prezentării, iar criteriile de apreciere pentru prezent și viitor pot fi doar un exercițiu de predicție, dominat de elemente de subiectivitate.

²⁵ Florin Gârz, *Expansiunea spre est a NATO. Bătălia pentru Europa*, Editura Coruț Pavel, București, 1997, p. 37.

ASPECTE DE ORDIN POLITIC ALE ALIANTELOR MILITARE

**Col.(r) prof.univ.dr. Ion GIURCĂ
Lt.col.drd. Dorel DUMITRAȘ**

The study of and the approach to political-military alliances has had a strong come-back in post cold-war, with new stand-points after 9/11 events. Out of a multitude of fields within which the alliance concept is considered, its political nature seems to be the right starting point. The states, as international law subjects, enter geopolitical and geostrategic alliances, the political factors being involved in initiating, negotiating, setting up, functioning of or dissolving the alliances. Any alliances has above all a political conotation, with direct influence over social life.

Problematica alianțelor și coalițiilor militare, preocupare constantă a structurilor organizaționale, indiferent de stadiul atins în plan politic, economic, financiar, ideologic, cultural, religios și, nu în ultimul rând, militar, este unul dintre cele mai complexe demersuri în plan ideatic și acțional din sfera relațiilor internaționale.

Pentru constituirea alianțelor și coalițiilor politico-militare a fost necesară, dacă ne referim la stadiile superioare de organizare a societății umane, existența statelor, considerate în dreptul internațional public *subiecte de drept internațional*, care să acționeze în comun pentru satisfacerea intereselor reciproc avantajoase pe multiple planuri.

Istoria omenirii cunoaște o perioadă de 3289 de ani în care s-au încheiat și s-au destructurat alianțe și coaliții politico-militare. De la tratatul de alianță din anul 1283 î.d.Hr., dintre hitiți și egipteni, încheiat de Ramses al II-lea și Hattusilis al III-lea, până în zilele noastre, statele, indiferent de forma de organizare și stadiul de dezvoltare, sisteme politice și ideologice existente, au realizat înțelegeri, alianțe și coaliții, sau au adoptat o atitudine de neutralitate.

Literatura de specialitate, foarte bine dezvoltată și reprezentată în Statele Unite ale Americii și în unele state din Europa (Franța, Germania, Marea Britanie) este axată în principal pe abordarea aspectelor politice și militare ale alianțelor, cu preponderență după momentul 11 septembrie 2001, care a marcat o schimbare în privința acestei problematice majore a relațiilor internaționale la începutul mileniului trei.

Constituirea, existența și destructurarea alianțelor a fost determinată de mai mulți factori statici și dinamici, din diferite domenii ale vieții sociale.

Factorul politic, încadrat în rândul celor dinamici, este, cu siguranță, cel mai important, manifestându-se inițial ca o cerință de ordin intern, apoi și ca una în planul relațiilor internaționale.

Alianțele între state pot fi, după caz, avantajoase sau dăunătoare (riscante) pentru unii dintre membrii lor, în unele situații chiar pentru toți membrii. Mica Înțelegere a fost destructurată în anul 1939 ca urmare a dezmembrării și ocupării Cehoslovaciei, iar România și Iugoslavia au suportat consecințele în anii 1940 și 1941, prin dezmembrarea și ocuparea teritoriilor lor de către statele revizioniste care, pentru atingerea obiectivelor geopolitice și geostrategice propuse, au înlăturat, pentru moment, barierele ideologice și de altă natură dintre ele.

Abordările teoretice și realitatea istorică evidențiază că o alianță, pentru a fi utilă, trebuie să se bazeze pe o adevărată comunitate de interese între statele membre, fiecare dintre acestea să poată conta și beneficia de buna credință a celorlalți în privința respectării angajamentelor asumate.

Raportat la situația politică internațională până la sfârșitul secolului XIX se apreciază că alianțele pe termen lung, cu prevederi având caracter general, trebuie să fie o excepție, chiar dacă au fost încheiate având la bază înțelegerea corectă a intereselor părților contractante. Într-o perioadă lungă de timp pot să apară schimbări majore, esențiale, în situația statelor membre ale alianței, fie în poziția și atitudinea față de terți, fapt care ar avea ca efect apariția punctelor de vedere diferite, disputa pe plan politic față de situația dată și chiar ieșirea unor state din alianță. Situația a fost tipică pentru România și Italia la sfârșitul secolului XIX și până la declanșarea Primului Război Mondial, având în vedere apartenența lor la Tripla Alianță (Puterile Centrale).

Alianța dintre Germania, Austro-Ungaria, România și Italia, cu o durată de aproape 31 de ani (1883-1914), neobișnuit de lungă pentru acea perioadă, a fost posibilă în contextul relativei liniști din Europa după războiul dintre Franța și Prusia (1870-1871) și războiul ruso-turc (1877-1878), când România avea nevoie de un aliat puternic, adversar declarat al Rusiei, pentru a-și asigura suveranitatea și integritatea teritorială.

În același timp, pe fondul mișcărilor de emancipare națională, al realizării unității unor popoare (germani, italieni, români) și a obținerii independenței de stat de către altele, în special de către statele din spațiul balcanic, Tripla Alianță a început să se erodeze. Câteva argumente în acest sens le considerăm necesare. La câteva luni după încheierea tratatului româno-austro-ungar, în martie 1884 ministrul Austro-Ungariei la București constata că „decizia guvernului român are un caracter de pură oportunitate politică și că tratatul secret semnat în octombrie 1883 va fi doar până când o conjunctură favorabilă va permite românilor să se ridice împotriva monarhiei habsburgice”¹.

¹ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul român unitar*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 320.

Câțiva ani mai târziu, în contextul procesului Memorandiștilor transilvăneni, ministrul Italiei la București comunica guvernului de la Roma că „rigorile guvernului de la Pesta față de românii din Transilvania și Banat vor sfârși prin distrugerea în mod absolut în România a acelor germeni de simpatie față de alianța centrală pe care guvernul de la București se străduiește de câțiva ani să o realizeze prin orice mijloace”².

După vizita prințului moștenitor al Germaniei în România, efectuată în aprilie 1909, acesta nota că în caz de război România „va refuza în cel mai bun caz să-și îndeplinească obligațiile de aliat, dacă nu se va decide chiar să se alăture părții adverse”³.

Atitudinea vădit antiaustro-ungară era ușor de sesizat în România, unde presa, mișcările culturale, politicienii și militarii, exprimau deschis nemulțumirea față de politica monarhiei în raport cu românii ardeleni, maramureșeni și bănățeni.

La nivelul conducerii politice a țării alianța cu Austro-Ungaria era privită cu suspiciune având în vedere aspectele generale ale relațiilor bilaterale, generate de atitudinea vădit antiromânească a guvernului de la Pesta. În același timp, refuzul Germaniei și Italiei de a semna Tratatul de alianță cu România, întârzierea nejustificată a încheierii Convenției militare între Austro-Ungaria și România, până spre sfârșitul anului 1912, au demonstrat suspiciunile dintre cele două state, neîncrederea fiind vădit afișată în cadrul oficial și neoficial.

Evenimentele tragice din vara anului 1914, generate de atentatul de la Sarajevo, din 15/28 iunie, au evoluat rapid până la starea de beligeranță rezultată în urma declarației de război a Austro-Ungariei transmisă Serbiei, cât și declanșării operațiunilor militare. Uzând de existența Tratatului de alianță dintre România și Austro-Ungaria, Împăratul Germaniei i-a solicitat regelui României, Carol I, intrarea țării în război de partea Puterilor Centrale.

Adoptând o atitudine de neutralitate față de războiul declanșat de către Puterile Centrale, prin invocarea prevederilor Articolului 2 al Tratatului defensiv secret, conducerea politică a țării a respectat întru totul conținutul acestuia.

Alianțele trebuie concepute pentru un scop politic clar determinat, care să se realizeze în timp optim, astfel încât să existe asigurarea că situația va rămâne neschimbată și că factorii și interesele ce au dus la încheierea alianței să determine executarea loială a acesteia.

În această idee s-a înscris aderarea României la Tripla Înțelegere (Antanta), prin semnarea la 4/17 august 1916 a Tratatului de alianță și a Convenției militare cu Franța, Marea Britanie, Italia și Rusia, prin care guvernul de la București se angaja să intre în război împotriva Austro-Ungariei cel mai târziu la 15/28 august 1916.

² Arhivele Naționale București, *Fond Microfilme, Italia*, rola 22, c. 825-829.

³ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *Op. cit.*, p. 333.

Decizia șefului executivului de la București, I.I.C. Brătianu, de a angaja țara în război într-un moment dificil pentru armatele Antantei, a fost un risc asumat care a avut la bază promisiunile statelor Antantei de a sprijini România pe toate căile în timp scurt. Așa cum arăta primul ministru de atunci al României, „Noi nu am intrat în război ca niște solicitanți nepoți. Noi am intrat în război ca niște aliați doriți și ceruți”⁴.

O latură importantă a aspectului politic al alianțelor este natura sistemului politic din statele semnatare a documentului juridic de constituire, funcționare și, eventual, încetare a raporturilor dintre acestea.

În timp de pace, în situații de criză și de război, alianțele s-au încheiat între state vecine, apropiate sau îndepărtate, care aveau posibilitatea unei acțiuni comune, cooperării militare directe sau, chiar, a coordonării eforturilor împotriva aceluiași adversar.

Mica Înțelegere, Înțelegerea Balcanică, NATO, ANZUS, CENTO și Organizația Tratatului de la Varșovia sunt edificatoare în acest sens.

Alianțele politice și militare se realizează, în cele mai multe cazuri, în cadrul sistemelor politice și ideologice comune ori apropiate sau, în situații extreme, între state care nu au nimic în comun din acest punct de vedere.

Statele Unite ale Americii și Marea Britanie au constituit în anul 1941 coaliția cu URSS, în pofida deosebirilor și divergențelor ideologice existente în principal între Londra și Moscova, având drept obiectiv înfrângerea Germaniei, ulterior și a Japoniei. Originea coaliției se află în acordul britanico-sovietic din 12 iulie 1941, „Cu privire la acțiunile comune în războiul dus împotriva Germaniei”⁵, încheiat după ce, la 22 iunie 1941, Winston Churchill rostise la Radio BBC următoarele cuvinte: „Nu a existat un adversar mai acerb al comunismului așa cum sunt eu de 25 de ani. Nu voi retracta nici un cuvânt spus împotriva lui. Dar totul pălește în fața spectacolului care ni se oferă acum la ridicarea cortinei... Orice om, orice națiune care va lupta împotriva nazismului va avea sprijinul nostru. Orice om, orice națiune care va merge alături de Hitler va fi dușmanul nostru. Aceasta este poziția și hotărârea noastră. Vom ajuta Rusia și poporul rus cu tot ce ne va sta în putință”⁶.

Ridicarea cortinei, despre care Winston Churchill vorbea la 22 iunie 1941, a avut ca efect ajungerea la „Declarația luptei comune împotriva țărilor Axei”, numită și „Carta Atlanticului”, semnată de către reprezentanții a 26 de state, care a marcat constituirea coaliției antihitleriste.

⁴ *România în anii primului război mondial*, vol. 1, Editura Militară, București, 1987, p. 151.

⁵ Leondia Loghin, *Al doilea război mondial, acțiuni militare, politice și diplomatice, cronologie*, Editura Politică, București, 1984, p. 97.

⁶ Jaques de Launay, *Mari decizii ale celui de-al doilea război mondial*, vol. 1, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988, p. 284.

Cortina a căzut în primăvara anului 1946 când, la 5 martie, la Fullton, același premier britanic rostea cuvintele rămase celebre în istorie: „De la Stetin, la Marea Baltică, până la Trieste, la Marea Adriatică, o cortină de fier a coborât de-a curmezișul continentului”⁷.

Confruntarea Est-Vest în perioada „războiului rece” s-a materializat, datorită unor temeri mai mult sau mai puțin justificate, în constituirea Organizației Tratatului Atlanticului de Nord (4 aprilie 1949) și a Organizației Tratatului de la Varșovia (14 mai 1955), cele mai clare și evidente alianțe încheiate pe criterii pur ideologice.

Deși cu un conținut relativ asemănător, având la bază prevederile Cartei Națiunilor Unite, documentele juridice de constituire au fost interpretate și aplicate în mod diferit, avându-se în vedere existența regimurilor democratice în țările membre NATO și a celor totalitare în statele care constituiau Organizația Tratatului de la Varșovia.

Abordarea problemei alianțelor se face în mod deosebit în regimurile autoritare (absolutiste) și cele democratice.

Sunt aprecieri, unele nu lipsite de adevăr, că „epoca bună pentru alianțe era cea a guvernelor absolute, care puteau să-și țină secrete negocierile și să aibă o politică continuă”⁸. A fost epoca așa-numitelor alianțe de familie între suverani, care și-au pierdut rolul, conținutul și eficiența, uneori discutabilă, în condițiile sistemelor constituționale create începând cu secolul XIX, după epoca războaielor napoleoniene. Încheierea alianțelor intră în responsabilitatea guvernelor, documentele juridice încheiate sunt acceptate și aprobate de către suveran (președinte) și ratificate de către Parlament, chiar în condițiile în care conținutul acestora nu era cunoscut.

O problemă delicată apărea atunci când s-au creat situațiile care impuneau o decizie în privința punerii în aplicare a prevederilor documentelor juridice încheiate.

Tratatele (acordurile) cu conținut secret pentru cea mai mare parte a factorilor de decizie (membri ai guvernului, parlament) trebuiau făcute publice, iar suveranul (președintele) trebuia să se consulte și să obțină acordul pentru aplicarea acestora.

Din această perspectivă, procedura din vara anului 1914, în privința punerii în aplicare de către România a Tratatului secret de alianță cu Austro-Ungaria și Germania, impune o scurtă analiză.

Regele Carol I a convocat pentru consultări și decizie Consiliul de Coroană, structură cu rol consultativ convocată la cererea guvernului⁹, în

⁷ Wilfried Loth, *Împărțirea lumii. Istoria războiului rece 1941-1945*, Editura Saeculum, București, 1997, p. 81.

⁸ *La Grande Encyclopedie*, Tome Deuxième, H. Lamirault et Cie Editeurs, Paris, f.a., pp. 370-371.

⁹ Ion Mamina, *Consilii de Coroană*, Editura Enciclopedică, București, 1997, p. 9.

cadrul căruia, apreciind că Tripla Alianță (Puterile Centrale) „reprezintă forțe militare de o asemenea importanță încât este în afară de orice îndoială că în acest război formidabil ea va ieși victorioasă”¹⁰, a exprimat ideea „de a ne uni cu Tripla Alianță”¹¹. Fără îndoială, opțiunea suveranului era determinată și de originea sa de naționalitate germană, pe care Wilhelm II, împăratul Germaniei, i-a reamintit-o în scrisoarea adresată la 18/31 iulie 1914, în care își exprima speranța că „în calitate de Rege și ca Hohenzollern tu vei rămâne credincios prietenilor tăi și că tu te vei conforma fără rezervă obligațiilor tale de aliat”¹².

Desfășurarea Consiliului de Coroană de la Sinaia, la 21 iulie/3 august 1914, a demonstrat că decizia de punere în aplicare a unui tratat de alianță politico-militară nu mai era de apanajul suveranului. Așa cum însuși Carol I recunoștea, în scrisoarea adresată lui Wilhelm II, la 1/14 august 1914, „eu nu pot începe singur, fără un guvern responsabil, un război față de care întreg poporul se împotrivește”¹³.

Poziția adoptată de România în vara anului 1914 a evidențiat două aserțiuni exprimate în epocă: inconsistența alianțelor cu durată mare și modul de luare a deciziilor în sistemele democratice. În secolul al XX-lea România a cunoscut momente diferite în privința abordării politice a problemei alianțelor. Perioada interbelică a fost marcată, între 1920-1938, de adoptarea deciziilor pe acest plan în conformitate cu prevederile Constituției în vigoare. Carol al II-lea, dar mai ales Ion Antonescu, au luat decizii în nume personal, ultimul adoptând o poziție tranșantă și irevocabilă, exprimată patetic prin cuvintele: „noi mergem 100% până la moarte alături de Axă. Ori triumfăm cu Axa, ori cădem cu Axa”¹⁴. Aderarea României la coaliția Națiunilor Unite a fost un act necesar în contextul situației din vara anului 1944, care a fost pus în aplicare în mod unilateral, fără o pregătire diplomatică corespunzătoare, cu consecințe imediate dezastruoase (armata română a fost considerată adversar de către sovietici până la 7 septembrie 1944).

Problema constituirii alianțelor după al Doilea Război Mondial a îmbrăcat aspecte diferite de cele două părți ale Cortinei de Fier.

Organizația Tratatului Atlanticului de Nord a fost rezultatul voinței unor state europene, cărora li s-au adăugat SUA și Canada.

La 4 martie 1948, pe fondul deteriorării relațiilor dintre URSS și statele Europei Occidentale, în acord cu prevederile Articolului 51 din Carta Națiunilor Unite, reprezentanții Belgiei, Franței, Luxemburgului, Olandei și Marii

¹⁰ Arhiva Națională București, *fond Casa Regală*, dosar nr. 41/1914, f. 1.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Petre Bărbulescu, Ionel Cloșcă, *Repere cronologice internaționale 1914-1945*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 24.

¹³ Ion Mamina, *Op. cit.*, p. 50.

¹⁴ Arhivele Naționale Române, Stenogramele ședințelor Consiliului de Miniștri. Guvernarea Ion Antonescu, București, 1997, p. 70.

Britanii, întruniți la Bruxelles, au pus bazele unui tratat de asistență mutuală, care la 17 martie s-a materializat în Tratatul de la Bruxelles conform căruia, în septembrie 1948, s-a înființat Organizația de Apărare a Uniunii Occidentale¹⁵.

În timp scurt a fost înființat Comitetul Comandanților Șefi, cu cartierul general în Franța, la Fontainebleau, și desemnați comandanții-șefi. Legate de evenimentele din Europa, din anii celui de al Doilea Război Mondial și din perioada postbelică, SUA și Canada au abordat problema apărării Atlanticului de Nord inițial bilateral, în cadrul Conferinței de la Washington, începută la 6 iulie 1948. În zilele de 25 și 26 octombrie 1948 Comitetul Consultativ al Tratatului de la Bruxelles aprecia ca salutară, necesară și benefică ideea constituirii unei structuri destinate apărării Europei și Atlanticului de Nord, astfel că la 10 decembrie 1948 la Washington statele semnatare, SUA și Canada, au început negocierile asupra Tratatului Atlanticului de Nord. La 15 martie 1949 Danemarca, Islanda, Italia, Norvegia și Portugalia au fost invitate să adere la Tratatul Atlanticului de Nord, solicitarea fiind acceptată fără probleme. Cu toată opoziția URSS, la 4 aprilie 1949, SUA, Canada, Marea Britanie, Franța, Belgia, Olanda, Danemarca, Islanda, Luxemburgul, Italia, Norvegia și Portugalia au semnat Tratatul Organizației Atlanticului de Nord, care a consfințit crearea primei alianțe politico-militare postbelice, în acord cu prevederile Cartei Națiunilor Unite, care definea și asigura dreptul natural la apărare individuală și colectivă.

Din scurta prezentare a modului de constituire a alianței nord-atlantice se pot formula câteva concluzii: statele membre aveau un regim democratic, de tip republican sau monarhic; constituirea sistemului de securitate vest-european și apoi euroatlantic a fost rezultatul voinței statelor semnatare, determinată de interesele comune de apărare față de pericolul pe care îl apreciau ca iminent din partea URSS; SUA a devenit lider autoritar al NATO prin acceptul și acordul tacit al statelor europene, conștiente de importanța potențialului economic și militar al acestuia, ca element de descurajare și acțiune în caz de nevoie; elaborarea documentului juridic de constituire a fost un proces de durată, realizat cu participarea reprezentanților viitoarelor state membre, care și-au exprimat liber punctele de vedere în legătură cu conținutul acestuia.

Crearea Organizației Tratatului de la Varșovia, la 14 mai 1945, a fost rezultatul voinței Moscovei de a da un răspuns ferm la: constituirea Republicii Federale a Germaniei (la 7 septembrie 1949), renunțarea regimului de ocupație american, britanic și francez (26 mai 1952) și aderării acesteia la NATO (5 mai 1955)¹⁶.

Nu ne propunem să abordăm problema motivației sau necesității constituirii Organizației Tratatului de la Varșovia, ci doar să scoatem în evidență caracterul discreționar al demersului Moscovei, în raport cu

¹⁵ *România – NATO. Preaderarea*, Editura și Tipografia UMC, București, 2003, p. 53.

¹⁶ Marcel D. Popa, Horia C. Matei, *Mică enciclopedie de istorie universală*, Editura Politică, București, 1988, p. 147.

capitalele statelor socialiste din Europa, cu excepția R.F.S. Iugoslavia. Prima măsură discreționară a URSS s-a produs în ianuarie 1951 când, la Moscova, din ordinul lui I.V. Stalin a fost convocată o consfătuire a liderilor țărilor socialiste, în cadrul căreia dictatorul sovietic le-a atras atenția că „nu este normal ca voi să aveți armata slabă. Această situație trebuie lichidată. Trebuie să creați în 2-3 ani în țările de democrație populară armate moderne și puternice, care la sfârșitul perioadei de trei ani să fie complet gata de luptă. Acesta este scopul consfătuirii”¹⁷.

După moartea lui Stalin, la 5 martie 1953, Nikita Hrușciiov, deși a fost promotorul doctrinei „coexistenței pașnice“, a acționat într-o manieră specifică pentru controlul asupra țărilor socialiste din Europa. Pe fondul eforturilor pentru slăbirea încordării în relațiile internaționale și ale asigurării securității europene, liderul de la Moscova a făcut o mișcare politică care a surprins întreaga lume. La 31 martie 1954 a propus foștilor aliați ai URSS din timpul războiului, SUA, Marea Britanie și Franța, să examineze posibilitatea ca URSS să devină membru al NATO¹⁸. Între 29 noiembrie și 2 decembrie 1954 la Moscova a fost convocată o nouă consfătuire a reprezentanților Albaniei, Bulgariei, Cehoslovaciei, Poloniei, RDG, României, Ungariei și URSS, în cadrul căreia s-a discutat problema consecințelor hotărârii Consiliului Atlanticului de Nord, adoptată la Paris în ziua de 23 octombrie 1954, de a invita R.F. a Germaniei să adere la NATO, exprimându-se hotărârea acestora de a lua „măsuri comune în domeniul organizării forțelor armate și a comandamentelor lor, cât și alte măsuri necesare pentru întărirea capacității lor de apărare”¹⁹.

Primirea R.F. a Germaniei în NATO, la 5 mai 1955, a creat o adevărată isterie la Moscova. Pe acest fond pentru data de 11 mai 1955 la Varșovia au fost convocați prim-miniștrii, miniștrii de externe și ai apărării din cele 8 state socialiste din Europa, cărora partea sovietică le-a impus semnarea unui „Tratat de prietenie, colaborare și asistență mutuală” care, din punct de vedere al abordării noastre, prevedea ca părțile semnatare „să nu ia parte la nici un fel de coaliții sau alianțe și să nu încheie nici un fel de acorduri ale căror scopuri ar fi în contradicție cu scopurile prezentului Tratat”²⁰.

Modul de constituire a Organizației Tratatului de la Varșovia este exemplul tipic, concret, al modului de realizare a alianței în cadrul sistemului totalitar, în condițiile în care Moscova a înțeles într-o manieră proprie

¹⁷ Florin Sperlea, *De la Armata regală la armata populară – sovietizarea armatei române (1948-1955)*, Editura Ziua, 2003, p. 102.

¹⁸ General-colonel (r) dr. Constantin Olteanu, colonel (r) dr. Alesandru Duțu, general-maior (r) Constantin Antip, *România și Tratatul de la Varșovia. Istoric. Mărturii. Documente. Cronologie*, Editura Pro Historia, București, 2005, p. 17.

¹⁹ *Ibidem*, p. 293.

²⁰ *România și tratatele internaționale*, Editura Militară, București, 1972, p. 204.

conceptul de „ideologie de alianță“, văzută ca un element esențial al coeziunii unei alianțe²¹. O ideologie de alianță impusă, dublată de o ideologie de sistem, și în condițiile unei așa-numite democrații de bloc, era departe de a fi un factor de coeziune între țările semnatare. Ideologia de alianță impusă de Moscova s-a dovedit falimentară chiar după primul an de la constituirea organizației Tratatului de la Varșovia, în condițiile în care interesele divergente între statele membre au degenerat prin intervenția din Ungaria în toamna anului 1956.

Criza cubaneză (1962), cehoslovacă (1968), poloneză (1980), criza de sistem din anul 1989, au fost momentele principale care au marcat eșecul ideologiei de alianță de tip totalitar, care a avut ca finalitate destrutturarea Organizației Tratatului de la Varșovia, prin semnarea la 1 iulie 1991, la Praga, a Protocolului de autodizolvare a Tratatului de la Varșovia.

Analiza comparativă a modului de constituire a celor două alianțe politico-militare ne permite să facem aprecierea că o alianță a statelor în care valorile autentice ale democrației sunt respectate, are șanse sporite de a rezista tuturor disfuncționalităților inerente care pot să apară, mai ales pentru alianțele deschise. Arta compromisului este esențială pentru manifestarea reală a ideologiei de alianță, un factor de succes fiind discreția și eleganța comportamentului liderului declarat sau nu al alianței.

Realitatea evenimentelor internaționale demonstrează că o alianță politico-militară nu se compune din state egale din punct de vedere al potențialului de putere, apreciat a fi „capacitatea de a-ți realiza scopurile sau obiectivele... putința de a-i influența pe alții și de a obține rezultatele pe care le dorești“²². Prin urmare, inegalitatea în potențialul de putere generează, obiectiv, diferențieri în cadrul alianței, chiar dacă suveranitatea, în condițiile specifice unei asemenea situații, este respectată pe deplin.

Constituirea, funcționarea și destrutturarea alianțelor se încadrează în ceea ce se numește *politica de alianțe*, care se desfășoară pe plan intern în domeniile: politic, economic, social, sindical ș.a. Pe plan extern politica de alianțe se încadrează în domeniul relațiilor internaționale și este definită de câteva elemente definitorii. Un prim aspect avut în vedere este acela că în relațiile internaționale se confruntă parteneri mai mult sau mai puțin inegali, care urmăresc obținerea avantajelor sau, în cel mai rău caz, evitarea dezavantajelor, scop în care este folosită o gamă largă de forme, forțe și mijloace, mergând de la dialog, colaborare, cooperare și conlucrare, până la măsuri și acțiuni cu caracter coercitiv, aplicate de către un subiect de drept internațional sau împreună cu alții.

Un alt aspect care trebuie avut în vedere este acela că politica de alianțe este nemijlocit legată de nevoile și interesele interne (economice, comerciale, culturale, militare ș.a.), a căror satisfacere se poate realiza în

²¹ *România și politica de alianțe. Istorie și actualitate*, București, 1995, p. 61.

²² Joseph S. Nye, Jr., *Descifrarea conflictelor internaționale*, Editura Antet, 2005, p. 63.

planul relațiilor internaționale. Problema este de o stringentă actualitate în condițiile actuale, când procesul de globalizare este într-o ofensivă vertiginoasă, receptat și suportat în mod diferit de către state, în special în rândul celor cu un nivel de dezvoltare sub mediu.

Realizarea unei alianțe este o problemă care se înscrie în ceea ce s-ar putea numi „o hotărâre dificilă”. Decidentul constituirii sau adoptării integrării într-o alianță trebuie să analizeze și să evalueze cu atenție, costurile, avantajele și riscurile unui asemenea demers politic inclusiv sub aspectul reacției interne și internaționale. O alianță poate scoate în evidență capacitatea statelor membre de a-și crea o anumită poziție pe eșcherul politic internațional.

Este motivul pentru care unii specialiști în domeniul relațiilor internaționale leagă conceptul de alianță de cel al *balanței puterii*, văzută ca politică, distribuitor al puterii și sistem multipolar²³. Joseph S. Nye Jr. exemplifică alianțele din perspectiva balanței puterii cu perioada când politica Germaniei a fost condusă de către Otto von Bismarck, arătând: „Caracteristicile sistemului de alianțe făurit de Bismarck au fost flexibilitatea și complexitatea acestuia. Primul a făcut stabil sistemul de balanță al puterii rezultat, deoarece a ținut cont de crizele sau conflictele ocazionale, fără a provoca dărâmarea întregului edificiu. Cu toate acestea, complexitatea a fost și punctul slab al sistemului. Când lui Bismarck i-au succedat politicieni mai puțin îndemânatici, sistemul de alianțe nu a mai putut fi păstrat”²⁴.

Privită din perspectiva locului și rolului decidentului politic în analiza și evaluarea unei alianțe, rămâne de notorietate în istoria României, aprecierea lui I.I.C. Brătianu în legătură cu aderarea la Antanta în vara anului 1916. În cadrul ședinței Consiliului de Coroană din 14/27 august 1916, argumentând necesitatea intrării în război, în acord cu prevederile tratatului încheiat în urmă cu 10 zile, spunea participanților: „În viața națiunilor sunt afirmări de drepturi care se socotesc mai mult decât izbânzi trecătoare și sunt gesturi de abdicare, de dezertare morală, care compromit viitorul lor pentru veacuri de-a rândul. Într-o atare situație este astăzi românismul, de aceea, chiar de ar fi să fim bătuți, faptul că patru din cele mai mari puteri ale lumii au recunoscut temeinicia revendicărilor noastre naționale și au consfințit printr-un act solemn hotarele etnice ale românilor de peste Carpați, cauza românismului va face un pas înainte, mai mare și mai însemnat decât oricând. Și dacă nu azi, mâine vom culege roadele acestor jertfe și acestor afirmări de drepturi”²⁵. Prin decizia lui I.I.C. Brătianu de aderare la Antanta și de angajare a țării în război împotriva Austro-Ungariei, șeful executivului de la București răspundea unei cerințe a politicii de alianță, exprimată de către un reputat specialist în

²³ *Ibidem*, pp. 66-71.

²⁴ *Ibidem*, pp. 71-72.

²⁵ I.G. Duca, *Memorii*, vol. II, Editura Helicon, Timișoara, p. 173.

domeniu: „O alianță pune în comun capacitatea statelor de a crea poziții pe scena internațională (diplomatice, militare sau de altă natură). Arta partenerilor trebuie să fie aceea de a-i identifica combinația optimă care să răspundă intereselor reciproce”²⁶.

În sfârșit, o altă cerință a politicii de alianță este aceea a dublului caracter al alianței.

Perioada post „război rece” impune alăturarea conceptului de alianță „pentru fiecare” celui de alianță „pentru valori comune”, chiar dacă denumirea este oarecum propagandistică, iar expresia și acțiunea practică poate să scoată în evidență aspecte subiective. Abordând problema alianțelor încă din anul 1963, George Modelski, profesor emerit de științe politice la Universitatea din Washington, a analizat trei caracteristici fundamentale ale unei alianțe. Prima caracteristică este caracterul ei politic, ca fenomen care se manifestă în procesul de menținere (sau de schimbare) a autorității și ordinii internaționale spre deosebire de cooperare care nu are implicații directe asupra stării sistemului internațional²⁷.

Această apreciere, aspectul juridic internațional și practica relațiilor internaționale ne determină ca alianțelor care au ca scop dreptul la apărare și securitate colectivă să le dăm denumirea de alianțe politico-militare, care dau adevărata dimensiune acestui demers al subiectelor de drept internațional.

Însăși alianța militară este definită în unele lucrări ca „înțelegere politico-militară consemnată într-un tratat prin care statele semnatare își asumă obligația reciprocă de a acționa în comun cu toate sau numai cu o parte din forțele lor armate pentru a se apăra de un dușman comun”²⁸.

Realizarea alianțelor politico-militare este rezultatul politicii internaționale a statului care, inevitabil, intră în relații cu parteneri cu care, pentru satisfacerea nevoilor și intereselor, caută să contracareze dezavantajele generate de factori obiectivi sau subiectivi, utilizând pentru aceasta forme și metode specifice diplomației.

Decizia încheierii unei alianțe politico-militare este un act politic de curaj și responsabilitate, având în vedere factorii de risc, previzibili sau nu, care pot să apară, în condițiile reacției potențialilor adversari, declarați sau nu, identificați sau presupuși, sau chiar a nerespectării angajamentelor asumate de către partenerul de alianță.

²⁶ Constantin Ene, *Alianțele în sistemul internațional*, în „România și politica de alianțe. Istorie și actualitate”, *Op. cit.*, p. 61.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Lexicon Militar*, Editura Militară, București, 1980, pp. 33-34.

POLITICA EUROPEANĂ DE SECURITATE ȘI APĂRARE.

IMPACTUL MILITAR

Gl.bg. Gabriel GABOR

Ensurance of state security and defence could be considered accomplished when own interests is not sacrificed in the favour of another state, group of states or international organization. In case of threat against any component of national security it must be counteracted using any legal means including armed forces.

Prezentarea generală a mediului de securitate internațional

Conceptul de asigurare a securității și apărării statelor prin intermediul organizațiilor internaționale a apărut începând cu a doua jumătate a secolului XIX ca răspuns la nevoia resimțită de state de a crea un cadru organizatoric cu caracter permanent care să le faciliteze cooperarea în diferite domenii. Ca urmare, au fost propuse și s-au format o serie de organizații internaționale, la început acestea având un caracter tehnic (Uniunea Poștală Internațională, Institutul Internațional de Agricultură), numărul lor crescând vertiginos după al Doilea Război Mondial, când a luat ființă și Organizația Națiunilor Unite (O.N.U.), în prezent singura organizație internațională cu vocație de universalitate, constituind cel mai reprezentativ forum al popoarelor în epoca contemporană.

Mediul de securitate actual este deosebit de dinamic și în continuă schimbare. În prezent având loc o reconfigurare a diagramei relațiilor de putere: de la un sistem global bipolar, în care SUA și URSS îndeplineau rolul de superputeri, iar puterile regionale aveau o putere redusă, la un sistem multipolar, în care distingem *superputeri* – în prezent doar SUA, *puteri regionale* – China, Rusia, Japonia, India și Coreea reunită și *puteri de „nișă”* – state sau entități non statale care și-au dezvoltat o capacitate mare într-un domeniu relativ îngust și limitat, dar care le dă posibilitatea de a influența, uneori în mod determinant, dar pe termen scurt, evoluția mediului internațional.

Diferența majoră constă în capacitatea crescută a puterilor regionale și a celor de „nișă” de a produce amenințări majore la adresa securității și apărării U.E.

Cu toate acestea, previziunile actuale duc la concluzia că mediul internațional actual nu oferă indicii care să sugereze declanșarea unor conflicte militare de proporții în Europa. Este de așteptat ca, pe termen scurt

și mediu, riscurile la adresa securității și apărării țărilor europene să fie de natură nemilitară.

Mediul internațional actual reprezintă evoluția de ansamblu a cadrului politic și economic rezultat în urma evoluției internaționale a situației stabilite la sfârșitul celui de al Doilea Război Mondial. În acest context, după încheierea recuperării datoriilor, URSS nu a mai avut profit de pe urma colaborării economice cu țările satelit. Tratatul politic care a stat la baza Consiliului de Ajutor Economic Reciproc (CAER), prin care URSS livra energie ieftină în schimbul unor produse de proastă calitate au dus la scăderea puterii acesteia, cu toate că inițial avantajele politico-strategice compensau dezavantajele economice. Acest lucru a condus la schimbarea opticii URSS și îndreptarea intereselor ei economice spre piețele occidentale care oferea prețuri mai bune pentru energie în schimbul unor produse de bună calitate. În acest moment URSS a pierdut controlul asupra zonei sale de interes în defavoarea marilor puteri capitaliste.

Pe plan mondial, țările capitaliste, nevoite să renunțe la colonii, s-au văzut nevoite să-și păstreze influența politică și economică pe teritoriile vechilor colonii. Acest lucru l-au realizat prin diferite metode cum ar fi:

- acordarea de ajutoare în schimbul unor decizii politice favorabile lor;
- sprijinirea financiară a unor partide aflate la guvernare în schimbul unor decizii politice care să le avantajeze din punct de vedere al acumulărilor de materii prime la prețuri modice și desfacerea propriilor produse la prețuri ridicate;
- sprijinirea internațională a conducătorilor unor state în schimbul posibilității manipulării deciziilor acestora;
- achiziționarea, la prețuri modice, a principalelor ramuri industriale, falimentarea sau transformarea acestora în surse de venit pentru ele;
- impunerea unor standarde ridicate pentru produsele scoase la export de aceste țări, standarde pe care țările în curs de dezvoltare nu le pot atinge.

În acest cadru de ansamblu s-a conturat noul mediu internațional, în cadrul căruia conceptul de securitate este legat de fenomenele de risc – pericol și amenințare – vulnerabilitate.

Vulnerabilități și amenințări la adresa securității și apărării U.E.

Din acest punct de vedere situația politico-militară din Europa mileniului al III-lea este caracterizată de următoarele vulnerabilități:

- menținerea unor zone cu grad ridicat de risc pentru securitatea europeană;
- existența unor crize nesoluționate ce prezintă pericolul reizbucnirii unor conflicte sângeroase (Kosovo, Cipru, Albania, Bosnia și Herțegovina, Zona Transnistreană a Republicii Moldova, Caucaz);

- dispute interne de natură etnică sau religioasă, ce pot degenera în conflicte (Macedonia, Serbia, Bosnia și Herțegovina);
- internaționalizarea unor dispute interne, în special de natură etnică și socială (Kosovo, Franța);
- revendicări teritoriale sau de altă natură ce tensionează relațiile dintre statele implicate (Grecia și Turcia, Grecia și Macedonia, Albania și Grecia, România și Ucraina);
- tendințe autonomiste ale unor grupări etnice (albanezii, maghiarii) cumulate cu tentativele unor state de a elabora acte normative cu valoare (aplicare) transfrontalieră și discriminatorii pe criterii etnice sau de altă natură;
- dificultățile pe care le întâmpină unele state în procesul tranziției;
- existența unor minorități etnice (precum albanezii din Kosovo și Macedonia, minoritatea turcă din Grecia și Bulgaria, kurzii din Turcia, ungurii din Voivodina și România) active din punct de vedere politic și care se consideră oprimate de populația majoritară din statele respective;
- pătrunderea și extinderea fundamentalismului islamic, îndeosebi cel radical (Bosnia și Herțegovina, Kosovo și chiar în sud-estul Bulgariei);
- influența unor zone cu grad ridicat de instabilitate (Orientul Mijlociu, republicile caucaziene, autoproclamată Republică Transnistreană);
- tendințele unor state de a deveni lideri zonali (Grecia, Turcia);
- tendințele federației Ruse de refacere a sferelor de influență pierdute după încheierea Războiului Rece și atragerea la Uniunea Rusia – Belarus a Republicii Moldova și Ucrainei;
- existența unor dispute și a unor pretenții ale Ucrainei privind platoul continental al Mării Negre;
- creșterea importanței Mării Negre în procesul de redefinire a noilor zone de influență;
- intensificarea amenințărilor de natură non-militară la adresa siguranței naționale a statelor din zonă (crimă organizată, terorism transfrontalier, trafic ilegal de droguri și armament, imigrația ilegală);

Menținerea unor riscuri și apariția altora noi relevă transformările prin care trece Europa în urma încheierii Războiului Rece și încercarea țărilor de a-și redefini poziția în noul cadru creat.

Teoreticienii militari au grupat amenințările la adresa securității și apărării, din punct de vedere european, în trei categorii:

1. *terorismul internațional* – ca amenințare strategică, el fiind legat de mișcările religioase fundamentaliste care au cauze deosebit de complexe;

2. *proliferarea armelor de nimicire în masă* – ca o importantă amenințare la adresa păcii și securității țărilor și popoarelor în urma

răspândirii tehnologiei rachetelor purtătoare care pot cădea în mâinile unor grupări teroriste de dimensiuni mici;

3. *existența unor structuri statale slabe și amplificarea crimei organizate* - ca factor de întărire a poziției crimei organizate în peisajul internațional.

Pe lângă aceste amenințări evidente și directe se configurează amenințările indirecte, netradiționale și asimetrice cum ar fi:

- dependența energetică – Europa fiind cel mai mare importator de petrol și gaze naturale – majoritatea furnizorilor aflându-se în zona Golfului, Rusia sau Africa de Nord, importurile de energie situându-se la un procent de 50% și urmând să crească, până în 2030, la 70%.

- acțiunile individuale sau colective de accesare ilegală a sistemelor informatice;

- agresiunea economico-financiară;

- provocarea deliberată a catastrofelor ecologice;

Politica actuală de contracarare a vulnerabilităților la adresa securității și apărării mondiale gravitează în jurul ideii de stopare a conflictelor inter și intrastatale, gruparea statelor în organizații internaționale, menite să asigure un climat satisfăcător de securitate și apărare.

Statistic, în perioada 1990 – 2000 au avut loc, pe plan mondial, un număr de 56 conflicte armate majore, localizate în 44 de zone diferite. Cele mai multe s-au produs în perioada 1990 – 1994, perioadă în care numărul acestora s-a situat între 30 și 33, cel mai mic număr înregistrându-se între anii 1996 și 1997.

Ca urmare a politicilor statelor de a-și asigura apartenența la diferite organizații internaționale, la ora actuală se pot distinge două tipuri de astfel de organizații: *organizații interguvernamentale* și *organizații neguvernamentale*.

În anul 1909 numărul organizațiilor internaționale era de 37 organizații interguvernamentale și 176 neguvernamentale, pentru ca în anul 1997 numărul lor să crească la 260 organizații interguvernamentale și 5472 neguvernamentale, ajungând în anul 2005 la 33 635 dintre care 5 713 sunt interguvernamentale și 27 922 sunt neguvernamentale.

Cu toate acestea nu toate organizațiile interguvernamentale au ca scop declarat asigurarea securității și apărării statelor membre. Astfel doar *Organizația Națiunilor Unite* este o organizație mondială, majoritatea celorlalte (97%) sunt foarte limitate în ceea ce privește numărul și obiectivele urmărite.

Organizațiile internaționale interguvernamentale care contribuie la asigurarea securității și apărării statelor membre ale UE sunt, pe lângă ONU, *Organizația Tratatului Atlanticului de Nord* – NATO - și *Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa* – OSCE .

Geopolitica începutului de mileniu din punct de vedere al intereselor de dominare a zonelor de interes

Geopolitica începutului de mileniu III se conturează, în mare, după cum urmează:

SUA

- se conturează o încălzire a relațiilor între SUA și Rusia, cea din urmă căpătând un statut de aliat privilegiat al SUA în urma atitudinii favorabile față de războiul antiterorist;
- vectorul de dominație rusească în Asia Centrală a fost schimbat în favoarea SUA;
- se observă o linie antichineză de acțiune a SUA prin dislocarea în jurul Chinei a bazelor militare americane în scopul micșorării tendinței Chinei de lărgire a sferelor de influență;
- conturarea prezenței SUA în zona conflictuală Indo-Pakistaneză prin amplasarea bazelor militare în Afganistan;
- învăluirea Iranului, considerată o țară neprietenoasă statelor occidentale și învinuită de susținerea terorismului internațional și încălcarea drepturilor omului;
- influența SUA asupra regiunii Mării Caspice, prin prezența masivă americană în zonă, regiune foarte importantă pentru Occident prin enormele resurse de hidrocarburanți.

FEDERAȚIA RUSĂ

- reprezintă, încă, cea de-a doua putere politico-militară a lumii;
- deși are relații privilegiate cu SUA, adoptând o politică mai flexibilă în raport cu NATO, este interesată de consolidarea poziției sale în competiția pentru resurse și atragerea în sfera sa de influență a țărilor din fostul spațiu ex-sovietic;
- menținerea unei poziții consistente în orientul mijlociu și spațiile adiacente (relații privilegiate cu Iranul, Siria și India).

JAPONIA

- rămâne a doua mare putere economică a lumii;
- pe baza Tratatului de asistență cu SUA, va fi în măsură să asigure echilibrul regional de putere în raport cu China și F. Rusă și să descurajeze politica nucleară agresivă a Coreei de Nord.

CHINA

- reprezintă un potențial pretendent la statutul de superputere;
- deși are interese majore în regiunea orientului Mijlociu (Afganistan, Iran, Pakistan, Kazahstan) sprijină campania antiteroristă;

- este o putere nucleară, maritimă și cosmică și dispune de importante capacități militare;
- se preocupă pentru asigurarea securității în zonele de interes prin încheierea de tratate și convenții, cât și cu principalele centre de putere (SUA, Rusia , Japonia).

INDIA

- s-a orientat spre o apropiere de Rusia, cu care și-a dezvoltat cooperarea militară;
- este o putere nucleară;
- disputa cu Kashmirul continuă să fie un punct sensibil din punct de vedere al stabilității și securității regionale.

PRINCIPALELE PUTERI ALE UE –

Marea Britanie, Franța, Germania

- se găsesc în plin proces de redimensionare a puterii militare;
- prin Politica Externă și de Securitate Comună urmăresc să-și edifice structuri militare proprii care să le ofere autonomie în acțiunile de gestionare a crizelor ce se manifestă pe continentul nostru;
- capabilitățile militare europene vor fi dezvoltate pe baza capacităților naționale existente;
- se urmărește revigorarea industriei militare europene de apărare;
- dincolo de tensiunile dintre Washington și Bruxelles, cooperarea instituționalizată NATO-UE a conferit suportul de forță pentru extinderea spațiului de securitate și stabilitate în Balcani și Afganistan;

Prin analizarea situației create se constată un interes divergent al principalelor puteri ale momentului. Astfel SUA urmărește menținerea unipolarității mediului de securitate prin influența sa majoră în toate zonele de conflict, Rusia, ca urmare a conștientizării faptului că nu mai este în măsură să țină pasul cu dezvoltarea tehnologică a SUA, urmărește schimbarea mediului actual de influență în zonă prin intermediul controlului exercitat asupra resurselor energetice din zonă iar UE urmărește crearea unui climat de securitate în zonă și menținerea cadrului actual de stabilitate prin promovarea conceptului de securitate prin cooperare.

Preocupările statelor vest europene sunt legate mai puțin de descurajarea unui potențial agresor sau de apărarea împotriva unei agresiuni, ci de asigurarea stabilității în zonă, considerând că au mai mult de câștigat dacă acționează împreună, în scopul reducerii posibilității declanșării unui conflict armat sau a atacurilor teroriste. Acest obiectiv este denumit „securitate prin cooperare” și cuprinde:

1. *securitatea individului* – prin protejarea și sporirea libertăților individuale de bază;

2. *securitatea colectivă* – prin intermediul ONU, NATO și OSCE;

3. *apărarea colectivă* – prin intermediul NATO;

4. *promovarea activă și proiectarea stabilității* – prin promovarea în mod activ a stabilității în afara granițelor statelor ce formează sistemul de securitate prin cooperare;

Din punct de vedere al participării ONU la asigurarea securității și apărării statelor europene, crizele din Iugoslavia au demonstrat parțial incapacitatea acestei organizații de a gestiona conflictele locale cu o miză sporită. Referindu-mă doar la statele europene, în 1995 ONU a eșuat în încercarea de a preveni masacrul bosniacilor musulmani din Serbia.

Cu toate neajunsurile și disputele recente asupra rolului ONU, toate statele membre sunt de acord asupra legitimității depline a acțiunilor ONU în plan regional, continental sau mondial.

Așa cum rezultă din cele de mai sus, securitatea prin cooperare este apanajul unui cadru instituțional puternic, la ora actuală doar NATO fiind în măsură să aplice eficient toate competențele securității și apărării.

Rezultatele intervenției NATO în soluționarea conflictelor din Iugoslavia, Afganistan sau Kuweit au arătat că această organizație are puterea și pârghiile necesare soluționării crizelor apărute în zonele de interes. Se pune doar problema stabilirii acestor zone, evenimentele recente arătând că principalul actor și beneficiar al intervențiilor NATO în soluționarea unor crize regionale îl constituie SUA.

Din punct de vedere al OSCE, prin misiunea sa din Bosnia-Herțegovina și prin alte instrumente specifice (Biroul de la Varșovia, reprezentanți personali sau speciali ai președintelui în exercițiu s.a.), aceasta a jucat un rol important în organizarea și desfășurarea alegerilor prezidențiale, parlamentare și municipale în Bosnia-Herțegovina, asigurarea respectării drepturilor omului, edificarea instituțiilor specifice unui stat de drept, realizarea dezarmării, stabilității și securității regionale.

Prin prisma politicilor adoptate de statele membre UE în vederea asigurării securității și apărării, structura complexă a uniunii, cu diferite funcții și grade de integrare, pune o serie de probleme logice atunci când este vorba de investigarea acestei politici.

Interdependența economică a statelor într-un sistem care propune deschiderea economiilor pentru o piață concurențială liberă influențează definirea viitoarelor politici de securitate națională. O criză economică, cum s-a întâmplat în timpul războiului din Golf sau la sfârșitul anului 1998, poate avea implicații la nivel mondial, afectând nu doar regiunea respectivă, ci și țări de pe alte continente.

Amenințările economice depind de obiectul de referință. Prea multă securitate distorsionează libertatea economiei de piață, iar granița pentru minima securitate va fi și mai neclară. Pentru indivizi, securitatea economică poate fi înțeleasă cel mai clar doar în termenii nevoilor de bază. Dincolo de aceste nevoi, spun specialiștii, nu este clar cum poate fi securizat individul în sectorul economic.

Dacă Națiunile Unite s-au confruntat în mod repetat cu eșecul, pe parcursul anilor șaptezeci și optzeci - mai ales din pricina reticenței țărilor industrializate față de programele umanitare costisitoare și față de cererea de restructurare a sistemului economic mondială în încercarea de a rezolva întrucâtva problemele economice, sociale, ecologice și umanitare din cadrul multor state membre, în anii '90 ONU a încercat să găsească, prin intermediul unor conferințe intensive, concepte de soluționare pentru problemele globale ce deveneau tot mai acute. Unul dintre cele mai importante succese a fost considerat a fi fost participarea sporită a ONG-urilor, prezența puternică a politicianilor de vârf din statele membre și ecoul larg pe care l-au avut aceste conferințe în mass-media. Au fost înregistrate și unele succese parțiale, în ceea ce privea acordurile de drept internațional, de regulă lucrurile au rămas însă la stadiul de declarații de intenții și programe de acțiune; la Conferința de la Rio privind mediul au fost adoptate două convenții-cadru cu privire la protecția speciilor și a climei, care necesită însă, pentru a deveni eficiente, unele precizări de conținut care vor fi stabilite cu ocazia unor alte conferințe. Amenințările la adresa securității și apărării UE sunt multiple și interdependente, declanșându-se în lanț și determinându-se reciproc.

Un exemplu în acest sens îl constituie organizația paramilitară UCK, organizație care a fost principalul instrument în secesiunea provinciei Kosovo de Serbia și care pe lângă colectele organizate în rândul etnicilor albanezi din întreaga Europă de Vest și din SUA, a utilizat resurse financiare provenind din traficul de droguri, etnicii albanezi fiind principalii furnizori de heroină pe piața europeană.

Concluzii

Deși pericolul unei confruntări militare majore la scară globală sau regională s-a diminuat considerabil, existența și proliferarea unor amenințări și provocări, militare și nemilitare, pe fondul vulnerabilităților și slăbiciunilor societății actuale, fac necesare măsuri specifice de contracarare și combatere a acestora, iar capacitățile și capabilitățile militare rămân principalele mijloace de descurajare, intervenție și acțiune.

Dacă războiul este un instrument prohibit, iar războiul general este încă practic imposibil, nu înseamnă că au dispărut războaiele locale.

Războiul viitorului se înscrie într-un spectru foarte larg de acțiuni care pun în relevanță următoarele tipuri de războaie, ca modalități de atingere a

securității și apărării colective: războiul informațional, războiul cibernetic, războiul psihologic, războiul mediatic, războiul economic, războiul cosmic, războiul cultural, războiul genetic, războiul geofizic, războiul purtat prin mijloace militare.

Astfel cu toate că UE încearcă să-și asigure securitatea și apărarea prin resurse proprii, capacitatea acesteia de a gestiona o criză sau de a participa singură la impunerea sau menținerea păcii într-o anumită zonă de interes este sensibil limitată de potențialul economic și militar al acesteia. Statistic vorbind în confruntările din Golf, fosta Iugoslavie, Afganistan și Irak ponderea SUA a fost de 80%, iar restul l-a constituit aportul celorlalte state membre NATO. De aici se desprinde concluzia că UE trebuie să-și canalizeze eforturile pentru sporirea capacităților sale de acțiune și să urmărească o politică de complementaritate cu forțele NATO în scopul asigurării propriei securități și apărări.

La această oră, majoritatea statelor aparținând UE nu sunt capabile să dezvolte și să mențină forțe care să acționeze unitar, interoperabil și rapid în soluționarea crizelor ce pot apărea în sfera de interes a UE cu toate că prin PESC au fost stabilite măsuri de asigurare a unor forțe care să aibă o mobilitate crescută, dislocabile în orice zonă de interes a UE și care să poată fi menținute în acea zonă pe parcursul unui an cu posibilitatea rotirii forțelor din respectivul teatru de operații.

Mai sunt încă multe state aparținând UE care mențin cu greu structuri militare considerate „second hand”. Tehnologia de generații mai vechi importată de acestea, datorită costurilor mai reduse, nu oferă posibilitatea de a acționa întrunit cu marile puteri.

Imediat după sfârșitul Războiului Rece, timp de câțiva ani politicile organizațiilor internaționale de asigurare a securității și apărării păreau că au rezolvat problemele legate de securitatea la nivel planetar. Democratizarea vieții politice intrastatale ce a devenit un fenomen cu caracter de masă în covârșitoarea majoritate a statelor lumii părea că va imprima un nou curs de acțiune relațiilor intrastatale. Organizațiile internaționale păreau că vor fi în măsură să gestioneze eficient securitatea regională și globală.

Conflictele armate ce au izbucnit curând în Balcani, Transnistria, Caucaz, Orientul Mijlociu și Africa, au demonstrat că așteptările optimiste ale omenirii au fost nerealiste.

Mecanismul luării deciziilor, specific organizațiilor internaționale de securitate s-a dovedit greoi și nu este urmat de posibilitatea aplicării rapide a soluțiilor stabilite. Mecanismul de răspuns la crize este birocratic, greoi, foarte costisitor și mai întotdeauna în conformitate cu interesele majore ale marilor puteri, îndeosebi SUA. Din această cauză punerea în aplicare a hotărârilor ONU este de cele mai multe ori încredințată unor organizații regionale, cum este NATO.

Se mai disting și alte paradigme ale securității și apărării statelor. Una dintre acestea se referă la inițiativa SUA care a introdus necesitatea și obligativitatea vârstelor de respectare a drepturilor omului. După ce această problemă a fost recunoscută ca fiind esențială pe plan internațional, de către toate statele europene și nord-americane, în cadrul Conferinței OSCE pentru pace de la Helsinki și inclusă în Actul final, a ajuns să fie folosită ca armă de promovare a unor interese politice și pretext de justificare a amestecului unor puteri în viața și organizarea politică a unor țări ce militau pentru independență și suveranitate. Acest lucru a dus la destrămarea definitivă a unor state. Este și cazul intervenției SUA și NATO în Iugoslavia.

S-a constatat lipsa unor instrumente prin intermediul cărora să se facă necesarele corective în administrarea securității internaționale.

Cu toate acestea, datorită ritmului crescând și diversității pe care le-au luat vulnerabilitățile și amenințările la adresa securității și apărării statelor membre UE și nu numai, asimetria în modul de manifestare a acestora precum și caracterul lor interstatal impun menținerea conceptului de asigurare a securității și apărării colective. În acest fel se pot asigura mai bine resursele financiare, logistice și umane necesare menținerii unui climat de securitate zonală și globală.

În conjunctura actuală, asigurarea securității și apărării individuale a statelor, îndeosebi a celor mai mici și cu o dezvoltare economică scăzută este aproape imposibilă, iar alinierea la diferitele organizații internaționale, pentru țările cu o putere economică și militară redusă, reprezintă totodată aservirea acestora la interesele politice și economice, de dominare a resurselor și piețelor de desfacere, promovate de țările cu economii dezvoltate.

În concluzie politicile de apărare și securitate a alianțelor vizează, în mod declarat, asigurarea dezvoltării continue și durabile a țărilor membre, dar scopul nedeclarat este lupta continuă a marilor puteri de a controla și gestiona resursele și piețele de desfacere ale țărilor mici și mijlocii.

CALCULUL RAPORTULUI DE FORȚE UTILIZÂND METODOLOGIA EURISTICĂ

Cpt.ing.drd. Ion BĂDOI

This very brief example of military simulation and gaming shows its diversity, complexity, and usefulness as a practical basis for education, training, analysis, and decision-support. Military simulation and gaming has the potential to make a significant improvement to the effectiveness of military personnel.

Keywords: modeling and simulation, HERO heuristics.

Ipoteze de lucru

Forțe participante:

- adversarul: D.Mc. organizată pe brigăzi, în ofensivă;
- trupele proprii: Bg.Mc. în apărare.

Organizarea ofensivei:

- ofensivă din mișcare.

Organizarea apărării:

- apărare pregătită în timp scurt, cu lucrări genistice sumare.

Terenul:

- mediu frământat, cu porțiuni împădurite, dar care permit desfășurarea acțiunilor cu blindate;
- densitatea și orientarea comunicațiilor rutiere permit executarea de către atacator a ofensivei din mișcare.

Ducerea luptei:

- mijloacele antitanc ale inamicului vor duce lupta atât cu tancurile, cât și cu mijloacele antitanc ale trupelor proprii, deci vor fi luate în calcul la determinarea posibilităților antitanc;
- nu se preconizează înlocuiri pe timpul ducerii luptei pentru nici una din părți;
- sprijinul aerian nu este luat în calcul datorită condițiilor meteo nefavorabile (plafon de nori, jos);
- adversarul nu a reușit să realizeze surprinderea.

Factorii de “mediu“ ai luptei:

- teren denivelat, mixt;
- vreme umedă, nori, temperatură;
- toamnă, temperată;
- apărare grăbită;
- surprindere minoră;

Inventarele de armament ale părților în tancuri și mijloace antitanc

Tabelul 1 *Inventarul de armament al adversarului*

ADVERSARUL (D.Mc.) -Y-								
Categorie	Tip	F.A.I.		F.A.U.	Pierderi (15%)	Total	OLI/ articol	OLI/ Tip
		Direcția principală Bg.Tc.	A doua direcție Bg.Mc.	Bg.Mc. Bt.AT.				
Tancuri	Tanc mediu M-60	108	54	54	32	184	796	146464
Mijloace antitanc	Instalație ATGM TOW	12	24	30	10	56	176	9856
	Tun antitanc RR 106mm	6	6	12	4	20	133	2660
	Tun fără recul RR 90mm	12	24	30	10	56	74	4144
Personal	Efective	1190	849	967	450	2556	-	-
Total OLI								163124

Tabelul 2 *Inventarul de armament al trupelor proprii*

TRUPELE PROPRII (Bg.Mc.) -X-^(*)									
Categorie	Tip	F.A.I.		F.A.U.	F.S.	Pierderi (15%)	Total	OLI/ articol	OLI/ Tip
		Direcția principală 2B.I.	A doua direcție B.I.	B.Tc.	Dn.AT.				
Tancuri	Tanc T-55	-	-	40	-	4	36	780	28080
Mijloace antitanc	Tun antitanc cal. 100 mm	-	-	-	18	2	16	225	3600

Mijloace antitanc	Instalație RAD KONKURS pe TAB	-	-	-	4	-	4	90	360
	Instalație RAD MALIUTKA pe TAB	6	3	-	-	1	8	80	640
	Instalație RAD FAGOT (purtată)	18	9	-	-	3	24	70	1680
	A.G.-9	30	15	-	-	5	40	40	1600
Personal	Efective	324	162	441	332	$\frac{12}{5}$	1132	-	-
Total OLI								35960	

NOTĂ: Mijloacele antitanc (cu excepția tancurilor) acționează din poziții de tragere cu lucrări genistice sumare, mascate.

Calculul forței părților

a). Pentru partea Y:

Indicele OLI al armamentului blindat:

$$W_i = 146464$$

Indicele OLI al armamentului antitanc:

$$W_{gi} = 9856 + 2660 + 4144 = 16660 < 28080 \text{ (indicele OLI al armamentului blindat al trupelor proprii)}$$

$$S_a = (W_{gi} * r_n) + [W_i * (r_{wi} * h_{wi})] \quad (1)$$

în care:

S_a = forța adversarului;

r_n = factorul de teren, legat de armamentul antitanc;

r_{wi} = factorul de teren, legat de blindate;

h_{wi} = factorul de vreme, legat de blindate;

$$W_{gi} * r_n = 16660 * 0.9 = 14994$$

$$W_i * (r_{wi} * h_{wi}) = 146464 * (0.8 * 0.5) = 58586$$

$$S_a = 14994 + 58586 = 73580$$

b). Pentru partea X:

Indicele OLI al armamentului blindat:

$$W_i = 28080$$

Indicele OLI al armamentului antitanc:

$$W_{gi} = 3600 + 360 + 640 + 1680 + 1600 = 7880 < 146464 \text{ (indicele OLI al armamentului blindat al adversarului)}$$

$$S_d = (W_{gi} * r_n) + [W_i * (r_{wi} * h_{wi})] \quad (2)$$

în care:

S_d = forța adversarului;

r_n = factorul de teren, legat de armamentul antitanc;

r_{wi} = factorul de teren, legat de blindate;

h_{wi} = factorul de vreme, legat de blindate;

$$W_{gi} * r_n = 7880 * 0.9 = 7092$$

$$W_i * (r_{wi} * h_{wi}) = 28080 * (0.8 * 0.5) = 11232$$

$$S_d = 7092 + 11232 = 18324$$

Calculul mobilității

a). Pentru partea Y:

$$M_a = \sqrt{\frac{N_a + 20J_a + W_{ia} * N_d}{N_d + 20J_d + W_{id} * N_a}} \quad (3)$$

în care:

M_a = caracteristica de mobilitate a adversarului;

N_a = efectivul în personal al adversarului;

N_d = efectivul în personal al trupelor proprii;

J_a = numărul de blindate al adversarului;

J_d = numărul de blindate al trupelor proprii;

W_{ia} = indicele OLI al armamentului blindat al adversarului;

W_{id} = indicele OLI al armamentului blindat al trupelor proprii;

$$M_a = \sqrt{((2556 + 20 * 184 + 146464) * 1132) / ((1132 + 20 * 36 + 28080) * 2556)} \\ = 1.50312$$

$$m_a = 1 - r_m * h_m * (1 - M_a) \quad (4)$$

în care:

m_a = factorul de mobilitate al adversarului;

r_m = factorul de mobilitate, legat de teren;

h_m = factorul de mobilitate, legat de vreme;

$$m_a = 1 - (0.8 * 0.6 * (1 - 1.50312)) = 1.24149$$

b). Pentru partea X:

$$m_d = 1$$

în care:

m_d = factorul de mobilitate al trupelor proprii.

Calculul vulnerabilității

a). Pentru partea Y:

$$V_a = N_a * c_a * \sqrt{\frac{S_a}{S_d}} \quad (5)$$

în care:

V_a = caracteristica de vulnerabilitate a adversarului;

c_a = raportul dintre factorul de vulnerabilitate și factorul de teren al adversarului;

N_a = efectivul în personal al adversarului;

S_a = forța adversarului;

S_d = forța trupelor proprii.

$$V_a = 2556 * (1/1) * \sqrt{73580/18324} = 5121.89415$$

$$\frac{V_a}{S_a} * \frac{D_i}{3000} = (5121.89415/73580) * (4000/3000) = 0.09281 < 0.3 \quad (6)$$

în care:

D_i = factorul de dispersie;

$$v_a = 1 - 0.09281 = 0.90719$$

în care:

v_a = factorul de vulnerabilitate al adversarului;

b). Pentru partea X:

$$V_d = N_d * c_d * \sqrt{\frac{S_a}{S_d}} \quad (7)$$

în care:

V_d = caracteristica de vulnerabilitate a trupelor proprii;

c_d = raportul dintre factorul de vulnerabilitate și factorul de teren al trupelor proprii;

N_d = efectivul în personal al trupelor proprii;

S_a = forța adversarului;

S_d = forța trupelor proprii;

$$V_d = 1132 * (0.7/1.3) * \sqrt{73580/18324} = 1221.43641$$

$$\frac{V_d}{S_d} * \frac{D_i}{3000} = (1221.43641/18324) * (4000/3000) = 0.08887 < 0.3 \quad (8)$$

în care:

D_i = factorul de dispersie;

$$v_d = 1 - 0.08887 = 0.91113$$

în care:

v_d = factorul de vulnerabilitate al trupelor proprii;

Calculul surprinderii

a). Pentru partea Y:

$$M'_a = M_{sur} * M_a = 1.3 * 1.50312 = 1.95405 \quad (9)$$

$$V'_a = V_{sur} * V_a = 0.9 * 5121.89415 = 4609.70473 \quad (10)$$

a.1. Recalcularea mobilității

$$m'_a = 1 - (0.8 * 0.6 * (1 - 1.95405)) = 1.45794$$

a.2. Recalcularea vulnerabilității

$$\frac{V'_a}{S_a} * \frac{D_i}{3000} = (4609.70473 / 73580) * (4000 / 3000) = 0.08353 < 0.3$$

$$v'_a = 1 - 0.08353 = 0.91647$$

b). Pentru partea X:

$$M'_d = M_{sur} * M_d = 1 * 1 = 1 \quad (11)$$

$$V'_d = V_{sur} * V_d = 1.2 * 1221.43641 = 1465.72369 \quad (12)$$

a.1. Recalcularea mobilității

$$m_d = 1$$

a.2. Recalcularea vulnerabilității

$$\frac{V'_d}{S_d} * \frac{D_i}{3000} = (1465.72369 / 18324) * (4000 / 3000) = 0.10665 < 0.3$$

$$v'_d = 1 - 0.10665 = 0.89335$$

Calculul potențialului capacității de luptă

a). Pentru partea Y:

$$P'_y = S_a * m'_a * v'_a * o * u_s * r_u * h_u * z_u = \quad (13)$$

$$= 73580 * 1.45794 * 0.91647 * 1 * 1 * 1 * 0.7 * 1.1 = 75702.18474$$

în care:

P'_y = potențialul capacității de luptă al adversarului;

S_a = forța adversarului;

m'_a = factorul de mobilitate al adversarului;

v'_a = factorul de vulnerabilitate al adversarului;

o = factorul moral al adversarului;

u_s = factorul de postură al adversarului;

r_u = factorul de teren al adversarului;

h_u = factorul de vreme al adversarului;

z_u = factorul de anotimp al adversarului.

b). Pentru partea X:

$$P'_x = S_d * m'_d * v'_d * o * u_s * r_u * h_u * z_u = \quad (14)$$

$$= 18324 * 1 * 0.89335 * 1 * 1.3 * 1.3 * 1 * 1 = 27664.86972$$

în care:

P'_x = potențialul capacității de luptă al adversarului;

S_d = forța trupelor proprii;

m'_d = factorul de mobilitate al trupelor proprii;

v'_d = factorul de vulnerabilitate al trupelor proprii;

o = factorul moral al trupelor proprii;

u_s = factorul de postură al trupelor proprii;

r_u = factorul de teren al trupelor proprii;

h_u = factorul de vreme al trupelor proprii;

z_u = factorul de anotimp al trupelor proprii.

Calculul raportului de forțe

$$\frac{P'_y}{P'_x} = 75702.18474 / 27664.86972 = 2.7364 \quad (15)$$

Tabelul 3 *Rezultatele finale*

Tc.+AT./D.Mc. contra Tc+AT./Bg.Mc.	Y	X
S	73580	18324
m'	1.45794	1
v'	0.91647	0.89335
P'	75702.18474	27664.86972
P'_y / P'_x	2.7364	

UN EXEMPLU REPREZENTATIV DE APLICARE A METODOLOGIEI EURISTICE HERO

Cpt.ing.drd. Ion BĂDOI
Lt.col.conf.univ.dr. Eugen BOAMBĂ

This very brief example of military simulation and gaming shows its diversity, complexity, and usefulness as a practical basis for education, training, analysis, and decision-support. Military simulation and gaming has the potential to make a significant improvement to the effectiveness of military personnel.

Keywords: modeling and simulation, HERO heuristics.

Scenariul operației

Timp operativ: toamna 1976;

Zona de operații: breșa Fulda pe frontiera interioară a Germaniei;

Tematica operației: apărarea forțelor SUA contra unui atac sovietic;

Obiectivul atacatorului: distrugerea forțelor SUA și ocuparea unor obiective la 100 km în adâncime;

Ducerea luptei: în conformitate cu doctrinele celor două forțe.

Ipoteze de lucru

Forțe participante:

- atacator (ruși (partea Y)):
 - eșalonul 1: D.Tc. + D.I.Mo. + R.I.Mo.;
 - eșalonul 2: Bg.Art. + 2 D.Tc.;
- apărător (americani (partea X)): 1/2 D.Mc + 1/3 C.Art.

Organizarea atacului:

- principal pentru că se introduce în luptă eșalonul 2;
- cu utilizarea surprinderii.

Organizarea apărării:

- cuprinde o zonă de asigurare de adâncime 30 km între frontiera de stat și zona luptei principale unde se va duce o luptă de întârziere de către forțele de acoperire;
- amenajări genistice pentru organizarea pe poziții succesive de luptă;

- desfășurarea unor câmpuri de mine.

Teren: accidentat cu zone împădurite, dar favorabil operațiilor cu blindate;

Ipoteze suplimentare:

- sprijinul aerian asigurat forțelor terestre ale ambelor părți este aproximativ proporțional și se compensează reciproc neinfluențând raportul de forțe;
- eficacități de luptă egale ale ambelor forțe terestre;
- surprinderea atacatorului este minoră;
- nu se preconizează înlocuiri pe parcursul luptei pentru nici una dintre părți.

Factorii de “mediu” ai luptei:

- pentru calculul potențialului capacității de luptă:
 - teren denivelat, mixt;
 - vreme umedă, nori, temperatură;
 - toamnă, temperată;
 - apărare grăbită;
 - surprindere minoră.
- pentru calculul vitezei de înaintare:
 - calitatea drumurilor: drumuri bune;
 - densitatea drumurilor: standard european;
 - râurile sau canalele pot fi trecute prin vad;
 - densitatea minelor este de 10 pe km de front.

Inventarele de armament ale părților sunt prezentate în tabelele 1 și 2.

Calculul raportului de forțe dintre părți

Calculul forței părților

a). Pentru partea Y:

Indicele OLI al armelor mici (AU):

$$W_s = 5871.89 + 121.36 + 1449 = 7442.25$$

Indicele OLI al mitralierelor (MT):

$$W_{mg} = 1496 + 640.80 = 2136.80$$

Indicele OLI al armamentului ușor (AG - ușor):

$$W_{hw} = 3600 + 46.67 = 3646.67$$

Indicele OLI al armamentului antitanc (AT):

$$W'_{gi} = \begin{cases} W_{gi}, & \text{dacă } W_{gi} < W_i, \text{ pentru inamic} \\ W_i + \frac{1}{2}(W_{gi} - W_i), & \text{în caz contrar} \end{cases}$$

$$W_{gi} = 5973.10 + 1585.47 + 2558.33 + 5698 + 4095.36 +$$

$$+ 4647.35 = 24557.61 < 144531$$

$$W'_{gi} = W_{gi} = 24557.61$$

Tabelul 1 *Inventarul de armament pentru atacator (Y)*

Inventarul de armament pentru forțele sovietice (Y)								
Categorie		Tip	Eșalonul 1		Eșalonul 2	Total	OLI/ articol	OLI/ tip
			D.I.Mo.	R.I.Mo. (1/3D.I. Mo.)	D.Tc.			
AU		Puști	8951	2983.67	6415	18349.67	0.32	5871.89
		Pistoale	1534	511.33	2000	4045.33	0.03	121.36
MT		MG ușoare	1160	386.67	720	2266.67	0.66	1496.00
		MG grele	360	120.00	240	720.00	0.89	640.80
AG	Ușor	AG 82mm	54	18.00	-	72.00	50	3600.00
	AR	AG 120mm	54	18.00	54	126.00	68	8568.00
BD		BTR 50	300	100.00	157	557.00	70	38990.00
AG	Ușor	Ar. Flăcări	20	6.67	20	46.67	1	46.67
BD		RPG-7	400	133.33	220	753.33	31	23353.23
AT		Sagger, AT3	40	13.33	32	85.33	70	5973.10
		RR 82mm	20	6.67	12	38.67	41	1585.47
		RR 107mm	10	3.33	12	25.33	101	2558.33
		SPG-9	30	10.00	34	74.00	77	5698.00
		T.AT 85mm	16	5.33	-	21.33	192	4095.36
		T.AT 100mm	8	2.67	12	22.67	205	4647.35
AR		MRL 122mm	12	4.00	12	28.00	559	15652.00
		Ob. 122mm	54	18.00	36	108.00	227	24516.00
		Ob. 152mm	12	4.00	-	16.00	236	3776.00
AU		Port-baionete	9	3.00	9	21.00	69	1449.00

Categorie	Tip	Eşalonul 1		Eşalonul 2	Total	OLI/ articol	OLI/ tip
		D.I.Mo.	R.I.Mo. (1/3D.I. Mo.)	D.Tc.			
AA	ZSU-23-4	64	21.33	64	149.33	179	26730.07
	AA-S-60	12	4.00	16	32.00	168	5376.00
	SA 7	81	27.00	50	158.00	34	5372.00
	SA 6	6	2.00	12	20.00	266	5320.00
BD	BRDM 1	120	40.00	10	170.00	11	1870.00
	BRDM 2	16	5.33	12	33.33	237	7899.21
	BMP	14	4.67	14	32.67	328	10715.76
	BMP-Sagger	14	4.67	12	30.67	207	6348.69
	Tanc T-62	188	62.67	323	573.67	767	440004.89
	Tanc PT-76	-	-	30	30.00	160	4800.00
AE	Elicopter	2	0.67	2	4.67	68	317.56
N2	Camioane	1300	433.33	1300	3033.33	-	-
	Vehicle bd.	250	83.33	400	733.33	-	-
P	Personal	10485	433.33	8415	19333.33	-	-
Total OLI							667392.74

Indicele OLI al armamentului blindat (BD):

$$W_i = 38990 + 23353.23 + 1870 + 7899.21 + 10715.76 + 6348.69 + 440004.89 + 4800 = 533981.78$$

Indicele OLI al artileriei (AR):

$$W_g = 8568 + 15652 + 24516 + 3776 = 52512.00$$

Indicele OLI al armamentului antiaerian (AA):

$$W'_{gy} = \begin{cases} W_{gy}, & \text{dacă } W_{gy} < W_y, \text{ pentru inamic} \\ W_y + \frac{1}{2}(W_{gy} - W_y), & \text{în caz contrar} \end{cases}$$

Tabelul 2 Inventarul de armament pentru apărător (X)

Inventarul de armament pentru forțele US (X)						
Categorie		Tip	1/2D. Mc.	1/3C. Art.	Total	OLI/ articol
AU		Puști	8200	2733.33	10933.33	0.35
		Pistoale	1900	633.33	2533.33	0.02
MT		Mtr. ușoare	1817	100.00	1917.00	0.82
		Mtr. cal. 30	335	16.66	351.66	1.04
AG	Ușor	Mortiere 81mm	27	3.33	30.33	50
	AR	Mortiere 4,2''	32.50	10	42.50	90
BD		APC 113	366	-	366.00	27
		APC 114	53	10	63.00	75
AG	Ușor	Ar. Flăcări	27	6.66	33.66	1.0
		AG 40mm	534.50	20	554.50	8.0
	AR	LAW	500	133.33	633.33	18
AT		RR 90mm	60.50	-	60.50	74
		RR 106mm	24	-	24.00	133
		ATGM TOW	15	-	15.00	176
AR		Ob. 105mm	9	18	27.00	160
		Ob. 155mm	27	12	39.00	235
		T. 155mm	-	18	18.00	303
		T. 175mm	-	18	18.00	356
		Ob. 8''	6	8	14.00	212
		Ra. Honest John	2	-	2.00	107
		Ra. Pershing	-	2.66	2.66	300
AG	Ușor	AAMG cal. 0.5	225	200	425.00	1.7
AA		Aag ușoare	12	8	20.00	86
		SAM medie	12	8	20.00	158
		SAM HAWK	-	8	8.00	300
BD		ARV	12	-	12.00	81
		Tanc mediu M60	162	-	162.00	796
AE		Elicoptere	49	50	99.00	88
N2		Camioane	2025	333.33	2358.33	-
		Vehicule bd.	550	66.66	616.66	-
P		Personal	10100	3366.66	13466.66	-
Total OLI						227907.61

$$W_{gy} = 26730.07 + 5376 + 5372 + 5320 = 42798.07 > 8712$$

$$W'_{gy} = 8712 + (1/2) * (42798.07 - 8712) = 25755.03$$

Indicele OLI al armamentului terestru:

$$\Sigma = W_s + W_{mg} + W_{hw} + W_{gi} + W_g + W_{gy} + W_i = 7442.25 + 2136.80 + 3646.67 + 24557.61 + 52512 + 42798.07 + 533981.78 = 667075.18$$

Indicele OLI al armamentului de sprijin aerian propriu (AE):

$$W'_y = \begin{cases} W_y, & \text{dacă } W_y < \Sigma \\ \Sigma + \frac{1}{2}(W_y - \Sigma), & \text{în caz contrar} \end{cases}$$

$$W_y = 317.56 < 667075.18$$

$$W'_y = W_y = 317.56$$

$$\begin{aligned} S &= [(W_s + W_{mg} + W_{hw}) * r_n] + (W'_{gi} * r_n) + [(W_g + W'_{gy}) * (r_{wg} * h_{wg} * z_{wg} * w_{mg})] + \\ &+ [W_i * (r_{wi} * h_{wi})] + [W'_y * (r_{wy} * h_{wy} * z_{wy} * w_{yy})] \\ (W_s + W_{mg} + W_{hw}) * r_n &= (7442.25 + 2136.80 + 3646.67) * 0.9 = 11903.148 \\ W'_{gi} * r_n &= 24557.61 * 0.9 = 22101.849 \\ (W_g + W'_{gy}) * (r_{wg} * h_{wg} * z_{wg} * w_{mg}) &= (52512 + 25755.03) * \\ &* (0.9 * 0.9 * 1 * 1) = 63396.2943 \\ W_i * (r_{wi} * h_{wi}) &= 533981.78 * (0.8 * 0.5) = 213592.712 \\ W'_y * (r_{wy} * h_{wy} * z_{wy} * w_{yy}) &= 317.56 * (0.95 * 0.2 * 0.9 * 1) = 54.30276 \\ S_a &= 11903.148 + 22101.849 + 63396.2943 + 213592.712 + \\ &+ 54.30276 = 311048.30606 \end{aligned}$$

b). Pentru partea X:

Indicele OLI al armelor mici (AU):

$$W_s = 3826.67 + 50.67 = 3877.34$$

Indicele OLI al mitralierelor (MT):

$$W_{mg} = 1571.94 + 365.73 = 1937.67$$

Indicele OLI al armamentului ușor (AG - ușor):

$$W_{hw} = 1516.50 + 33.66 + 4436 + 722.50 = 6708.66$$

Indicele OLI al armamentului antitanc (AT):

$$W_{gi} = 4477 + 3192 + 2640 = 10309 < 533981.78$$

$$W'_{gi} = W_{gi} = 10309$$

Indicele OLI al armamentului blindat (BD):

$$W_i = 9882 + 4725 + 972 + 128952 = 144531$$

Indicele OLI al artileriei (AR):

$$\begin{aligned} W_g &= 3825 + 11399.94 + 4320 + 9165 + 5454 + 6408 + 2968 + 214 + \\ &+ 798 = 44551.94 \end{aligned}$$

Indicele OLI al armamentului antiaerian (AA):

$$W_{gy} = 1720 + 3160 + 2400 = 7280 > 317.56$$

$$W'_{gy} = W_y + (1/2) * (W_{gy} - W_y) = 181.56 + (1/2) * (7280 - 181.56) = 3730.78$$

Indicele OLI al armamentului terestru:

$$\Sigma = W_s + W_{mg} + W_{hw} + W_{gi} + W_g + W_{gy} + W_i = 3877.34 + 1937.67 + 6708.66 + 10309 + 44551.94 + 7280 + 144531 = 219195.61$$

Indicele OLI al armamentului de sprijin aerian propriu (AE):

$$W_y = 8712$$

$$W'_y = W_y = 8712$$

$$S = [(W_s + W_{mg} + W_{hw}) * r_n] + (W'_{gi} * r_n) + [(W_g + W'_{gy}) * (r_{wg} * h_{wg} * z_{wg} * w_{mg})] + [W_i * (r_{wi} * h_{wi})] + [W'_y * (r_{wy} * h_{wy} * z_{wy} * w_{yy})]$$

$$(W_s + W_{mg} + W_{hw}) * r_n = (3877.34 + 1937.67 + 6708.66) * 0.9 = 11271.303$$

$$W'_{gi} * r_n = 10309 * 0.9 = 9278.1$$

$$(W_g + W'_{gy}) * (r_{wg} * h_{wg} * z_{wg} * w_{mg}) = (44551.94 + 3730.78) * (0.9 * 0.9 * 1 * 1) = 39109.0032$$

$$W_i * (r_{wi} * h_{wi}) = 144531 * (0.8 * 0.5) = 57812.4$$

$$W'_y * (r_{wy} * h_{wy} * z_{wy} * w_{yy}) = 8712 * (0.95 * 0.2 * 0.9 * 1) = 1489.752$$

$$S_d = 11271.303 + 9278.1 + 39109.0032 + 57812.4 + 1489.752 = 118960.5582$$

Calculul mobilității

a) Pentru partea Y:

$$m = 1 - r_m * h_m * (1 - M)$$

$$M_a = \sqrt{\frac{(N_a + 20J_a + W_{ia}) * m_{ya}}{(N_a + 20J_d + W_{id}) * m_{yd}} * \frac{N_d}{N_a}}$$

$$J_a = N_{1a} + 2N_{2a} + 10N_{3a},$$

$$J_d = N_{1d} + 2N_{2d} + 10N_{3d}.$$

$$J_a = (557 + 753.33 + 170 + 33.33 + 32.67 + 30.67 + 573.67 + 30) + 2 * (3033.33 + 733.33) + 10 * 4.67 = 9760.69$$

$$J_d = (366 + 63 + 12 + 162) + 2 * (2358.33 + 616.66) + (10 * 99) = 7542.98$$

$$M_a = \sqrt{\frac{(19333.33 + 20 * 9760.69 + 533981.78) * 1 * 13466.66}{((19333.33 + 20 * 7542.98 + 144531) * 1 * 19333.33)}} = 1.28711$$

$$m_a = 1 - (0.8 * 0.6 * (1 - 1.28711)) = 1.13781$$

b) Pentru partea X:

$$m_d = 1$$

Calculul vulnerabilității

$$v = \begin{cases} 1 - \frac{V}{S} * \frac{D_i}{3000}, & \text{dacă } \frac{V}{S} * \frac{D_i}{3000} \leq 0.3 \\ 0.73 - 0.1 * \frac{V}{S} * \frac{D_i}{3000}, & \text{dacă } \frac{V}{S} * \frac{D_i}{3000} > 0.3 \end{cases}$$

a) Pentru partea Y:

$$V_a = N_a * c_a * \sqrt{\frac{S_a}{S_d}} * v_{ya} * v_{ra} = 19333.33 * (1/1) *$$

$$* \sqrt{311048.30606/118960.5582} * 1 * 1 = 31262.16763$$

$$\frac{V_a}{S_a} * \frac{D_i}{3000} = (31262.16763/311048.30606) * (4000/3000) = 0.13400 < 0.3$$

$$v_a = 1 - 0.134 = 0.86600$$

b) Pentru partea X :

$$V_d = N_d * c_d * \sqrt{\frac{S_a}{S_d}} * v_{yd} * v_{rd} = 13466.66 * (0.7/1.3) *$$

$$* \sqrt{311048.30606/118960.5582} * 1 * 1 = 11725.38216$$

$$\frac{V_d}{S_d} * \frac{D_i}{3000} = (11725.38216/118960.5582) * (4000/3000) = 0.13142 < 0.3$$

$$v_d = 1 - 0.13142 = 0.86858$$

Calculul surprinderii

Surprinderea se realizează, de regulă, de către atacator și afectează mobilitatea și vulnerabilitatea celor două părți, astfel încât caracteristicile M și V se transformă în caracteristicile M' și V' .

a) Pentru partea Y :

$$M'_a = M_{sur} * M_a = 1.3 * 1.28711 = 1.67324$$

$$V'_a = V_{sur} * V_a = 0.9 * 31262.16763 = 28135.95086$$

a.1. Recalcularea mobilității

$$m'_a = 1 - (0.8 * 0.6 * (1 - 1.67324)) = 1.32315$$

a.2. Recalcularea vulnerabilității

$$\frac{V'_a}{S_a} * \frac{D_i}{3000} = (28135.95086/311048.30606) * (4000/3000) = 0.12060 < 0.3$$

$$v'_a = 1 - 0.12060 = 0.87940$$

b) Pentru partea X :

$$M'_d = M_{sur} * M_d = 1 * 1 = 1$$

$$V'_d = V_{sur} * V_d = 1.2 * 11725.38216 = 14070.45859$$

a.1. Recalcularea mobilității

$$m_d = 1$$

a.2. Recalcularea vulnerabilității

$$\frac{V'_d}{S_d} * \frac{D_i}{3000} = (14070.45859 / 118960.5582) * (4000 / 3000) = 0.15770 < 0.3$$

$$v'_d = 1 - 0.15770 = 0.84230$$

Calculul potențialului capacității de luptă

a) Pentru partea Y :

$$P'_y = S_a * m'_a * v'_a * l_e * t * o * b * u_s * r_u * h_u * z_u = 311048.30606 *$$

$$* 1.32315 * 0.87940 * 1 * 1 * 1 * 1 * 1 * 1 * 0.7 * 1.1 = 278685.33006$$

b) Pentru partea X :

$$P'_x = S_d * m'_d * v'_d * l_e * t * o * b * u_s * r_u * h_u * z_u = 118960.5582 * 1 *$$

$$* 0.84230 * 1 * 1 * 1 * 1 * 1.3 * 1.3 * 1 * 1 = 169338.80811$$

Calculul raportului de forțe

$$\frac{P'_y}{P'_x} = 278685.33006 / 169338.80811 = 1.64572$$

Tabelul 3 Rezultatele finale ale calculului raportului de forțe

D.Tc. + D.I.Mo. + R.I.Mo. contra 1/2 D.Mc. + 1/3 C.Art.	Y	X
S	311048.30606	118960.5582
m'	1.32315	1
v'	0.87940	0.84230
P'	278685.33006	169338.80811
P' _y /P' _x	1.64572	

Calculul pierderilor și vitezelor de înaintare

Calculul pierderilor în blindate

a) Pentru partea Y:

În fâșia de asigurare:

$$k_P = K_{SP} * k_{MP} = 2.8 * 1.0 = 2.8$$

$$\frac{1}{P} * \frac{dP}{dt} = k_P * f(\rho) * g(P) + k_0 = (2.8 * 0.7 * 1.0) + 0.2 = 2.16\%/zi$$

$$k_B = k_{SB} * k_{MB} = 5.4 * 1.0 = 5.4$$

$$\frac{1}{B} * \frac{dB}{dt} = k_B * \left(\frac{1}{P} * \frac{dP}{dt} \right) * h(B) = 5.4 * 2.16 * 0.8 = 9.33\%/zi$$

În fâșia centrală:

$$k_P = K_{SP} * k_{MP} = 2.8 * 1.0 = 2.8$$

$$\frac{1}{P} * \frac{dP}{dt} = k_P * f(\rho) * g(P) + k_0 = (2.8 * 0.9 * 1.0) + 0.2 = 2.72\%/zi$$

$$k_B = k_{SB} * k_{MB} = 5.4 * 1.0 = 5.4$$

$$\frac{1}{B} * \frac{dB}{dt} = k_B * \left(\frac{1}{P} * \frac{dP}{dt} \right) * h(B) = 5.4 * 2.72 * 0.8 = 11.75\%/zi$$

Tabelul 4 Pierderile atacatorului

	Pierderi în personal (%/zi)	Pierderi în blindate (%/zi)
Fâșia de asigurare	2.16	9.33
Fâșia centrală	2.72	11.75

b) Pentru partea X:

În fâșia de asigurare:

$$k_P = K_{SP} * k_{MP} = 1.5 * 1.0 = 1.5$$

$$\frac{1}{P} * \frac{dP}{dt} = k_P * f(\rho) * g(P) + k_0 = (1.5 * 0.7 * 1.0) + 0.2 = 1.25\%/zi$$

$$k_B = k_{SB} * k_{MB} = 5.4 * 1.0 = 5.4$$

$$\frac{1}{B} * \frac{dB}{dt} = k_B * \left(\frac{1}{P} * \frac{dP}{dt} \right) * h(B) = 5.4 * 1.25 * 0.8 = 5.4\%/zi$$

În fâșia centrală:

$$k_P = K_{SP} * k_{MP} = 1.5 * 1.0 = 1.5$$

$$\frac{1}{P} * \frac{dP}{dt} = k_P * f(\rho) * g(P) + k_0 = (1.5 * 0.9 * 1.0) + 0.2 = 1.55\%/zi$$

$$k_B = k_{SB} * k_{MB} = 5.4 * 1.0 = 5.4$$

$$\frac{1}{B} * \frac{dB}{dt} = k_B * \left(\frac{1}{P} * \frac{dP}{dt} \right) * h(B) = 5.4 * 1.55 * 0.9 = 7.53\%/zi$$

Tabelul 5 *Efectivul în tancuri ale atacatorului necesar
pentru aflarea factorului capacitate-mărime*

Tip	Total	OLI/ articol	Echivalent articol-tanc T-62
Puști	18349.67	0.32	7.66
Pistoale	4045.33	0.03	0.16
MG ușoare	2266.67	0.66	1.95
MG grele	720.00	0.89	0.84
AG 82mm	72.00	50	4.69
AG 120mm	126.00	68	11.17
BTR 50	557.00	70	50.83
Ar. Flăcări	46.67	1	0.06
RPG-7	753.33	31	30.45
Sagger, AT3	85.33	70	7.79
RR 82mm	38.67	41	2.07
RR 107mm	25.33	101	3.34
SPG-9	74.00	77	7.43
T.AT 85mm	21.33	192	5.34
T.AT 100mm	22.67	205	6.06
MRL 122mm	28.00	559	20.41
Ob. 122mm	108.00	227	31.96
Ob. 152mm	16.00	236	4.92
Port-baionete	21.00	69	1.89
ZSU-23-4	149.33	179	34.85
AA-S-60	32.00	168	7.01
SA 7	158.00	34	7.00
SA 6	20.00	266	6.94
BRDM 1	170.00	11	2.44
BRDM 2	33.33	237	10.30
BMP	32.67	328	13.97
BMP-Sagger	30.67	207	8.28
Tanc T-62	573.67	767	515.67
Tanc PT-76	30.00	160	6.26
Elicoptere	4.67	68	0.41
Total tancuri T-62			771.89

Tabelul 6 Pierderile apărătorului

	Pierderi în personal (%/zi)	Pierderi în blindate (%/zi)
Fâșia de asigurare	1.25	5.4
Fâșia centrală	1.55	7.53

**Tabelul 7 Efectivul în tancuri ale apărătorului necesar
pentru aflarea factorului capacitate-mărime**

Tip	Total	OLI/articol	Echivalent articol- tanc M60
Puști	10933.33	0.35	4.81
Pistoale	2533.33	0.02	0.06
Mtr. ușoare	1917.00	0.82	1.97
Mtr. cal. 30	351.66	1.04	0.46
Mortiere 81mm	30.33	50	1.91
Mortiere 4,2"	42.50	90	4.81
APC 113	366.00	27	12.41
APC 114	63.00	75	5.94
Ar. Flăcări	33.66	1.0	0.04
AG 40mm	554.50	8.0	5.57
LAW	633.33	18	14.32
RR 90mm	60.50	74	5.62
RR 106mm	24.00	133	4.01
ATGM TOW	15.00	176	3.32
Ob. 105mm	27.00	160	5.43
Ob. 155mm	39.00	235	11.51
T. 155mm	18.00	303	6.85
T. 175mm	18.00	356	8.05
Ob. 8"	14.00	212	3.73
Ra. Honest John	2.00	107	0.27
Ra. Pershing	2.66	300	1.00
AAMG cal. 0.5	425.00	1.7	0.91
Aag ușoare	20.00	86	2.16
SAM medie	20.00	158	3.97
SAM HAWK	8.00	300	3.02
ARV	12.00	81	1.22
Tanc mediu M60	162.00	796	162.00
Elicoptere	99.00	88	10.94
Total tancuri M60			286.31

Calculul vitezelor de înaintare

$$v = v(\rho) * k_T * k'_D * k''_D * k'_0 * k''_0 = 9.0 * 0.8 * 1 * 1 * 0.9 * 0.9 = 5.83 \text{ km/zi}$$

Concluzii

Rezultatele finale ale simulării euristice sunt prezentate în tabelul 8.

În cazul atacului principal, pe o direcție, pe durata a 5 zile (o zi în fâșia de asigurare) și cu forțele prezente, pătrunderea realizată în teritoriul apărătorului este 54 km (30 km în fâșia de asigurare și 24 km în fâșia centrală) insuficientă pentru îndeplinirea misiunii.

Tabelul 8 Rezultatele finale ale simulării euristice

Zi	Forțele atacatorului (Y) Tancuri T62			Forțele apărătorului (X) Tancuri M60			Viteze înaintare (km/zi)	
	Efective	Pierderi	Reveniri (1.5%/zi)	Efective	Pierderi	Reveniri (1.5%/zi)	Pe zi	Pătrundere
1	772	72	-	287	15	-	30	30
2	700	91	3	272	22	1	5.83	35.83
3	612	91	8	251	22	2	5.83	41.66
4	529	91	16	231	22	4	5.83	47.49
5	454	91	27	213	22	7	5.83	53.32
Total	390	382		198	89		-	53.32

O NOUĂ PERSPECTIVĂ A MISIUNILOR TRUPELOR DE GENIU PRIN FUNCȚIILE SPRIJINULUI DE GENIU (I)

Lt.col.dr. Dumitru RADU

This article presents some important aspects of the place and of the role of the engineering forces in the context of the battlefield division in responsibility area. The participation of the engineering structures in the international operations represents the stimulation factor for the compatibility and interoperability process.

Numeroasele transformări conceptuale și structurale care s-au derulat sau sunt în curs de derulare au implicații majore în amplul proces de modernizare a Forțelor Terestre, implicit în componentele sale.

Ca o componentă importantă, forțele de geniu au mari implicații și responsabilități în pregătirea și desfășurarea operațiilor la toate nivelurile ierarhice, pe diferite teatre de operații la care România a participat sau participă, neexcluzând componenta națională.

Prin prezentarea secvențială, pe parcursul mai multor apariții editoriale, a unor aspecte actuale și de perspectivă ale trupelor de geniu, doresc să fac unele precizări cu referiri directe la clarificarea noțiunilor și elementelor specifice care fundamentează domeniul forțelor de geniu din compunerea Forțelor Terestre. Actualele regulamente operative și de luptă fac referiri la conceptele de *protecție genistică*¹ (concept asimilat cu asigurarea genistică), *sprijin de protecție genistică*², *sprijin de luptă pentru geniu*³.

Apreciem că această abordare neclară și ambiguă ne impune să clarificăm care este noțiunea (termenul) adecvată ce răspunde cerințelor de compatibilitate și interoperabilitate conceptuală, ulterior a celorlalte elemente de natură operațională, tehnică, procedurală etc.

Protecția genistică este considerată formă de asigurare și protecție pe linie de armă și cuprinde „totalitatea măsurilor și lucrărilor genistice ce se

¹ *GI, Regulamentul asigurării genistice și întrebuințării trupelor de geniu în operație și luptă*, București, 1980, p. 6.

² *Doctrina acțiunilor întrunite ale forțelor armate*, București, 2001, p. 63.

³ *Doctrina pentru operații întrunite ale forțelor armate*, București, 2003, p. 71.

execută în scopul creării condițiilor favorabile pentru operația (lupta) marilor unități și unități, precum și pentru protecția și mascarea personalului și tehnicii militare împotriva armelor N.B.C.”⁴.

În cadrul studiilor realizate în unele lucrări de cercetare științifică, tratate, referate, articole, conceptul de protecție genistică a fost îmbunătățit și definit sub următoarea formulare “totalitatea măsurilor și lucrărilor de amenajare genistică care se iau și se execută pentru realizarea scopurilor operației (luptei)”.

Fără a ne propune să analizăm această formulare afirmăm cu certitudine că protecția genistică implică măsuri și lucrări specifice (asimilate amenajării genistice) prin care se modifică detaliile de planimetrie ale terenului.

În acest context, amenajarea genistică a terenului reprezintă componenta de bază a protecției genistice și are un dublu rol (bază a protecției genistice și element de structură al formei de luptă).

Conform *G.- 1, Regulamentul asigurării genistice și întrebuințării trupelor de geniu în operație și luptă*, misiunile trupelor de geniu sunt următoarele: cercetarea de geniu a inamicului și terenului; amenajarea genistică a fâșiilor (raioanelor) de apărare, de dispunere etc., a bazelor de plecare la ofensivă (raioanelor), punctelor de comandă; executarea barajelor genistice, distrugerilor, culoarelor prin baraje, trecerilor peste obstacole și deminarea terenului; amenajarea și întreținerea drumurilor și trecerilor peste cursurile de apă și a sistemelor cu lucrări de hidroameliorații; executarea măsurilor și lucrărilor genistice pentru asigurarea introducerii în operație (luptă) a forțelor de angajare ulterioară; executarea măsurilor și lucrărilor genistice de mascare specifice; amenajarea și deservirea punctelor de aprovizionare cu apă; realizarea barajelor genistice explozive și neexplozive pentru respingerea ripostelor ofensive ale adversarului și consolidarea alinamentelor și obiectivelor cucerite; neutralizarea și distrugerea lucrărilor de fortificație și a altor lucrări fortificate ale inamicului, precum și a dispozitivelor de dare a focului realizate de acesta la obiectivele pregătire pentru distrugere; deservirea sectoarelor de forțare și punctelor de trecere peste cursurile de apă; participarea la înlăturarea efectelor atacurilor inamicului cu arme N.B.C. (în situația când acesta întrebuințează astfel de arme); logistica pe linie de geniu a trupelor.

Din această perspectivă, ne vom exprima unele opinii referitoare la conținutul conceptelor de protecție genistică și sprijin genistic.

Noțiunea de protecție genistică, exprimată în Regulamentul acțiunilor trupelor de uscat în campanie, prevede că „protecția genistică cuprinde totalitatea măsurilor care se iau și a lucrărilor genistice care se execută pentru

⁴ *G1 Regulamentul asigurării genistice și întrebuințării trupelor de geniu în operație și luptă*, București, 1980, p. 6.

crearea condițiilor necesare pregătirii și ducerii acțiunilor, adăpostirii personalului și tehnicii militare”.

Deși această abordare vizează un conținut mai larg față de conceptul de asigurare genistică prevăzut în *Regulamentul asigurării genistice și întrebuințării trupelor de geniu în operație și luptă*, ediția 1980, considerăm că locul și rolul forțelor de geniu, conținutul și scopul misiunilor acestora destul de variate și foarte complexe vizează protecția trupelor, dar și acțiunile acestora, aspect ce implică sprijin și nu protecție.

Acest aspect coroborat cu precizarea conform căreia „sprijinul poate fi de protecție genistică, acesta incluzându-se în sprijinul general al acțiunilor militare”⁵ ne apropie de următorul aspect: acceptăm expresia „sprijin general de geniu” atunci când facem referiri la măsurile și lucrările genistice simple cu un volum mic de lucrări executate de către forțele de celelalte arme inclusiv cele de geniu; „sprijin de geniu pentru luptă” când facem referiri la lucrările și măsurile complexe, specifice care sunt executate de trupele de geniu.

Aspectele limitelor de manifestare a protecției genistice le argumentăm prin afirmația următoare „corespunzător fiecărei arme (specialități, serviciu), protecția forțelor și asigurarea operației se realizează prin: informații, siguranță, protecție electronică, protecție genistică”⁶.

Protecția genistică:

- „se organizează pentru: crearea condițiilor necesare pregătirii și desfășurării operației, protecția și mascarea personalului și a tehnicii militare împotriva loviturilor de orice fel ale inamicului; îngreuierea și întârzierea operațiilor acestuia în toate tipurile de operații;

- se realizează prin executarea lucrărilor simple de fortificații, lucrărilor de baraje, lucrărilor de mascare, lucrărilor simple de consolidare a drumurilor și executarea culoarelor prin barajele de mine;

- se execută de către toate forțele participante la operație, în folosul propriu, în toate situațiile și tipurile de operații.

Lucrările complexe și care necesită pregătire specială se execută de către forțe specializate⁷.

Sprijinul de geniu reprezintă baza de plecare pentru proiectarea structurilor de geniu și se poate defini ca: ansamblul misiunilor, lucrărilor și măsurilor genistice executate de forțele de geniu, precum și a activităților de planificare, organizare, comandă și control pentru executarea acestora în toate formele acțiunilor militare și la toate nivelurile acționale.

⁵ *Doctrina acțiunilor întrunite ale forțelor armate*, București, 2001, p. 63.

⁶ *F.T.-1, Regulamentul forțelor terestre în luptă și operație*, (proiect), Editura Militară, București 2001, art. 435.

⁷ *Ibidem*, art. 442.

În acest concept regăsim tipurile de structuri, misiunile, lucrările și măsurile genistice de mare volum și complexitate tehnică ce implică forțe specializate de geniu.

Apreciem că prin această abordare, sprijinul genistic este atributul exclusiv al forțelor de geniu și se materializează prin acțiunile de luptă specifice acestora în cadrul sprijinului general al susținerii forțelor terestre.

În opinia noastră apreciem că sprijinul de geniu, într-o abordare modernă, compatibilă și interoperabilă cu cea a NATO, în conformitate cu Doctrina trupelor de geniu în NATO [ATP-52, (STANAG-2394)], are următoarele componente:

- *sprijinul de geniu general* (se execută de toate forțele inclusiv cele de geniu, nu necesită o specializare deosebită a lucrărilor care se execută);
- *sprijinul de geniu pentru luptă*, cu următoarele elemente definitorii (funcții): mobilitate; contramobilitate; protecție (supraviețuire).

Componentele sprijinului de geniu prin abordarea de mai sus evidențiază caracterul de noutate, modernitate, compatibilitatea și interoperabilitatea cu concepția de executare a misiunilor de geniu din cadrul Alianței.

Fiind o problemă nouă, cu multe necunoscute, vom preciza că sprijinul de geniu pentru luptă prin funcțiile sale include misiunile de geniu specifice și poate fi materializat într-un model al sprijinului de geniu.

Detalii despre variante ale modelului de sprijin de geniu pentru luptă la diferite niveluri forțe (structuri ierarhice), în corelație cu formele de luptă sunt prezentate în continuare.

Modelul sprijinului de geniu pentru luptă la B. I. în apărare

Tabelul nr. 1

Funcțiile sprijinului de geniu Componente	Misiuni ale sprijinului de geniu	Elemente specifice misiunilor de bază
Mobilitatea	- cercetarea de geniu a inamicului și terenului; - executarea culoarelor pentru contraatacul batalionului; - deminarea unor suprafețe de teren etc.; - realizarea lucrărilor de distrugeri pentru deblocarea unor porțiuni de drum; - amenajarea și întreținerea drumurilor și trecerilor.	- executarea a 1 P.O.Ge.; cercetare drumurilor și a altor obiective din fâșia de apărare a B. I.; - realizarea de culoare prin câmpurile de mine antiblindate pentru executarea contraatacului de batalion; - deminarea: unor suprafețe de teren, elemente ale sistemului de baraje rămase de la adversar; - dezafectarea unor obiective, deblocarea căilor de comunicație; - amenajarea drumurilor necesare batalionului, astfel: o rocadă de batalion; 2÷3 drumuri de pătrundere etc. - executarea de puncte de trecere peste diferite obstacole etc.
- cercetare; - deminare; - culoare; - drumuri; - poduri; - treceri.		

Contramobilitatea		- executarea de câmpuri de mine antiblindate în zona de baraje a batalionului, mărirea densității barajelor prin manevra de baraje; - pregătirea pentru distrugerea a obiectivelor specifice centrului de greutate al B. I. ; - executarea de baraje de fortificație antiblindate etc.
- baraje de mine; - distrugerii; - baraje de fortificații antiblindate.	- executarea barajelor de mine antiblindate; - lucrări de distrugerii specifice contramobilității; - baraje de fortificație antiblindate.	
Protecția		- executarea a 1÷2 poziții de apărare și puncte de sprijin de companie; - executarea lucrărilor de amenajare genistică a P.C., deservirea acestuia; - amenajarea și deservirea punctului de asigurare cu apă la suprafață; - executarea lucrărilor genistice specifice pentru mascarea forțelor, obiectivelor și acțiunilor.
- fortificații; - P.C.; - aprovizionarea cu apă; - lucrări de mascare.	- executarea lucrărilor de fortificații pentru amenajarea genistică a fâșiei de apărare; - participă la amenajarea genistică a P.C. și la deservirea acestuia; - mascarea forțelor, obiectivelor și acțiunilor.	

Modelul sprijinului de geniu pentru luptă la B. I. în ofensivă

Tabelul nr. 2

Funcțiile sprijinului de geniu Componente	Misiuni ale sprijinului de geniu	Elemente specifice misiunilor de bază
Mobilitatea		- executarea a 1 P. O. Ge.; cercetare drumurilor; - executarea a 2÷6 culoare prin câmpurile de mine proprii și ale adversarului; - deminarea: unor suprafețe de teren, elemente ale sistemului de baraje rămase de la adversar; - amenajarea drumurilor necesare batalionului, astfel: o rocade de batalion; 2÷3 drumuri de pătrundere; 1 drum pentru introducerea în luptă a companiei din adâncime etc.; - executarea de puncte de trecere etc.
- cercetare; - deminare; - culoare; - drumuri; - poduri; - treceri.	- cercetarea de geniu a inamicului și terenului; - executarea culoarelor prin barajele de mine antiblindate; - deminarea unor elemente ale sistemului de baraje; - amenajarea și întreținerea drumurilor și trecerilor peste cursurile de apă și diferite obstacole.	

Contramobilitatea		- executarea aliniamentelor de baraje antiblindate pentru consolidarea aliniamentelor cucerite, respingerea ripostelor ofensive ale adversarului, protecția flancurilor etc.; - executarea unor lucrări de distrugeri pe principalele direcții de manevră ale inamicului etc.
- baraje de mine; - distrugeri.	- executarea barajelor de mine antiblindate prin manevra de baraje; - distrugerea lucrărilor fortificate ale adversarului.	
Protecția		- amenajarea bazei de plecare la ofensivă cu poziții de plecare la ofensivă de companie cu diferite grade de dezvoltare a lucrărilor de fortificație; - consolidarea aliniamentelor cucerite pe timpul ducerii luptei ofensive etc.; - participă la amenajarea genistică a P.C., deservirea acestuia cu energie electrică; - amenajarea și deservirea punctului de asigurare cu apă din sursă la suprafață; - executarea lucrărilor de sprijin genistic specifice pentru mascarea forțelor, obiectivelor și acțiunilor.
- fortificații; - P.C.; - aprovizionare cu apă; - lucrări de mascare.	- executarea lucrărilor de fortificații pentru amenajarea genistică a bazei de plecare la ofensivă și a fâșiei de ofensivă; - participarea la amenajarea genistică a P.C. și la deservirea acestuia; - aprovizionarea și prelucrarea materialului lemnos; - mascarea forțelor, obiectivelor și acțiunilor.	

ASPECTE ACTUALE PRIVIND LOCUL ȘI ROLUL TRUPELOR DE GENIU ÎN PROCESUL DE MODERNIZARE A FORȚELOR TERESTRE

Lt.col.dr. Dumitru RADU

This article presents some important aspects of the place and of the role of the engineering forces in the context of the battlefield division in responsibility area. The participation of the engineering structures in the international operations represents the stimulation factor for the compatibility and interoperability process.

Realizarea unor structuri de forțe moderne, compatibile și interoperabile impune îndeplinirea unor cerințe clare și fundamentale, iar acestea pot fi: elaborarea unui cadru legislativ compatibil sistemului militar; elaborarea documentelor conceptuale și doctrinare ale organizării, înzestrării, pregătirii și întrebuințării forțelor la pace pentru securitatea națională, apărarea națională și colectivă, promovarea stabilității, precum și pentru sprijinirea autorităților locale în situații de urgențe civile; compensarea reducerii treptate a efectivelor cu gradul de profesionalizare a structurilor militare; capabilități crescute pentru gestionarea situațiilor de criză; simplificarea procedurilor de comandă și control; susținerea și încadrarea programelor de modernizare în resursele alocate.

Locul și rolul forțelor de geniu în actualul context, într-o variantă, se poate prezenta ca în figura 1.

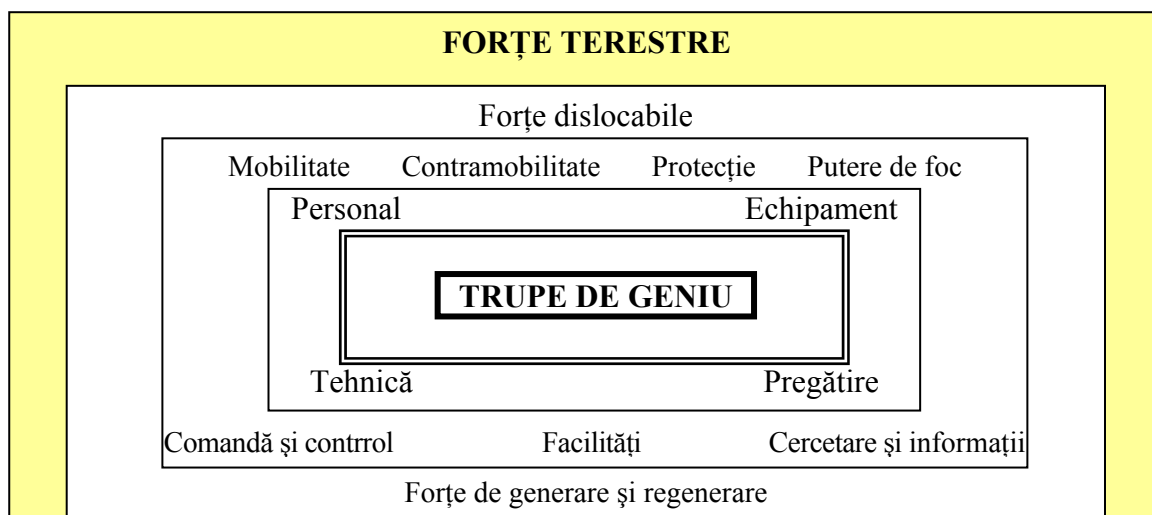

Fig. 1 Locul și rolul forțelor de geniu

Trupele de geniu reprezintă o componentă importantă a forțelor de sprijin pentru luptă din compunerea forțelor terestre, destinate ca, în cooperare cu celelalte arme și specialități sau independent, să realizeze sprijinul de geniu pentru luptă al acțiunilor militare și să coordoneze sprijinul general de geniu.

Trupele de geniu se pot găsi în diferite situații, iar în raport cu acestea structurile de geniu se află în următoarele ipostaze:

- sub comanda, destinate sau nominalizate pentru NATO;
- alte forțe pentru NATO;
- forțe pentru UE și/sau ONU;
- forțe pentru sprijinul instituțiilor statului și autorităților locale.

În cadrul operațiilor militare sau de stabilitate, forțele de geniu au rolul ca, prin sprijinul de geniu pentru luptă:

- să răspundă angajamentelor asumate, nevoilor de apărare colectivă ale Alianței, conform art. 5, operațiilor de răspuns la crize, de tipul non-art. 5;
- să asigure apărarea teritoriului național;
- să participe la operații de răspuns la crize, de tipul non-articolul 5, pe teritoriul național sau în apropierea acestuia.

Misiunile care stau la baza constituirii, modernizării și pregătirii trupelor de geniu sunt următoarele:

Misiunile trupelor de geniu

Tabelul nr. 1

Misiunea	Se execută		
	Pe timp de pace	Operații de stabilitate	Operații militare
a) Contribuția la securitatea României pe timp de pace			
- sprijin de geniu pentru protejarea intereselor naționale în zonele de interes;	Da	Da	-
- sprijină informativ factorii de decizie cu informații din domeniul apărării, pe linie de geniu;	Da	Da	-
- poate desfășura acțiuni specifice de evacuare a cetățenilor români când măsurile non-militare sunt insuficiente;	Da	Da	-
- asigură facilități transporturilor militare pe teritoriul național, prin sprijinul națiunii gazdă;	Da	Da	-
b) Apărarea României și a Aliților săi			
- respinge agresiunea asupra teritoriului național, beneficiind și de sprijin din partea aliaților, în baza Tratatului de la Washington;	-	-	Da
- sprijină instituțiile statului pentru asigurarea continuității capacităților vitale de comunicații, protecția elementelor de infrastructură;	-	-	Da

Misiunea	Se execută		
	Pe timp de pace	Operații de stabilitate	Operații militare
- participă prin sprijin la respingerea unei agresiuni pe teritoriul unui stat din Alianță, în baza Tratatului de la Washington;	-	-	Da
c) Promovarea stabilității regionale și globale			
- participă la operații de răspuns la crize (CRO) conduse de NATO, UE, OSCE, și ONU cu contingente naționale, contingente în cadrul forțelor multinaționale și inițiativelor regionale;	-	Da	-
- participă la operații militare alături de alte state pentru a sprijini aliații și partenerii în lupta împotriva terorismului și pentru asigurarea stabilității internaționale;	-	Da	Da
- participă la inițiative de cooperare în domeniul apărării;	-	Da	-
- oferă sprijin și asistență militară prin acțiuni de cooperare cu statele aliate sau alte state prin oferte de instruire, facilități pe teritoriul național, donații de echipamente;	Da	Da	Da
- participă la expertize și schimburi de informații;	Da	Da	Da
d) Sprijinirea instituțiilor statului și a autorităților locale în caz de urgențe civile			
- participă cu forțe și sprijin de geniu la limitarea și înlăturarea efectelor dezastrelor;	Da	Da	Da
- oferă, la cerere, asistență de specialitate;	Da	Da	Da
- participă la misiuni de căutare-salvare în sprijinul populației civile în funcție de resursele disponibile.	Da	Da	Da

Marile unități, unitățile și subunitățile de geniu acționează de regulă în cadrul marilor unități (unităților) din a căror organică fac parte sau pot fi date în întărire sau sprijin altor mari unități (unități); cele date ca întărire se subordonează comandanților structurilor pe care le întăresc și execută misiunile stabilite de către aceștia; cele date în sprijin rămân în subordinea eșalonului de care aparțin și execută misiunile stabilite de acesta, dar în folosul forței pe care o sprijină. În operație (luptă) trupele de geniu acționează în dispozitivul unităților și marilor unități tactice sau operative, întrebuintându-se masat, pe direcția principală de efort, în concordanță cu specializarea și instruirea acestora.

În operație sau luptă, din trupele de geniu se constituie următoarele elemente de dispozitiv în cadrul forțelor de sprijin: detașamente mobile de baraje, detașamente de distrugeri, detașamente de asigurare a mișcării, forța de sprijin de geniu, forța de sprijin în mijloace de trecere.

Când situația o impune, unele subunități de geniu pot intra în compunerea detașamentelor (grupurilor) de asalt, detașamentelor de întoarcere, detașamentelor de salvare, evacuare și a detașamentelor înaintate (când se organizează).

Din compunerea trupelor de geniu se constituie următoarele elemente de sprijin de geniu în cadrul acțiunilor militare, acestea sunt prezentate în tabelul următor.

**Elemente de sprijin de geniu
care se constituie în diferite situații**

Tabelul nr. 2

Acțiuni Elemente de geniu	Operații militare		Operații de stabilitate	Situații de urgență
	Ofensivă	Apărare		
Forță de sprijin de geniu	Da	Da	Da	Da
Detașament mobil (aeromobil) de baraje (contramobilitate)	Da	Da	-	-
Detașament de distrugeri (EOD)	-	Da	Da	Da
Detașament de asigurare a mișcării (mobilitate)	Da	-	Da	Da
Detașament mixt de baraje și distrugeri	-	Da	-	-

Considerăm că pentru a îndeplini cu succes misiunile ce revin structurilor de geniu la diferite eșaloane, în toată gama de misiuni ce revin forțelor terestre, procesul de modernizare, restructurare și înzestrare trebuie accelerat deoarece, se impune ca forțele de geniu să răspundă cerințelor următoare: să fie organizate adecvat; personalul care le încadrează să fie foarte bine pregătit și motivat; sistemele și tehnica de geniu să răspundă criteriilor de performanță ridicate și să fie multifuncționale; să fie înzestrate cu armament modern, tehnică cu mobilitate mare și protecție eficientă; să ofere sprijin și capacități de susținere a luptelor, operațiilor, situațiilor de criză etc.

În concluzie, apreciem că rolul structurilor de geniu este important datorită contribuției pe care o aduc la efortul luptei (operației), iar locul lor este în cadrul forțelor de sprijin din cadrul unităților, marilor unități sau grupărilor de forțe cu rol tactic, operativ sau strategic.

IMPLICAȚII ALE EVOLUȚIILOR ECONOMICE DIN UNIUNEA EUROPEANĂ ASUPRA SECURITĂȚII NAȚIONALE A ROMÂNIEI

Mr. Costin HINȚA-DOROFTEI

The article presents the problems the Romanian economy confronts with when joining the European Union.

Moreover, the article contains certain aspects whose solution depends on the competitiveness level of the national economy within the European space.

It is stressed out the importance of the effort for the fully integration within the EU, by the chance Romania has, for a lasting and stable development that should bridge the actual discrepancies.

Globalizarea a intrat într-o nouă etapă: etapa regionalizării economiei mondiale. Forța economică imensă a unor state a creat zone în care activitatea economică se realizează cu preponderență de către societățile transnaționale ale acestora.

Centrele de putere în jurul cărora are loc regionalizarea sunt reprezentate de Statele Unite ale Americii, Japonia și Uniunea Europeană.

Regionalizarea economiei mondiale în jurul centrelor de putere economică prefigurează noua ordine mondială de tip multipolar.

Europa și-a creat structura cea mai dezvoltată de integrare economică, care își propune armonizarea intereselor tuturor membrilor care au aderat la Uniune.

Regionalizarea prin integrare economică cu respectarea intereselor statelor – indiferent de mărimea acestora – reprezintă forma cea mai benefică de manifestare a acestei realități.

Uniunea Europeană este un stat federal cu un singur popor – poporul european. Această formă de regionalizare este o șansă imensă pentru fiecare stat component - mai ales pentru cele în curs de dezvoltare – pentru că prin obiectivele de bunăstare generală pe care le are pare a da un alt curs globalizării – în sensul că acest proces obiectiv se va putea realiza nu numai în interesul celor mai dezvoltate țări, cu deosebire ale membrilor Grupului celor Șapte, ci și a celor în curs de dezvoltare.

Sarcina Uniunii Europene este destul de grea pentru că va trebui să lupte - atât pe plan intern cât și pe plan extern – pentru a promova forme democratice de colaborare și va trebui să-și asume lupta împotriva efectelor negative a activităților desfășurate de monopolurile internaționale sau naționale.

Uniunea Europeană previne astfel, manifestarea unor crize majore economico-financiare de mărimea celei din Asia de Sud-Est desfășurată în perioada anilor 1997-1998.

Însă economiile naționale reprezintă celulele de bază pe care se va sprijini efortul comunitar. De modul cum fiecare stat european își va gestiona economia depinde nivelul de bunăstare al cetățeanului european. Iată de ce economiile naționale rămân factori de importanță decisivă în evoluțiile din spațiul comunitar european. Este sarcina acestor economii naționale să continue procesul de integrare în sensul eliminării decalajelor care s-au acumulat și accentuat în evoluția istorică a statelor membre.

Țările foste socialiste care au fost admise politic în Uniunea Europeană prezintă importante decalaje economice față de nivelurile țărilor comunitare.

Această situație reprezintă o trăsătură comună și pentru starea în care se găsește economia națională a României.

După 1989, economia națională a României a avut o evoluție contradictorie față de dezideratele europene.

În România a fost adoptat un sistem de capitalism anacronic, de tipul existent în secolul trecut în Occident. Sub lozinca trecerii de la economia centralizată, de tip planificat, tranziția a rezultat un sistem economic ce se caracterizează prin:

- practicarea unei agriculturi tradiționale în locul celei moderne;
- fărâmițarea obiectului proprietății;
- dezindustrializarea țării;
- desconsiderarea rolului întreprinderilor mari și moderne în susținerea economiei naționale;
- renunțarea de către statul român de a mai proteja interesele economiei naționale atât în competiția externă, cât și în interiorul țării;
- polarizarea societății românești, pe de o parte, într-un număr extrem de redus de posesori ai unor capitaluri imense, iar, pe de altă parte, în marea majoritate a populației cu venituri mici.

Agricultura practică în România ar fi permis integrarea în timp scurt a României în economia Uniunii Europene. Involuțiile survenite în perioada tranziției au anulat acest avantaj făcând din agricultură un domeniu ale cărui probleme au devenit extrem de greu de rezolvat.

Declinul agriculturii românești se concretizează în randamente și niveluri ale producțiilor medii scăzute, ceea ce reprezintă un obstacol în calea integrării în economia europeană.

Cauzele acestui regres sunt reprezentate de:

- trecerea de la o agricultură modernă la una de subzistență;
- superfărâmițarea terenului agricol – ca rezultat a modalității de refacere a proprietății private;
- distrugerea bazei tehnico-materiale existente pentru desfășurarea unei agriculturi intensive;
- renunțarea la serviciile specialiștilor pregătiți pentru a manageria o agricultură intensivă.

Astfel, din țară exportatoare de produse agricole, România a devenit țară importatoare de produse agricole, practic o piață de desfacere pentru produsele agroalimentare ale unor țări din Uniunea Europeană.

Eliminarea acestor decalaje va necesita eforturi deosebite din partea statului român pentru a relua procesul de modernizare și eficientizare a agriculturii, pentru crearea unei ramuri moderne a economiei naționale, cu randamente europene.

O integrare reală în economia europeană va presupune parcurgerea de către România a drumului de la agricultura de subzistență la cea modernă.

De asemenea, țara noastră nu trebuie să-și irosească posibilitatea pe care o are de a-și asigura securitatea alimentară din resurse proprii.

Stoparea importurilor de produse agricole din țările Uniunii Europene și reluarea activităților de export ar duce la realizarea unei balanțe comerciale favorabile a României în relațiile cu țările Uniunii Europene, la importante venituri pentru statul român.

O altă caracteristică a stării economiei României este reprezentată de procesul de dezindustrializare accentuată pe care îl parcurge.

Dezindustrializarea este subliniată clar de ponderea realizată de industrie în ansamblul economiei naționale, cât și de nivelul în creștere al șomajului datorită neutilizării adecvate a forței de muncă.

Pierderile foarte mari suferite de industrie s-au concretizat în desființarea multor capacități de producție din toate ramurile industriale, structura de ansamblu s-a deteriorat.

Noile realizări tehnico-științifice au ocolit industria românească, problemelor vechi adăugându-li-se altele prin decalajele acumulate față de economia europeană. Astfel nivelurile comparative ale producției per locuitor, la multe produse industriale de bază s-au mărit, ceea ce reprezintă un handicap pentru integrarea eficientă a economiei noastre în cea europeană.

Mari deficite în balanța comercială au rezultat prin faptul că România a importat mai multe produse industriale din Uniunea Europeană decât a exportat.

Efectelor dezindustrializării li s-au adăugat cele ale liberalizării rapide a comerțului nostru exterior.

Asigurarea competitivității produselor industriale și relansarea exportului la aceste produse în spațiul european reprezintă garanția unei integrări favorabile a României.

Totuși – chiar dacă este membră a Uniunii Europene – țara noastră va trebui să-și intensifice schimburile și cu alți parteneri aparținând altor mari regiuni economice evitând accentuarea preponderenței țărilor europene în volumul total al comerțului său.

O premisă a funcționalității economiei românești la nivel european o constituie consolidarea infrastructurii, continua modernizare a acesteia.

Activitatea de dezvoltare a infrastructurilor ar favoriza activitatea de cercetare-proiectare și ar duce la înființarea unor noi locuri de muncă atât în orașe, dar mai ales la sate.

Lichidarea stării de subdezvoltare din infrastructură trebuie direcționată prin extinderea și modernizarea principalelor căi de transport. Atenuarea decalajelor în profil teritorial ar dinamiza dezvoltarea în plan local.

Aceeași atenție trebuie acordată și celorlalte componente ale infrastructurii reprezentate de rețelele de distribuire a apei potabile, energiei electrice, gazelor naturale, energiei termice.

În perioada de până în 1989 s-a investit cu precădere în dezvoltarea rețelei pentru distribuția energiei electrice, aproape toate localitățile din țară beneficiind de această facilitate.

Insuficiența dezvoltare a rețelelor de distribuție este amplificată de discrepanțele enorme între mediul rural și oraș. Astfel, dacă termenul de comparație este satul românesc, diferențele față de mediile europene cresc semnificativ.

O necesitate a momentului actual o reprezintă informatizarea societății.

Procesul de informatizare condiționează accesul la informațiile pe care trebuie să se bazeze toate deciziile din întreg mediul economico-social, determinând de o manieră esențială eficiența activităților la toate nivelurile și în toate ramurile economiei naționale.

O resursă importantă a oricărei țări o reprezintă deci cantitatea și calitatea informației de care dispune, modul de acces și de gestionare a acesteia.

Efortul pe care statul român trebuie să îl facă pentru o rapidă informatizare a societății românești prin asigurarea suportului material necesar oferă în mod cert economiei românești posibilitatea unei integrări reale la cea europeană, dar și la întreg circuitul economic mondial. Industriei electronice și informaticienilor români li s-ar acorda șansa de a fi vârful de lance al progresului tehnologic și științific în economia noastră națională.

Anii de recesiune a economiei românești au dus la o mare discrepanță a indicelui de corelare pe care îl prezintă România față de țările membre ale Uniunii Europene.

Scăderea ratei produsului intern brut și creșterea ratei prețurilor de consum au dus la inflație galopantă. Ținerea sub control a inflației prin corelarea judicioasă a nivelului prețurilor de consum cu evoluția produsului intern brut este caracteristică unei economii moderne.

Unica posibilitate de a face din bani un instrument eficient pentru funcționarea normală a economiei o reprezintă creșterea economică durabilă și în ritm susținut, prin valorificarea la un nivel superior a resurselor țării, dar și a resurselor provenite din exterior.

Integrarea deplină în Uniunea Europeană presupune soluționarea stării grave a sistemului nostru monetar.

Menținerea raportului dintre import și export la un nivel cu mult subunitar a generat mari deficite comerciale, soldul negativ al contului curent a absorbit o cotă importantă din produsul intern brut, reducând drastic resursele financiare care ar fi putut fi utilizate pentru consum sau investiții. Astfel cursul de schimb al leului s-a depreciat foarte rapid.

Rata cursului de schimb a devansat chiar rata prețurilor de consum, deprecierea cursului de schimb al leului contribuind la creșterea inflației.

Perioada dolarizării economiei naționale a reprezentat un alt factor important al deprecierei leului.

Dolarul a reprezentat moneda în care s-au efectuat tranzacțiile pe plan extern ale României. Aceasta a reprezentat o sursă de mari pierderi pentru economia națională pentru că aproximativ două treimi din comerțul exterior al României se realiza cu Uniunea Europeană a cărei monedă – euro - era depreciată față de dolar.

Pe plan intern prețurile și tarifele la produsele și serviciile principale au fost stabilite tot în dolari, nivelul lor modificându-se odată cu raportul de schimb leu-dolar. Astfel, deprecierea continuă a leului față de dolar a avut ca efect creșterea inflației.

Înlocuirea poziției dominante a dolarului cu euro a fost justificată și reprezintă o măsură care permite integrarea favorabilă a României în Uniunea Europeană.

Consolidarea pieței de capital din România este o condiție esențială pentru asigurarea integrării țării noastre în spațiul european. Acest proces ar ușura accesul României la libera circulație a capitalului desfășurată între țările comunitare.

Performanțele de pe piața de capital depind de eficiența sistemului monetar-valutar unde prestația Băncii Naționale a României este decisivă.

Menținerea taxei de scont de către Banca Națională a României la un nivel ridicat a determinat băncile comerciale să practice dobânzi și mai înalte, generând mari dificultăți pentru întreprinderile care susțin funcționarea economiei reale. Efectele negative ale acestei practici au determinat rate ale prețului de consum și ale cursului de schimb tot mai înalte.

Economia reală a fost în mod cronic subcreditată, înregistrând un accentuat declin, realitate evidențiată de raportul scăzut dintre volumul creditului intern și produsul intern brut.

Alterarea funcției creditului a acționat ca factor generator de inflație. În perspectivă este necesară asigurarea pentru economia românească de valori apropiate sau chiar identice ale raportului dintre creditul intern și produsul intern brut cu cele ale țărilor de referință din Uniunea Europeană.

Practica creditului scump, acordat pe durate foarte scurte, inaccesibil pentru majoritatea agenților economici s-a dovedit o cauză importantă a reducerii activității și chiar a falimentului acestora. Ratele dobânzii mai înalte decât cele ale profitului au generat pierderi și blocaje financiare indiferent de gradul de rentabilitate a firmelor. Ponderea investițiilor s-a redus.

O nouă politică bancară de tip european va trebui să elimine disfuncționalitățile de pe piața creditului, realizând din creditul intern un motor al dezvoltării economiei reale.

Nivelul scăzut al investițiilor din economia națională alături de evoluția negativă a produsului intern brut au creat un cerc vicios în care interdependența acestora s-a manifestat distructiv.

Identificarea și alocarea de resurse financiare interne destinate investițiilor la un nivel suficient, comparativ cu media țărilor din Uniunea Europeană, ar dinamiza creșterea produsului intern brut.

În acest moment în care România este deja integrată politic, atingerea nivelului de dezvoltare din spațiul european reprezintă principalul obiectiv al țării noastre.

Dezvoltarea susținută pe termen lung consacră ca prioritate absolută de acțiune creșterea eficienței economiei românești.

Eficientizarea aparatului de stat ar susține în mod cert înlăturarea disfuncționalităților din economia noastră. Un cost mai scăzut al aparatului de stat, limitarea birocrăției și servicii de calitate prestate cetățenilor reprezintă cadrul general favorabil obținerii eficienței în întreaga economie.

Reducerea și eliminarea decalajelor care se manifestă în economia națională trebuie să se realizeze prin:

- creșterea productivității;
- reducerea costurilor de producție;
- ameliorarea calității produselor;
- valorificarea adecvată a tuturor resurselor disponibile;
- cunoașterea permanentă a evoluțiilor din economie;
- derularea proceselor economice conform legii;
- distrugerea economiei subterane, a corupției și a evaziunii fiscale;
- gestionarea responsabilă a proprietății publice prin implicarea statului.

Eficiența economică nu va putea fi atinsă dacă nu va avea la bază eficiența socială.

Lipsa de eficiență socială s-a manifestat prin:

- tendința menținerii subocupării forței de muncă la un nivel ridicat, prin șomaj;
- risipa uriașă de resurse concretizată prin perpetuarea unui nivel scăzut al productivității muncii.

Economia de tip uman impune și în România identificarea căilor pentru a asigura valorificarea integrală a resurselor de muncă printr-o îmbinare echilibrată între interesele patronatului (cu riscul afectării temporare a ratei profitului) și interesul general al societății.

Adaptarea la această cerință va permite economiei românești să beneficieze de efectele pozitive ale eficienței sociale, căpătând astfel o vigoare deosebită, proces care va permite ameliorarea nivelului de trai al populației.

Soluționarea printr-un management modern și responsabil a problemelor economiei naționale va permite – cu certitudine – creșterea credibilității pe plan extern a României, cât și integrarea cu efecte favorabile pentru țară în spațiul economic european.

Astfel economia românească va performa în competiția dură cu celelalte economii unde legile pieței oferă avantaje doar țărilor puternice, dezvoltate economic și unde nimeni nu este dispus să-și sacrifice nimic din interesele proprii.

SEMNE ȘI SIMBOLURI CREȘTINE ÎN BISERICA PRIMARĂ

Pr.lect.dr. Mihail TEODORESCU

Humanity is strongly built on the signs and symbols used as a means of communication. Christian religion doesn't make exception to this rule, but it also benefits the communication force of the symbol in order to transmit information to a pagan world. At the beginning, the Christian symbols were numerous. From those, the sign of the Holy Cross was established because of the wealth of ideas contained. Today, in a huge informational medium, Christian symbols remain the same and communicate information for those who recognize their message.

Istoria civilizației umane este plină de exemple în privința conștientizării și folosirii puterii de comunicare a semnelor sau a simbolurilor, care depășesc prin puterea lor informativă limitele impuse de limba sau cultura diferită a popoarelor. "Simbolul simplifică limbajul, îl comprimă, fiind gata a-l elibera oricând este nevoie, în orice limbă, în chip universal, pentru explicarea lucrurilor reprezentate. Astfel simbolul poate deveni o formă internațională de comunicare, unind pe cei ce-i înțeleg adâncurile"¹. Acest tezaur ascuns, deși expus neinițiaților, nu-și eliberează comorile decât celor pregătiți a-l înțelege.

Simbolul reprezintă un complex de caractere care aparțin unei situații concrete, de aceea poate avea o putere deosebită, reunind concepte active, comunicând în același timp sensuri, semnificații, explicații și, nu în ultimul rând, identificând persoane, pe care le unește într-un grup, asociat tocmai în baza înțelegerii comune a aceluiași simbol.

Datorită puterii deosebite de a transmite un mesaj plin de conținut, simbolurile au fost folosite în multe religii și civilizații, între care civilizația egipteană în mod special.

Practica uzitării simbolurilor ca semn de identificare și reunire sub semnul lor a celor ce le înțeleg mesajul comun a fost preluată și de poporul iudeu, ca urmare a conviețuirii lui îndelungate cu egiptenii. Pentru prima dată

¹ Clare Gibson, *Semne și simboluri*, Ed. Aquila, Oradea, 1998, p.7.

în Sfânta Scriptură se menționează despre forța comunicantă a semnelor, a simbolului capabil să transmită sensuri și semnificații, iar simbolul ce *vorbește* iudeilor apare sub forma steagurilor întrebuințate de fiecare trib iudaică în parte, precizări făcându-se doar în privința taberelor fiilor lui Iuda, Ruben, Efraim și Dan (Numeri II, 17; X, 14, 18, 22, 25). În mod sigur și celelalte triburi iudaice și-au confecționat și întrebuințat propriile steaguri.

Aceste steaguri aveau menirea identificării și reunirii membrilor aceluiași trib, atunci când se deplasau prin pustiu. "Fiii lui Israel să poposească fiecare în tabăra sa și fiecare sub *steagul* său și în cetele lor" (Numeri I, 25), porunca Dumnezeuului poporului Israel prin Moise.

Mai mult decât uzitarea steagurilor ca semn de identificare tribală, evreii mai foloseau și anumite semne pentru indicarea familiilor: "Fiii lui Israel să poposească fiecare lângă *steagul* său, în preajma semnelor familiei sale și să-și așeze taberele înaintea cortului mărturiei și împrejurul lui" (Numeri II,2).

Steagul, ca simbol, avea propria semnificație exprimând îmbărbătare, ridicare la luptă, coeziune și reunire sub semnul lui a celor care-l cunosc și-l respectă știind că-i reprezintă (Ieremia L, 2; IV, 6; LI, 12, 27; Isaia XXXI, 9).

Și alte popoare antice aveau practica folosirii steagurilor pentru a fi reprezentate, proorocul Iezechiel în sec VI î.Hr. menționând în acest sens orașul Tir (Iezechiel XXVII, 7), ceea ce reflectă totuși existența unei viziuni generale. Orice rege și orice armată avea propriul steag cu însemne caracteristice, simbol al unității care i-a adunat pentru un scop comun. Aceste steaguri reprezentau adesea simboluri religioase comune și recunoscute de cei pe care-i adunau.

Actuala hexagramă iudaică aplicată pe steagul statului Israel a fost mai întâi un motiv decorativ, folosit în arta mai multor popoare ale Antichității, atribuindu-i-se puteri magice protectoare împotriva demonilor. De abia la începutul secolului 14 d. Hr., hexagrama a fost asociată cu forma presupusă a scutului purtat de regele David - „maghen David”, fiind aplicată pe amulete și la tocurile ușilor evreiești,² devenind un simbol reprezentativ pentru poporul iudeu.

Vorbind despre Mesia, înțelegând forța grăitoare intrinsecă a simbolului, proorocul Isaia spunea: "...Mlădița cea din rădăcina lui Iesei, va fi ca un *steag* pentru popoare; pe Ea o vor cânta neamurile și sălașul Ei va fi plin de slavă" (Isaia XI, 10). "El va ridica *steag* pentru neamuri și va aduna pe cei risipiți ai lui Israel și va strânge la un loc pe cei împrăștiați ai lui Iuda din cele patru colțuri ale pământului" (Isaia XI, 12).

Vorbind astfel, proorocul anticipa conceptualizarea activității Mântuitorului Iisus Hristos într-un simbol, concretizat printr-un semn (crucea), capabil să reunească pe toți oamenii care cred în El , într-un nou

² Jean Christophe Attias, Esther Benbassa, *Dicționar de civilizație iudaică*, Editura Univers Enc. București 2000, p.219.

statut (de creștin), bazat pe o nouă învățătură și pe o nouă conștientizare a posibilităților spirituale umane. Reunirea, adoptarea și gruparea sub acest nou simbol aveau să depindă de propria opțiune, libertatea umană respectată de Dumnezeu spunându-și cuvântul, adesea chiar împotriva lui Dumnezeu. Mântuitorul reproșa acestei atitudini de respingere a propriului Simbol unificator: "Ierusalime, Ierusalime, ... de câte ori am vrut să adun pe fii tăi, după cum adună pasărea puii săi sub aripi, dar nu ați voit" (Matei XXIII, 37).

În profețiile lui Isaia, Mesia este configurat ca un simbol plin de conotații asemeni unui steag ce reprezintă un popor, îl reunește ca să-l călăuzească: "Așa zice Domnul Dumnezeu: Iată voi ridica mâna mea către neamuri și către popoare, voi înălța *steagul* Meu. Ele vor aduce pe feciorii tăi pe brațe și pe fiicele tale pe umeri le vor purta" (Isaia XLIX, 22). "Intrați, intrați pe porți! Gătiți cale poporului, gătiți, gătiți-i drum, curățați-l de pietre, înălțați un *steag* peste neamuri" (Isaia LXII, 10)." De aceea mânia Domnului s-a aprins împotriva poporului său! El întinde mâna Sa spre el, îl lovește și munții se clatină. Cadavrele lor sunt ca gunoiul pe cale. Cu toate acestea mânia Lui nu se domolește și mâna Lui stă mereu întinsă. Și va ridica *steagul* pentru un popor de departe și îl va chema de la capătul pământului. Iată-l că se zorește și vine" (Isaia V, 25-26).

Mesajul acestui simbolism mesianic a fost plin de conținut definind o identitate conștientizată de oameni: "...o stea răsare din Iacov; un toiag se ridică din Israel" (Numeri XXIV, 17). Steaua strălucește și călăuzește, luminează și îndrumă pe oameni, iar toiagul este semnul puterii, al demnității și rangului deosebit, putere ce se poate manifesta și prin pedeapsa neascultării și a nesupunerii.

Ideea folosirii simbolurilor, fiind cunoscută și practică de toate popoarele Antichității, ca o metodă de reprezentare a unui întreg, sau dimpotrivă, ca o posibilitate de a extrage una din fețele individuale care alcătuiesc un întreg, a fost adoptată și aplicată și în Biserica primară. De fapt, este impropriu a vorbi de o adopție, fiind mai repede o însușire de principiu a practicării semnelor și a simbolurilor transmițătoare de mesaje, grefată însă, pentru misionarii creștini, pe culturile și mitologiile diferite ale popoarelor cu care au venit în contact. Simbolul nu se confunda niciodată cu realitatea pe care o reprezenta, ci se diferenția întotdeauna de modelul său.³

Comparativ cu alte religii ale antichității, religia creștină a folosit în perioada primară forme simple de cult și de ritual, ușor accesibile, în baza unei învățături morale pacifiste, irenice, atrăgătoare, urmărind dobândirea armoniei și egalității tuturor oamenilor fără deosebire de neam sau clasă socială. Această nouă relație cu o divinitate unică promova o moralitate

³ "Ne închinăm semnului cinstitei și de viață făcătoarei cruci, chiar dacă este făcut din altă materie. Nu cinstim materia ci semnul, ca simbol al lui Hristos", Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, Ed. a III-a. Trad. de părintele D. Fecioru, Editura Scripta, București, 1993, p. 160.

uimitoare pentru acele timpuri, neatinsă de interese materiale, bazată pe dragostea față de toți, dar în special față de cei cărora le lipsește mai mult, cei suferinzi și oprimați, dragoste izvorâtă din dragostea lui Dumnezeu față de oameni, nădăjduind într-o transformare reală a omului, transformare începută aici pe pământ prin eforturile morale personale ce va atinge desăvârșirea în viața viitoare de dincolo de moarte, ca o răsplată și o încununare a tuturor eforturilor.

Toate acestea aspecte, au determinat o stare de spirit menită să cucerească orice inimă și în consecință orice societate. Captivarea și transformarea societății umane în care se dezvolta Biserica primară, urma să fie un proces echilibrat atât rapid cât și lent: rapid prin viteza de răspândire, lent prin procesul de profundă transformare umană, necesitând rădăcini adânci, trainice, rezistente în fața oricărei dileme interioare de acceptare și apartenență la noile învățături, dar și în fața încercărilor exterioare amenințătoare, coercitive, de renunțare la această doctrină, venite din partea persecutorilor.

Aflat într-un anumit cerc de existență socială, trăind într-o anumită relație cu ceilalți membri ai societății necreștine, având o mare bogăție de învățături creștine de impropriat neofiților, într-un mediu cel puțin străin dacă nu adesea ostil, creștinismul primar a fost nevoit să apeleze la expresivitatea simbolică și să uziteze anumite semne grafice, capabile să mijlocească comunicarea intuitivă între oameni.

În Biserica primară, sfinții apostoli și primii creștini au simțit nevoia comprimării într-un semn a întregii învățături mântuitoare și au căutat un simbol capabil să conceptualizeze și să reprezinte noua învățătură, noul mesaj adus de Mântuitorul, dar și apartenența credincioșilor la persoana Lui, un simbol capabil să izoleze într-o definiție scurtă atributul dominant al creștinismului. Însăși apariția numelui de "*creștin*" reflectă nevoia de conceptualizare a credincioșilor în Hristos (Fapte XI, 26). O astfel de intenție s-a manifestat mai ales atunci când Biserica s-a extins printre neamuri, conceptualizarea fiind mult mai necesară orientării religioase a unor oameni asaltați de multitudinea zeilor și a idolilor (fiecare cu semnele și simbolurile sale), decât iudeo-creștinilor, învățați cu monoteismul străbun, cu un Dumnezeu atât de respectat, încât nu a fost reprezentat material în propriul templu și nici măcar numit cu vreun nume vrednic (Ieșire III, 14).

Astfel, intenția configurării unui simbol al creștinismului a gravitat în jurul persoanei Mântuitorului, oprindu-se fie asupra numelui Acestuia, ca identificare a Persoanei și implicit a operei pe care a realizat-o, fie accentuând marea operă de mântuire a omului ce nu poate fi detașată însă de Persoana care a împlinit-o.

În primul caz, a fost valorificată monograma Mântuitorului Iisus Hristos, inițialele numelui din limba greacă "*I*" (*iota*) de la *Ιησους* (*Iisus*) și "*X*" (*hi*) de la *Χριστος* (*Hristos*).

În al doilea caz s-a receptat semnul crucii răstignirii, ca altar de jertfă răscumpărătoare a Mielului dumnezeiesc: "*cel ce a ridicat păcatul lumii*" (Ioan I, 29).

I. Monograma "I" - "X"

A. Monograma lui Iisus Hristos -"IX", numită și "chrismon", indicând numele Întemeietorului noii învățături și al Bisericii creștine, a devenit simbol al creștinismului încă de la începuturile răspândirii lui printre "neamuri", ca o metodă de reprezentare a Adevărului mântuitor mai accesibilă și mai ușor de explicat celor care doreau să intre în rândurile Bisericii primare. Monograma indica o persoană istorică, care întrunise în mod unic și la modul superlativ, trei demnități decisive pentru mântuirea oamenilor: Învățător (prooroc), Împărat (stăpânitor) și Arhiereu (mijlocitor). Cele două nume ale Mântuitorului indicau, primul (*Iisus*) persoana, omenitatea Sa,⁴ iar al doilea (*Hristos* = *unsul lui Dumnezeu, Mesia*), demnitatea⁵.

Pentru omul antichității acordarea numelui avea o deosebită importanță pentru că numele, prin semnificația conținutului său, al mesajului intrinsec, prin trimiterea la persoana care îl poartă, îl circumscrie și îl reprezintă pe om. De aceea se poate spune că "Numele (ὄνομα) este identitatea unei ființe spirituale, umane sau cosmice"⁶, indicând indubitabil persoana respectivă cu rolul ei în creația lui Dumnezeu.

Cu această semnificație, numele Mântuitorului prin reducere la inițialele sale, structura întreaga Sa activitate generatoare a mântuirii oamenilor, aspect foarte bine subliniat de sfântul Apostol Petru care spunea: "întru nimeni altul nu este mântuirea, căci nu este sub cer nici un alt **nume**, dat între oameni, în care trebuie să ne mântuim noi" (Fapte IV, 12). Acesta era un "*nume* care este mai presus de orice nume" (Filipeni II, 9), așa cum conștientiza și se exprima și Sfântul Apostol Pavel. Apostolii și misionarii Mântuitorului, cei care i-au continuat opera, în numele Lui au propovăduit, cu numele Lui au săvârșit minuni (Fapte III, 6; IV, 10; IX, 34; XVI, 18) și în numele Lui au botezat (Fapte X, 48). Sfântul Apostol Petru, vorbind despre minunea vindecării ologului de la Poarta Frumoasă, spunea: "Prin credința în *numele* Lui, pe acesta pe care îl vedeți și îl cunoașteți, l-a întărit *numele* lui Iisus și credința cea întru El i-a dat lui întregirea aceasta a trupului, înaintea voastră, a tuturor"(Fapte III, 16). Expriarea lor certifică o anumită identitate creată în viziunea apostolilor între persoană și numele acesteia. În aceeași viziune, sinedriștii au poruncit apostolilor "că nicidecum să nu mai grăiască nici să nu mai învețe în **numele** lui Iisus" (Fapte IV, 18). Viziunea generală umană a antichității era următoarea: "numele unei ființe vii sau al unui obiect ... este ființa sau obiectul însuși".⁷

⁴ Pr.dr.conf. Stelian Tofană, *Iisus Hristos Arhiereu veșnic*, după epistola către Evrei, Presa Universitară Clujană, 2000, p. 67.

⁵ Pr.dr. Ioan Mircea, *Dicționar de Noul Testament*, Editura IBM al BOR, București 1995, p.222.

⁶ Ibidem, p.357.

⁷ Georges Posener, Serge Sauneron, Jean Yoyotte, *Enciclopedia civilizației și artei egiptene*, trad. de Radu Florescu și Gloria Ceacalopol, Editura Meridiane, București, 1974, p.174.

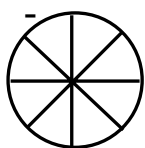
Astfel, numele Mântuitorului a dobândit o înțelegere superioară mărturisită în scrierile apostolice, căci "...în *numele* lui Iisus tot genunchiul să se plece , al celor pământești și al celor de dedesubt" (Filipeni II, 10), rostirea Lui fiind chiar o chemare a manifestării puterii Sale dumnezeiești, o invocare a Persoanei, pentru că "tot cel ce va chema numele Domnului se va mântui" (Fapte II, 21). Observând această deosebită relație între Dumnezeu și lumea creată, între transcendent și imanent prin intermediul Mântuitorului Iisus Hristos, creștinii au întrebuințat inițialele numelui Mântuitorului ca simbol al apartenenței lor prin botez la acest nume (și implicit la Persoană), devenit ușă a mântuirii lor conform asigurării divine: "de va intra cineva prin Mine, se va mântui" (Ioan X, 9).

B. Inițialele Mântuitorului Iisus Hristos au fost folosite ca simbol religios în creștinismul primar fiind utilizate separat sau împreună.

Dar cele două inițiale se pare că nu exprimau în totalitate bogăția de învățături creștine. Exprimau Persoana, dar nu simultan identitatea și opera persoanei reprezentate, sau căutările grafice însuflețite ale credincioșilor de până atunci nu satisfăceau într-un tot dorințele de manifestare și propășire a fierbintei credințe creștine. Iisus Hristos era Fiul lui Dumnezeu și în același timp Mântuitorul oamenilor. Aceasta era o realitate care își căuta exprimări simbolice. Aceste căutări și-au găsit soluția tot în inițialele cuvintelor și a conținuturilor acestora ce doreau a fi exprimate. Iisus (Ιησους) era Unsul,- Mesia (- în mediul iudaic) , -Hristosul (Χριστος -în mediul grecesc), Fiul (Υιος) lui Dumnezeu (Θεός) întrupat, pentru a aduce mântuirea oamenilor devenind astfel Mântuitor (Σοτηρ) al acestora. Înlănțuirea primelor litere ale acestor cuvinte a fost o idee de sorginte creștină rezultând "Ι Χ Θ Υ Σ". Dar această *formulă* era nepotrivită pentru a constitui un semn, un simbol grafic concis, dar expresiv totuși. Tocmai de aceea s-a căutat o variantă grafică menită să le conserve totuși, iar varianta a fost găsită chiar în suprapunerea lor.

Această combinație producea o roată cu opt spițe, foarte ușor de desenat, alcătuind un fel de credință declarată, un "simbol de credință" mărturisit grafic, tacit dar eficient, codificat însă într-un semn de identificare pentru creștini⁸.

Înțelegerea simbolului era următoarea:

I (Ιησους) Iisus
X (Χριστος) Hristos
Θ (Θεός) Dumnezeu
Υ (Υιος) Fiul
Σ (Σοτηρ) Mântuitor

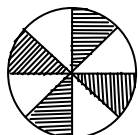
iar semnificația lui: "Iisus Hristos , Fiul lui Dumnezeu, Mântuitorul".⁹

⁸ Acest simbol poate fi admirat și astăzi pe pavajul orașului Efes. - Melika Seval, Visitons Ephese, Editura Minyatur, Istanbul, 1995, p.64.

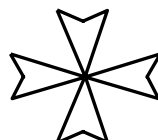
⁹ Pr.prof.dr. Ioan Rămureanu, studiu, traducere și note la Actele martirice, p.359.

Cele cinci inițiale grecești înlănțuite în succesiunea amintită alcătuiau întâmplător un cuvânt grecesc care însemna "pește" (ἰχθυσ)¹⁰. Așadar, mesajul roții cu opt spițe sau al peștelui era mult mai explicit, la fel de ușor de asimilat, dar mai bogat în conținut și semnificații decât inițiale Mântuitorului- **I, X**.

Simbolul creștin al roții cu opt spițe a fost atât de puternic încât s-a perpetuat mult timp, fiind cizelat într-o formă mult mai expresivă, imediat după obținerea libertății de manifestare a creștinilor (anul 313 d.Hr). Hașurând interiorul a patru sectoare de cerc și rotind ușor spre poziția verticală, s-a obținut ceea ce numim acum "crucea malteză", putând fi interpretată și ca întâlnirea a 4 vârfuri de săgeți (conform desenului).

Crucea Malteză

Astfel de cruci s-au folosit de timpuriu în creștinism, cercetările arheologice descoperind câteva chiar și pe teritoriul provinciilor limitrofe Imperiului Roman (în Dacia), ceea ce indică folosirea lor mult mai devreme în vechile centre creștine. În secolul XI acest tip de cruce a fost adoptat ca siglă reprezentativă (blazon) de către ordinul militar religios al cavalerilor de Malta, de unde și denumirea "cruce de Malta" ¹¹.

C. Un alt simbol creștin a apărut mai târziu, în secolul IV d. Hr.¹ din prescurtarea numelui "Hristos". Astfel, primele două litere ale cuvântului "**Χριστός**", (**X, P**) fiind suprapuse, au format un simbol **✠** ce se va numi "labarum" - și el foarte mult uzitat începând cu împăratul Constantin cel Mare (Flavius Valerius Constantinus, 280-337)¹². Și acest semn va apărea adesea flancat de literele alfa (**A**) și omega (**Ω**).¹³

Semne și simboluri creștine

A. Cele cinci inițiale -"I X Θ Y Σ" înlănțuite în succesiunea amintită, alcătuiau cuvântul grecesc (ἰχθυσ) ceea ce însemna "pește". De aceea, imaginea grafică a peștelui ca simbol creștin, a fost folosită și ea încă de la începutul creștinismului în Biserica primară ca cea mai veche reprezentare cunoscută, fiind găsită pe un opaiț, un tip de lampă aparținând secolului I d.Hr. ca model, descoperită la Ascalon, în Palestina¹⁴. Sfântul Abercius, mărturisea

¹⁰ Pr.prof.dr. Ioan Rămureanu, Pr.prof.dr. Milan Șesan, Pr.prof.dr. Teodor Bodogae, *Istoria Bisericească Universală*, Ediția a III-a, Editura I.B.M., al B.O.R., București 1987, p.158.

¹¹ Clare Gibson, *op. cit.*, p. 59.

¹² Horia C. Matei, *Enciclopedia Antichității*, Ed. Meronia, București, 1998, p.95.

¹³ Ivan Evseev, *Enciclopedia semnelor și simbolurilor culturale*,. Ed. Amacord, Timișoara, 1999, p. 22.

¹⁴ Dom H. Leclercq, *Manuel d'Arheologie chretienne depuis les origines jusqu'au VIII siecle*, Editura Letourey et Ane, Paris, 1907, Tome II, p. 515.

răspândirea acestui acrostih sub formă de simbol creștin, în a doua jumătate a secolului al II-lea d.Hr., mergând de la Roma până dincolo de Eufrat deoarece i s-a dat “în orice loc ca hrană peștele din izvor foarte mare, curat pe care l-a pescuit o Fecioară curată”¹⁵.

Peștele amintea de minunile săvârșite de Mântuitorul în două momente diferite, pe malurile mării Galileii (Matei XIV, 17-20; XV, 34-38), din dragoste față de oameni, pentru a hrăni pe cei înfometați, dar și pescuirile minunate săvârșite de Mântuitorul (Luca V, 8-9; Ioan XXI, 6,8,11).

Acest simbol trebuia să amintească creștinilor că sunt datori cu ascultarea deplină față de Dumnezeu, așa cum și acei pești au fost ascultători față de porunca Mântuitorului, venind singuri în plasele pescarilor.

Credincioșii știau că propria lor creștere morală până la starea bărbatului desăvârșit, la măsura vârstei deplinătății lui Hristos (Efes. IV, 13), îi va selecta la judecată asemeni peștilor mari din pilda năvodului (Matei XIII, 47-48). Peștele mai amintea și de hrana materială, devenită acum spirituală în “frângerea pâinii”, pe care Hristos o oferea oamenilor la jertfa euharistică.

Peștele ca simbol creștin a fost deosebit de uzitat în Biserica primară, putând fi observat și astăzi în catacombele Romei¹⁶ sau în ruinele Efesului¹⁷. În secolul II d. Hr. era întrebuințat deja într-un spațiu geografic larg, fiind uzitat până în secolul IV d.Hr.¹⁸. Acest simbol apărea adesea flancat de literele alfa (A) și omega (Ω), cu care se începea și se sfârșea alfabetul grecesc, ca o dorință de comprimare și exprimare grafică a semnificațiilor adânci provocate de cuvintele Mântuitorului: “Eu sunt Alfa și Omega, zice Domnul Dumnezeu, Cel ce este, Cel ce era și Cel ce vine, Atotțiitorul” (Apoc. I, 8). Alfa și Omega vor însemna mereu pentru creștini; ”limitele extreme ale totalității spațio-temporale”¹⁹.

B. Un alt simbol apărut într-o grafică mai dezvoltată în simbolistica creștină a fost acela de "Păstor" datorită unei calități asumate de Fiul lui Dumnezeu întrupat. Mântuitorul s-a declarat pe sine "Păstorul cel bun, Care își pune sufletul pentru oile Sale" (Ioan X, 11), iar creștinii au reținut această demnitate cu adânci semnificații mărturisită chiar de Învățătorul lor. Sfântul Apostol Pavel, într-un anumit context, numea pe Mântuitorul Hristos: "... Păstorul cel mare al oilor" (Evrei XIII, 20), idee importantă preluată și de alți conducători ai Bisericii.²⁰

¹⁵ Inscriptia lui Abercius, 7, 11, 13-14, în *Actele Martirice*, *op. cit.*, pp. 362-363.

¹⁶ Clare Gibson, *op. cit.*, p.48.

¹⁷ Melika Seval, *op.cit.*, p.64.

¹⁸ Nicolae Gudea, Ioan Ghiurco, *Din istoria creștinismului la români. Mărturii arheologice*, Editura Episcopia Ortodoxă Română a Oradei, Oradea, 1998, p. 82.

¹⁹ Ivan Evseev, *op. cit.*, p. 22.

²⁰ Autorul actului martiric al Sf. Policarp al Smirnei spunea în privința Mântuitorului că este: “călăuzitorul trupurilor noastre și Păstorul Bisericii Universale din lume” – Martiriul Sf. Policarp, 19, 2, *op. cit.*, p. 40.

Dorința de a reprezenta o asemenea imagine se va concretiza în reproducerea grafică a unui bărbat asemeni unui păstor, în diferite variante: uneori purtând o oaie pe umeri, alteori având oaia alături, însoțit sau nu de alte simboluri creștine cum ar fi un copac, reprezentând pomul vieții veșnice (Fac. II, 9) sau un porumbel, simbolul Sfântul Duh (Matei III, 16), alături de pești sau miei. Acest simbol s-a practicat de la începuturile creștinismului, fiind folosit până la jumătatea secolului IV²¹.

Reprezentarea "Păstorul cel bun" a fost destul de răspândită în primele secole ale creștinismului, deschizând calea spre reprezentarea iconografică a Mântuitorului. Antichitatea păgână era obișnuită cu teofaniile mitologice pentru a nu avea reticențe în fața ideii sau reprezentării grafice a unui Dumnezeu făcut om²².

Folosirea imaginii "Păstorul cel bun" cât și a inițialei "X", de la "Χριστος", era deja un obicei la începutul secolului al II-lea d.Hr. Acest lucru se poate afirma cu certitudine examinând columna lui Traian, ea însăși plină de "simboluri pentru noțiuni abstracte, exprimări de stări psihologice prin gesturi convenționale".²³

Autorii sculpturilor (greci din Siria, provincie romană încreștinată din sec. I d.Hr., Fapte XI, 19-21) sau măcar unul dintre ei în mod sigur a fost creștin, deoarece la scena nr.76 (plasată suficient de sus pentru a elimina ipoteza unei intervenții ulterioare), a imprimat în mod surprinzător imaginea Bunului Păstor, ce pare să aline sufletele a trei martiri daci, având înscris pe umărul stâng monograma creștină "IX". Sub mâna sa stângă, se află un berbec, sub a cărui bărbie este incizat, destul de clar, semnul creștin "X" de la numele lui "Χριστος"²⁴, așezat acolo poate ca simbol al jertfei: "Mielul lui Dumnezeu Cel ce ridică păcatul lumii" (Ioan I, 29) într-o identificare cu viața celor trei bărbați rămași necunoscuți.

²¹ Nicolae Gudea, Ioan Ghiurco, *op.cit.*, p.77.

²² Fernand Cabrol, Henri Leclercq, *op.cit.*, Tome III, Part II, Ed. Letouzey et Anne, Paris, 1914, p. 3045.

²³ Radu Vulpe, *Columna lui Traian. Monument al etnogenezei românilor*, Ed. Sport Turism, Buc. 1988, p. 13. - La începutul secolului XX, arhitectul Cristofi P.Cerchez, anunța identificarea unor simboluri creștine pe columnă - Arh. Silvia Păun, Absida altarului, Ed. Per Omnes Artes 2000, pp. 87-88 - Operă a arhitectului Apollodor din Damasc, unul din primele orașe în care s-a răspândit creștinismul în secolul I d.Hr. (Fapte IX), columna lui Traian a inaugurat forul lui Traian în data de 10 dec. 113. d.Hr. - Radu Vulpe. *op.cit.*, p. 10. - Fiind executată de sculptori greci din Siria, sub îndrumarea lui Apollodor, după aproape 7 ani de la încheierea războaielor cu dacii, artiștii au lucrat scenele ghidându-se după indicațiile oferite de relatările lui Traian în lucrarea sa intitulată "Dacica" -ibidem, p. 12. - astăzi pierdută. Pentru evocarea anumitor scene, probabil că sculptorii s-au mai folosit și de mărturiile unor sclavi daci, destul de numeroși încă la Roma.

²⁴ Arh. Silvia Păun, *op. cit.*, pp. 87-88.

Intenția de simbol și nu de imagine iconografică, se observă din faptul că “Păstorul” este adesea reprezentat fără barbă²⁵ în picturile catacombelor, încă din secolul I d. Hr.²⁶ (catacomba Domitilei), deși cele mai vechi descrieri ale chipului Mântuitorului ni-L prezintă purtând barbă (Epistola lui Lentulus)²⁷, așa cum obișnuiau toți iudeii antichității datorită unei porunci dumnezeiești devenită tradiție (Lev. XXI, 5).²⁸

În Imperiul Roman, bărbatul civilizat nu purta barbă, practică obișnuită la romani din secolul II î. d. Hr.²⁹, iar la greci încă din secolul V-IV î. D. Hr.³⁰ Toți împărații romani, până la Traian inclusiv, sunt reprezentați astfel³¹. Pe măsura orientalizării Imperiului, barba nu va mai fi un atribut “barbar”, fiind purtată chiar de către împărații Hadrian (117-138), Marc Aureliu (161-180), Comodus (180-192) și Caracala (211, 217)³². Se pare că Hadrian a recurs la această măsură și datorită faptului că “voia să-și ascundă unele mici imperfecțiuni”³³ ale feței, determinând o practică ce va dura până la Constantin cel Mare care va reveni la bărbieritul feței.

Însă un păstor spiritual purtând barbă, îndrumător al oamenilor pe calea mântuirii, ar fi fost greu de acceptat pentru creștinii latini ai secolelor I-II d.Hr. Totuși, în scenele evanghelice care îl reproduc pe Mântuitorul nu alegoric, ci direct, cum ar fi “Convorbirea cu samarineanca” aparținând secolului II d.Hr., din catacombele Pretextat și Calist, Acesta este reprodus cu barbă.³⁴ Alternanța reproducerilor cu sau fără barbă a Mântuitorului va continua și pe parcursul secolului III d. Hr. așa cum se observă și în catacomba Sf. Petru și Marcellus din Roma, unde Mântuitorul Hristos este reprezentat ca un tânăr fără barbă, în scena “Vindecarea femeii cu scurgere de sânge”³⁵. Aceeași catacombă păstrează și reprezentarea “Păstorul cel Bun”.³⁶

²⁵ Pr.prof.dr. Ioan Rămureanu, Pr.prof.dr. Milan Șesan, Pr.prof.dr. Teodor Bodogae, *op. cit* p.234.

²⁶ Prof.pr.dr. Ene Braniște, *Liturgica Generală*, Ed. I.B.M. al B.O.R., București, 1992, p. 521.

²⁷ Pr.prof.dr. Ioan Rămureanu, Pr.prof.dr. Milan Șesan, Pr.prof.dr. Teodor Bodogae, *op. cit*, p.57, Prof.pr.dr. Ene Braniște, *op. cit*. p. 523.

²⁸ Jean Christophe Attias, Esther Benbassa, *op. cit*, p. 45.

²⁹ Jean Claude Fredouille, *Enciclopedia Civilizației și Artei romane*, Editura Meridiane, București, 1974, p.58.

³⁰ Guy Rochet, *Dicționar de civilizație greacă*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998, p. 54.

³¹ Adriana Botez Crainic, *Istoria artelor plastice*, Editura didactică și pedagogică, București, 1994, pp. 155-158.

³² Ibidem, pp.164-167.

³³ Jean Claude Fredouille, *op. cit*. p. 58.

³⁴ Prof.pr.dr. Ene Braniște, *op. cit*, p. 521.

³⁵ Christoph Schönborn. *Icoana lui Hristos*, trad. și prefață de pr.dr. Vasile Răducă, Editura Anastasia, 1996, p.34.

³⁶ Adriana Botez Crainic, *op cit.*, p.182.

C. Bogăția informațională a învățaturii creștine determina apariția multor simboluri. Cuvintele Mântuitorului “Eu sunt vița, voi sunteți mlădițele. Cel ce rămâne în Mine și Eu în el, acela va aduce roadă multă, căci fără Mine nu puteți face nimic” (Ioan XV, 5) au dat naștere unei alte reprezentări grafice de factură creștină – **vița de vie**. Aceasta simboliza tocmai legătura și unitatea absolut necesară credincioșilor cu Mântuitorul Iisus Hristos, Cel de la care orice creștin își primește seva hrănitore sub forma harului dumnezeiesc, indispensabil mântuirii, producător de roade concretizate în fapte bune în asociere cu dorința omului de mântuire (Ioan XV, 4-7). Vița de vie, va fi un simbol creștin la fel de răspândit, ca și “Păstorul cel Bun”³⁷.

D. Declarația publică a Sfântul Ioan Botezătorul la apariția Mântuitorului pe malul Iordanului: “Iată Mielul lui Dumnezeu” (Ioan I, 29) și conștientizarea creștină a răscumpărării lor cu „scumpul sânge al lui Hristos, ca al unui miel nevinovat și neprihănit” (I Petru I, 19), a dat naștere unui alt simbol; reprezentarea Mântuitorului ca un miel inocent, pur, gata a fi jertfit. Uneori era reprezentat purtând un steag, semn al ralierei celor care doresc să-l urmeze pe calea biruinței învierii.³⁸ Acest simbol s-a practicat până la sfârșitul secolului VII d. Hr.³⁹

E. Alte simboluri creștine se vor naște și ele (asemeni celorlalte) mai întâi în Orientul Imperiului, în Palestina sau Siria, pentru a migra după ce-și vor dovedi eficacitatea, în centrul și Occidentul Imperiului Roman⁴⁰. Atestările arheologice ale acestor reprezentări simbolice cercetate astăzi nu înseamnă neapărat identificarea datei instituirii lor, aceasta fiind întotdeauna mai veche.

- *Proorocul Iona* atestat în simbolistică încă din sec III d. Hr. nefiind folosit prea mult⁴¹, amintea de marea realitate a morții și Învierii Mântuitorului Hristos anticipată de propriile cuvinte, pentru a răspunde fariseilor și cărturarilor la solicitările dovedirii divinității Sale (Matei XII, 38-40; XVI, 4). Acest semn indica așezarea în mormânt a Mântuitorului pentru a învia după trei zile, asemeni proorocului Iona, care a stat în pântecul chitului aceeași perioadă de timp (Iona II, 1).

- *Copacul vieții*, folosit cu certitudine în secolul III d. Hr., simboliza veșnicia împărăției la care sunt chemați creștinii, necesitatea hrănirii continue cu pomul vieții, înlocuit acum de sângele și Trupul Mântuitorului Hristos, amintindu-le și de obligativitatea deosebirii clare a binelui de rău în viața cotidiană. Acest simbol nu a mai fost folosit începând cu secolul IV d. Hr..

³⁷ Ibidem.

³⁸ Clare Gibson, *op. cit.*, p.40.

³⁹ Prof.pr.dr. Ene Braniște, *op. cit.* p. 521.

⁴⁰ Fernand Cabrol, Henri Leclercq, *op. cit.*, Tome III, Part II, 1914, p. 3048.

⁴¹ Nicolae Gudea, Ioan Ghiurco, *op.cit.*, p.79.

- *Porumbelul*, folosit deja în secolul III d.Hr., va fi întrebuințat până astăzi, constituind singura modalitate de reprezentare a celei de-a treia Persoane Treimice, Sfântul Duh, prezentat lumii într-o singură formă materială, vizibilă doar la râul Iordan. “Porumbelul a devenit un simbol al martirilor deoarece Sfântul Duh le-a dat puterea și credința să devină martiri. Pentru paleo-creștini, porumbelul simboliza blândețea, inocența, umilința, caritatea și prudența”⁴².

- *Păunul* era un simbol creștin folosit cu certitudine în secolul III d.Hr. și s-a folosit până în secolul VI d. Hr. El convergea de fapt pasărea Phoenix a Antichității mitologizată de greci⁴³, care credeau că înviază din propria cenușă. Creștinii Bisericii primare făceau o firească legătură între reprezentarea acestei păsări⁴⁴ și Învierea Mântuitorului Iisus Hristos.

- *Cocoșul*, folosit în secolele III-IV d. Hr., era și el tot un simbol al învierii creștinilor, dar și al obligației de a-l mărturisi deschis pe Iisus Hristos și credința în El. Acest simbol amintea de lepădarea lui Petru (Matei XXVI, 75), și implicit de cuvintele Mântuitorului: “Oricine va mărturisi pentru Mine înaintea oamenilor, mărturisi-voi și Eu pentru el înaintea Tatălui Meu, Care este în ceruri. Iar de cel ce se va lepăda de Mine înaintea oamenilor și Eu Mă voi lepăda de el înaintea Tatălui Meu Care este în ceruri” (Matei X, 32-33).

- *Ancora*, simbol creștin foarte vechi⁴⁵, indica trăinicia, rezistența în ispite și încercări, disimulând adesea semnul crucii. Ea nu va mai fi folosită de la jumătatea secolului III d. Hr. Sfântul Apostol Pavel a indicat, poate pentru prima dată, simbolul ancorei în epistola către Evrei (VI, 19), vrând să exprime tocmai trăinicia și rezistența necesară nădejzii creștine: “... noi, cei ce căutăm scăpare, să avem îndemn puternic ca să ținem nădejdea pusă înainte, pe care o avem ca o ancoră a sufletului, neclintită și tare, intrând dincolo de catapetasmă, unde Iisus a intrat pentru noi ca înaintemergător, fiind făcut Arhiereu în veac, după rânduiala lui Melchisedec” (Evrei VI, 18-20).

Semnificația acestor simboluri folosite în Biserica primară era mai importantă decât impresia lor artistică slujind ideii și nu esteticului.⁴⁶

II. Un alt simbol, vizând jertfa mântuitoare a lui Hristos, cu toate conotațiile ei, smerenia, dragostea, moartea dar mai ales Învierea, se va dovedi însă mult mai puternic, mult mai expresiv, fiind uzitat până astăzi ca “unul din simbolurile fundamentale ale creștinismului”.⁴⁷ Acesta este semnul crucii cu toate variantele ei.

⁴² Mircea Rusu, *Paleocreștinismul în Dacia*, Ephemeris Napocensis I, 1991, p. 12.

⁴³ Georges Posener, Serge Sauneron, Jean Yoyotte, *op. cit.*, p. 125.

⁴⁴ Sandro Carletti, *op. cit.*, p. 36.

⁴⁵ Mircea Rusu, *op. cit.*, p. 9.

⁴⁶ Pr.prof.dr. Ioan Rămureanu, Pr.prof.dr. Milan Șesan, Pr.prof.dr. Teodor Bodogae, *op. cit.*, p.235.

⁴⁷ Ivan Evseev, *op. cit.*, p. 118.

În lumea iudaică și în cea greco-romană, crucea ca semn sau simbol, reprezenta un obiect de tortură a celor mai josnici oameni, un obiect ce evoca un blestem căzut pe capul celui răstignit (Deut 21, 22-23), un obiect de desconsiderare, ceea ce a împiedicat un timp considerarea crucii ca un simbol creștin⁴⁸. Mulți oameni, iudei sau păgâni nu puteau ignora sentimentul de dezgust provocat atât de către supliciul în sine, cât și de către cel răstignit pe cruce.

Pe măsura conștientizării faptului că această moarte a Mântuitorului a fost dorită și acceptată conform proorociilor (Fapte III, 18) tocmai de cel care a suferit-o (proces destul de rapid, ca efect al predicii apostolice), semnul crucii a fost acceptat ca simbol creștin, fiind utilizat chiar în primele comunități creștine din lumea greco-romană alături de alte simboluri, preferate oarecum de creștini Bisericii primare.

Cea mai veche reprezentare cunoscută a semnelui crucii se află pe peretele unei case din orașul Herculaneum⁴⁹, unde timpul s-a oprit în loc, datorită erupției vulcanului Vezuviu, la 24 august anul 79 d.Hr.⁵⁰. Această descoperire dovedește incontestabil că semnul sfintei cruci a fost folosit ca simbol specific încă de la începutul creștinismului.

Semnul crucii va fi folosit mai întâi în Răsărit, apoi în Apus, vehiculat la început sub numeroase variante grafice, impunându-se treptat, mai ales de la începutul secolului IV d. Hr., în fața celorlalte simboluri creștine utilizate, care vor fi abandonate pe măsura dezvoltării iconografiei bisericești. În secolul VII d.Hr. canonul 82 al sinodului Trulan (692) a interzis reproducerea Mântuitorului sub formă simbolică.⁵¹ Chiar și în provinciile limitrofe Imperiului Roman acest simbol a fost folosit în aproape toate variantele sale pe obiecte casnice încă din secolele II-III d. Hr.⁵²

Pentru implementarea semnelui crucii ca simbol creștin, a fost nevoie însă de anumite demonstrații, care nu au lipsit din predica apostolică și care dovedesc existența făuririi unui concept din semnul crucii în simbolistica incipientă a Bisericii primare. Sfântul Apostol Pavel scria în anul 56 d. Hr. creștinilor din Corint:⁵³ "... cuvântul crucii pentru cei ce pier, este nebbie; iar pentru noi cei ce ne mântuim, este puterea lui Dumnezeu" (I Cor. I, 18). Datorită importanței jertfei Mântuitorului, apostolii și misionarii creștini nu omiteau propovăduirea a ceea ce aparent ar fi constituit o desconsiderare

⁴⁸ Fernand Cabrol, Henri Leclercq, *op. cit.*, Tome III, Part II, 1914, p. 3046.

⁴⁹ Pr.prof.dr. Ene Braniște, *op. cit.*, p. 120.

⁵⁰ Horia C Matei, *op. cit.*, p. 161.

⁵¹ Prof.pr.dr. Ene Braniște, *op. cit.*, p. 521.

⁵² Nicolae Gudea, Ioan Ghiurco, *op. cit.*, p.90.

⁵³ Diac. Prof. Nicolae I. Nicolaescu, Pr. prof. Grigore Marcu, Pr. prof. Sofron Vlad, Pr. prof. Liviu G. Munteanu, *Studiul Noului Testament pentru Institutele Teologice*, Editura I.B.M. al B.O.R. București 1983, p.166.

(răstignirea), în favoarea unei predici intelectualiste, raționale. Ei trebuiau să predice dragostea lui Dumnezeu față de oameni (Ioan III, 16), dovedită printr-o autojertfire având ca modalitate a împlinirii o moarte aparent josnică pentru mentalitatea umană a acelor timpuri: "Căci Hristos nu m-a trimis ca să botez, ci să binevestesc, dar nu cu înțelepciunea cuvântului, ca să nu rămână zadarnică *crucea* lui Hristos. ... Însă noi propovăduim pe Hristos cel *răstignit*: pentru iudei sminteală; pentru neamuri nebunie" (I Cor. I, 17,23); "căci am judecat să nu știu între voi altceva decât pe Iisus Hristos și pe Acesta *răstignit*" (I Cor. II, 2).

Iudeii care ascultau predica apostolilor și chiar unii iudeo-creștini acceptau cu greu acest simbol, neînțelegând cum poate deveni reprezentativ pentru Mesia un obiect de tortură și blestem, declarat astfel chiar de către Dumnezeu Tatăl la Deuteronom XXI, 22-23 "de se va găsi la cineva vinovăție vrednică de moarte și va fi omorât, spânzurat de copac, trupul lui să nu rămână peste noapte spânzurat de copac, ci să-l îngropi tot în ziua aceea, căci blestemat este înaintea Domnului tot cel spânzurat pe lemn și să nu spurci pământul tău pe care Domnul Dumnezeul tău ți-l dă moștenire".

Sfântul Apostol Pavel, necontestând semnificația autentică a cuvintelor dumnezeiești din Vechiul Testament, evidențiază însă tocmai acceptul Fiului pentru această josnicie (din dragoste față de om), ca să răscumpere omenirea de păcate înaintea Tatălui, reliefând astfel importanța **crucii**: "Hristos ne-a răscumpărat din blestemul Legii, făcându-se pentru noi blestem; pentru că scris este < Blestemat este tot cel spânzurat pe lemn >, ca prin Hristos Iisus să vină la neamuri binecuvântarea lui Avraam, ca să primim prin credință, făgăduința Duhului" (Gal. III, 13-14).

Pentru "neamuri"(păgânii), problema acceptării și utilizării semnului crucii ca simbol creștin se lega de neînțelegerea sensului morții Mântuitorului lumii, moarte provocată de oameni care apare ea însăși ca o neputință omenească.

În cazul acesta Sfântul Apostol Pavel le explica asocierea lor prin credința și împlinirea poruncilor Aceluia, tocmai cu moartea Lui, prin botezul pe care l-au primit, care-i îngroapă cu El în moarte prin botez (Gal. III, 27) ca să-i învieze din starea de păcat, pentru a putea umbla întru înnoirea vieții (Gal. II, 20). Altoirea pe Acest Dumnezeu prin asemănarea morții Lui îi făcea părtași și ai învierii Lui (Rom. VIII, 11). Omul cel vechi, cu trupul și sufletul său păcătos, se răstignește împreună cu Hristos pentru a nu mai fi rob al păcatului (Rom. VI, 3-6). Astfel, răstignirea, moartea Fiului dumnezeiesc pe cruce, nu mai apărea ca o neputință, ci ca o dovadă a unei sublime jertfelnicii.

Înțelegând corect această realitate, ceea ce părea "sminteala crucii a încetat" (Gal.V,11).

Conștientizarea acestei noi imagini în privința răstignirii, ca modalitate de ispășire a păcatelor lumii și a crucii ca obiect de tortură, devenit altar de

jertfă, a deschis calea uzitării acestui simbol (**crucea**) în cadrul noii religii ca mesager al unor conotații mult mai bogate decât oricare alt simbol creștin.⁵⁴

Astfel, semnul crucii exprima:

- urmarea pildei de viață jertfelnică oferită de Mântuitorul Iisus Hristos (Matei XVI, 24);
- iubirea Tatălui față de lume (Ioan III, 16);
- iubirea Fiului față de lume (Rom. V, 7), într-o vreme când oamenii erau nemerituosi și înstrăinați (Rom. V, 8,10);
- biruința vieții asupra morții prin învierea Mântuitorului (Fapte II, 24);
- biruința lui Dumnezeu asupra diavolului în lumea aceasta materială, care a fost prins în propria cursă; pe Adam l-a înșelat prin fructul din arborele interzis, acum el era învins prin lemnul unui arbore care este crucea⁵⁵;
- ștergerea zapisului păcatelor, care aducea osândă prin nerespectarea poruncilor greu de îndeplinit fără ajutorul harului (Col.II,14);
- împăcarea omului cu Dumnezeu, aflați până atunci în antagonism datorită neascultării primilor oameni care au atras în căderea lor întreaga creație (Col. I, 20), crucea purtând acum harul izbăvitor.⁵⁶
- împăcarea neamurilor cu iudeii despărțiți până atunci printr-un zid construit de Legea Vechiului Testament, zidindu-i acum " într-un singur om nou" împăcat cu Dumnezeu prin cruce (Efes. II, 16);
- sfințirea noastră continuă prin jertfa trupului lui Hristos (Evrei X, 10), mereu actuală, ca mântuire obiectivă oferită permanent tuturor. După tortura și josiția crucii urmează automat învierea, "întrucât nu era cu putință ca Hristos să fie ținut de moarte" (Fapte. II, 24).

Crucea amintea și răzvrătirea și cerbicia (de fapt păcatul) iudeilor care l-au răstignit pe Mesia ("...câți vor să placă în trup, aceia vă silesc să vă tăiați împrejur, numai ca să nu fie prigoniți pentru crucea lui Hristos", Gal.VI,12), dar în același timp ea însemna și dragostea plină de jertfelnicie a lui Hristos, care invită la înapoierea iubirii dumnezeiești oferită oamenilor, prin purtarea propriei cruci în viața aceasta (Matei XVI, 24). Urmând exemplul Mântuitorului, Sf. Ap. Pavel mărturisea; "iar mie, să nu-mi fie a mă lăuda, decât numai în crucea Domnului nostru Iisus Hristos, prin care lumea este răstignită pentru mine și eu pentru lume" (Gal.VI,14).

Sf. Ioan Damaschin, conștientizând tocmai aceste multiple sensuri și valori ale crucii spunea: " Cea mai minunată faptă (sau minune) a lui Hristos

⁵⁴ Sfântul Apostol Pavel spusese: "Omul firesc nu primește cele ale Duhului lui Dumnezeu, căci pentru el sunt nebunie și nu poate să le înțeleagă, fiindcă ele se judecă duhovnicește.Duhul Sfânt lămurește lucruri duhovnicești, oamenilor duhovnicești" (I Cor. II, 13-14) - Sf. Ioan Damaschin, *op. cit.*, p. 159.

⁵⁵ Dom Cabrol, *op. cit.*, p. 151.

⁵⁶ "Crucea, care are forma literei T, avea să aibă harul" - Epistola lui Barnaba, IX, 8, p. 149.

este crucea lui, căci prin ea s-a distrus moartea, s-a dezlegat păcatul strămoșesc, s-a prădat iadul, s-a dăruit învierea, ni s-a dat puterea să disprețuim cele prezente și chiar moartea, s-a săvârșit întoarcerea la fericirea primară, s-au deschis porțile raiului, s-a așezat firea noastră în dreapta lui Dumnezeu, ne-am făcut copii și moștenitori ai lui Dumnezeu" (Rom. VIII,17; II Cor. VI, 18; Gal. III, 26; IV, 7) ⁵⁷.

Înjosirea Domnului Iisus Hristos prin moartea pe care El a acceptat-o, era cunoscută de către creștini (Evrei XII, 2; Filip. II, 8) înțelegând astfel că tocmai această coborâre a Fiului din slava dumnezeiască (chenoză) a dat valoare jertfei crucii, dovedind astfel o smerenie plină de iubire față de oameni și o ascultare exemplară față de Tatăl. Această jertfă pe cruce a fost primită de către Hristos, Fiul Omului, datorită "bucuriei care-i este pusă înaintea-I", adică scopul răstignirii pe care a suportat-o. Țelul Său pe care a intenționat să-l cucerească este realizarea mântuirii oamenilor și inaugurarea Împărăției cerurilor.

Moartea pe cruce era o moarte josnică, nepracticată de evrei, introdusă în Iudeea de către stăpânirea romană, care o aplica numai în cazul acuzațiilor grave, sau pentru răzvrătirea împotriva acestei stăpâniri. ⁵⁸ . Crucificarea celor 6000 de sclavi, ca urmare a răscoalei lui Spartacus în Italia, între anii 73-71 î.d.Hr. ⁵⁹ , anunțase împământenirea unui crud supliciu. Perșii o practicau și ei ca una dintre modalitățile de sancționare capitală ⁶⁰ . În justificarea stăpânirii romane Mântuitorul Iisus Hristos a fost răstignit sub acuzația principală că s-a făcut singur rege al iudeilor (Matei XXVII, 1) ⁶¹ . Asediind Ierusalimul în anul 70 d.Hr., romanii au răstignit mulți evrei împrejurul orașului încercând să impresioneze decisiv pe cei izolați dincolo de zidurile lui.

Cetățenilor romani nu li se aplica o moarte atât de dezonorantă. ⁶²

Sfântul Apostol Petru a fost și el martirizat prin răstignire pe cruce, dar cu capul în jos ⁶³ la Roma în anul 67 d.Hr. ⁶⁴ . Al doilea episcop al Ierusalimului, Simeon, fratele Domnului ⁶⁵ (Matei XIII, 55) a fost răstignit în anul 104 d.Hr. ⁶⁶ . Sfântul Apostol Andrei a fost răstignit în orașul Petras pe o cruce în formă de X. ⁶⁷

⁵⁷ Sf. Ioan Damaschin, *op. cit.*, p.439.

⁵⁸ Pr.dr. Ioan Mircea. *op. cit.*, p.439.

⁵⁹ Horia C. Matei, *op. cit.*, p. 301.

⁶⁰ Ovidiu Drâmba. *Istoria culturii și civilizației*, vol. I. Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985, p.218.

⁶¹ Av. dr. Ioan Fruma, *Procesul lui Iisus*, Editura Roza Vânturilor, București, 2000, p. 273.

⁶² Fernand Cabrol, Henri Leclercq, *op. cit.*, Tome III, Part II, 1914, p. 3046.

⁶³ Pr.prof.dr. Ioan Rămureanu, Pr.prof.dr. Milan Șesan, Pr.prof.dr. Teodor Bodogae, *op. cit.*, p.68.

⁶⁴ Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească*, II, 25, 6, PSB 13, Editura IBM al BOR, București, 1987, p.97.

⁶⁵ Ibidem, III, 32, 6, p. 135.

⁶⁶ Pr.prof.dr. Ioan Rămureanu, Pr.prof.dr. Milan Șesan, Pr.prof.dr. Teodor Bodogae, *op. cit.*, p.113.

⁶⁷ Ibidem, p.69.

Indicarea crucii ca simbol al morții și învierii Sale, o săvârșise chiar Mântuitorul în convorbirea cu Nicodim, căruia îi spusese : "... după cum Moise a înălțat șarpele în pustie, așa trebuie să se înalțe Fiul Omului , ca tot cel ce crede în El să nu piară, ci să aibă viața veșnică" (Ioan III, 14-15). La fel, vorbind despre "slava care avea să se împlinească la Ierusalim" (Luca IX, 31), Mântuitorul indica patima și implicit crucea Sa.⁶⁸

Șarpele de aramă, ridicat de Moise în pustiu (Numeri XXI, 8-9), a fost considerat tipul crucii, alături de multe alte obiecte sau gesturi din Vechiul Testament, cărora li s-a acordat aceeași semnificație: Pomul vieții din mijlocul raiului (Fac.II, 9), închinarea lui Iacov față de vârful toiagului lui Iosif (Fac. XLVII, 31), binecuvântarea lui Iacov față de fiii lui Iosif săvârșită cu mâinile încrucișate (Fac. XLVIII, 14), lovirea Mării Roșii cu toiagul în semnul crucii de către Moise (Ieșire XIV, 16-29)⁶⁹ , lâna roșie de la jertfirea vacii roșii⁷⁰ , mâinile lui Moise întinse în chipul crucii, ca gest aducător de biruință împotriva amaleciților (Ieșire XVII, 8-13)⁷¹ , semnul literei - τ - "tau" (care este în formă de cruce commisa), trecut pe fruntea celor cruțați în Ierusalim de mânia răzbunătoare a lui Dumnezeu⁷² (Iezechiel IX, 4-6).

Sfântul Apostol Pavel a dovedit o înțelegere clară a semnului crucii ca simbol al creștinismului, spunând: "...mulți despre care v-am vorbit adeseori, iar acum vă spun și plângând, se poartă ca dușmani ai crucii lui Hristos " (Filip. III,18) sau ca identificare a celor ce cred în Hristos după modelul vieții și al morții Lui "...vreau deci ca bărbații să se roage în tot locul, ridicând mâini sfinte, fără mânie și fără șovăire" (I Tim.II, 8), deoarece însuși Mântuitorul avertizase; "Dacă vrea cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-mi urmeze Mie" (Matei XVI, 24).

Acceptarea semnului crucii ca simbol al creștinismului s-a făcut treptat deci pe măsura înțelegerii înaltelor semnificații pe care le conținea. Asemănarea inițialei numelui " Hristos"- X cu o cruce a ușurat fuzionarea simbolică a acestei litere cu imaginea crucii - obiect de tortură, ambele aspecte indicând aceeași persoană - Mântuitorul Iisus Hristos, mai ales că pentru răstignirea condamnaților nu trebuia confecționată o cruce tip, ci era suficientă așezarea unui lemn orizontal, capabil să fixeze brațele răstignitului, peste un lemn vertical, poziționat mai sus sau mai jos, în funcție de circumstanțe și de priceperea călăilor. De aceea și semnul crucii ca reprezentare grafică a avut câteva variante în simbolistica Bisericii primare⁷³:

⁶⁸ Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentar la Evanghelia după Matei*, Omilia 56, PSB 23, Editura IBM al BOR, p. 648.

⁶⁹ Sf. Ioan Damaschin, *op. cit.*, p.161.

⁷⁰ *Epistola lui Barnaba*, VIII, 1, p. 147.

⁷¹ Ibidem, XII, 2, p. 153-154 și Sf. Iustin, Dialog cu iudeul Tryfon, 111, *op. cit.*, p. 292.

⁷² *Epistola lui Barnaba*, IX, 8, p. 149.

⁷³ Fernand Cabrol, Henri Leclercq, *op. cit.*, Tome III, Part II, 1914, pp. 3061-3062.

- *crux immissa (capitata)*
- *crux commissa (patibulata)*
- *crux decussata*
- *crux gammata*
- *crux quadrata*
- *crux ansata*

creștinii nefiind preocupați de aspectul artistic, ci de cel simbolic, conștienți fiind că acolo "unde este semnul, acolo va fi și Hristos".⁷⁴

Conceptualizarea crucii s-a transmis treptat întregii Biserici.

Simbolurilor creștine în viața particulară a credincioșilor

Simbolurile creștine și-au dovedit deosebită importanță în vremea Bisericii primare printr-o utilizare practică ce va deveni dominantă în cotidianul creștin, dovadă a legăturilor profunde, interioare, existente atunci între viața religioasă și cea socială.

În procesul de evanghelizare a popoarelor, multe obiecte de cult sau piese diverse de folosință zilnică a oamenilor au suferit un proces de încreștinare. Obiecte cotidiene simple, adesea lipsite de o importanță valorică, având însă una uzuală, reprezentând un nivel social modest, sărăcăcios, au primit din partea membrilor comunității creștine sau a misionarilor, aplicarea unor simboluri creștine menite să amintească celor ce le foloseau apartenența la noua lor credință, sau în sens invers, să amintească efectul harului dumnezeiesc care sfințește toate din această lume, dacă oamenii l-au primit prin botez și se folosesc de bunurile pământești cu mulțumirea adecvată adusă lui Dumnezeu.

Aceste obiecte nu aveau de obicei valoare artistică, dar prezența simbolurilor creștine le conferea o valoare spirituală ce depășea cu mult interesul artistic sau pecuniar, mai ales în ochii unor oameni obișnuiți să nu mai pună preț pe valorile materiale ale vieții acesteia.

Procesul de "*creștinare*" a unor obiecte de folosință comună, obișnuită, a fost o adaptare religioasă naturală a vieții sociale cotidiene, constatată în întregul Imperiu Roman cucerit de creștinism⁷⁵, ca un fenomen religios-social intern, care s-a extins de la o provincie la alta și de la orașe către sate⁷⁶.

Toate aceste simboluri au fost explicate și folosite chiar de către primii misionari creștini, Sfinții Apostoli și ucenicii lor. Simbolurile au însoțit Biserica în expansiunea ei în lumea păgână, fiind reproduse pe tot felul de

⁷⁴ Sf. Ioan Damaschin, *op. cit.*, p.161.

⁷⁵ Pr.prof.dr. Ioan Rămureanu, Pr.prof.dr. Milan Șesan, Pr.prof.dr. Teodor Bodogae, *op. cit.*, p. 123.

⁷⁶ Ibidem, p. 164.

obiecte personale (catarama, talismane, geme, bijuterii) dar și pe obiectele casnice (opaițe, oale, amfore, cărămizi, candelabre) încă din secolul I d. Hr., multe dintre ele fiind găsite în provincii îndepărtate de nucleul istoric al creștinismului și înglobate în Imperiul Roman de abia în secolul următor.

În această situație se află Dacia, unde cel mai vechi document arheologic de proveniență și întrebuințare creștină este gema de la Tomis, aparținând secolului II d.Hr., având pe ea scena răstignirii Mântuitorului cu inscripția **IXΘΥΣ**⁷⁷, deși unii cercetători consideră că aparține secolelor IV-V d.Hr.⁷⁸ O cercetare arheologică efectuată la cetatea dacică de la Brad (Moldova) a scos însă la lumină un capac de vas ce are pe el pictat patru pești așezați simetric. Piesa datează din secolul I d. Hr., fiind considerată de factură creștină⁷⁹. Această piesă, alături de cruciulița și cupa getică cu cruce aparținând secolelor I-II d.Hr., descoperite la Căndești, jud. Vrancea, dovedesc viteza de expansiune a simbolurilor creștine și uzitarea lor tot mai larg în viața socială și religioasă⁸⁰. Alte piese, cum ar fi cruciulițe de sidef și o fibulă de aur cu inscripția **“INNOCENS”** (nevinovat, pur, curat), aparținând secolelor II-III d.Hr., au fost descoperite la Barboși (fosta Piroboridava) județul Galați, fiind printre cele mai timpurii exemplare de cruci din această parte a Europei⁸¹. Activitatea misionară a Sf. Apostol Andrei nu a rămas fără roade în Scitia⁸².

Fenomenul aplicării simbolurilor creștine pe o gamă variată de obiecte se regăsește în întreg Imperiul Roman, relativ pe aceleași categorii de obiecte:

- ceramică uzuală, respectiv vase de diferite tipuri și capace de vase cu pești incizați sau imprimați, cu cruci șampilate sau incizate;
- amfore cu vechiul însemn creștin “✠” pictat⁸³, flancat adeseori de literele **A** și **Ω**;
- opaițe de lut cu simbolul Sfântului Duh – porumbelul (cu sau fără ramură de măslin) sau Bunul Păstor⁸⁴;
- pandantive din metal sau sidef în formă de *cruce decussata* **X** (cruciulițe pectorale sau talismane)⁸⁵;

⁷⁷ Arh. Silvia Păun, *op. cit.*, p. 137, p.120 și Fernand Cabrol, Henri Leclercq, *op. cit.*, Tome III, Part II, 1914, p. 3046.

⁷⁸ Pr.prof.dr. Mircea Păcurariu, *Istoria BOR*, vol. I, Editura IBM al BOR., București, 1991, p. 160.

⁷⁹ Vasile Ursache, *Un nouveau motif decoratif sur la poterie dace peinte*, Revista Studia Antiqua et arheologica, nr VII, Iași 2000, pp. 345-349.

⁸⁰ Pr.prof.dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 102.

⁸¹ Silviu Sanie, *Civilizația romană la est de Carpați și romanitatea pe teritoriul Moldovei. sec II î. d. Hr. - III d. Hr.*, Editura Junimea, Iași, 1981, p. 43.

⁸² Eusebiu de Cezareea, *op. cit.*, III, 1, 1, p. 99.

⁸³ Nicolae Gudea, Ioan Ghiurco, *op. cit.*, p. 129.

⁸⁴ Ibidem, p.39.

⁸⁵ Ibidem, p.44.

- accesorii vestimentare: aplice de centură⁸⁶, fibule, inele, catarama, bijuterii, inele cu gema sau cu chatonul de metal;
- piese liturgice: vase, potire și lingurițe euharistice;
- obiecte aparținând lăcașurilor de cult: candelabre, opaite din bronz, (considerate piese strict dedicate lăcașurilor de rugăciune), instrumente de ștampilat cu semne creștine;
- inscripții simbolice creștine pe cărămizi sau pe zidurile lăcașurilor de cult.

Toate aceste piese paleocreștine dovedesc o uniformizare a simbolisticii folosite de creștinii Bisericii primare și o puternică împănăntenire a uzitării simbolurilor ca practică religioasă în viața socială. În secolul II d. Hr. creștinismul se răspândise deja în întregul Imperiu Roman cuprinzând provincii mai noi sau mai vechi: Dacia, Panonia inferioară și superioară, Germania inferioară și superioară, Galia și Britania⁸⁷, fapt amintit și de Sfântul Ignatie Teoforul⁸⁸.

Lumea greco-romană practica folosirea amuletelor apărute încă din preistorie⁸⁹ și a biletelor cu formule magice.⁹⁰ În Grecia amuletele se purtau la gât sau pe degete ca un inel⁹¹. Iudeii aveau practica folosirii filacteriilor ca niște amulete⁹², purtate pe brațul stâng sau pe frunte⁹³. Biserica însă nu putea îngădui asemenea superstiții, de aceea s-a opus talismanelor sau, acolo unde nu le-au putut elimina, le-au încreștinat aplicând pe ele simboluri creștine ce puteau fi și semne de recunoaștere.⁹⁴ Dorința de folosire a simbolurilor cu sens de protecție, de apărare sau de purificare, asemeni talismanelor, s-a concretizat în practica aplicării acestora pe obiecte de îmbrăcăminte. Crucea disimulată în amintitele ei variante, putea fi purtată la gât ca un talisman. Principiul ocrotitor al talismanului se regăsește în purtarea "relicvariilor" - uneori confecționate sub forma unei cruci, având această configurație încă din secolul IV d.Hr.⁹⁵.

⁸⁶ Mircea Rusu, *op. cit.*, p. 11.

⁸⁷ Ibidem; Pr.prof.dr. Ioan Rămureanu, Pr.prof.dr. Milan Șesan, Pr.prof.dr. Teodor Bodogae, *op. cit.*, p.158.

⁸⁸ Sf. Ignatie Teoforul, *Către Efeseni, III, 2. Scrierile Părinților Apostolici*, Editura IBM al BOR, București, 1995. p190.

⁸⁹ Ovidiu Drâmba, *op. cit.*, p. 45, Ivan Eseev, *op. cit.*, p. 37.

⁹⁰ Diac. Prof. Nicolae I. Nicolaescu, Pr. prof. Grigore Marcu, Pr. prof. Sofron Vlad, Pr. prof. Liviu G. Munteanu, *op. cit.*, p. 203.

⁹¹ Guy Rochet, *op. cit.*, p. 57.

⁹² Ivan Evseev, *op. cit.*, p. 37.

⁹³ Pr. dr. Ioan Mircea, *op. cit.*, p. 179.

⁹⁴ Nicolae Gudea, Ioan Ghiurco, *op. cit.*, p.43.

⁹⁵ Prof.pr.dr. Ene Braniște, *op. cit.*, p.627 - uneori confecționate sub forma unei cruci, având această configurație încă din secolul IV d.Hr.

Fibulele creștinilor erau confecționate sub formă de cruce. Cataramele aveau corpul în forma crucii. Capătul centurii, sau diferite aplice ale ei puteau fi convertite primind simboluri creștine. Toate acestea suplineau și transformau o anumită moștenire conceptuală păgână în privința vieții, oferind creștinului schimbarea educațională necesară noului statut de membru al Bisericii lui Hristos.

Aplicarea semnelor crucii, cu diversele lui variante, mai evidente sau dimpotrivă estompate, pe vasele de bucătărie sau pe capacele acestora, avea un caracter purificator, făcându-le "curate"⁹⁶, ceea ce constituia o ofensivă împotriva păgânismului. Pe lângă aspectul "purificator" pe care-l avea aplicarea simbolului, acest act putea să constituie și o "modalitate de atestare a apartenenței creștine a proprietarului, sau un simplu act de credință"⁹⁷.

Aplicarea aceluiași simboluri pe construcții, sau pe alte obiecte, avea semnificația de protecție, de ocrotire împotriva oricăror primejdii sau putea indica o casă de reuniune a creștinilor sau o sală dedicată cultului în catacombe.⁹⁸ Aceste simboluri, descoperite și astăzi în cercetările arheologice, au un caracter strict creștin nefiind semne întâmplătoare sau vreo pecete a corporațiilor meșteșugărești, deoarece ar fi fost în discordanță cu ceea ce reprezentau ele în viața civilă, adică supliciul răufăcătorilor.

În secolul I d.Hr. deja se practica incizarea peștilor pe tăvi și vase. Se foloseau amfore și vase cu capac, având aplicate simboluri creștine⁹⁹, în casele adaptate cultului sau chiar în cele particulare, pentru păstrarea alimentelor, dar mai ales a vinului și a untdelemnului, materii folosite atât la agape cât și în cultul creștin (Sfântul Euharistie, Botez, Maslu, Cununie). Aceste elemente (vinul și untdelemnul) ca și multe alte substanțe de o mare utilitate în viața oamenilor erau folosite cu scop cultic în multe religii păgâne.¹⁰⁰

Pe o amforă descoperită la Bărboși, județul Galați, într-un mormânt din secolul III, apar pictate cu vopsea roșie literele **ΒΠ** și **ΧΡ. Β Π** poate fi abrevierea unui nume iar **Χ** în ligatură cu **Ρ**, abrevierea pentru **Χριστος**¹⁰¹.

Se poate constata chiar o migrare a anumitor simboluri creștine din zone mai vechi și puternic creștinate, spre zone mai noi, intrate mai târziu în raza de acțiune a misionarilor creștini. Acest fenomen se constată mai ales

⁹⁶ Nicolae Gudea, Ioan Ghiurco, *op. cit.* p.46.

⁹⁷ Ibidem, p.62. - Se poate constata chiar o migrare a anumitor simboluri creștine din zone mai vechi și puternic creștinate, spre zone mai noi, intrate mai târziu în raza de acțiune a misionarilor creștini. Acest fenomen se constată mai ales după anul 313 d.Hr., când s-a acordat libertate de manifestare creștinilor, dar procesul începuse mult mai înainte. Constatarea dovedește că existau deja ateliere ale Bisericii, care produceau obiecte specifice de cult, dar și obiecte de uz casnic sau personal, purtând însă simboluri creștine.

⁹⁸ Jean Danielou, *op. cit.*, p. 146.

⁹⁹ Mircea Rusu, *op. cit.*, p. 7.

¹⁰⁰ Fernand Cabrol, Henri Leclercq, *op. cit.*, Tome VI, Part II, 1925, p. 2777.

¹⁰¹ Silviu Sanie, *op. cit.*, p.153.

după anul 313 d. Hr., când s-a acordat libertate de manifestare creștinilor, dar procesul începuse mult mai înainte. Constatarea dovedește că existau deja ateliere ale Bisericii, care produceau obiecte specifice de cult, dar și obiecte de uz casnic sau personal, purtând însă simboluri creștine.

Cu timpul chiar simbolurile au adoptat o anumită stilizare, impusă de gustul creștinilor din anumite spații geografice: Egipt, Siria, Roma. Aceste obiecte se exportau și se importau asemenea altor mărfuri obișnuite, dar numai pe căile de legătură și în cadrul strânselor relații dintre Biserici, neamestecându-se cu comerțul civil. Astfel, în Dacia, prin secolele V-VI d.Hr., se foloseau foarte multe opaițe nord-africane de lut, opaițe coptice din bronz¹⁰², în formă de păun, opaițe de tip sirian, cataramă de centură, ploscuțe egiptene sau palestinienne cu figura în relief a Sf. Mina¹⁰³, care se deosebesc clar de obiectele încreștinate autohtone.

Existența și circulația unor importuri au creat nu numai un schimb religios-cultural creștin, ci au produs și o uniformizare atât a simbolisticii, cât și a obiectelor folosite în cultul public și particular, cu efecte poate chiar asupra tipicului liturgic. Astfel, toate vasele casnice "încreștinate" găsite în Dacia au simboluri creștine aplicate pe fundul vasului, mai înainte sau după ardere, iar capacele vaselor au simboluri incizate doar pe mâner.¹⁰⁴

Odată cu simbolurile creștine, au "migrat" și elemente gnostice pătrunse în creștinism, care au avut ca apogeu secolele II-III d.Hr. Aceste semne constatate și în Dacia indică aceeași nevoie de conceptualizare simbolică a omului, fiind utilizate probabil în întregul răsărit al Imperiului Roman. Simbolurile ereticilor gnostici erau formulele criptografice ABRASAX și ABLANABLA¹⁰⁵ ca și reproducerea unor animale fantastice numite "grylloi".¹⁰⁶

Semnul crucii însă va deveni dominant amintind mai puțin Patimile Mântuitorului, ci mai repede forța Învierii, activând însă acea biruință deosebită a lui Dumnezeu asupra răului asupra morții și diavolului, biruința pe care și-o doreau și creștinii în ispitirile și încercările lor. Astfel, mai mult decât aplicarea acestui semn biruitor pe obiecte, creștinii din Biserica primară săvârșeau semnul crucii asupra propriului trup cu mâna dreaptă, vrând să improprieze deja corpului pecetluit cu harul dumnezeiesc prin botez și mirungere biruința trupului Mântuitorului, El însuși întins pe lemn sub forma crucii. Actualitatea profeției lui Iezechiel (cap. IX, 2-4) îi determina pe creștini ca trăitori ai timpurilor mesianice să-și aplice benevol și conștient, ca gest ce trădează intenția unei anumite conduite morale, semnul și dorința salvării lor din această lume.

¹⁰² Nicolae Gudea, Ioan Ghiurco, *op. cit.*, p. 127.

¹⁰³ Ibidem, p. 67.

¹⁰⁴ Ibidem, p. 63.

¹⁰⁵ Ibidem, p. 79.

¹⁰⁶ Ibidem, p. 80.

În mod cu totul surprinzător, semnul sfintei cruci nu ca simbol grafic, ci și ca gest săvârșit cel puțin pe frunte, este sugerat și el pe columna lui Traian, dovedind că această practică creștină exista deja la începutul secolului II d.Hr., atunci când a fost realizată columna. În scena nr. 145 (a sinuciderii regelui Decebal)¹⁰⁷ se observă șapte soldați romani (cifră cu semnificații deosebite în iudaism și creștinism, simbol al revelației divine)¹⁰⁸, dintre care unul mai detașat de acțiunea militară, într-un ansamblu grăitor de gesturi pline de semnificații, exprimă intenția de săvârșire a semnului sfintei cruci cel puțin pe frunte, cu mâna dreaptă, ținând ca și astăzi în Biserica Ortodoxă primele trei degete unite și celelalte două strânse în palmă, la vederea dramei ce se petrece¹⁰⁹.

În secolul I d.Hr., datorită neuniformizării semnului sfintei cruci, aceasta se putea săvârși diferit, doar în spațiul frunții, cu un singur deget, ca o procedură de primire în categoria catehumenilor,¹¹⁰ dar și după botez¹¹¹, amintind de litera < tau > cu care omul îmbrăcat în haine de însemna pe frunte pe cei care urmau să fie salvați în Ierusalim de mânia lui Dumnezeu (Iezechiel IX, 2-4). Probabil că semnul crucii în spiritul acestei profeții era aplicat ca o pecete pe fruntea creștinilor, așa cum menționa și Apocalipsa (“nu vătămați pământul, nici marea, nici copacii, până ce nu vom pecetlui e frunțile lor pe robii Domnului nostru” – Apoc. VII. 3), amintită și în inscripțiile lui Arbecius¹¹². Această practică reflecta foarte bine cuvintele Mântuitorului “cel ce nu-și poartă crucea sa și nu vine după Mine, nu poate fi ucenicul Meu” (Luca XIV, 27), cuvinte ce puteau constitui “o aluzie liturgică la crucea marcată pe frunte pentru comunitatea creștină primitivă”¹¹³.

În secolul II d.Hr., semnul crucii se putea săvârși deja mai solemn, mai amplu, cuprinzând și umerii, ca astăzi¹¹⁴, deși unii cercetători consideră că săvârșirea pe larg a semnului crucii nu s-ar fi practicat mai înainte de secolul VIII d. Hr.¹¹⁵

La începutul sec III d. Hr. Quintus Septimius Florens Tertullianus (c. 160 - c.210)¹¹⁶, apologet al creștinismului, afirma următoarele: “La fiecare pas, atunci când intrăm sau ieșim, când ne încălțăm, când ne spălăm pentru masă, în momentul aprinderii lămpilor în camerele noastre, pe scaunele noastre sau

¹⁰⁷ Radu Vulpe, *op. cit.*, 86.

¹⁰⁸ Pr. prof. Dumitru Abrudan, diac. prof. dr. Emilian Cornițescu, *op. cit.*, p.297.

¹⁰⁹ Arh. Silvia Păun, *op. cit.*, p.90.

¹¹⁰ Pr.prof.dr. Ioan Rămureanu, Pr.prof.dr. Milan Șesan, Pr.prof.dr. Teodor Bodogae, *op. cit.*, p. 237.

¹¹¹ Jean Danielou, *op. cit.*, p.143.

¹¹² Inscriptia lui Arbecius, 9, *op. cit.*, p.362.

¹¹³ Jean Danielou, *op. cit.*, p.148.

¹¹⁴ Pr.prof.dr. Ioan Rămureanu, Pr.prof.dr. Milan Șesan, Pr.prof.dr. Teodor Bodogae, *op. cit.*, p. 435.

¹¹⁵ Dom Cabrol, *op. cit.*, p. 139.

¹¹⁶ Horia C. Matei, *op. cit.*, p. 319.

atunci când mergem, ne însemnăm fruntea cu *semnul crucii*”¹¹⁷. Într-o altă lucrare Tertulian spunea: “Orice bucată de lemn tare care este înfipă în pământ într-o așezare oarecare alcătuiește o parte din *cruce*. Noi dacă adorăm o *cruce*, adorăm zeul în toată întregimea lui”¹¹⁸.

Săvârșirea semnului sfintei cruci cu propria mână era o practică absolut obișnuită la sfârșitul secolului IV¹¹⁹, fiind amintită firesc de Sfântul Ioan Gură de Aur, care afirma: “crucea este capul tuturor bunătăților, că Dumnezeu nu a cruțat pe Fiul Său pentru mântuirea slugilor Sale, înstrăinate de El. Ea este cinstea noastră! Ea este taina noastră! Cu acest dar să ne împodobim!”¹²⁰.

Semnul crucii a ajuns astfel să împodobească întreaga viață a creștinului, fiind folosit în casele particulare și în locașurile de cult, pe obiectele de cult sau pe cele casnice și particulare. Semnul crucii se săvârșea peste frunte, peste corp, peste suflet, dar și peste diverse obiecte¹²¹, ajungând ca în vremea Fericitului Augustin (Aurelius Augustinus 354-430)¹²² să fie gestul liturgic cel mai întrebuințat însoțind toate Tainele și slujbele bisericești.¹²³

Unele simboluri creștine au avut analogiile lor în religiile altor popoare, cum ar fi:

- “labarum”-ul, - într-un anumit timp și spațiu geografic simboliza un zeu caldeean al cerului¹²⁴ ;
- roata cu opt spițe, intitulată “Dharma Chakra” în budism, reprezenta “roata cuvântului și a legii”, adică perfecțiunea celor opt credințe nobile (credința dreaptă, valorile, cuvântarea, conduita, existența, strădania, conștiința și meditația), menite să îndrume credinciosul spre Nirvana¹²⁵;
- zeul Hermes, ocrotitorul turmelor era reprezentat uneori “ca un păstor purtând pe umeri o oaie”¹²⁶;
- peștele era un motiv figural absolut cunoscut în “plastica antichității” bazinului Mediteranei,¹²⁷
- Buddha a fost socotit pescar de oameni, de aceea simbolul peștelui încă este întrebuințat în budism¹²⁸ ;

¹¹⁷ Tertulian, De corona militis, III, apud Dom Cabrol, *op. cit.*, pp. 138-139.

¹¹⁸ Tertulian, Apologeticul, 16, 7, PSB 3, *op. cit.*, p. 63.

¹¹⁹ Sf Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, Omilia 87, p.978.

¹²⁰ Ibidem. Omilia 50, p. 583.

¹²¹ Dom Cabrol, *op. cit.*, p. 139.

¹²² Horia Matei, *op. cit.*, p. 53.

¹²³ Dom Cabrol, *op. cit.*, p. 140, Jean Danielou, *op. cit.*, p.144.

¹²⁴ Clare Gibson, *op. cit.*, p.40.

¹²⁵ Ibidem, p.23.

¹²⁶ Pr.prof.dr. Ene Braniște, *op. cit.*, p.521, Pierre Grimal, *op. cit.*, p. 243.

¹²⁷ Radu Florescu, *op. cit.*, p135.

¹²⁸ Clare Gibson, *op. cit.*, p.23.

- hieroglifa egipteană "ankh"-ul, crux ansată¹²⁹ "datorită semnificațiilor ei bogate¹²⁹ a fost folosită într-o anumită perioadă și de creștinii din Egipt¹³⁰ (coptii) ca „simbol al vieții după moarte”¹³¹;
- crucea tip Malta, are elemente comune cu o cruce asiriană ale cărei 8 capete simbolizau 4 zei: Ra, Anu, Bel, Ea¹³², zei ai cerului, apelor, pământului și ai oamenilor¹³³. Tot în religia asiro-babiloniană zeul soarelui Șamaș, avea ca simbol un disc solar pe care era aplicată o stea cu patru colțuri, iradiind raze de lumină¹³⁴, iar zeița Iștar era adesea reprezentată printr-o stea cu 8 colțuri, iar uneori cu 16 colțuri¹³⁵;
- pomul vieții sau copacul veșniciei, a apărut și în mitologie ca “o axă a lumii care unește cele trei niveluri ale cosmosului: cerul, pământul și lumea subterană”¹³⁶ ca "simbol al vieții, al regenerării și imortalității" în multe culturi și tradiții, fiind reprodus prin palmier¹³⁷ și măslin în tradiția babiloniană, caldeeană și feniciană, prin curmal la asirieni,¹³⁸ prin smochin în Egiptul antic; prin stejar și frasin în Scandinavia; prin pin în mithraism și prin brad sau tei la vechii germani¹³⁹.

Toate aceste analogii nu au constituit surse de inspirație pentru simbolistica creștină, pentru că semnele și simbolurile creștine s-au născut numai pe baza revelației dumnezeiești, conturând și reprezentând fapte, mesaje și idei prezentate doar în istoria biblică a mântuirii neamului omenesc. Putem vorbi cel mult de o "revalorizare a simbolurilor preistorice"¹⁴⁰ și antice, în care proces, anumite semne și simboluri practicate în spațiile limitate ale unor triburi sau popoare, dar negeneralizate ca înțelegere a simbolului și practicare a lui, au fost adoptate și folosite și în creștinism, dar numai pe baza motivațiilor reale, întemeiate pe revelația Noului Testament.

¹²⁹ Crucea egipteană “ankh-ul” reunea simbolul masculin al lui Osiris cu cel feminin al lui Isis, semnificând unirea raiului cu pământul, moartea și viața, universul cu aerul și apa. Fiind purtată numai de zeități, crucea egipteană simboliza puterea de a deschide porțile morții - Clare Gibson, *op. cit.*, p. 29.

¹³⁰ Ivan Evseev *op. cit.*, p. 122

¹³¹ Ibidem. p.29 și Fernand Cabrol, Henri Leclercq, *op. cit.*, Tome III, Part II, 1914, p. 3062.

¹³² Ibidem. p.59.

¹³³ Diac Prof. dr. Emilian Vasilescu, *Istoria religiilor*, Editura IBM al BOR, București 1987, p.121.

¹³⁴ Pr.dr. Rus Remus, Conf.pr.dr. Alexandru Stan, *Istoria religiilor pentru învățământul preuniversitar*, Editura IBM al BOR, București, 1988, p. 86.

¹³⁵ Ibidem, p.87.

¹³⁶ Ivan Evseev *op. cit.*, p. 44.

¹³⁷ Ovidiu Drâmba, *op. cit.*, p. 66.

¹³⁸ Ibidem, p. 70.

¹³⁹ Clare Gibson, *op. cit.*, pp.117-118.

¹⁴⁰ Nelu Zugravu, *Geneza creștinismului popular al românilor*, Ministerul Educației București, 1997, p. 32.

Arătarea semnului crucii împăratului Constantin cel Mare în anul 321 d.Hr. avea să deschidă drumul acestui simbol și către societatea civilă păgână. Semnul crucii sub forma a ceea ce se va numi "labarum" - ✠ - sau "crucea lui Constantin", apărută în acele momente critice din ajunul bătăliei de la Pons Milvius¹⁴¹, se va aplica și pe coiful împăratului, fiind purtat ca un însemn înaintea unităților sale¹⁴². De acum semnul crucii va apărea pe steagurile și scuturile ostașilor, pe sceptrurile bizantine, pe actele oficiale, pe monezi¹⁴³.

Impulsionați de găsirea crucii Mântuitorului probabil în anul 326 d.Hr., în ziua de 13 septembrie¹⁴⁴, îngropată la Ierusalim sub temeliiile templului păgân ce fusese construit pe locul răstignirii, creștinii vor cinsti cu și mai multă stăruință acest simbol deosebit de activ prin conexiunile pe care le realiza. Împăratul Constantin cel Mare scria episcopului de Ierusalim, Macarie, aceste cuvinte: "... dorința mea cea mai fierbinte este ca acea sfântă așezare salvată de mine, după porunca lui Dumnezeu, de rușinoasa ei adăogire idolească, ca de povara unei nesuferite greutate < locul acela care, din voia lui Dumnezeu, a fost sfințit încă de la început, iar de acum - de când a adus cu sine la lumină mărturia mântuitoarelor lui patimi (crucea) - a ajuns încă și mai sfânt > să o înzestrez cu o zidire cât mai frumoasă"¹⁴⁵, referindu-se la intențiile sale de a construi acolo o biserică monumentală ce a fost sfințită la 13 septembrie 335 d. Hr. Cinstirea lemnului Sfintei Cruci găsită de împărăteasa Elena, mama împăratului Constantin cel Mare, va impulsiونا secole de-a rândul un mare pelerinaj la Ierusalim, unde putea fi admirată și cinstită două zile în fiecare an: pe 14 septembrie, ziua arătării acesteia creștinilor din Ierusalim în anul 335 d.Hr. și în Vinerea Patimilor¹⁴⁶.

Semnul crucii era aplicat și pe veșmintele de cult¹⁴⁷, fiind considerat semnul care va însoți pe cer venirea Mântuitorului la sfârșitul veacurilor¹⁴⁸ conform textului: "atunci se va arăta pe cer semnul Fiului Omului și vor plânge toate neamurile pământului și vor vedea pe Fiul Omului venind pe norii cerului, cu putere și cu slavă multă" (Matei XXIV, 30).

Începând cu secolul VI d.Hr., crucea va avea reproducă pe ea și corpul Mântuitorului în poziția crucificării, cruce denumită astfel "crucifix"¹⁴⁹. Alții consideră ca început al acestei practici, acceptul sinodului din Constantinopol

¹⁴¹ Pr.prof.dr. Ioan Rămureanu, Pr.prof.dr. Milan Šesan, Pr.prof.dr. Teodor Bodogae, *op. cit.*, 148.

¹⁴² Eusebiu de Cezareea, *Viața lui Constantin cel Mare*, I, 28-31, PSB 14, Editura IBM al BOR, București, 1991, pp. 76-77.

¹⁴³ Fernand Cabrol, Henri Leclercq, *op. cit.*, Tome III, Part II, 1914, p. 3144.

¹⁴⁴ Pr.prof.dr. Ene Braniște, *op. cit.*, p. 212.

¹⁴⁵ Eusebiu de Cezareea, *op. cit.*, III, 30,4, p. 139.

¹⁴⁶ Pr.prof.dr. Ene Braniște, *op. cit.*, pp. 214- 215.

¹⁴⁷ Ibidem, p. 611.

¹⁴⁸ Pr.Dr. Ioan Mircea, *op. cit.*, p. 376.

¹⁴⁹ Pr.prof.dr. Ene Braniște, *op. cit.*, p. 213.

din anul 692¹⁵⁰. În vremea iconoclaștilor (725-842 d. Hr.), singurul simbol creștin acceptat de aceștia va fi semnul crucii.¹⁵¹ Sinodul 7 ecumenic desfășurat în anul 787 d.Hr. la Niceea, reabilitând cultul icoanelor, preciza că acestea vor primi o cinste egală cu Sfânta Evanghelie și Sfânta Cruce¹⁵².

Simbolul și reprezentarea iconografică

Reprezentările iconografice au apărut și ele deodată cu creștinismul, valorificând gustul greco-roman al decorării picturale care împodobeau *atrium*-ul oricărei case mai înstărite. Întreaga iconografie creștină se sprijinea pe intențiile cultico-didactice ale Bisericii primare reflectate în decorarea catacombelor, dar se justifica pe tradiția icoanelor nefăcute de mână omenească, numite: *αχειροποιηται*¹⁵³, adică icoane create prin voința Mântuitorului Iisus Hristos, care a acceptat să lase oamenilor chipul Său omenesc spre amintire, imprimându-l pe pânză. Un pictor nu ar fi putut reproduce chipul Mântuitorului fie datorită strălucirii feței Lui, fie datorită modificărilor continue ale chipului dumnezeiesc¹⁵⁴.

Sfânta Tradiție cu egală incontestabilitate ca și Sfânta Scriptură, transmite informația existenței a două astfel de icoane, care reproduc chipul Mântuitorului: icoana trimisă regelui Abgar al Edesei menționată pentru prima dată în secolul VI de Evagrie Scolasticul (+600) și icoana de pe mahrama Sfintei Veronica¹⁵⁵. Tot Sfânta Tradiție mărturisește că Sfântul Evanghelist Luca, fiind și pictor, ar fi reprodus pentru prima dată chipul Fecioarei Maria, Născătoarea de Dumnezeu¹⁵⁶, mărturie consemnată de abia în secolul VI d. Hr.

Cuvintele Mântuitorului "...cel care M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl" (Ioan XIV, 9), își cereau concretizarea lor grafică, necesară instrucției altor creștini care nu au avut fericita ocazie de a-L observa cu ochii lor pe Fiul lui Dumnezeu, despre care Sfântul Apostol Pavel spunea: "El este chipul Dumnezeului celui nevăzut" (Col. I, 15) "întru care sunt ascunse toate vistieriile înțelepciunii și ale cunoștinței" (Col. II, 3), fiind „propriu persoanelor divine să se descopere una pe cealaltă, fiindcă fiecare, în ceea ce are propriu, este expresia celorlalte”¹⁵⁷.

Având aceste mărturii, icoanele vor căuta să completeze învățământul creștin, să illustreze Evanghelia, să actualizeze permanent momentele cruciale din istoria mântuirii oamenilor.

¹⁵⁰ Clare Gibson, *op. cit.*, p. 39.

¹⁵¹ Pr.prof.dr. Ioan Rămureanu, Pr.prof.dr. Milan Șesan, Pr.prof.dr. Teodor Bodogae, *op. cit.*, p.424.

¹⁵² Pr.prof.dr. Ene Braniște, *op. cit.*, p. 213.

¹⁵³ Ibidem, p.424.

¹⁵⁴ Sf. Ioan Damaschin, *op cit.*, p.179.

¹⁵⁵ Ibidem, p.179.

¹⁵⁶ Ep.dr. Bartolomeu Valeriu Anania, *Noul Testament comentat*, Editura IBM al BOR, 1995, p.90.

¹⁵⁷ Arhiep. Christoph Schonborn, *op. cit.*, p. 28.

Forța icoanelor se va dovedi în puterea de a trezi sufletele, de a încuraja viața religioasă și socială a creștinilor, de a stimula morala creștină oferind permanent un model, un etalon continuu. Sf. Ioan Damaschin spunea: "De multe ori neavând în minte patima Domnului, dar având icoana răstignirii lui Hristos, ne aducem aminte de patima mântuitoare și căzând în genunchi ne închinăm".¹⁵⁸

Icoana, deși își are începutul existenței sale în secolul I d.Hr., va evolua destul de timid în primele secole ale creștinismului, în perioada în care atitudinea instabilă a conducătorilor civili va provoca numeroase și sângeroase persecuții împotriva creștinilor, nepermițând Bisericii să dezvolte un învățământ adecvat, capabil să explice coerent și complet sensul, semnificația și funcționalitatea icoanei, pentru a nu provoca membrilor ei căderea în idolatrie. Moderația educațională practică în explicarea și folosirea semnelor crucii s-a repetat în implementarea cinstirii sfințelor icoane. În plus, lumea greco-romană, care avea ca idol al frumuseții corpul uman dezbrăcat, plin de viață, încuraja o artă ale cărei căutări încercau să se apropie cât mai mult de acest ideal dezvoltând artă statuară. Din acest motiv, interesul artei grecești, nu a fost pictura, ci sculptura.¹⁵⁹

În acea perioadă, existența și folosirea simbolurilor creștine, era suficientă pentru educația catehumenilor. Totuși, catacombele secolelor I-II d.Hr. păstrează imagini ale Mântuitorului Iisus Hristos și ale Fecioarei Maria mărturisind nevoia credincioșilor de a efectua o trecere firească de la reprezentarea simbolului la însuși prototipul lui.

Nimbul sfințeniei aplicat în jurul capului în iconografia creștină, cu certitudine cel puțin din secolul III d.Hr.¹⁶⁰, indică efectuarea pasului de la reprezentarea simbolică, la cea iconografică.

De teama de a nu provoca confuzie cu idolatria păgână, Biserica primară, prin conducătorii ei locali, a preferat să ofere o hrană pe măsura gradului de pricepere și înțelegere a noilor ei convertiți. Ieșind din perioada persecuțiilor, având libertatea de exprimare și organizare, punând la punct un învățământ catehetic mult mai dezvoltat, icoanele vor depăși prin importanță toate simbolurile creștine uzitate până atunci, eliminându-le din practica curentă, cu excepția semnelor crucii și a porumbelului - reprezentarea Sfântul Duh. Acest uimitor progres nu a fost un fapt superficial sau impus de cineva, ci sensurile icoanei s-au dovedit mult mai bogate, mai puternice, mai revelatoare decât simbolurile. "Contemplarea icoanelor permitea accesul la un întreg univers de simboluri"¹⁶¹, fapt care va determina o mare dezvoltare a cultului icoanelor începând cu secolul IV d.Hr.¹⁶²

¹⁵⁸ Sf. Ioan Damaschin, *op cit.*, p.177.

¹⁵⁹ Dom H. Leclercq, *op. cit.*, Tome I, p. 130.

¹⁶⁰ Ibidem, Tome II, p.368.

¹⁶¹ Mircea Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, vol 3, Editura Științifică, București 1991, p.64.

¹⁶² Pr.prof. r. Ene Braniște, *op. cit.*, p. 413.

Neînțelegerea profunzimilor icoanei, teama de idolatrie, cultul exagerat acordat icoanelor în anumite locuri ¹⁶³, a dus temporar la o reacție de împotrivire a cinstirii lor, concretizată în iconoclastism, erezia ce a tulburat Biserica mai bine de un secol. Iconoclastismul a determinat însă o mai bună precizare a teologiei icoanelor, subliniind caracterul lor de simbol și nu de întruchipare. Sfântul Ioan Damaschin spunea: "Nu ne închinăm materiei, ci celui ce este înfățișat în icoană, după cum nu ne închinăm materiei din care este făcută Evanghelia, nici materiei crucii, ci chipului crucii ... Tot astfel și cu privire la Maica Domnului. Cinstea dată ei se urcă spre Cel întrupat din ea. Tot astfel și cu isprăvile sfinților bărbați, isprăvi care ne îndeamnă spre bărbăție, spre râvnă, spre imitarea virtuții lor și spre slava lui Dumnezeu. Căci după cum am spus, cinstea dată de cei împreună robi către cei buni este dovada dragostei față de Stăpânul obștesc și cinstea adusă icoanei se îndreaptă către cel înfățișat în icoană. Tradiția închinării la icoane este nescrisă, după cum nescrisă este și închinarea spre răsărit, închinarea la cruce și altele foarte multe asemenea acestora". ¹⁶⁴

Revenirea cultului icoanelor nu a afectat utilizarea semnului crucii. Aceste două posibilități de a intra în legătură cu transcendentul, aceste două punți sau scări către Dumnezeu, *icoana* și *crucea*, vor rămâne permanent valabile în bogăția simbolică a lumii acesteia, pentru că "Lumea este destinată să fie simbol al lui Dumnezeu ca mediu transparent și comunicant al lui, ajungând astfel la înălțarea ei tot mai sus de către Dumnezeu, în unirea cu El" ¹⁶⁵.

¹⁶³ Pr.prof.dr. Ioan Rămureanu, Pr.prof.dr. Milan Șesan, Pr.prof.dr. Teodor Bodogae, *op. cit.*, p. 423.

¹⁶⁴ Sf. Ioan Damaschin, *op. cit.*, p. 177.

¹⁶⁵ Sf. Dionisie Aeropagitul, *Opere complete. Note D Stăniloaie*, Editura Paideia, București, 1996, p. 128.

OXIGENOTERAPIA – EFECTE, RISCURI, INCONVENIENTE

Asist.univ. Gabriela PENCIULESCU
Asist.univ. Marian BRABOVEANU

Acidose developed during a maximal muscular effort, is the evidence (manifestation) of an oxygen deficit. Some consider that, in such conditions, a surplus of pure oxygen could shorten the metabolic phase of acidose and reduce the period of physical rehabilitation.

Acidoza care se dezvoltă în cursul unui efort muscular maximal este manifestarea unui deficit de oxigen.

Unii consideră că, în aceste condiții, un aport de oxigen pur poate scurta faza de acidoză metabolică și poate reduce perioada refacerii fizice. Cu alte cuvinte, această tehnică de oxigenoterapie este destinată luptei împotriva oboselei, combătând acumularea de gaz carbonic în sânge și facilitând arderea și eliminarea toxinelor generate de oboseală (îndeosebi acid lactic) la nivelul mușchilor motori.

În consecință oxigenoterapia trebuie să fie interzisă, deoarece răspunde următoarelor trei criterii de dopaj:

- este stimulatorie și artificială; deși eficacitatea nu i-a fost demonstrată formal, oxigenul poate genera o stare de euforie cu efecte asupra performanței. Așa cum a afirmat M.Steinbach, dacă oxigenul este o substanță naturală, materialul necesar pentru a-l absorbi nu este total „fiziologic”. Acest gen de proces poate fi comparat cu autotransfuzia sanguină;
- pericolele (riscurile) există;
- acest procedeu este absolut contrar eticii sportive. M.Steinbach a demonstrat clar acest lucru: „Într-un asemenea procedeu, decisiv este efectul sugestiei, dacă se obține într-adevăr o creștere a performanței”.

Aspecte medicale

Istoric

1773: *Carl Wiheim Scheele*, chimist suedez, a preparat înainte de 1773 un gaz recunoscut mai târziu ca fiind oxigenul.

1774: *Joseph Priestley*, chimist englez, a realizat prima producție de oxigen încălzind oxid de mercur și a fost primul care a recunoscut rolul oxigenului în respirația plantelor vegetale.

1804: *Lazzaro Spallanzani*, biolog italian, descoperă faptul că la nivelul țesăturilor celulare se efectuează consumul de oxigen și producerea de gaz carbonic.

1837: *H.G.Magnus* demonstrează că sângele conține mari cantități de oxigen și acid carbonic și că oxidarea respiratorie nu se face doar în plămâni, așa cum credea Lavoisier.

Indicații terapeutice

Oxigenul în mediu natural (altitudine joasă și medie):

- anemie;
- tuberculoză;
- bronșită cronică.

Oxigenul în mediu medical:

- pneumonii acute;
- insuficiență respiratorie, cronică;
- insuficiențe cardiace severe;
- suite de infarcturi.

Oxigen hiperbaric:

- intoxicație cu oxid de carbon;
- arterită;
- cangrenă gazoasă;
- embolie gazoasă.

Riscuri și inconveniente

Inconveniente: iritant pentru mucoasele căilor respiratorii (rinofaringe și sinusuri).

Riscuri în caz de supradozare:

- depresor al centrilor respiratori cu formarea de edeme alveolare;
- cecitate la prematurii din incubator (fibroplazie retrocristaliniană);
- crize convulsive.

Practica sportivă

Inhalațiile cu oxigen se folosesc, în general, în trei situații:

- pentru o mai bună refacere după efort;
- pentru „încărcarea bateriilor” în timpul pauzelor;
- preventiv, în speranța de a limita formarea de acid lactic.

Efectele urmărite de sportivi:

- lupta împotriva oboselii.
- accelerarea refacerii:
 - pentru înlăturarea probelor (ciclism pe pistă);
 - între urmărituri (6 zile);
 - la schimbarea jumătății de teren (tenis);
 - între runde (box);
 - la pauze (sporturi de echipă).
- reducerea acidozei metabolice;
- ținerea respirației (înot);
- facilitarea efortului la altitudine (lupta împotriva hipoxiei);
- stimularea funcțiilor cerebrale (euforizant);
- disciplinele sportive cele mai interesante:
 - alpinism;
 - box;
 - ciclism pe șosea și pe pistă;
 - dans;
 - fotbal;
 - hipism;
 - natație;
 - tenis.

Oxigenul este singurul doping cu adevărat fiziologic, adică nu are nici un inconvenient cunoscut, deoarece corespunde strict mecanismelor normale ale organismului. El prezintă însă un neajuns, acela că injecția cu gaz sub piele este voluminoasă și întinsă, jenând mecanic acțiunea musculară. Animalele și oamenii supuși acestui dopaj sunt într-o formă fizică remarcabilă și se dezvoltă excepțional muscular sub influența antrenamentului fizic, facilitat de starea de dezintoxicare constantă în care aceștia trăiesc.

Oxigenul nu este toxic, dar rezultatul obținut nu este întotdeauna senzațional. În plus oxigenul este iritant pentru mucoasele căilor respiratorii superioare. Este totuși necesar ca acest tip de terapie să nu fie folosit aiurea.

Doctorul J.H.Baixe, făcând aluzie la eventualele aplicații ale acestei terapeutici (camera hiperbarică), a declarat: „Oxygenoterapia hiperbarică nu este un doping: este un mijloc de a stoca un combustibil prin dizolvarea oxigenului în lichidele celulare și extracelulare. Sportivul găsește aici o rezervă energetică care-i permite să-și asigure cele mai bune performanțe. Îi văd pe sportivii noștri reșezând cele mai bune performanțe printr-o trecere relaxată și stocând oxigenul într-o cameră hiperbarică.”

În calitate de produs care facilitează performanța, oxigenul nu este în prezent interzis de nici un regulament sportiv. Trebuie amintit faptul că în 1963, doctorul Santos, președintele comisiei de doping din cadrul CIO, înscrisesse oxigenul printre substanțele dopante. În 1968, oxigenul a dispărut de pe lista oficială stabilită cu ocazia Jocurilor de la Grenoble.

În ciuda aparențelor, oxygenoterapia trebuie reintegrată și trebuie să figureze în grupa procedeelelor dopante.

PERFORMANȚA SPORTIVĂ LA COPII DIN PUNCT DE VEDERE EDUCATIV

**Asist.univ. Marian BRABOVEANU
Asist.univ. Gabriela PENCIULESCU
Mr. Ion ANDREI**

Partea a II-a

In the past 20 years the high performance sports have accumulated a multitude of biological, socio-economical, psychoeducational and technological values, insufficient being just the natural section (with very few exceptions) and stimulation of the physical/athletic science in the direction of an applied controlled selection.

Problema ”corespunzător copilului”

În contrast cu ceea ce susținea Rousseau, că în educație nu trebuie să facem nimic altceva decât să creăm condițiile de mediu favorabile pentru dezvoltarea „naturii” înnăscute a copilului sau, mai curând, în fiecare caz individual să stabilim măsuri concrete care corespund acestei naturi, educatorii europeni de frunte ne-au învățat deja că această „natură” înnăscută a copilului nu există și au completat principiul lui Rousseau, permițând copilului să crească conform legilor naturii sale înnăscute și încă neformate, cu principiul îndrumării și conducerii; de asemenea antropologii culturali și istoricii sociologi ai zilelor noastre au dovedit, prin cercetările lor, că natura copilului nu există. După ei copilul este, chiar de la început, modelat de mediul său social și cultural. Aceasta nu înseamnă că, chiar de la naștere, el este supus influențelor sociale și culturale – „socializat” și influențat de mulți factori care acționează asupra dezvoltării sale, pe de o parte, și desigur să o împiedice, pe de altă parte. Mai înseamnă, de asemenea, că direcția și forța acestor influențe sunt determinate de conceptul și ideea de copilărie și cum este interpretată „natura” copilului.

Aceasta ilustrează nu numai dragostea maternă și grija părintească, dar și ceea ce se așteaptă și se cere de la copii, ceea ce ei au fost constrânși să facă. Ilustrează sărăcia, disciplinarea, pedepsirea, maltratarea copiilor. Arată corvezile copiilor, bandele de copii, prostituția la copii. Pe de altă parte, cercetările scot la iveală realitatea conform căreia copiii sunt capabili de realizări de care de obicei numai adulții sunt capabili, de exemplu: la vârsta de 8 ani, traducerea lui Plato în franceză de către Theodore Agrippa d'Aubigne; la vârsta de 12 ani pregătirea studiului asupra sunetului de Pascal; sau compunerea operei: „Mitridate” de Mozart.

Copiii pretind să aibă o viață a lor și cu aceasta au nevoie de protecție și adăpost, că regulile și carențele vieții adultului nu se pot sau, numai în sens limitat, se pot aplica și copiilor, că trebuie să li se lase libertatea pentru dezvoltarea talentelor și capacităților lor și că această libertate trebuie apărată împotriva influențelor restrictive, că ei au dreptul la promovarea talentelor lor și că trebuie tratați ca ființe complete cărora nu li se poate da o educație unilaterală, ci trebuie pregătiți pentru rolul viitor de adulți.

Responsabilitatea noastră educativă în acest context nu poate fi în primul rând optimizarea performanțelor sportive ci, mai curând, asigurarea viitorului copilului și a unei copilării fericite. Această responsabilitate implică oferirea unei educații depline a copilului care să evite super-specializarea, cea care restrânge în mod inevitabil opțiunea viitoare a copilului, creându-i acestuia condițiile optime care să-i permită să dobândească experiență, să poată discerne, să-și dezvolte sentimentul de independență, încredere și hotărâre, pe scurt, să-i dezvolte personalitatea sa. Se înțelege de la sine că paralel cu aceasta, trebuie avută în vedere și dezvoltarea sa fizică sănătoasă.

Aceasta înseamnă că sportul de performanță pentru copii trebuie organizat în mod special. Dar aceasta nu mai înseamnă că trebuie să i se acorde copilului accesul la sport, de la prima vedere. Această decizie este una normativă, bazată pe un concept special despre copilărie și sprijinul cu argumente, cerințe și valori care, pe de o parte, pot rezulta chiar din cerințele și obiectivele sportului și ale sportului de performanță ca parte a culturii însă, pe de altă parte, este determinat în mod decisiv de înțelegerea noastră asupra copilăriei și a adaptabilității copilului. Astfel ajungem la dubla orientare a argumentului educațional.

Dubla sarcină a educației, rezultată din problema sportului de performanță la copii

Obiectivele sportului de performanță nu sunt în primul rând obiective educaționale. Sportul de performanță la copii nu a fost inventat pentru educația copilului. Interesul este în primul rând în perpetuarea sportului de performanță la adulți prin îmbunătățirea constantă a performanțelor și pentru obținerea de rezultate bune în competițiile internaționale. Nici unul dintre

aceste obiective nu este un obiectiv educațional. Obiectivele copiilor constau în primul rând în joacă, mișcare și satisfacerea curiozității lor. Un alt obiectiv este acela de a le practica în diferite moduri, dar nu în mod necesar urmând un program pe termen lung și o supervizare închisă. Astfel, sportul, văzut în lumina condițiilor și cerințelor ce le impun sportul de performanță, constituie ceva care nu este direct legat de copil, și ceva cu care el trebuie să se familiarizeze prin intermediul adultului. Ca urmare, copiii sunt îmboldiți sau sunt chiar forțați să lucreze în concordanță cu condițiile adulților și să participe la competițiile ce sunt organizate conform regulilor competițiilor pentru adulți. Așadar, pentru realizarea unor rezultate înalte, mediul lor social, de familie și de școală trebuie organizat într-un mod special. Deseori se exercită asupra copiilor mari presiuni din partea antrenorilor, părinților și oficialilor.

Cu toate acestea, problemele sportului de mare performanță nu sunt aceleași pentru toți copiii. Structurile speciale și condițiile sportului de performanță pot avea într-adevăr o influență educațională, așa cum o au principiile de competitivitate și rezultatele obținute. Gradul și direcția acestor efecte depind întotdeauna de felul în care copilul este integrat în familie și mediul social înconjurător. Mai mult, aceste efecte pot varia în funcție de precondiționările sociale. Sportul de performanță va fi evaluat în mod diferit în cazul unui copil ce-și poate afla drumul către o ameliorare socială prin sportul de performanță sau pe cei din mediul social al copilului care consideră că sportul de performanță constituie o onoare pentru copil, de a-și putea dezvolta talentele sale speciale și de exemplu, în cazul unui copil care trebuie să-și schimbe mediul sau de stimulare familială printr-un tip de școală sportivă pentru copii.

Chiar dacă natura sportului de performanță nu este astfel încât să spunem fără rezerve, că fiecare formă a sportului de performanță la copii este dăunătoare, întrucât nu este adaptată condițiilor speciale ale vieții copilului, și deci trebuie să fie în detrimentul educației și dezvoltării copilului, nu putem trece cu vederea faptul că restricțiile reale și pericolele pe termen lung, legate de sportul de performanță pentru copii, depășesc aspectele pozitive.

Nu performanța ca atare pune probleme copilului ci, mai curând, includerea acestuia într-un sistem a cărui structură nu corespunde copilăriei. Aceasta nu este deci un argument împotriva sportului de performanță, ci mai curând unul pentru apărarea copilului.

Argumentul educațional cu privire la sport duce prin urmare la două concluzii aproape bivalente:

- nu există un motiv educațional valabil pentru sprijinirea sportului de performanță la copii; din punct de vedere educațional, există mult mai multe argumente împotriva lui (și pentru includerea de modificări în regulamente);

- acolo unde nu se pot modifica regulamentele sau nu este încă posibil, copiii angrenați în sportul de performanță trebuie să devină responsabilitatea noastră educațională. Răspunderea noastră educativă nu se poate împărți și nu putem fi mulțumiți doar cu respingerea de principiu a sportului de performanță.

Concluzii

Chestiunea sportului de performanță pentru copii constituie în mod simultan și chestiunea sensului în sport, precum și chestiunea liniei de demarcație între sens și nonsens. Rezultatul și recordurile nu constituie ultimul obiectiv al sportului, aceasta mai însemnând și îmbogățirea pe care o oferă sportul, împlinirea în viață și autoperfecționarea, ce însoțesc înalta performanță.

Integrarea copiilor în sistemul sportului de performanță, în condiționările și cerințele impuse de acest sistem nu sunt în concordanță cu sensul sportului, întrucât copiii nu trebuie obligați, împinși până la limitele capacității lor de realizare. Din punct de vedere educațional este mai important ca viețile lor să fie împlinite, iar dacă participarea lor la sportul de performanță este de neevitat, condiționările pentru viitorul lor să poată să se dezvolte în această perioadă. Din punct de vedere educativ copiii care manifestă talent pentru sport este mai bine să poată fi pregătiți pe termen lung pentru sportul de performanță, deoarece un copil poate fi împlinit complet între vârsta de 20 ani și în anii imediat următori.

CONTRIBUȚIA LUI HANS MORGENTHAU ÎN STABILIREA ROLULUI MORALITĂȚII ÎN POLITICA EXTERNĂ

Conf.univ.dr. Leonida MOISE

Studying ethics and morality has involved scholars across various areas of expertise. According to Hans Morgenthau , the end of World War I brought about the demise of 19th century ethics that had previously shaped European morality and intellectuality. Related to the role ethics played in foreign affairs, Morgenthau attempted to bridge the gap between the normativist and the pragmatic scholars so that political leaders may elaborate their foreign policy upon reliable ethical and realistic bases.

Subsequently (and from a pragmatic rather than a normativist perspective) Hans Morgenthau tries to identify the concrete means by which moral standards may influence decision making in a field as vital as that of the international relations.

Caracteristica dominantă a realismului politic promovat de Morgenthau este faptul că orice politică, în general, și politica în domeniile relațiilor internaționale, în special, sunt o luptă pentru putere. De aceea, susține politologul american, există o contradicție inherentă între putere și etică și orice abordare a moralității în relațiile internaționale care nu ia în calcul o asemenea realitate riscă să conducă la politici greșite atât din punct de vedere etic, cât și periculoase din punct de vedere diplomatic. Fundamentul analizei lui Morgenthau îl reprezintă antropologia teologică a lui Niebuhr, cu deosebirea că în timp ce Niebuhr considera că dorința de autotranscendere a omului duce atât la egoism, dar și la justiție, Morgenthau aprecia că aceasta duce numai la egoism și la setea de putere. Deși Morgenthau admitea că la nivelul vieții de familie și al legăturilor de prietenie năzuința de putere este oarecum temperată de constrângerile comunității, la nivelul puterii nicio acțiune umană nu este altruistă. La întrebarea cum poate acționa etic o persoană din sfera politicii, cunoscând faptul că orice acțiune politică este viciată de dorința de putere, Morgenthau răspunde: "Nici știința, nici etica,

nici politica nu poate rezolva în spiritul omeniei conflictul dintre politică și etică. Nu avem de ales între putere și binele comun. A acționa eficient, adică potrivit regulilor artei politice, înseamnă înțelepciune politică. A ști, fără a avea nici o speranță, că actul politic este inevitabil rău și a acționa, cu toate acestea, înseamnă curaj moral. A alege între mai multe acțiuni avantajoase răul cel mai mic, înseamnă judecată morală. Conținând înțelepciunea politică, curajul moral și judecata morală, omul își reconciliază natura sa politică cu destinul său moral".¹

În opinia lui Morgenthau, sfârșitul Primului Război Mondial a distrus moralitatea internațională specifică secolului al XIX-lea, definită prin consensul moral și intelectual al întregii Europe, care ținea în șah dorința nelimitată de putere, și a inaugurat o nouă perioadă, a naționalismelor, care s-au angajat într-o acerbă luptă pentru supremația universală. Prin urmare, limitele morale, care anterior aveau un rol important în impunerea de constrângeri în lupta statelor pentru putere, au fost înlocuite cu o cursă sălbatică pentru putere: "Deteriorarea restricțiilor morale în politica internațională ... este numai un exemplu singular al unei disoluții generale mult mai cuprinzătoare a unui sistem etic care în trecut își impunea constrângerile asupra activității curente a ministerelor de externe, dar acum n-o mai face. Doi factori au determinat această disoluție: înlocuirea unei responsabilități aristocratice cu una democratică în afacerile externe și înlocuirea unor norme de acțiune universale cu unele naționale".²

Este evident că, în timp ce idealiiști apreciau că democratizarea relațiilor internaționale este susceptibilă de a construi o lume mai morală, în care opinia populară cultivată să aibă un rol important, Morgenthau vedea în acest proces o distrugere a rigorilor morale care dominaseră afacerile internaționale în trecut. Morgenthau credea că o moralitate în relațiile internaționale poate exista numai în măsura în care societatea internațională oferă standarde morale consensuale, universal acceptate, ceea ce nu era cazul în secolul al XX-lea. Deși acesta ajunge la concluzia că nu sunt condiții pentru a exista o moralitate internațională consensuală, el nu crede, totuși, că problemele morale și limbajul moral sunt neimportante pentru constituirea politicii externe. Morgenthau susține că există trei moduri prin care moralitatea influențează mediul internațional, "ca o justificare ideologică a acțiunilor de stat bazate pe propriul interes, ca un calcul moral unidimensional care deformează politica externă în mod distructiv și ca demnitate morală a interesului național".³

Ideologia etică este benefică unui lider precum și unei națiuni deoarece ea unește cetățenii prin legătura creată de un scop moral, încurajează morala

¹ Hans Morgenthau, *Scientific Man Versus Power Politics*, Chicago, 1962, p. 203.

² Idem, *Politics among Nations*, New-York, 1956, pp. 220-221.

³ Robert W. McElroy, *Moralitatea în politica externă americană*, Editura Paideia, București, 1992.

și energia națională și poate fi instrument eficace contra adversarilor, atât autohtoni, cât și străini. Morgenthau condamnă absolutismul moral în politica externă, deoarece aprecia că nu există valori morale absolute cărora toate celelalte le pot fi sacrificate. A acționa numai pentru promovarea unei singure valori morale, fără a analiza consecințele și mai ales implicațiile morale contradictorii inerente oricărei acțiuni politice, înseamnă a atrage dezastrul atât la nivelul moralității, cât și la nivelul interesului național⁴. De asemenea, Morgenthau era convins ca ideologia etică și absolutismul moral au denaturat relațiile internaționale și au generat o serie de conflicte sângeroase, care ar fi putut fi evitate, dacă națiunile implicate și-ar fi modelat politica în termenii determinați de interesele lor naționale autentice. Interesul național în opinia lui Morgenthau, poate fi definit numai în termeni de siguranță națională, iar siguranța națională trebuie definită ca integritate a teritoriului național și a instituțiilor sale. Este important, susține Morgenthau, ca obligația morală să se întemeieze ferm pe realitatea politică. Există din această perspectivă două motivații importante. Prima rezultă din faptul că, având obligația de a-și proteja proprii cetățeni, statele sunt nevoite, datorită mediului internațional anarhic, să promoveze o politică în care altruismul nu poate fi folosit. A doua motivație a obligației morale vine din necesitatea ca toate statele să-și urmărească interesul național, deoarece această modalitate este singura posibilitate reală de a promova pacea și ordinea în sistemul internațional.

Nu există însă un consens între gânditorii realiști referitor la interesul național sau mai bine zis la natura lui. George Kennan, de pildă, susține că nu există nicio dimensiune morală în interesele naționale: "Interesele comunității naționale, de care conducerea trebuie să se preocupe sunt, în esență, cele ale siguranței militare, integrității sale politice și bunăstării poporului. Aceste necesități nu au nicio calitate morală"⁵. Această intervenție a lui Kennan avea loc în 1985, însă în lucrările sale mai timpurii, acesta se referea la demnitatea morală a interesului național american care decurgea din faptul că valorile care susțin acest interes național au un caracter democratic și liberal. În acest sens, el preciza că modelul democratic prin care S.U.A. conduce societatea americană reprezintă indubitabil o reală valoare morală, care poate influența celelalte state ale lumii, inclusiv cele comuniste.

De aici, nota Kennan, și obligația S.U.A.: "în calitate de comunitate politică, alături de propriile idealuri naționale, avem datoria și față de comunitatea umană mai largă din care facem parte într-o măsură din ce în ce mai mare."⁶

Dificultatea de a stabili demnitatea morală a interesului național stă în faptul că interesul național pretinde să fie o realitate obiectivă și, totuși, vrea să aibă și un statut moral.

Când analizăm normele morale internaționale se iau în calcul două argumente, primul că normele morale pot fi identificate prin universalitatea

⁴ Ibidem, p.376.

⁵ George Kennan, *Morality and Foreign Policy*, Boston, 1985, p.206.

⁶ Idem, *Realities of American Foreign Policy*, Princeton, 1954, p.120.

lor și al doilea că normele morale sunt norme specifice domeniului relațiilor internaționale. Prin normă morală înțelegem o „recomandare de comportament care e universală prin ceea ce pretinde și care implică o luare în considerare a efectelor pe care le are acțiunea subiectului asupra celorlalți, nu din punct de vedere al intereselor subiectului, ci din punct de vedere al intereselor celorlalți”.⁷ Idealistii considerau că interdependența crescândă dintre statele lumii în plan economic, tehnologic și cultural va permite să ființeze o comunitate internațională capabilă să genereze norme morale viguroase clare și consensuale care vor duce în ultimă instanță la un comportament moral adecvat pe plan internațional.

Această reflecție nu este una idealistă, Kant, în scrierile sale despre pacea mondială, aprecia că întrepătrunderea economică și tehnologică dintre națiuni creează o dependență reciprocă între statele – națiuni, care face ca războiul să reprezinte o acțiune inacceptabilă.

Dimensiunile morale ale sistemului internațional, în viziunea lui Kant, trebuia definit prin două aspecte esențiale. În primul rând, relațiile corecte și pașnice dintre națiuni nu pot exista dacă nu s-ar adapta un cod mai reglementat și mai explicit, care să precizeze ce trebuie și ce nu trebuie să facă statele în relațiile lor reciproce.

În al doilea rând, fiecare om trebuia privit ca un cetățean al lumii și tocmai în aceasta constă esența gândirii lui Kant, deoarece codul de care aminteam nu se baza pe identitatea morală a statelor-națiuni, ci pe identitatea fiecărei persoane ca membru egal al comunității mondiale. Realitatea din viața internațională impune mai degrabă viziunea hobbesiană asupra sistemului internațional, care este definit ca o stare de război în care se află statele, unde fiecare stat își urmărește propriul interes național neîngrădit de nicio răspundere morală. Sunt însă și elemente de domeniul internațional care ar putea fi luate în calcul când vorbim de o comunitate internațională, cum este de pildă interconexarea tot mai accentuată a economiilor naționale. Aceste elemente contradictorii din sistemul internațional ne duc la concluzia că o comunitate internațională există, așa cum observa și Hedley Bull, uneori și în anumite condiții: "comunitate de state (adică, comunitatea internațională) există atunci când un grup de state, conștient de anumite interese și valori comune, formează o comunitate, în sensul că ele se concep îngrădite de un set comun de reguli, în relațiile reciproce și participă la realizarea unor instituții comune".⁸

Prin urmare, ideea unei comunități internaționale se sprijină pe trei piloni: aceeași percepție a intereselor comune în ceea ce privește obiectivele de bază ale vieții sociale, reguli stabilite pentru realizarea acestor obiective și instituții care să sprijine regulile și să le facă eficiente.

O comunitate internațională abordată în acest mod este operativă doar în sistemul de stat. În concluzie, deși nu trebuie exagerată existența unei comunități internaționale autentice în sistemul de stat, având mai ales în

⁷ Charles Beitz, *Political Theory and International Relations*, Princeton, 1979, p. 58.

⁸ Hedley Bull, *The Anarchical Society*, Columbia University Press, 1977.

vedere că, în general, conflictul este în relațiile externe, totuși nu trebuie să subestimăm țesătura complexă pe care o formează cultura, valorile interesele și instituțiile care dau sistemului internațional câteva caracteristici ale unei comunități internaționale.

Grupurile de dezbatere transnaționale alcătuite din istorici, filosofi, juriști, lideri religioși, pedagogi și oficialități guvernamentale au întocmit studii asupra problemelor conflictuale importante ale sistemului internațional și au oferit norme ce pot fi apreciate ca morale, deoarece satisfac cerințele universalității și imparțialității. În acest sens, putem aminti normele care interzic tortura, garantează dreptul la emigrare, interzicerea colonialismului teritorial, respingerea agresiunilor nedrepte etc. Pentru ca aceste norme să devină operaționale, ele trebuie să fie adoptate de statele comunității internaționale, deoarece numai astfel ele vor fi și respectate.

La rândul său, Stanley Hoffmann consideră că diversitatea culturală a lumii ne împiedică să vorbim de o moralitate internațională autentică: "nu există un singur cod internațional de comportament. Există diferite coduri, tradiții filosofice rivale, concepții opuse despre moralitate... Este adevărat cum arată unii, că toți oamenii de stat folosesc același limbaj moral, toți discută despre drepturi și nedreptăți, justiție și lege, iar Carta Națiunilor Unite, plus un număr de tratate cvasiuniversale par să fie o gramatică comună. Din nefericire, din punct de vedere al armoniei morale, lucrul acesta este lipsit de sens. O comunitate bazată pe același vocabular nu este același lucru cu o comunitate bazată pe aceleași valori. Dacă oamenii având valori diferite, folosesc același vocabular, sunt corupte atât vocabularul, cât și valorile ascunse în spatele vocabularului. Asta e ceea ce se întâmplă cu noțiunile de autodeterminare, nonintervenție etc. În spatele gramaticii comune se confruntă logici ideologice diferite".⁹

În concluzie, opinia lui Hoffmann că nu există o moralitate internațională deplină este corectă. O moralitate complexă trebuie să includă nu numai normele comportamentale izolate, dar să și fixeze, în plus, un set cuprinzător și sistematic de norme de comportament care să sprijine orice acțiune umană. Moralitatea din sistemul internațional este departe de a satisface această cerință. Există un grup de norme morale care influențează oarecum acțiunile de stat și care au fost acceptate oficial de națiunile lumii, dar ele nu formează o moralitate integrală și nici nu se adresează însăși acțiunilor de stat care au o dimensiune morală. În acest fel, Hoffmann are dreptate spunând că nu există nici un singur cod moral internațional operațional în comportament. Viziunea kantiană a unei lumi în care pacea e asigurată prin acordul între state, pe baza unor norme drepte și înțelepte cu privire la conduita statelor, rămâne și astăzi o problema încă departe de a fi realizată.

⁹ Robert W. McElroy, *Op. cit.*, p. 50.

TEORIA RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE - ABORDARE ȘTIINȚIFICĂ A SISTEMULUI INTERNAȚIONAL

Conf.univ.dr. Leonida MOISE

The international relations theory stands for a relatively recent field of research envisaging to establish a scientific approach to foreign affairs. Its beginnings can be traced back to the year 1919, when the University of Wales was first established, as it primarily aimed at researching international processes and phenomena in order to highlight the very causes behind conflicts and wars and to further convey the solutions needed to ensure world peace and cooperation. The theory of international relations has spawned numerous paradigmatic debates from its very debut, as it echoed various approaches to foreign affairs. As such, one can bring about the idealism vs. realism controversy or the debate pitching classical realism followers against the representatives of a newer scientific approach meant to legitimize realism based on the latest scientific breakthroughs.

Domeniul relațiilor dintre state a preocupat gânditorii din toate perioadele istorice. Încă din antichitate, Platon, Aristotel, Thucydides, Polybios etc. au încercat să definească cauza conflictelor care apăreau la un moment dat între state. Thucydides, de pildă, în lucrarea “Războiul peleponesiatic” consemna: “atenienii ajunseră puternici și inspirând teamă lacedemonienilor, i-au silit să poarte război”¹. Un alt istoric din această perioadă, Polybios, încearcă să explice politica lui Hiero, regele Siracuzei, din perspectiva a ceea ce astăzi denumim balanța puterii. Sesizând puterea de care dispuneau romanii, acesta a ajuns la concluzia că ei, romanii, vor câștiga într-o confruntare cu oastea cartagineză, fapt ce l-a determinat să înainteze romanilor o ofertă de pace și alianță, pe care aceștia au acceptat-o. După o perioadă de timp, deși era aliat al Romei, Hiero, alarmat de succesele romanilor, trimite ajutoare cartaginezilor, deoarece era convins că: "Salvarea

¹ Thucydides, *Războiul peleponesiatic*, traducere de N.I. Barbu, Editura Științifică, București, 1996, p.23.

cartaginezilor era în interesul său, atât pentru întărirea puterii sale în Sicilia, cât și pentru prietenia sa cu romanii; voia să nu se dea posibilitatea celor cu puteri mai mari să facă orice ar vrea fără împotrivire. Și aici gândea ... cuminte și înțelept. Căci niciodată nu trebuie să se neglijeze o astfel de prevedere și nici să ajuți pe cineva să ajungă la o putere așa de mare, fără de care nu mai ai posibilitatea să-ți susții nici măcar drepturile recunoscute".²

Mai târziu, Machiavelli, Grotius, Hobbes, Spinoza, Rousseau, Kant ș.a. au abordat în operele lor această tematică, mulți dintre ei, constituind repere importante în teoriile care vor consacra în secolul al XX-lea domeniul relațiilor internaționale.

În lucrările sale principale, "Mare Liberum" și "De jure Belli ac Pacis", Grotius pleacă de la necesitatea solidarității potențiale a statelor pentru a putea aplica în practică dreptul internațional. Ordinea mondială propusă de Grotius limita dreptul popoarelor de a duce războaie în scopuri politice, dar promova dreptul intervenției, atunci când aceasta era justificată de scopurile și obiectivele comunității internaționale în ansamblu³.

Problematica războiului și a cauzelor sale a fost o temă intens dezbătută în lucrările gânditorilor mai sus menționați. Spinoza, spre exemplu, explica războiul ce având principala cauză în imperfecțiunile firii omenești. Pasiunea se impune în fața rațiunii și, în concluzie, oamenii care ar trebui în concordanță ca propriile interese să coopereze între ei, se angajează în interminabile dispute, care degenerază finalmente în violență. Spinoza extinde acest raționament la nivelul relațiilor dintre state, susținând că statele sunt asemeni oamenilor: le caracterizează atât dorința de a supraviețui, cât și incapacitatea de a-și ordona activitățile în funcție de ce le dictează rațiunea⁴.

Montesquieu este însă de cu totul altă părere afirmând că starea de război se instaurează atunci când oamenii se află în societate, cu alte cuvinte sursa conflictului trebuie căutată în situațiile sociale⁵.

Rousseau, la rândul său, confirmă analiza lui Spinoza referitoare la starea de natură, în care oamenii sunt guvernați de instinct, iar libertatea este percepută în limitele forței individului. Apariția statului și organizarea societăților umane pe baza legilor îl determină pe Rousseau să afirme că trecerea de la starea de natură la starea civilă determină schimbări profunde în viața omului, deoarece înlocuirea instinctului prin justiție dă o semnificație morală tuturor faptelor sale. Libertatea naturală care îi permite omului orice își dorea, este înlocuită cu libertatea civilă care îi garantează însă dreptul de

² Polybios, *Istorie*, traducere de Virgil C. Popescu, Editura Științifică, București, 1966, p.83.

³ Graham Evans, Jeffrey Newnham, *Dicționar de relații internaționale*, Editura Universal Dalsi, 2001, p.222.

⁴ Kenneth Waltz, *Omul, statul și războiul*, Editura Institutul European, Iași, 2001, p.166.

⁵ Montesquieu, *Despre spiritul legilor*, traducere de Armand Roșu, Cartea I, cap.III, p.15.

proprietate asupra tuturor lucrurilor care îi aparțin⁶. Rousseau considera că se poate fundamenta o teorie a relațiilor internaționale, care să poată justifica la modul general comportamentul tuturor statelor, fie ele bune sau rele. Concluzia sa este că nu este accidental, ci necesar ca între elementele particulare să survină accidente⁷. Pentru a controla anarhia, acesta propune impunerea unui control efectiv asupra statelor imperfecte sau îndepărtarea statelor aflate în această situație din sfera accidentalului.

Soluția propusă de Rousseau pentru eliminarea războiului "o reprezintă numai acea formă de guvernământ federal care să unească națiunile prin legături similare celor care îi unesc deja pe membrii lor și care să le pună pe ambele, în aceeași măsură, sub autoritatea dreptului".⁸ La întrebările firești care s-ar pune privind modalitatea de a cere statelor să respecte legile federației, fără să se recurgă la forță și la cât de probabil este ca forța hotărâtoare să fie mereu de partea federației, Rousseau răspunde că statele europene se găsesc într-un echilibru destul de stabil pentru ca nici un stat sau grup de state să devină hegemon asupra altora.

Un alt mare gânditor, Hegel, aprecia că omul spre deosebire de animale este caracterizat de lupta pentru recunoaștere, în virtutea căreia primii oameni s-au angajat într-o sângeroasă bătălie pentru prestigiu. Această trăsătură a personalității umane capătă o importanță decisivă pentru viața politică deoarece a determinat, în viziunea lui Hegel, scindarea societății omenesti, în clasa stăpânilor care erau hotărâți să-și riște viața pentru menținerea statutului lor social și cea a sclavilor, care au dovedit teamă și supunerea în fața perspectivei de a-și pierde existența.

Dar această relație dintre stăpân și sclav, continuă Hegel, deși a îmbrăcat o multitudine de forme de-a lungul istoriei, nu a reușit în ultimă instanță să mulțumească nici dorința de recunoaștere a stăpânilor și nici pe sclavi. Aceasta, deoarece, insatisfacția stăpânului era generată de faptul că nu era recunoscut și de alți stăpâni, ci doar de sclavii săi, a căror umanitate era relativă, iar nemulțumirea sclavului rezultă din perceperea ca ființă inferioară.

Hegel credea că în urma revoluției franceze această contradicție fundamentală din istoria omenirii a fost rezolvată, deoarece noul tip de societate promova recunoașterea universală și reciprocă, fiecărui cetățean fiindu-i recunoscută demnitatea și umanitatea⁹.

În concluzie, preocupări pentru identificarea regulilor și principiilor care stau la baza relațiilor dintre state au existat în mod constant de-a lungul istoriei. Deși toate aceste demersuri nu s-au constituit într-o disciplină de sine stătătoare, a relațiilor internaționale, principalele idei promovate au servit de multe ori

⁶ J.J.Rousseau, *Contractul social*, traducere Roșcovici, pp. 40-41.

⁷ Kenneth Waltz, *Op. cit.*, pp.186-187.

⁸ Ibidem, p.189.

⁹ Francis Fukuyama, *Sfârșitul istoriei și ultimul om*, Editura Paideia, București, 1994, pp. 9-10.

cercetărilor din perioadele modernă sau contemporană în fundamentarea unor teorii interesante despre natură și caracterul relațiilor internaționale.

Conform Dicționarului de relații internaționale termenul de relații internaționale definește interacțiunile dintre actorii statali dincolo de frontierele de stat, iar obiectul de cercetare îl reprezintă studiul relațiilor de putere dintre state¹⁰.

Deși adeseori domeniul relațiilor internaționale este comparat cu politica internațională, în realitate aceasta este considerată ca un subdomeniu al relațiilor internaționale. De asemenea, dreptul internațional ca și relațiile economice internaționale fac parte din relațiile internaționale, dar nu și din politica internațională. Ca moment distinct de investigare, relațiile internaționale se impun după Primul Război Mondial, când s-au cristalizat în general primele structuri ale sistemului internațional actual. Majoritatea abordărilor teoretice s-au desfășurat în jurul a două curente distincte: idealismul și realismul.

Evoluția contradictorie a disciplinei și mai ales criza de identitate au generat numeroase puncte de vedere divergente care s-au constituit în ample dezbateri. Prima mare dezbaterie a fost cea dintre idealism și realism. Principalul susținător al realismului, britanicul E.H.Carr, arăta în lucrarea sa, sugestiv intitulată *Criza celor 20 de ani 1919-1939*, că: "Dorința pasionată de a evita războiul a determinat întreg cursul inițial și orientarea studiului în noua disciplină. Ca și alte discipline incipiente, știința politicii internaționale era sincer utopică ... Evoluția evenimentelor de după 1931 a relevat, însă, clar ineficacitatea simplei aspirații de bază pentru o știință a politicii internaționale și a făcut posibilă pentru prima oară angajarea ei pe un făgaș analitic și, în același timp, critic al problemelor internaționale".

Intervenția lui Carr a fost validată de evoluția vieții internaționale, constituind bazele doctrinei postbelice, a realismului politic. Totodată cu acest moment s-a stabilit și principala paradigmă a domeniului, respectiv fenomenul puterii emanate de state, ca principali actori ai sistemului internațional. După cel de-al Doilea Război Mondial realismul a constituit orientarea dominantă a disciplinei relațiilor internaționale, preluând câteva idei specifice practicii diplomatice ale secolului al XIX-lea. În noile abordări se face o delimitare foarte importantă și anume că politica externă este de altă natură decât cea internă, de aici necesitatea unei analize speciale și a păstrării independenței față de controlul intern.

Majoritatea cercetărilor realiști au susținut diferența calitativă a relațiilor internaționale față de domeniul științelor sociale și s-a evidențiat faptul că relațiile internaționale se supun legilor repetiției și nu ale

¹⁰ Graham Evans, Joffrey Newnham, *Op. cit.*, p. 284.

progresului¹². Specifică sistemului internațional este starea de natură, diferită de starea de drept, anarhia internațională, opusă situației existente într-un stat, unde un singur centru de putere deține monopolul și conceptul de balanță a puterii. Noua configurație a puterii în perioada postbelică, materializată în existența unei lumi bipolare, a determinat S.U.A. să adopte realismul politic ca bază a politicii sale externe, promovând teorii noi, precum cea a "îngrădirii", a "descurajării nucleare" și a "războiului limitat".¹³ După încheierea războiului rece, cercetările asupra domeniului relațiilor internaționale au cunoscut o intensitate firească și s-au axat mai mult pe capacitatea acestora de a supraviețui în actuala formă, ca domeniu aparte de studii academice.

Termenul de paradigmă este preluat din filozofia științei și introdus în domeniul relațiilor internaționale de către Kuhn în anii '60. Prin paradigmă se înțelege: "un cadru teoretic, un set de ipoteze sau un model care servește ca principiu organizatoric și îndrumar al cercetării".¹⁴ Istoria științei este considerată ca o acumulare permanentă de cunoștințe în urma cărora rezultă progresul. Ca urmare a unei comparări raționale, se impun noi teorii, care în competiție cu cele vechi își dovedesc o mai mare adecvare practică. În viziunea lui Kuhn, însă, nu este absolut necesar, în realitate, ca înlocuirea unei teorii cu alta să urmeze acest traseu. În acest sens, acesta dă exemplul că de la teoria lui Galilei la cea a lui Einstein se poate vorbi mai degrabă de un salt brusc decât de o acumulare în timp. Pe de altă parte, teoriile mai sunt alese în speranța că vor lămuri anumite fenomene neînțelese până în acel moment, dar există ipotetic posibilitatea ca ele să nu explice mai mult decât cele anterioare. Prin urmare nu toate demersurile științifice pot fi încununate de succes, fiind necesare perioade de timp, relativ mai mari sau mai mici, până la găsirea unei teorii cu adevărat noi. Din această perspectivă Kuhn, aprecia că descoperirile științifice importante pot fi comparate cu revoluțiile deoarece ele implică modificări structurale care vizează "întregul mod de a înțelege lumea"¹⁵.

Având în vedere că sunt și lucrări științifice care nu au neapărat un caracter revoluționar sau care nu se conformează explicației logice sau empirice, Kuhn a trebuit să păstreze un cadru adecvat pentru a înțelege transformările din știință. În viziunea lui Kuhn prin paradigmă se înțelege "una sau mai multe achiziții științifice definitive", care trebuie să fie "suficient de inedite pentru a atrage un grup solid de aderenți de la celelalte

¹² Ștefano Guzzini, *Realism și relații internaționale*, Editura Institutul European, Iași, 2000, p. 39.

¹³ Ovidiu Trăzneanu, *Doctrină politică ale capitalismului contemporan*, Editura Politică, București, 1977, pp. 126-144.

¹⁴ Graham Evans, Jeffrey Newnham, *Op. cit.*, p.427.

¹⁵ Ștefano Guzzini, *Op.cit.*, p. 25.

orientări științifice” și “suficient de deschise pentru a lăsa orice problemă să fie rezolvată de grupul redefinit de practicieni”.¹⁶

Când a definit conceptul de paradigmă, Kuhn a avut în vedere două aspecte. Un prim aspect se referă la conținutul paradigmei, care se bazează pe o anumită logică internă, presupune existența unei viziuni asupra lucrului care direcționează cercetarea și stabilește problema care trebuie studiată identificând de asemenea și metoda de investigare. Prezența unei paradigme în procesul cercetării este o condiție sine qua non pentru fundamentarea unui subsistem social științific sau a unei discipline particulare, iar absența ei face ca cercetarea profundă să fie extrem de dificilă, neexistând nici un fel de criteriu pentru alegerea problemelor de cercetare¹⁷. Existența paradigmei înseamnă că știința funcționează normal și acest fapt se manifestă prin activitatea de rezolvare a neclarităților, paradigma devenind astfel un instrument de bază al științei normale. Cel de-al doilea aspect se referă la influența contextului istoric și la rolul paradigmei în comunitatea academică. Paradigma definește atât comunitatea academică, cât și disciplina în sine. În acest sens Kuhn nota: "O paradigmă guvernează în primul rând nu atât obiectul, cât grupul de practicieni. Orice studiu care privește distrugerea unei paradigme trebuie să înceapă cu localizarea grupului sau grupurilor responsabile".¹⁸ Dezvoltarea relațiilor internaționale ca disciplină academică este prezentată deseori ca o serie de modificări paradigmatică, de la idealism și realism către behaviorism și alte curente nonconformiste, prefațate de numeroase crize paradigmatică, când o anumită abordare este contestată de alta.

¹⁶ Thomas Kuhn, *The structure of Scientific Revolution*, University of Chicago Press, Chicago, 1970, p.11.

¹⁷ Ibidem, p.37.

¹⁸ Ibidem, p.180.

**EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE
"CAROL I"**

Redactori: *Ioan GRECU*
Laura MÎNDRICAN

Corector: *Mariana AGAFIȚEI*

Tehnoredactor: *Gabriela CHIRCORIAN*

ISSN 1453-4967

Bun de cules: 05.02.2007

Hârtie copiator: A3

Coli tipar: 20,25

Bun de multiplicat: 29.03.2007

Format: A5

Coli editură: 10,125

Lucrarea conține 324 pagini.

Tipografia Universității Naționale de Apărare "Carol I"

Șoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, București

e-mail: buletin@unap.ro

Tel./Fax 319.59.69; 319.48.80/0215; 0307